

Дара Корній

Врѣя Звѣля

Дара Корній

Трива Зілля

Роман

Харків

 Vivat
ВИДАВНИЦТВО

2021

УДК 821.161.2
К67

Серія «Художня література»

Дизайнер обкладинки *Аліна Бєлякова*

Корній Д.
К67 Троян-зілля : роман / Дара Корній. — Х. : Віват, 2021. — 304 с. — (Серія «Художня література», ISBN 978-966-942-826-4).
ISBN 978-966-982-638-1 (PDF)
ISBN 978-966-982-268-0

Нелегка доля випала Вероніці. Переживаючи вже десятий видень та мало не вкоротивши собі віку, жінка раптом поринає в дивні сни, де душі ненароджених дітей благають про спасіння. Дати їм вічний спокій може тільки Полудниця — примара, що існує поміж двох світів, — але лише в обмін на жертви зі світу живих, яких вона має забирати пополудні...

Чи все це видіння зболеної жінки, а чи смерті, свідками яких стає Вероніка, справді справа рук Полудниці? Тим часом викривається дедалі більше моторошних таємниць: і про покійну подружку, яку всі вважають босорканею, і про рідну людину, яка виявиться геть незнаною. Чи виборсається Вероніка з пастки, у яку втрапила?

Ця насичена гуцульськими легендами й містикою історія змушує замислитись: можливо, це не злі духи винні у людських негараздах?

УДК 821.161.2

ISBN 978-966-982-638-1 (PDF)
ISBN 978-966-942-826-4 (серія)
ISBN 978-966-982-268-0

© Замойська М. І., 2020
© ТОВ «Видавництво “Віват”», 2021

Передмова

Ця історія почалася 2012 року. З жінкою, яка стала прототипом головної героїні, ми познайомилися випадково на відкритті виставки модного львівського художника. Чомусь одразу звернула на неї увагу. Вродлива пані, зі смаком убрана, приязна та приємна, із таким захватом розповідала про творчість Родена й мого улюбленого Моне, що я заслухалася. Подумала: «Мабуть, мистецтвознавиця». Помилася. Вона була донька відомого мецената та дружина успішного українського бізнесмена. Розговорилися. Кілька разів сходили на каву, зустрічалися на відкритті різних виставок, приходила нова приятелька й на мої презентації. Вона познайомила мене зі своїм чоловіком. Двадцять років щасливого шлюбу, який затьмарює хіба що відсутність дітей. Чоловік ніжно тримав дружину за руку, закохано зазирає в очі, обсипав її компліментами — я навіть позаздрила такій ідилії. Бо в самої тоді все було навпаки: болісно переживала розлучення.

Потім вона кудись зникла... А за пів року знову з'явилася на моєму обрії — розчавлена й напівжива.

Зателефонувала, запросила на каву й розповіла історію свого життя, у якому, як виявилось, порівну було і смутку, і радощів, і горя, і щастя. І була порожнеча. Навіть кохання не могло заповнити цю її внутрішню спустошеність. Жінці потрібен був хтось чужий. Не психотерапевт з логічними розмислами, не близька подруга з життєвими порадами, не мама з жалощами, а чужа людина, якій можна просто виговоритися. І я — «чужа» — слухала.

Історія мене приголомшила. Пазли погано склалися в картину, але було в тому щось химерне й водночас жасне. Це історія жінки, яка щойно пережила восьму втрату ненародженої дитини. Історія жінки, яка була одержима материнством і яка, маючи все, оцього для себе найважливішого не могла мати. Терплячий чоловік, що, попри все, уперто її кохає. Материнство, у якому їй відмовлено, і її така шалена одержимість ним. Я прийшла додому і взялася писати... Про неї. І навіть не для всіх — для себе. Не дописала. Бо історія відмовлялася розвиватися за моїм планом, наче на щось чекала.

Наші дороги знову розійшлися. Як стрімко ввірвалася ця жінка в моє життя, так раптово й зникла. Спільні знайомі казали, що переїхала жити в іншу країну. Чернетка недописаного роману лежала в архіві, і я була впевнена, що ця оповідь так ніколи й не буде дописана.

Улітку 2019 року біля оперного театру до мене озвалася елегантна пані в красивому рожевому костюмі та білому капелюшку. Це була вона.

Щойно я повернулася додому, то передусім відкрила недописаний файл. Тепер я знала, як має закінчитися ця історія.

Коли ви дочитаєте роман, то, можливо, подумаєте: «Так не буває. Ох, та Дара Корній». А я заперечу словами моєї героїні: «Буває, буває ще й не так! Бо це людське життя».

Роман «Троян-зілля» — це історія, списана з реалій. Історія, у якій, звісно, присутній авторський домисел. Історія, героїня якої дозволила її розповісти за умови, що імена-прізвища персонажів та деякі локації будуть змінені.

Дякую прототипу моєї головної героїні за цю довіру. Принагідно щиро дякую моїм першим читачам та консультантам цієї історії. Ваша допомога безцінна. Насамперед моєму коханому чоловікові, першому читачеві та другу Володимирі Чуловському, а також письменнику, перекладачу та краєзнавцю Сергію Синюку, історику та краєзнавцю Олегу Заячківському, книгознавиці та книголюбу Людмилі Фіть, доброму книгоприятелю Олександру Скализі, уважним до деталей чарівним паням Мар'яні Верховцевій та Наталі Піці, працівницям Львівського обласного клінічного перинатального центру та його пацієнткам (прізвища з етичних міркувань просили не називати), гордовитій горі Говерлі, яка за третім разом таки дозволила на себе піднятися та побродити її схилами. Велика подяка колективу видавництва «Віват» за плідну співпрацю: Юлії Орловій, Оксані Кандибі, Олені Рибці, Аліні Беляковій та багатьом іншим. Окрема шалена вдячність моїй чарівній редакторці Марії Бірченко, яка на відмінно прожила цей текст.

Вдумливого занурення в події, мій читачу!

Частина перша

1

Віднедавна Вероніка полюбила темряву. Темрява — це велике ніщо. І водночас темрява — це спокій. Темрява — це забуття. Темрява — це сподівання на те, що завтра не настане. Бо, може, Бог над нею нарешті змилюється: вона засне й не прокинеться. Заплющила очі, наповнюючи тіло темрявою. Темрява хапала за серце, пірнала в мозок, з'їдала душу. Ще трішки, мить, — і все скінчиться. Та раптом мертвий чар тиші розітнули неприємні звуки: надривно затужила сирена, занявчав заблуда кіт, зареготали п'яні пізні перехожі під вікнами...

Поки жива. Бо хай би куди душа примандрувала по смерті — у рай чи в пекло, — котячих оргій, завивань сирен і безпросвітних п'яниць там точно не буде.

Отже, жива. Жива? Чому? Мій батечку Всевишній, за що ж ти зі мною так, любий? Чому я досі жива? Ж-и-в-а...

Одинока сльоза витекла з-під міцно стулених повік і повільно покотилася обличчям. Жінка важко зітхнула... Так, вона жива, може плакати й мусить

дихати. Але навіть жити? Для кого жити? Цього разу остаточний вирок. Остання, десята, спроба — фатальна. І то її, тільки її фіаско. Навіть не знала, як описати те, що зараз відчувала. Ще вчора купалася в приємних хвилях очікуваної втіхи, а всі застереження гнала від себе кудись на задвірки свідомості. Мов птаху-щастя, держала за хвіст віру в те, що цього разу диво відбудеться. І та віра наповнювала-заповнювала собою все її єство. Учора, то БУЛО вчора. Аж раптом усе урвалося. В одну мить. П'ять місяців позитивних емоцій, кольорових барв, у які диво, що от-от мало статися, розфарбовувало її світ. Довгих прекрасних п'ять місяців. Цього разу дорога була найдовшою. Вона може навіть сказати якою — аж до пів сантиметра. Бо знала і день, і час, коли вони з Ростиком зачали сина, коли лагідний промінчик його душі став частинкою її лона. О так, вона зараз може назвати й час, коли настав край. Математична точність, хай би її...

Коли Вероніку везли в операційну, сліз уже не було, вона їх напередодні виплакала всі до краплі, принаймні на тепер. І ось одна-єдина скупа сльозина скотилася навздогін болю.

Усе відбулося так, як завжди відбувалося. Дико й моторошно. Уранці прокинулася порожня й розбита від усвідомлення правди. Наснився той самий страшний сон. Пророчий. Цього разу мертвого кажана вона знайшла втопленим у їхній ванній. Але хай там як, хай би де вона у снах знаходила тіло мертвого кажана, це означало завжди одне й те саме: її ненароджена дитина вже мертва.

Коханий був на роботі. Схопився вдосвіта й не став її турбувати, бо він у неї дуже уважний, завжди лагідний,

терплячий, ніжний. Вона ж того дня проспала довше, аніж завжди. Прокинулася майже об одинадцятій мокра від власних сліз. Ці лихі сні ніколи не зраджували. І цього разу теж не зрадять. Бо вкотре біда звалила на неї свою тяжку ношу. Плакала, голосила, вила — і слухала... Слухала дитячий плач, який щоразу, коли вона втрачала ненароджене маля, починав дзвеніти в голові. Знесилена від горя та муки, зателефонувала Володимирі Олексійовичу — лікарю. Чужим і далеким голосом пролопотіла: «Він мертвий. Я вбивця власних дітей, пане Володимире. Приїжджайте». Володимир Олексійович не ставив зайвих запитань, не заспокоював. Таке відбувалося не вперше, Вероніка ще жодного разу не помилилася. Лікар скоромовкою сказав: «Їду. Швидко сам викличу». Приїхав разом зі швидкою. Уже в машині слухав серцебиття дитини, супився. Дерев'яним голосом комусь через мобільний наказав готувати операційну, таким само дерев'яним голосом зателефонував Ростіку.

А що в лікарні? Усе як завжди в лікарні. УЗД підтвердило: дитина мертва. Термінова операція, яку кесаревим розтином не назвеш, пологами й поготів. Засинала-вмирала під кволо-заспокійливі слова чоловіка. Прокинулася в післяопераційній, найнещасніша у світі. Лежала мовчки, навіть не розплющувала очей. Її син помер. Не захотів народжуватися. Чому так? Чому вони не хочуть ставати її дітьми? Закінчені наркоманки, алкоголічки, повії, злидарки — ті, хто найменше заслуговує на щастя материнства, — отримують його просто так, дарма. А вона? Вона найбільше цього прагне — і не може мати. Значить, вона найгірша з-поміж найнедостойніших? Навіть не так.

Найгірша з-поміж найзатятіших грішників. Тому що вона вбивця власних дітей. Десять спроб — десять ненароджених малят. Остання її надія народити в сорок чотири провалилася. Більше смертей не буде. Кінець. Офіційно ця десята її вагітність позначена першою смертю дитини, бо немовля таки народилося — хай мертво, хай через кесарів, але... Майже шестимісячне й не викидень.

А дев'ять попередніх її непохованих дітей? Жодного не носила понад чотири місяці. Вероніка пригадує свою одержимість узяти в природи те, що має належати їй за здоровою логікою. Лікарі всі як один запевняли: вона абсолютно здорова, а феномен того, що її організм так противиться вагітності, не могли пояснити. І вплинути на це ані медикаментозно, ані психологічно теж ніяк не могли. Хтось з ескулапів запропонував скористатися послугами сурогатної матері. Вона погодилася. Однак і ця спроба урвалася викиднем...

Скільки разів вона собі повторювала як мантру, що стане матір'ю? Затято, з кожною вагітністю. Вірила, що рано чи пізно вона зможе виносити маля. Дев'ять невдалих спроб. І от нарешті остання, у яку, крім віри й молитви, найкращих лікарів і купи грошей, було вкладено й те мізерне і водночас найпотужніше — надію.

Не раз вона вклякала в церкві перед іконами, просячи Господа простити їй усі гріхи, вільні та невольні, простити гріхи її предків, якщо такі є і якщо то вони заважають їй виносити дитинку. Благала подарувати їй найцінніший дар для жінки — дар материнства. Завжди в серці жила віра, завжди. Вона сповнювала її, заспокоювала й запевняла, що цього разу все буде добре.

Може, тому Вероніка майже з першої хвилини зачаття знала, що вагітна. Майже відчувала присутність майбутнього маляти, розмовляла з крихіткою, розповідала казки, умикала красиву музику, свою улюблену: Вівальді, Шопена, Моцарта, інколи джаз. Робила це так, щоб ніхто з домашніх не запримітив та не подумав, бува, що вона причинна. Хіба що Ростик про це знав і не дивувався. Сам часто розмовляв з ненародженим. І навіть тепер, після десятої втраченої вагітності, він її не покине нізащо, бо вона для нього все. Вероніка просто це знала.

Після першої невдалої вагітності Вероніка повірила в усі найхімерніші забобони: що комп'ютери можуть негативно впливати на стан майбутньої мами та її дитини; що випромінювання негативно і могло спровокувати викидень. Тож звільнилася з університету, де працювала старшим викладачем, пішла з кафедри. Спочатку вона трішки сумувала за творчо-робочим колективом, та з часом звикла. Просто вирішила цілком себе присвятити новій майбутній дитині. Як і її мама колись. Тим паче що фінансовий стан дозволяв. Якщо в тебе багато вільного часу та купа грошей, ти завжди знайдеш собі справу. Двічі-тричі на місяць походи з Ростиком чи мамою в театр, з подругою Лесею — на концерт чи в кіно (Леся театри терпіти не могла), інколи з чоловіком ходили в гості до його ділових партнерів чи близьких родичів на родинні свята. Вероніка стала доброю дружиною, та поряд з таким чоловіком це було нескладно. Раз на тиждень до них приходила уважна й роботяща пані Ліда (Ростик на цьому наполіг категорично). Вона вичищала трикімнатну квартиру до кришталево-чепурного

стану. Усе блищало та сяяло чистотою. Сестер-братів у Вероніки й Ростика не було, тож не було ні племінників, ні племінниць, котрі приїжджали б та зчиняли рейвах у хаті.

Тішилася, що вона для Ростика стала не просто дружиною, коханою жінкою, а насамперед другом. З-поміж ділових партнерів і колег Ростик так ні з ким і не потоваришував. Мабуть, тому, що доволі важко уживаються між собою гроші та дружба, приятельські стосунки та фінансові інтереси. Справжні друзі Ростика за життєвим збігом обставин не мешкали поряд, бо їх після навчання в Політесі порозкидало світами. Інколи, проїздом через Львів, вони зупинялися в них на день-два, ностальгуючи за студентською безтурботною юністю.

Та все це минало мимохідь. Тому що... Інколи Вероніці здається, що всі ці двадцять із хвостиком років сімейного життя вона тільки те й робила, що активно працювала над вагітністю: якісь нескінченні тести, аналізи, періодичні перебування в клініках, і місцевих, і закордонних, бажані вагітності, які на перших порах протікали майже ідеально, і... Черговий викидень, потім реабілітаційний відхідняк від пережитого — і знову все по колу.

Вероніка схлипнула, перехрестилася. Якби не була вірянкою, то вже давно кинулася б ходити по різних там провидицях, цілителях чи знахарях. Можна, звісно, то назвати й прокляттям родовим, але... Ні в маминій, ні в татовій родині з дітонародження ніколи проблем не виникало. У Ростиковій теж. Доля? «Так, доля така», — торочила собі та не припиняла спроб.

Усередині щось бридке й жахливе заворушилося, виставило свою гидку пику. Цього разу вона

не противилася цьому, не ховалася за словами молитви, а просто випустила звіра з клітки. Нема сил зараз стримувати його. Цей звір — то її божевілля. Вона не голосила і не вила надривно, як раніше, не кидалася словами жалю чи докору, жбурляючи ними, мов м'ячиками. Вона просто вимкнулася. Умить збайдужіла до всього: людей у білому біля неї, світу всередині, порожнього, гнітючого, який хіба занапастить, але не врятує... Болота, яке смердить і душить. Чи мають право такі порожні, як вона, жити? Згадала слова отця Дем'яна — монаха за покликанням, Божого чоловіка. Він умів достукатися до неї. Казав, що Господь приготував її для чогось іншого, не менш важливого. Мовляв, не всі жінки мають ставати матерями. Є багато таких, котрі добровільно від цього відмовляються — стають нареченими Божими. До всього, якщо для неї так важливо кимсь опікуватися, завжди можна всиновити чи в дочерити дитя, котре потребує любові й тепла не менше за рідне. Скільки на світі сиріт? Це і справа богоугодна, і матір'ю можна стати не народжуючи. Бо та матір, яка зростила, а не та, що народила. Думка отця здалася їй прийнятною, навіть дуже слушною... Летіла додому як на крилах. Однак ця її радість розбилася об скелю неприйняття рідних. Ані батьки, ані коханий чоловік не могли зрозуміти, як чуже дитя, не відомо ким народжене, з препоганим генетичним набором (бо хіба нормальні батьки відмовляються від дітей), може стати для них рідним. Вероніка пригадує, що тоді чи не вперше не послухала рідних і цілий рік микалася сиротинцями, тішачи дітей подарунками. Усе шукала *своє* дитя. Оте єдине, тільки її. Малі безбатченки горнулися до неї, дехто

називав мамою, просив узяти в сім'ю, обіцяв бути добрим сином чи найліпшою донькою. А Вероніка їх просто жаліла. Кожного хотіла зігріти, але материнської любові до тих, від кого відмовилася найрідніша у світі, вона не відчувала... Щось, мабуть, психологічне стояло між нею і тим бідним, зболеним дитям. Крім жалості та співчуття, до цих малих не було жодного сильнішого почуття. Не було ні крихти тої любові, що вона проживала, дослухаючись, як усередині ворухиться її маля... Можливо, дорослість у поглядах сиріт-трирічок лякала її, а чи страх хапав за серце, коли переконувала себе: «Візьми дитя в родину — і ти його полюбиш». Але страх не впоратися з такою відповідальністю просто душив її, збивав з ніг, перетворюючись на паніку, і Вероніка втікала додому, розуміючи, що не готова бути мамою для зрадженого сироти. Готова бути подругою, сестрою, учителькою, але не мамою... Як вона в такі миті себе ненавиділа!.. Навіть на всиновлення не здатна!..

Чому саме зараз це все так яскраво згадалося? Може, тому, що вона і справді нікчема, ні на що не годна? І всі її молитви та обітниці Богові не потрібні? Бо хто слухає нікчем? Навіть Бог любить щасливців. Стала молитися, виганяючи з серця відчай, що був стиснув його холодними лещатами... Але слова молитви не допомагали, відчай міцно тримав її серце, паралізував волю, роз'їдав розум... І Вероніка здалася...

2

Отямилася в клініці для душевнохворих, захованої в Альпійських горах, куди її, напівживу, з порізаними венами, відвезли батько з Ростиком — подалі від рідного міста й усього, що нагадувало про пережите.

Бував травень. Три місяці минуло від того страшного зимового дня. Пригадувала все потроху. Досі не могла згадати справжньої причини: чому вона тут? Насправді від лікарів уже знала чому, а згадати, як усе відбувалося, не могла. Пам'ять зачинила двері до того спомину: мабуть, поки зарано туди заходити. Зате всі свої десять невдалих вагітностей пам'ятала чудово. Ліки та психотерапія вкупі з арттерапією не дуже допомагали, хіба що трохи притуплювали біль. Лікарям у цьому не зізнавалася, та вони, певно, про все здогадувалися, тому що вперто її не виписували. Зрештою, не дуже й хотіла повернення додому. Що вона скаже батькам, коханому? Навіть на побачення до них не виходила, жила в шкаралупі, захищаючи власний простір, — усе пізніше, усе потім, усе колись...

Знайшла собі заняття в тому напівреальному альпійському раї: часто гуляла ідеально доглянутими доріжками парку навколо клініки. Назирці, наче тінь, брів санітар. Тут так заведено, бо вона офіційно пацієнт, хоч і сумирний, що йде на поправку. Інші пацієнти пробували заприятелювати, але... Не хотіла ні з ким говорити, їй було затишно наодинці. «Гарна компанія підбралася: двійко нещасних — Я та Я», — сама собі таке казала. Посеред парку стояв невеличкий, зарослий ліліями ставочок. Могла годинами дивитися на те, як квіти розкривали голівки, усміхаючись сонцю, і, так само усміхаючись, закривали їх перед спочинком. Пара білосніжних лебедів плавала плесом. Ідилія для хворої свідомості. Уночі після таких прогулянок нічого не снилося. Пропав і внутрішній галас — дитячий плач, — він також вимкнувся. Сни не приходили. Вона випивала ліки, що їх дбайливо приносила медсестра, і, поклавши голову на зручну ортопедичну подушку, просто вимикалася, щоб уранці прокинутися живою, здоровою фізично — і вигорілою там, де, певно, має жити душа. Хтось тримав ту душу ще при тілі, мабуть, сподіваючись, що не все там вигоріло. Колись подруга Ксеня розповіла притчу про величнього дуба, що ріс у старому карпатському лісі.

Був той дуб великий та дужий. Ніхто не відав, скільки йому літ. Тисяча, дві, три... Казали, що Господь, коли творив цей світ, передусім створив ґрунт, а найпершим посадив оцей гуцульський дуб. Але часто так буває: якщо живеш надто довго і бачив надто багато, то здається тобі, що ти — наймудріший в околиці, найдужчий між усіх живих. Тоді така пиха залазить у серце,

що навіть той, хто створив тебе, уже мало для тебе важить. Запишався старий дуб своїми літами, своєю мудрістю та міцністю, адже навіть лихі блискавиці, що влучали в його тіло, не завдавали шкоди, — таким дужим він був. Аж якось у тому лісі сталася пожежа... Сухим та гарячим видалося літо. Від маленької іскри здійнялася заграва, і здавалося, що її гарячі язички лижуть небо. Вигоріло все, багато птаства й звірини загинуло. Не встояв і старий дуб перед вогняною стихією. Лише недопалок-штурпак стирчав з-під землі як спогад про колишню велич та славу. Прийшли люди, насадили новий ліс, адже життя завжди сильніше від смерті, коли воно має сенс. Нове життя сенс мало: земля знову народжувала і знову буяла. Захотілося якомусь гуцулу подивитися на те місце, де колись ріс дуб-велет. На місці колишньої діброви тепер буяли маленькі сосни. Чоловік підійшов до місця, де ріс дуб, і обімлів... З решток старого пня спиналася-тягнулася до сонця тоненька стеблина — паросток нового дуба.

— Той, хто має віру в серці та вміє просити, завжди буде почутий! — сказала тоді Ксеня.

«Той, хто має віру в серці та вміє просити, завжди буде почутий!» — повторила вголос. Натиснула рішуче на клямку дверей своїх споминів, штовхнула легко — і вони розчахнулись. Вероніка згадала все.

Після кількох годин, проведених у реанімації, її перевели в ліве крило лікарні, на другий поверх, де розташовані палати для ВІП-персон. Її дбайливий татусь вирішив, що тут їй буде краще. Тут і догляд ліпший, і комфортніше. Зрештою, Вероніки ніхто не запитував. Тому що жінка дивилася бездумним поглядом

у власну порожнечу і летіла-падала в неї. «От би навіки в цій порожнечі лишитися», — мріяла вона. Навіщо хтось її знову ввімкнув? Коли медсестра вколола заспокійливе, Володимир Олексійович переконав сполошених і наляканих тата, маму й Ростика, що пацієнтка проспить до ранку і ліпше її не турбувати. Нарешті їй дадуть спокій. Заплющила очі, удаючи, що спить, і слухаючи, як, перешіптуючись та жаліючи, рідні виходять з палати. Чекала, коли нарешті прийде сон. А він уперто не приходив. Отже, це знак. Це той знак, якого вона так чекала. Рішуче скинула ковдру, над силу підвелася з ліжка. Тримаючись за стіну, дошкандибала до ванної кімнати, увімкнула гарячу воду, зачаровано стояла й дивилася, як поступово ванна заповнюється водою, а кімната — парюю. Коли ванна наполовину вже була повна, млявим рухом дістала з кишені поцуплений в операційній гострий скальпель, поклала його на край, скинула з себе сорочку, занурилася, дослухаючись, як у голові заливається плачем її ненароджене маля, випірнула, схопила скальпель і рішуче полоснула по зап'ястках. Перед тим спеціально зайшла в нет, погуглила сайти, щоб зробити все правильно і швидко. Проте швидко не вийшло. Просто не пощастило чи навпаки пощастило? Володимир Олексійович випадково забув у її палаті мобільний. Як невчасно він за ним повернувся...

Вона майже померла, була напівпритомна, коли він її витягував з гарячої води, щось кричав, когось звав, і вона, із закинутою головою, через пелену сутінок, що обступали її, дивилася, як цівочкою з рук додолу скрапує червона рідина, лишаючи по собі багряну стежку. І тоді відразу ж, тієї самої миті, вона таки

померла. Нехай на кілька хвилин, але пішла за межу. «Ох, Володимире Олексійовичу, навіщо ви мене врятували?» — запитують когось невидимого губи. Навіщо? Вона не заслуговує на те, щоб жити... Для чого? Вона мусить це з'ясувати, бо для чогось Бог таки зберіг їй життя — мабуть, мав на неї свої плани.

Повернулася додому восени. Діагноз: здорова. Коханий повадився з нею, мов з крихкою коштовністю, не знав де й поставити, покласти, не міг намиливатися. Жодного слова докору, жодного натяку на дивну поведінку, коли вона, перебуваючи в клініці, нікого з рідних навіть близько до себе не підпускала. Так, час — найкращий лікар: нехай не зцілив, але дозволив їй жити далі й дихати.

— Ти найважливіше, що в мене є. Чічка¹-Веронічко, солодка моя, кохана дівчинко, не роби так більше. Бо й мені без тебе не жити, — просто сказав Ростик, благально зазираючи в очі.

У серці пташиними крильцями затріпотіла надія. Може, Бог уберіг її для нього? Може, то і є її найсправжнісіньке призначення? Того дня вони кохалися, як ніколи досі: нестримно, жагуче, наповнюючи одне одного, спустошуючи одне одного. То було як уперше, і то було як востаннє. І того вечора вона заснула без заспокійливих крапель, уперше за останніх пів року. І їй навіть наснився сон. Краще б вона випила краплі.

Вероніка стояла на березі ріки, широкої та стрімкої. Вода в ній така чиста, що можна розгледіти кожен

---

¹ Чічка (діал.) — квітка.

камінчик, що лежить на дні. Туман поверх води котиться рваним клоччям. Підвела очі. Небо затягнуте хмарами, сіре та сумне, відчуття — неначе от-от пролетиться дощ. Але дощ не падав. Тут усе чогось очікувало. Відчувала це. Ані вітерцю, ані шелестіння очерету, ані плюскоту води.

Роззирнулася. Дивний кам'янистий краєвид, який губиться за сірою завісою туману. Перевела погляд на річку. Туман ховав від неї протилежний берег. Та раптом німу тишу розірвало дитяче схлипування. Чи то від цього звуку, чи такий збіг, але туман враз розступився — і перед нею розгорнулася дивна картина. Посеред широкої ріки, протилежний берег якої все ще губився в тумані, лежав невеличкий острів. Аж зойкнула від несподіванки, щойно зрозуміла, що ж постало перед очима. На цьому клаптику суші, оточеному водою, були діти.

— Мамо, матусю! — заголосили дітлахи, побачивши її. — Ми хочемо додому! Забери нас звідси, мамусю!

У серце наче хто встромив скалку. Схопилася за горло: там застряг крик. Вдивлялася пильно в дитячі постаті й навіть не запитувала здорового глузду, чи таке може бути, чи таке з нормальними людьми трапляється, чи тільки з душевно неврівноваженими, адже була переконана: то її ненароджені діти. Вони були різного віку. Порахувала. Дванадцять. Отже, двійко дітей не її. Але материнське серце обдурити неможливо. Десять із них були такого віку, якими були б її, якби народилися. Найстарша на руках тримала маля в сповитку. Вероніка схлипнула. То її перша ненароджена донечка, і вона тримає її синочка, десятого. Донька сумно дивиться на неї та щось нерозбірливо шепоче. Поряд хлопчисько майже дониного віку, але Вероніка

точно знає: то не її син. Він сумно дивиться на жінку й мовчить. Решта малят тягнуть до неї рученята, одні схлипують, інші плачуть, треті благають про допомогу. Тим часом сірий туман, наче жартома, то затуляє собою дітей, то знову відступає від острова.

Вона хоче підступитися ближче. Вона перейде, перепливе, визволить їх із пастки. Обніме, приголубить, обцілує, вибере своїми губами з їх ніжних личок кожну сльозинку. Кинулася вперед і... обімліла, бо не змогла відірвати ніг від землі, наче вросла в ґрунт.

Раптом щось торкається її плеча. Вероніка різко озирється.

— Здорова будь, Веронічко! Знайшла-таки сюди дорогу. А навіщо ти її шукала? І навіщо було собі смерті шукати? Хто про твоїх діток подбає, коли тебе не стане? Ти їхня мама, і тільки ти можеш їх урятувати. Можливо, не тільки їх.

3

Вероніку Вишневецьку називали нащадком славного роду Дмитра Байди-Вишневецького та змалечку привчали до ідеальності. Тому що вона — майбутнє славного роду, спадкоємиця статків та пам'яті. І все найкраще в неї, як і годиться, з пелюшок. Няні, школа, гуртки. Бальні танці й купа кубків; золота медаль і всі на світі виграні предметні олімпіади, крім фізики та хімії — двічі третє місце; дорослий другий розряд із шахів, бо, як казала мама, «треба мати добре тренований мозок», і її особистий тренер Баланчук Василь Михайлович, до всього добрий друг родини, із цим погоджувався. А ще вільне володіння трьома іноземними мовами, нескінченні репетитори, додаткові заняття зі всього на світі й мінімум часу в дитинстві на безглузді забавлянки в доньки-матері, піжмурки, лови вітру й таке інше, цілковита заборона на підліткові ходіння на дискотеки, куріння-нюхання різного нездорового непотребу. Як не дивно, але Вероніка не противилася. Вона була доброю донькою своїх батьків — Януша та Урсули.

Як такою чемною росла — і сама не розуміла. Діти близьких друзів і знайомих тата й мами були геть інші. Розманіжені чи що... А результат? Одні підсіли на наркотики, інші поспивалися, дехто не вилазив з в'язниці чи переховувався від неї по закордонах.

Вероніка чомусь завжди інтуїтивно в усьому довіряла батькам. Тож коли підлітком захопилася генеалогією роду Вишневецьких і раптом з'ясувала, що аж ніяк не може бути спадкоємицею славетного Байди, адже по чоловічій лінії рід того обірвався ще 1740 року, то за відповідями пішла до мами. Батькові в той час було не до того. Він майже не ночував удома. Ходив в оточенні якихось неголених дядьків, називаючи їх кумпелями, хоча Вероніка вважала їх дуже схожими на персонажів серіалу «Бригада». Мама переконувала, що це татова охорона. Так звану охорону, тільки у вигляді особистого водія, мала і мама, а пізніше й Вероніка. Та це було й не дивно: стояли лихі дев'яності, час від часу когось посеред білого дня вбивали, і переважно це були добрі татові знайомі. Сусіди по панельці, у якій вони тоді жили, шепотілися за спиною й розпускали плітки про те, що Вишневецький торгує чи то зброєю, чи то наркотиками. Навіть скаржилися на нього в міліцію. Мамина сестра тітка Мілена обзивала таких «доброзичливців» брехунами та заздрісниками. І Вероніка тітці вірила, бо ні наркотиків, ані зброї ніколи у квартирі не бачила. Та й міліція на ті скарги ніяк не реагувала.

Тож коли Вероніка прийшла з генеалогічним деревом до мами, та уважно вислухала її претензії щодо родоводу Вишневецьких, підтверджені історичними фактами, і замість вигадувати для дитини якісь несутітні байки, сказала правду:

— Люди люблять легенди, доню! А дорослі дяді та тьоті, котрі вважають себе сильними світу цього, люблять їх навіть більше, ніж діти. Коли ти називаєшся Іваном Голопупенком, сином свинопаса й доярки, то будь хоч помазаником Божим і наймудрішим на землі, тебе ніхто не слухатиме. А щоб потрапити у «вищу лігу», мало мати олію в голові — треба вміти ходити між крапельками. Тому твій тато, коли ми тільки надумали одружитися, і придумав цю легенду з Вишневецькими. Став Янушем з родоводом і гербом. Навіть зумів дістати папери з королівськими печатками і всякими тими аристократичними дурницями, котрі перетворили українця з крихітного галицького села на нащадка родовитих магнатів. Час такий, що в наших архівах за грубі гроші що завгодно можна купити й навіть не підробку. Доню, дорога моя дитино, твій тато любить тебе по-справжньому і небо прихилить, якщо треба буде для твого щастя. Ти це знаєш. А решта немає геть ніякого значення.

Вероніка тоді так не думала. Це потім прийшло до неї розуміння, що правда часто буває гірка. Вона може вбивати, та правда. І кому від цього легше? Але вона була слухняна дитина своїх батьків, тож, почувши мамину відповідь, вирішила не сперечатися. Бо і тато, і мама її справді любили. І тим паче вона старалася не думати, чим тато заробляє на життя. Хлопчаки із забитого села, якого нині радо приймають у себе найбагатші та найвпливовіші люди міста, заслуговували на повагу від рідної доньки. І він її отримував. А ще — беззастережно любов.

Мама завжди займалася тільки донькою. Хатніми справами опікувалися покоївка та куховарка, про

заміський масток дбали управитель і садівник, «дівчата Вишневецькі», як лагідно кликав їх тато, мали свого водія (читай охоронця). А от малу Вероніку Урсула не довіряла нікому. Так, у дівчинки були вчителі, нянечки, але на короткий термін. Тому що Вероніка була маминим космосом. І коли Урсула віддала трирічну малу на балет, то наче хотіла в тому космосі відкрити ще одну зірку, тобто розвинути ще один талан геніальної донечки. Зрештою, Вероніці балет подобався. У танці вона насправді жила, відчуваючи кожною клітинкою музику, яка вібрувала тілом, заставляючи його рухатися тільки їй знаними манівцями-доріжками-перелазами. Учителю танців убачав у юній талановитій балерині майбутню Уланову чи Павлову. Та тільки не тато. Януш не бачив своєї доньки на підмостках оперних театрів, його єдина радість та втіха мала бути поряд і не показувати майже оголеного тіла знавіснілій юрбі. Тож закінчена на відмінно балетна школа стала для Вероніки ще однією підкореною вершиною.

Ні мамі Урсулі, ані тим паче Вероніці й на думку не спадало заперечити батькові. «Ваш тато ніколи не помиляється, а коли помиляється, то дивись пункт перший», — так жартувала тітка Мілена, спостерігаючи за ладом у сім'ї Вишневецьких. Сама вона була вічно заклопотана пошуками ідеального чоловіка. П'ять разів ішла під вінець, улаштовуючи грандіозне весілля, та щоразу палко переконувала всіх, мабуть-таки насамперед себе, що нарешті знайшла того єдиного. Усе закінчувалося гучним розлученням, істериками, биттям посуду, розбитим серцем та «полум'ям безнадії» (вислів тата), котре завжди гасила мама Урсула.

Щоразу тітка клялася «усіма святими угодниками», що більше ніколи заміж не вийде, бо всі чоловіки — придурки, але минав час і невгамовна Мілена знову ставала на ті самі граблі. Дітей тітка Мілена принципово не хотіла. Казала, що їй вистачає любові до улюбленої племіннички та хрещенички Веронічки. Останній, чи, як любить казати мама, «крайній» чоловік тітки — американець. Із ним вона живе, як не дивно, уже довгих десять років. Мама Урсула переконана, що це, на щастя, таки назавжди, бо вперше Мілена теж любить, а не лише дозволяє себе пристрасно обожнювати.

Вероніка після закінчення школи успішно вступила на факультет іноземних мов Львівського університету. Так бажав тато. А вона й не противилася. Бо не дуже замислювалася у свої сімнадцять, чого їй хочеться. Звісно, батько для годиться спитав, чи вона не проти. Їй було байдуже, тож була не проти.

Так, Вероніка була ідеальна донька, чемна і така, якою можна пишатися. І вона переконана, що, якби татко заборонив зустрічатися і згодом одружуватися з Ростиком, вона б послухала. Тільки батечко її дуже любив і знав, що розбивати серце єдиної ідеальної донечки — то великий гріх. І благословив її шлюб із Ростиславом Кузьменком, звичайним парубком з Київщини, без гербів, родового дерева, без князів-графів-королів серед рідні, без великих статків. Зате з великою душею та палкою любов'ю в серці.

Вероніка пригадує той день, коли знайомила тата з нареченим — Ростиком. Тато без церемоній сказав майбутньому зятеві:

— Нічого, юначе. Ти не безнадійний. Ми зробимо з тебе людину, а якщо пручатимешся — змусимо.

Тебе вибрала моя донька, отже, вибрав і я. Запам'ятай, синку, нікуди ти з нашої субмарини не дінешся. Тільки спробуй. Я за тобою стежу, тож і сам пан Бог тебе уважно пильнує.

Говорив тато жартома, але ж Вероніка добре знала: коли він щось говорить наче несерйозно, то треба бути обережним з висновками, адже за несерйозністю завжди ховалися надзвичайно важливі речі. Здається, Ростислав то відразу втямив. Зрештою, він і не збирався нікуди з сімейної субмарини. Навіщо? Коли кохання справжнє і взаємне, коли в стосунках ідилія, то хіба, ідучи від щастя, щастя знайдеш? Воно, казав Ростик, може бути тільки одним. І тим щастям для нього завжди була Веронічка.

Ростислав і Вероніка вже двадцять три роки разом. Чоловік і досі кличе її «моя солодка Чічка-Веронічка». Терплячий, ніжний, вірний, відданий... «Таких не буває, — твердить колежанка Леся, — твій Ростик унікальний. Озирнися довкола, Вероніко. Чи ти знайдеш поміж знайомими щось схоже на ті взаємини, котрі ви маєте? Довкола зрадники і зрадниці. Милуюся вами. Залишайтеся такими завжди, як надія світу та ідеал у стосунках». Вероніка у відповідь усміхалася. Тому що насправді не все було похмуро в цьому житті. Вона мала поряд гарний приклад для наслідування. Точніше, була причетною до цього. Взаємини її батьків, які ніколи не сварилися, не сперечалися, а просто ніжно любили та поважали одне одного. Можливо, і були в подружжя певні непорозуміння чи навіть прикрощі, однак Вероніка не те що про них не знала, а й не здогадувалася.

Ростислав не просто став її законним чоловіком. Він і насправді став частиною родини Вишневецьких.

Вероніка це відчувала. Та хіба могло бути інакше? Він права рука татка в усіх бізнесових справах. І тато про це всім говорить і пишається зятем. Так, заслужити похвалу від самого Януша Вишневецького — то те саме, що виграти олімпіаду.

Можливо, те, що в неї немає дітей, це і є платня за таке щасливе сімейне буття. Тато любить повторювати, що все має свою ціну. Невже її ціна ось така? Та чи могла вона бути щасливою з кимсь іншим? Вона впевнена: точно ні.

Інколи Вероніці стає не по собі, коли розуміє, що вони з Ростиславом могли просто не зустрітися, якби не випадок...

4

Познайомилися Ростик з Веронікою випадково. У Лесі Юрченко був день народження. Леся, Вероніка, Ксеня та Оріся — така ось весела дівчача студентська компанія однокласниць, дуже різних зовні й разом з тим схожих внутрішньо. Вероніка та Леся — львів'янки, Оріся та Ксеня — приїжджі, тому жили в гуртожитку. Зібралися тоді на квартирі в Лесі. Батьки дівчини заради такої okazji навіть навмисно поїхали на дачу. І тут несподівано Ксеня прийшла не сама, а з кавалером. Ксеню вважали найкрасивішою серед дівчат. Чорноброва гуцулка, білолиця, чорноока, густе довге волосся — інколи заплетене в недбалу косу чи зібране в тугий вузол, інколи пишно викладене навколо голови калачем, а часом спокусливими кучерями просто спадало на плечі. Тонкий стан, довгі красиві ноги, уміння звабливо й таємниче всміхатися, вишуканий смак — це все Ксеня. А чому гуцулка? Тому що Ксеня таки справді була гуцулка. Вона ж бо десь із-під Ворохти, і як підтвердження всього цього її прізвище — Го-

цул. Ксеня завжди була в центрі чоловічої уваги. По ній щиро зітхав цілий кагал молодиків. І річ тут не стільки в природній звабі юнки, бо гарних дівчат не так і мало. Оріся й Леся зовні нічим не гірші. Річ у темпераменті гуцулки — правдивому, нестримному, наче коловерть, що зтягує. Поряд із Ксенею Вероніка почувалася тепличною квіткою, що росла не під сонцем, а животіла під променями штучного світла, полита не дощем, а з лійки. У Ксені вирувала енергія краю, який її вкохав, — щира, дика, несамовита. Саме це й притягувало до красуні. Здавалося, це, навпаки, мало б відлякувати, мусив би спрацьовувати інстинкт самозбереження, але ні, усе відбувалося навпаки. Як вогонь манить метелика, так і Ксеня вабила до себе чоловіків, легко розбиваючи їхні серця, нікому нічого не обіцяючи, упевнено йдучи далі.

Ростислав був одним з тих метеликів. І Ксеня його навщось прихопила тоді до Лесі на день народження, хоча напередодні домовлялися, що збереться суто дівчаче товариство. Та хіба гуцулці заперечиш, якщо вона щось вирішила? Видно було, що Ксеня аніскі-лечки не закохана в хлопця — дівчину просто тішила увага чергового залицяльника.

Подруги хильнули тоді зайвого. Веселі були та трохи зварйовані. А от кавалер Ксенин майже не пив. Зацікавлено дивися на шарварок, що творився довкола. Четверо добряче захмелілих дівок — ще те випробування для тверезого. А про що найчастіше говорять у таких випадках дівчата? Правильно: про хлопців. Вероніка здебільшого мовчала, бо в сердечних справах була малодосвідчена. Ходіння в кіно чи кілька разів на каву із залицяльниками, котрі їй

ставали нецікавими майже з першого слова, досвідом не назвеш. Експерткою виступала гуцулка — вона про чоловіків знала майже все і чесно ділилася з дівчатами секретами зваблення на прикладі Ростика. Леся бідкалася про нещасливу долю, бо їй «ні разу не щастило, тому що попадалися самі барани», — так невесело казала. Оріся ж нервово позирала на годинник: кавалер, що мав забрати її з вечірки, запізнився.

Ростик спочатку мовчки спостерігав за дівочими балачками, Ксеніними шпильками, а відтак спочатку несміло, потім дедалі впевненіше став відповідати на кпини гуцулки. Отоді він і вразив Вероніку і дотепністю, і майстерністю говорити-розповідати, і спроможністю перебалакати навіть Ксеню. Мабуть, саме в той момент Вероніка і закохалася в Ростика, одразу, з першої зустрічі — і назавжди.

Ксеня враз постерегла, якими очима Вероніка дивиться на Ростислава. Це захмелілу гуцулку тішило, бо, коли почалися танці й Ростислав запросив її, вона відмовила. І не просто відмовила. Зухвала красуня, регочучи, заявила, що готова віддати його в добрі руки. Ба навіть знає в чій: у добрі руки Вероніки. Бо хлопець уже їй набрид і вона воліє танцювати з тінями, аніж вислуховувати його недолугі жарти. На диво, тверезий Ростислав, замість того щоб трагічно зітхнути й відтак терзатися через те, що його серце от-от розіб'ється, раптом простягнув Вероніці руку й запросив на танець.

Але перед тим була дивна розмова, яку випадково підслухала Вероніка. Вона саме йшла на кухню кликати Ростика й Ксеню до столу, бо ті пішли туди наче на перекур, проте чомусь довго не поверталися.

— Ти всю душу з мене випила, Ксеню! Не роби так більше, чуєш? Не треба! Не муч мене! Якщо ти зі мною, то будь тільки моя, якщо кохаєш іншого, то так і скажи, — зболено бубонів чоловічий баритон.

Чути було, як тенькнула запальничка, хтось із них запалив цигарку, і з кухні потягло куривом.

— Ростиславчику, любий хлопчику! А з чого ти взяв, що ти зі мною, а я з тобою? Я тебе разочок поцілувала, і то жартома. Ну ти й химерник! Хіба до чередільників підеш та попросиш, може, тоді твоя й буду! Я вільна, як ті гори. — Ксеня від випитого голосно гикнула. — Пардон. Ой, ніц, парубче, з того, про що ти мариш, у нас не буде, бо гуцулка Ксеня — то вільна душа, яка ніколи нікому не належала. Повім тобі одну байку, що тато мені колись оповідав. Раз у березні пішов він у ліс у своїх потребах. Глядь, на галявину виходить ведмедиця, а за нею шість кавалерів-ведмедів (час кохання для них у березні, це я для тебе як містянина уточнюю). Так от, підійшла ведмедиця під смереку, стала на задні лапи, ударила по дереву передньою — як могла далі дотягнутися, та й відійшла убік. Підійшов перший ведмідь та й собі вдарив, як перед тим ведмедиця, але не досяг позначки. Потім підходив другий, третій, четвертий, п'ятий — і жоден не дотягнувся до того місця, що ведмедиця позначила. Насамкінець спробував шостий і...

Ксеня замовкла, глибоко затягнулася та видихнула. Вероніка під дверима прикипіла до стіни, не знала, як учинити: зайти чи вернути назад, — але дуже кортіло дослухати історію.

— І?.. — перепитав Ростик.

— Шостий ударив лапою вище від того місця, що позначила ведмедиця. Але ведмедиці той шостий теж не підійшов. Ти, Ростіку, файний кумпель, як кажуть у Львові, але для мене навіть не шостий. Розумієш? Тобі потрібна дівка іншої масті: чесна, порядна, дуже правильна дівка тобі потрібна. Бо її рівня ти за просто доскочиш, адже вона не ведмедиця. Може, ласка чи куниця. Знаєш, якби була твереза, то, певне, того всього і не сказала б тобі, а так... Тато каже, що бабка його була босорканя. І що я на неї дуже схожа. Легко живу і тяжко вмиратиму. Тож не закохуйся, хлопче, у босорканю, бо загинеш. Поки не пізно, не закохуйся. А ще не пізно, я то бачу.

Ксеня, яка забагато випила того вечора, залишилася ночувати в Лесі. Точніше, прилягла на канапі в кухні на кілька хвилин — і заснула. Будити її не стали. Кавалер Орісі таки з'явився з двома букетами троянд: один для уродинниці, другий — як вибачення за спізнення — для коханої. І пішла Оріся за ним, і пробачивши, і розчулившись. А Вероніку того вечора додому зголосився провести Ростислав. Вероніка погодилася. Проговорили вони аж до ранку, блукаючи нічним Львовом. І здивована дівчина раптом зрозуміла, що Ростиславу вона теж дуже подобається.

Звісно, Ксеня на Вероніку за Ростіка не дулася. Нехай гуцулка захмеліла, але говорила правду. Ростік їй уже не подобався. Зрештою, Ксеня ніколи подовгу ні з ким не зустрічалася. Здобула трофей — і пішла далі. Навіть Орісин теперішній кавалер був одним із Ксениних колишніх залицяльників. А Вероніка була дуже вдячна Ксені за Ростіка. Подруга «подарувала» їй коханого. З того часу Вероніка трішки віддалилася

від дівчат, адже всі її думки й увесь вільний час збирали або навчання, або коханий.

За два роки після знайомства справили весілля. Запросили на нього і Ксеню. Тільки вона не прийшла. Та не тому, що гнівалася на Вероніку й Ростика, — дівчина тоді перебувала за кордоном, бо в її родині сталося лихо: важко захворіла мама, потрібні були великі гроші на операцію. Гроші збирали копійка до копійки всім миром. І таки назбирали. Операцію зробили, але ще потрібні були кошти на тривалу та кропітку реабілітацію. Тож і брат Іванко, і Ксеня лишили все: навчання, роботу, родину, друзів — та поїхали в багату країну Італію на заробітки.

Але Ксеня не забувала про друзів і на далекому Апеннінському півострові. Навіть передала молодтям весільний подарунок — красивий італійський порцеляновий чайний сервіз на дванадцять персон: білосніжні горнята з намальованими маленькими кажанами. У листівці пояснила, що в Китаї кажан віщує фінансовий достаток і благополуччя. А позаяк вона не може передати з Італії живого кажана, то вирішила хоч у такий спосіб принести в молоду сім'ю крилатих вісників щастя.

З Італії Ксеня так і не повернулася. Справно надсилала гроші. Повернули борги тим, у кого позичали на операцію. Мама цілком одужала. Час від часу гуцулка телефонувала на Різдво, Новий рік, день народження. Переказувала вітання батькам Вероніки, Ростиславу. Свого телефонного номера чомусь не залишала, щоразу дзвонила з іншого. Усе списувала на обставини і просила на неї не ображатися. Щойно знатиме все напевне, номер дасть. Вероніка і не думала гніватися

через такі дрібниці. Розуміла, що чужина й гіркі заробітки — то нелегко. Принаймні пробувала зрозуміти. Вона любила Ксеню і щоразу дякувала їй за знайомство з Ростиком, за те, що та її зробила щасливою. Ксеня відповідала банально: «Нема за що! Я за вас рада. Будьте щасливі!» Та з часом дзвінки траплялися рідше і рідше. Аж поки зовсім не припинилися.

А ще за рік сталося лихо: Ксеня трагічно загинула. Різні чутки ходили про її смерть. Казали про згвалтування й нещасне кохання, через яке нібито Ксеня вкоротила собі віку. В останнє Вероніка не вірила. Ксеня — і нещасне кохання? Красуня гуцулка з камінним серцем, яка могла закохати в себе на спір і скелю... Відчувала: тут щось інше. Коли тато Януш дізнався про смерть Ксені, то й він заплакав. Ксеня подобалася всім. Вона не раз гостювала у Вероніки. Мама навіть трішки ревнувала тата до Ксені. Пройти повз таку веремію, і щоб вона не затягнула, нереально, «особливо коли ти не патик, а чоловік», — так сказала мама Вероніки, коли побачила, якими очима Януш дивився на гуцулку, що гостювала в них. То було смішно. Згадала, як тато запопадливо пригощав гуцулку карпатським чаєм, наспівуючи собі під ніс «Гуцулку Ксеню»:

— Гуцулко Ксеню,
Я тобі на трембіті
Лиш одній в цілім світі
Розкажу про любов.

Подруги тоді здивовано презирнулися. Вероніка ледве стримувала регіт. Її серйозний і завжди такий поважний тато співає? А Ксеня тим часом уголос видала:

— Що ви за дурню співаєте, вуйко? Хіба можна на трембіті розповідати про любов?

— А на чому? У пісні ж про трембіту йдеться. — Та-то аж спітнів, почувши зауваження.

— Тю, — кинула Ксеня. — Той, хто складав пісню, точно не гуцул, раз про кохання зібрався розповідати за допомогою трембіти. Є давня гуцульська легенда про те, як в одному карпатському селі кохалися щиро парубок і дівчина. Але так сталося, що батьки красуні мушили перебраться жити на Говерлу, а сім'я хлопця переселилася в Бескиди. Юнак так тужив і побивався за коханою, що змайстрував із громовиці трембіту. І коли він дув у неї, то було чути з Бескидів аж до Говерли — ось так хлопчина розмовляв з коханою. Та сталося лихо: парубок загинув на полюванні. Юнка про це не знала. Довго чекала вона голосу з Бескидів, а коли не дочекалася, то вирушила до коханого, аби сказав їй у вічі, що любить або що має іншу. В Бескидах на дівчину чекала гірка вістка та свіжа могила. Узяла красуня в руки сумну трембіту, яку змайстрував коханий, піднялася з нею на Говерлу — відтоді ніхто юнки більше не бачив. Тож коли в Карпатах помирає чиясь любов, то з Говерли й нині можна почути печальний голос трембіти.

Так, ця жагуча красуня вмiла в себе закохувати і вмiла змусити чоловіче серце тужити й печалитися. Вероніка на похорон не поїхала: була на четвертому місяці вагітності й постійно зле почувалася, токсикоз не минав, тиск падав і в голові паморочилося. А стояв жовтень, і того року дуже дощило і світ заливало так, що в Карпатах річки повиходили з берегів. Тож Ростик поїхав з Лесею та Орисею, а її всі разом — і рідні, і лікар — вмовили залишитися вдома.

Ростик з колежанками повернулися з похорону пізно ввечері, сумні та пониклі. Тільки Леся змогла бо-дай щось розповісти. Оріся плакала, а Ростик пригнічено мовчав. Вероніка розуміла коханого: Ксеня колись йому подобалася чи навіть він мав до неї якісь почуття, добре знав її батьків, з братом дівчини Іваном разом навчалися в Політесі й навіть дружили. Інколи батьки навідували в гуртожитку сина, інколи Іван брав із собою містянина Ростика подивитися на гуцульські свята.

Розповідь Лесі здавалася моторошною вигадкою. День похорону і в Карпатах видався мокрим. Безперервно переїщило. Та коли труну з Ксенею принесли на цвинтар, дощ враз ущух. А коли зачали опускати в могилу, навіть визирнуло сонце й нізвідки над сільським цвинтарем узялася маленька зграя пташенят. Вони спочатку чорними цятками кружляли високо-високо над могилою, а коли домовину опустили в яму, миттю шугонули вниз. І тільки тоді стало зрозуміло, що то були не птахи. То були кажани.

Зловісною і примарною видавалася ця картина. Старі й молоді гуцули набожно хрестилися, шепочучи слова молитви. Одні ховали очі в землю, інші співчутливо озиралися в бік Ксениних батьків і брата з родиною. А ті, зчорнілі від горя та розпачу, готові були вслід за кажанами кинутися в яму. Бідні, нещасні люди. Крім смерті доньки ще й ця напасть. Вони й без того мали великий клопіт з похованням. Місцевий ксьондз спочатку навіть відмовлявся хоронити Ксеню на цвинтарі, бо вірив у чутки, котрі повзли селом, начебто дівчина сама собі вкоротила віку, є самогубцею і не може бути похована серед правдивих

християн. Але брат Іван зумів «переконати» священника, що то не так. Злі язики шепталися за спиною, що ксьондз поласився на гарний подарунок для церкви від родини покійниці. Хай там як, але хоронили Ксеню в закритій домовині, наче щось лихе таки приховували від народу. Тож питання: «А чи труна не порожня?» — теж ширяло в натовпі. І коли над розритою могилою Ксені з'явилися кажани, по-тутешньому лилики, це тільки долило оливи у вогонь. А коли надто сердобольна гуцулка тої ж миті заквилила-заголосила: «То пороблено! Бігме, то пороблено. Босорканею пороблено», то схотілося кудись заховатися. Бо недобра хвиля балачок накрила ще мить тому скорботний натовп — тепер він був готовий затоптати свіжу могилу. Та й це ще не кінець. Щойно поховальна процесія рушила з кладовища, як ринула нова хвиля дощу — і затужила-засумувала над Карпатами трембіта. «Може, та сама, про яку татові колись розповідала Ксеня», — подумала Вероніка, перелякано переводячи погляд із сумних очей Лесі на креденс¹. Порцелянові білі горнята з крихтними лиликами, подарунок Ксені, здавалися якимись зловісними й зараз чомусь лякали жінку. Всередині щось гидко заворушилося. То не була її дитина. Для дитини ще зарано.

Після почутого Вероніка довго не могла заснути. Їй увижалися довгі морди кажанів. Тільки на ранок трішки задрімала, і намарився їй дивний сон. Наче у квартиру залетів маленький лилик, зробив коло кімнатою, тоді різко кинувся в бік вікна, з розгону втелющився в шибу та впав на підвіконня замертво.

¹ Креденс (*заст.*) — буфет для посуду.

Вранці у Вероніки почалися різкі болі в низу живота. Ростик викликав швидку. Два тижні пролежала в лікарні на збереженні. Старий поважний лікар Альберт Аврамович, який приймав пологи ще в її мами, був налаштований оптимістично. Проте його оптимізм розбився об стіну реальності: Вероніка втратила тоді дитину. Вперше. Лікарі заспокоювали, казали, що, за статистикою, двадцять-тридцять відсотків усіх перших вагітностей закінчується викиднем. Але від цих слів Вероніці не легшало, вона проридала майже місяць, жаліючи своє ненароджене маля, жаліючи себе, жаліючи Ростика. Навіть спомин про смерть подруги Ксені вже не так її мучив. Однак про всяк випадок збрала Ксенин подарунок, сервіз із кажанами, у коробку та заховала в гардеробній, у куток на верхній антресолі. Чомусь отой дивний сон з мертвим ликом не давав їй спокою.

Минуло три місяці після викидня. Вероніка тільки-но стала приходити до тями, як раптом почула те, чого не чули інші. Її наче переслідував плач немовляти. Він то замовкав надовго, зникав, то знову неждано з'являвся. Міг розбудити її посеред ночі, міг зазвучати у вухах десь у крамниці. Крім неї ніхто цього плачу не чув. Наважилася розказати про це мамі. Ростик у чи батькові не насмілилася. Мама теж народжувала і могла щось про таке знати. Урсула не на жарт перелякалася. У неї та її колежанок схожого досвіду ніколи не було. Тому відразу відвезла доньку до знайомого психотерапевта. Розмови з лікарем дуже допомогли. Ні, Вероніка голоси чути не перестала, вона просто зрозуміла, що про дитячий плач, котрий чує тільки вона, іншим краще нічого

не знати, бо її можуть вважати божевільною. А вона такою не була, бо справді чула той плач, і то плакало її ненароджене маля. У цьому вона була стовідсотково переконана. Психіатр легко все пояснив, принаймні заспокоїв Веронікину маму. Це посттравматичний синдром, і це мине. Цьогорічна безсніжна плаксива зима тільки додавала депресивності та похмурості. «Та кохання Ростика і любов батьків, співчуття колеганок, сеанси у найкращого в місті психотерапевта легко допоможуть», — упевнено повторювала мама, і Вероніка їй вірила. Вони з Ростиком навіть у Єгипет з'їздили на два тижні. Чисте море, коралові рифи, старі піраміди, умиротворене небо над головою та усміхнені щасливі люди в п'ятизірковому готелі поставили Вероніку на ноги. Вона навчиться жити з дитячим плачем у голові, і коли в неї народиться маля, той плач щезне назавжди. Достоту щезне. Душе в це вірила.

5

А потім... Потім була нескінченна дорога вкупі з одержимістю, котра називається «бажання мати дітей».

Друга вагітність проходила добре, безстресово. Усе на позитиві, аж поки не наснився сон, після якого і стався викидень на п'ятому тижні. Уві сні вона втікала від цілої зграї кажанів. Не втекла...

Третя вагітність — викидень на десятому тижні. То було в лютому. В ніч перед тим Вероніці снилася могила Ксені та одинокий кажан над нею, що літає серед снігів, а потім замертво падає на кучугуру. Вероніка ніколи не була на могилі подруги. А в тому сні вона так реалістично її бачила, як і мертвого кажана на білому простирадлі.

Коли трохи отямилася, то набралася мужності і про сні з кажанами розповіла Лесі. Це було у квітні, якраз напередодні дня народження Ксені. Леся вирішила, що їхня поїздка на могилу до покійної подруги точно не завадить. Ростик саме був у відрядженні, тата Вероніка не хотіла просити, щоб від-

віз, бо знала — відмовлятиме. І тоді Леся попросила свого чергового залицяльника відвезти їх. Той погодився. Поїхали, поплакали, випили по сто грамів горіхової наливочки. Жодного кажана чи бодай якогось натяку на його присутність не бачили. Хіба здивувала чомусь геть занедбана Ксенина могила на старому сільському цвинтарі. Якась зараза накидала на неї колючого терня впереміш із колючим дротом. Леся бурчала сердито, що люди в селі зовсім здуріли й по смерті не дають бідній Ксені спокою, вважаючи відьмою. Вероніка не стала розпитувати, що вона має на увазі. Просто згадала історію з похороном. Що тут розпитувати? Сільські забобони — річ страшна. Навіть покійників не жалують. Ще дужче стало шкода Ксені. Бо в тої навіть добру пам'ять вкрали злі язики. Вероніка з Лесею вирішили прибрати могилу. Винесли сміття, повисмикували бур'ян. Похилений дерев'яний хрест, як могли, вирівняли, підперши каменем. Леся дістала із сумки стару студентську знімку усміхненої Ксені, пришпилила її булавкою до хреста: «Нехай тут буде. У мене вдома ще є. Не ображайся на людей, Ксеню. Для нас із Веронікою ти найкраща!» Вероніка дістала зі своєї торби лампадку, запалила її, мовчки помолилися. Лесин кавалер по-діловому прилаштував на вже чисту від сміття могилу металічну вазу, яку вони привезли, налив туди води й поставив у неї двадцять свіжих гвоздик. Ще трошки помовчали, позітхали, подивилися на пломінчик свічки й поїхали додому. Якось і не подумали, що можна було заїхати в гості до батьків Ксені чи до брата, про це згадали вже у Львові. Вероніка майже не пам'ятає дороги до Ксениного

села і назад, виснаження важким лантухом тиснуло на плечі. Легше від поїздки не стало.

Напевне, найкращим подарунком, що дістала Вероніка від цієї мандрівки, було те, що її перестав переслідувати розпачливий дитячий плач, і жінка навіть повірила, що він нарешті припинився. Та раділа вона зарано.

Після третьої невдалої вагітності Альберт Аврамович, особистий лікар та друг сім'ї, направив і її, і Ростика на обстеження в перинатальний центр. Зробили навіть генетичне дослідження. Аналізи були просто ідеальні. Довелося пережити ще один «цікавий» аналіз — до близькості та після неї. І знову все гаразд. Вероніці «дозволили» спробувати ще раз самостійно завагітніти, і вона спробувала.

Четверта вагітність — і знову викидень. Знову біла палата і пропозиція від лікаря: штучне запліднення й цілодобовий нагляд у перинатальному центрі. Погодилася. І вже там втратила дитину... Вп'яте.

Шоста й сьома вагітності — схожі як близнючки. Тому що короткотривалі, як спалах блискавки вдень чи вночі... Напевне, як удень, бо вночі та хоч небо освічує, а вдень тільки моргає... Три тижні — двічі поспіль.

І знову купа аналізів, біганина колом. І знову ті самі втішно-невтішні слова ескулапів: «Ви абсолютно здорові». І руками розводили: причини «неприємності» майже відсутні. Але ж чому, чому, чому? І знову плач дитячий, і бажання велике, щоб той плач припинився. І навіть на могилу до Ксені вкотре по порятункові їздила разом з Лесею. Бо ж раз допомогло. Однак, мабуть, тоді це була випадковість. Такий збіг. А відтак без шансів. Просто терпи.

Ішла по порятунок до Бога. А ті, хто вправно заміняє його на землі, давали одну й ту саму пораду: «Смирненість, молитва — і Господь тебе почує, дочко, він любить усіх однаково».

Усіх однаково?

Так, і Лесину сусідку, Віолету-наркоманку, яка народила дитя вже наркозалежним, народила його вдома і, щоб не заважало мамці балдіти, задушила власними руками й викинула в сміттєпровід як непотріб. А дитина на зло всім приписам лікарів, що в наркоманів не може бути здорових дітей, вижила. Її підбрала двірничка. Маля забрали до себе батьки Віолети, а горе-матусю тепер примусово лікують в одному з наркодиспансерів. Спробу вбити маля списали на неадекватність породіллі в стані ломки.

Інколи Вероніці здавалося, що Бог сліпий на обидва ока та глухий на обидва вуха. Бо чим заслуговували на щастя материнства ті, хто абсолютно не вважає то щастям, а навпаки, карою і робить аборти, продає дітей, калічить їх?.. Розуміла, що не має права когось судити, бо вона звичайна людина, вона не Господь. Бо насправді тут річ геть в іншому. Тим нещасним діти давалися як шанс стати ліпшими, але це зовсім не скидалося на справедливість вселенську, і Вероніка в такі миті ненавиділа всіх: себе за безсилля щось змінити, виправити, Ростика, який жодного разу не дорікнув дружині навіть поглядом за цю її страшну ваду бути вічною напівжінкою, Леську, яка, маючи двох спиногризів, зробила вже три аборти, бо «куди ж іще, ще трохи — і вони мене саму з'їдять». А найбільше таки Бога, бо той чув і бачив всіх, крім неї, і всім, крім Вероніки, давав і прощав... Потім, після нападів

люті, бігла до церкви, падала на коліна перед образом Матінки Божої і молилася годинами, не підводячись із колін. Не тільки за себе молилася, а за всіх матерів: за тих, що вже мають діток, і за тих, котрі от-от ними стануть. Молилася і за Лесю, і за її синочків. Нехай будуть щасливими. Бо насправді Вероніка дуже любить свою найліпшу подругу Лесю і бажає їй тільки добра.

Ох, Леся, Леся. Її добра й чуйна подруга Леся. Вона про Вероніку знає чи не більше за Ростика. Знає те, чого не розповіси чоловіку, навіть коханому, чого не розкажеш батькам, які просто не зрозуміють, чого навіть собі часом боїшся розказати. Леся — єдина подруга, яка залишалася подругою вже довгих двадцять п'ять років. Згадуючи яку, неможливо не усміхатися. Синьо-ока русявка Леся. Вона завжди так хотіла заміж — чи не від першого курсу — і все ніяк не могла знайти «того єдиного», тож крутила кавалерами, як циган сонцем, вишукуючи його. І врешті-таки у свої тридцять уперше пішла під вінець. «Хто перебирає, того Бог карає», — нарікала Лесина мама й зітхала, дивлячись на новоспеченого зятя Кольку. А зітхати таки було чого. Той єдиний виявився безпробудним п'яницею.

Ще парубком чоловік Лесі любив хильнути зайвого. Леся терпляче це зносила, бо «у Колі характер золотий і руки золоті». Вероніка у відповідь важко зітхала, допомагаючи подрузі тягнути п'яне щастя додому. «Нехай, може, і справді він зміниться, коли одружиться на Лесі, — думала собі. — Люди ще й не на таке здатні заради коханих». Може, хтось і здатен, та тільки не Коля. Бо після одруження стало ще гірше.

Чого Леся тільки не робила! І просила, і сварила, і лікувала, і підшивала, і до шептух водила, і по клініках во-

зила. Усе дарма. Народження синів-близнюків ситуації не врятувало. Коля й далі час від часу напивався до чортиків. І якось після робочої зміни в якомусь генделику так нализувався з друзями, що вже дійти додому не зміг. Була зима, чорна непроглядна ніч, вулиці без ліхтарів. І задубіле мертве тіло Колі вранці знайшли випадкові перехожі. Коли то сталося, синам було п'ять років.

Вероніка жаліла подругу. Жінка добре бачила, як тій матеріально важко справлятися самій із синами. Батьки живуть на пенсію, тому статки в них невеликі, ще їм допомога потрібна. Років десять як переїхали в село до бабиної хати й повертатися до міста не збиралися. До всього допомагали дочці та онукам чим могли. А чим могли? Та харчами з грядки й саду. Тому Вероніка всіляко старалася допомагати подрузі. Грошей Леська категорично не взяла б, а от подарунки у вигляді одягу для дітлахів чи на свята всієї родини таки приймала. Або ще так:

— Лесю, я купила собі зимові черевики, а вони мені затісні, то, може, тобі підійдуть?

Підходили, як і куртка, джинси, сукенка, пальто чи босоніжки. То могли бути і черевики чи кросівки якогось там неіснуючого Ростикового племінника, які тому з певних причин не підійшли, тоді Леська залюбки то все приймала. Вероніка купувала ті речі на око, тож подрузі інколи доводилося їх або підгинати, або вшивати. Та Леська майже ніколи не відмовлялася від таких подарунків. Зрештою, якщо хочеш допомогти людині, то привід зробити це так, щоб не образити, завше знайдеться.

Вероніка завжди любила Леську більше за двох інших близьких подруг. Більше від Ориси, яка забагато

скиглила й нарікала на життя, і більше від Ксені, яка здавалася їй трішки зверхньою. А може, Вероніка просто до неї ревнувала Ростика і тим самим старалася тримати з гуцулкою дистанцію. Хай там як, та Леся відповідала Вероніці взаємністю. Бо після навчання дороги дівчат розбіглися. Оріся вийшла за далекого родича з Канади і не довго думаючи поїхала з ним за океан. А Ксеня... Так, Ксеня... Ксеня померла. Зате була Леся — жива, невгамовна, кипуча, нестримна, готова і в сніг, і в дощ, і в торнадо примчати на допомогу, тільки поклич. Леся вміла насолоджуватися життям, витискати з нього навіть у найпаскуднішій ситуації всі позитиви. Вероніка пригадує, як одного разу Леся замість вимріяної дублянки, гроші на яку збирала весь рік, тобто від зими до зими, купила собі дешевеньке пальто на синтепоні. А гроші? Гроші вона витратила на дітей, як справжня мама. Зате її хлопаки тепер тричі на тиждень могли відвідувати справжній дорогий басейн зі справжнім тренером цілий навчальний рік. Леся, правда, зізналася Вероніці, що спочатку хотіла купити пацанам ноутбук, але ж Вероніка випередила її, зробивши на Миколая такий щедрий дарунок хлопцям...

— Ну, скажи, колежаночко люба, нафіга мені та дублянка? До лампи Аладдіна вона мені — та й по всьому. Можна ж мати дорогу тачку, спати та їсти із золотих тарелів, але все життя бути вонючкою. Пригадуєш мою сусідку Владу з трикімнатної? Ну, та краля руда з ботоксними щічками? Ну має вона тепер суперову роботу, купу бабла, коханців змінює, як твій Ростик шкарпетки, але як була дешевою «Червоною Московою», так нею й залишилася, бо ті парфуми навіть

у золотому чи платиновому посуді смердіти не перестануть. А я? Фіг з нею, з дублянкою. Скільки тої зими, як казав мій дідю.

Так, Леся ніколи не була підробкою. Вона справжня, проста, душевна. А дублянку вона таки отримала. Правда, на початку березня. То була ідея Ростика. Вероніка якось проговорилася про мрію Лесі, тож він у крамничці хутряних і шкіряних зимових виробів, власник якої — його діловий партнер, організував «розпродаж старої колекції». Зазвичай Леся такі крамниці обходить стороною: «Бо там ціни захмарні». Але Вероніка просто силою затигнула подругу в той модний бутик, наполягала, кажучи, що надивилася там собі гарну шкіряну куртку, а от зацінити її нема кому, бо мама хвора, Ростик у відрядженні. Леська повірила і... «Позичивши» у Вероніки трохи грошень, купила-таки свою маленьку мрію.

Восьма й дев'ята вагітності минули як у тумані. Критичний вік майбутньої мами — сороківка, і її було перейдено. Саме тоді в її житті з'явився новий лікар — доволі молодий та дуже перспективний професор Володимир Олексійович. Його попередник, що вів усі її вагітності, Альберт Аврамович, вирішив відійти від справ. «Руки та очі вже не ті», — зітхав сімдесятилітній гуру львівської медицини. І ніякі вмовляння колег, які просили просто асистувати їм бодай підказками, ні благання багатих пацієнтів не допомогли. Альберт Аврамович не просто звільнявся — він переїжджав мешкати до дітей-онуків у Тель-Авів. І, мабуть, зробив то свідомо, щоб не діймали ані колишні, ані майбутні пацієнти. Бо був чуйною

людиною і міг, мабуть, не стриматися й дати себе вмовити на ще бодай одну консультацію. Перед самим від'їздом в Ізраїль він зателефонував Вероніці й напросився на каву. Сказав, що хоче попроситися, адже вона його улюблена пацієнтка. Ще й запитав: чи не буде то нав'язливо, якщо він прийде не сам? Чи не буде Вероніка проти такого товариства? Вероніка не була проти, позаяк любила буркотуна пана Альберта: він дуже був схожий на її батька. І насправду шкодувала, що той від'їжджає. Вероніка знала, що для її тата це і несподіванка, і прикрість: він втрачає не тільки лікаря, а й щирого приятеля. Раз на тиждень тато Вероніки і Альберт Аврамович збиралися в заміському будиночку Вишневецьких у Мурованому, сільці над затишним озерцем, для того щоб пограти в шахи. Чоловічі розмови, щаслива мама, яка пильнує за каміном і за тим, щоб на столі були легкі закуски, порожні попільнички та справжні гавайські сигари. І так уже тридцять років... Спочатку тато планував і Ростика підв'язати до цього товариства. Та хай як прикро, але улюблений зять не тільки не вмів грати в шахи, а й не мав до цього жодного таланту. Тоді батько деякий час чіплявся із «шаховою пропозицією» і до Вероніки, пригадавши юнацьке захоплення доньки. І Вероніка спочатку навіть погодилася. Однак її надовго не вистачило. Адже шахи — це був скоріше привід для справжньої чоловічої бесіди, нудної для жіночого вуха, і Вероніка чемно й делікатно, щоб не ранили самолюбство батька, від цього відійшла.

І ось тепер утрата такого і друга, і товариша по хобі... Вероніка знала, що тато важко переживає цю перемену, навіть трішки хвилювалася. Однак усе ви-

явилося не таким уже й страшним. Так, Альберт Аврамович прийшов до Вероніки не просто прощатися, коли напросився на каву, — він привів Володимира Олексійовича й відрекомендував його як найкращого і найперспективнішого колишнього учня, який спочатку навчався у Львівському медінституті, де Альберт Аврамович у той період активно читав лекції та проводив практичні заняття. Потім доля закинула Володимира Олексійовича в Київ, де він навчався в аспірантурі; довелося повчитися перспективному колезі й за кордоном: Відень, Детройт, Берлін — і ось тепер знову Львів. І не тільки тому, що це його батьківщина, тут поховані його батьки, мешкає сестра з родиною... А тому, що саме Альберт Аврамович умовив колегу замінити його професійно. Вероніка скептично дивилася на трішки сором'язливого бороданя, котрий чомусь ніяковів, коли вона його про щось запитувала. Жінка зрозуміла, що тепер усі її акушерсько-гінекологічні клопоти вестиме цей встидливий лікар. За дві години спілкування «за кавою з яблучним пляцком» з нього заледве вдалося витягнути три речення. Зате Альберт Аврамович сипав жартами й анекдотами безупинно. То він Вероніці й розповів, що вже встиг познайомити Влодика (так він по-батьківськи ніжно називав улюбленого учня) з паном Янушем, батьком Вероніки. О, Вероніці то буде цікаво! Бо Влодик просто перфектно грає в шахи, і він здивований, що Вероніка з ним ніколи не перетиналася за шахівницею, хоча мала б. Адже тренер у них один, віку вони майже одного. На що Вероніка цілком слушно відповіла, що Львів трохи завелике місто, щоб у ньому всі любителі шахів мали одне одного добре знати, тим паче що

пан Володимир доволі рано, судячи з біографії, виїхав до Києва.

Та хай там як, але ця переміна з лікарем не дуже вплинула на Вероніку. Тому що Володимир і справді виявився дуже хорошим і надійним фахівцем. Якщо чесно, він їй подобався навіть більше за стариганя Альберта, тому що не ліз у душу із заспокійливими настановами й лекціями про те, що з наступною вагітністю обов'язково все складеться, що він у тому переконаний. Володимир Олексійович волів більше слухати пацієнта, аніж балакати. Давав лаконічні та точні поради. Лише одного разу він дивно повівся, коли Вероніка прийшла на прийом з чоловіком. Бородань наче «завис», коли вперше побачив Ростика, навіть зблід на обличчі та чомусь скривився. Це тривало якусь мить, бо вже за кілька секунд він став таким самим профі — стриманим і приязним. Удома Вероніка навіть перепитала Ростика, чи він, бува, не знає Володимира Олексійовича. Чоловік щиро здивувався, коли таке почув. І жінка вирішила, що це їй здалося. Можливо, така переміна в поведінці лікаря була пов'язана з чимсь іншим, тому що інші візити й навіть одне-два застілля, на яких довелося бути в спільному товаристві, видавалися доволі буденними, навіть нудними.

Тато ж любив нахвалювати Володимира Олексійовича. Розказував, який той цікавий співрозмовник, щирий і добрий чоловік і навіть краще грає в шахи, аніж Альберт Аврамович.

— Запам'ятай, доню! Коли хтось іде з твого життя — це не вирок, не тримай людину й не проси лишитися, нехай іде. Бо доля може тобі подарувати когось кращого.

— Тату, ти зараз про шахи, еге ж? — кепкувала Вероніка.

— А про що ж іще, дитино? — щиро дивувався чоловік і розхвалював далі Володимира Олексійовича.

Вероніка сумнівалася в правдивості татових слів. Як міг мовчазний і лаконічний у всьому пан доктор бути цікавим співрозмовником? Хіба що татові подобається безупинно балакати — тоді, мабуть, так. Але батько з мамою мали право на власне життя, власний простір, і Вероніка була їм щиро вдячна за те, що вони їй, заміжній, нічого свого не нав'язували.

Восьму вагітність Вероніки уже вів Володимир Олексійович. Він добре знав історію її попередніх спроб виносити й народити. І теж стверджував, що фізично вона здорова й ніяких причин нервуватися щодо вагітності нема. Йому про дитячий плач у голові Вероніка не розповідала. Та, мабуть, цією інформацією з ним поділився Альберт Аврамович, тому що Володимир Олексійович, хай як дивно, але занадто прискіпливо випитував Вероніку про це. Чим дуже здивував жінку. Вероніка розуміла всю драматичність цієї ситуації. Навіть її мама про це воліє не згадувати й не всю правду знає. Тому постаралася запевнити Володимира Олексійовича в тому, що з голосами в голові давно покінчено і тепер усе гаразд. Хоча це була неправда. Просто жінка до них звикла, як ото звикають люди, котрі живуть біля вокзалу, до стукоту залізничних коліс.

Восьма й дев'ята вагітності звично були обірвані викиднями. Після дев'ятої коханий уперше попросив її припинити себе мучити. Тому що кожна невдала вагітність її вбиває. І він не може дивитися, як вона

щоразу збирає себе до купи, щоб знову воскреснути й узятися за старе. Та вона його не чула. Вона нікого не чула. Вона слухала своє зболене серце.

Десята вагітність дарувала надію на те, що цього разу точно все буде добре. Та сталося те, що сталося. З маленьким додатком: вона мало не вкоротила собі віку. Навіть умерла на кілька хвилин. Як то в лікарів це називається — стан клінічної смерті, здається? До чортиків налякала рідних. І тато й Ростик, порадившись із психіатром, вирішили, що реабілітацію вбитої горем жінки краще провести десь далеко від дому. Саме тому вона довго не знала про те, що її глибоко віруючі батьки таки поховали свого ненародженого внука на цвинтарі. Хоч і церква, і віра християнська були категорично проти: дитя вона не виносила, воно не народилося і, звісно ж, було нехрещене.

Потім їй Леся розкаже, як батьки після доньчиного психозу також мало з глузду не з'їхали. Бо організували для мертвого внука найсправжнісінський похорон з усіма традиційними складовими: ксьондз, відспівування в церкві, поминальний обід, дев'ятини, сороковини... Гроші правлять світом, а позаяк церква — то частина того світу, інституція, вхожа в державу, попри офіційні «невходини», то й відповідними послугами торгує. Веронікині батьки ті послуги банально купили. Багато хто зі знайомих злісно обурювався: «Так не можна, це не по-Божому, Господь покарає грішників», дехто щиро співчував такому лиху в родині, а більшість байдуже махала рукою, мовляв, в Америці попи псів відспівують, у Росії котів — і нічого. Що ж тому світу дивуватися? На могилі, де покоїлися останки ненародженого маляти, нині стояв

дерев'яний хрест, щедро обтиканий квітами. До нього прибита мідна табличка з написом: «Син Вероніки та Ростислава Кузьменків». І лише одна дата: і народження, і смерті. Вероніка на тій могилі ще не була. І не піде. Бо її дитини там нема. Вона знала, де тепер її маля, як і решта її дітей, і вона зробить усе можливе для того, щоб якимось їм допомогти... Почувалася згорілим гуцульським дубом, вигорілим ущент, але поки не мертвим.

6

Десь поряд плакала дитина. Вероніка кинулася на той плач. Бігла, шпорталася, падала, піднімалася і знову бігла. У суцільній темряві жінка бігла на голос. Той привів її в сутінки, і відтепер дедалі розвиднювалося. Знайоме місце. Знайома ріка.

— *Ти хто?*

Красива жінка навпроти приємно всміхається. Знайомі іскри-вогники в очах. Очі здаються рідними, але тільки очі. Справжня красуня перед нею: чорне волосся, заплетене в довгу, аж до колін, косу; чорний строгий костюм звабливо обтискає фігуру, білосніжна блузка визирає з-під чорного піджака; срібні сережки у вухах, легкий макіяж, трішки бліде обличчя, але тут так сирий похмуро, що колір шкіри не може бути іншим. Та офісне вбрання жінки зовсім не в'яжеться з берегом річки, на якому вони перебувають.

Жінка й далі приємно всміхається.

Вероніка перепитує:

— Ти хто?

— Я тут живу. — Жінка театральню обводить рукою довкола, і Вероніка помічає на її пальцях красивий манікюр. — А звати мене... Хм... Нехай цього разу побуду Оксаною. Оксаною Полудницею.

Вероніка здивовано стенає плечима. Що за Полудниця така? Прізвище, мабуть. Оксана Полудниця. Вероніка морщиться. Надто похмуро й сіро довкола.

— Тут так завжди, — наче підслухала думки Оксана Полудниця. — Непривітно, мокро. Бо що більше матері тужать і побиваються за своїми ненародженими дітьми, то вологіше в цьому місці, Вероніко. Але ти звикнеш.

Вероніка хоче наблизитися до жінки, але ноги наче прикипіли до землі.

— Не вдасться, навіть не пробуй. Бо ти ще жива, — хмуриться Оксана.

— Тоді чому я тут? — дивується Вероніка.

— Бо ти одного разу померла, тому й знайшла сюди дорогу, — відповідає Оксана.

— Тобто? — перепитує здивована Вероніка, і раптом її осяває здогад: — А, так! Ти про це. Стій, а звідки ти знаєш?

— Гм, то нескладно, — відповідає Оксана.

— Ну, мабуть, — зітхає Вероніка. — Ти мені снишся, ти плід моєї уяви, і тому ти наче в моїх думках.

— Я у твоїх думках? — Оксана артистично закочує очі. — Цього тільки бракувало!

— Так-так, у думках. Бо ти мені снишся. А сон — це просто витвір уяви. Можливо, хворої, почасти божевільної уяви. Хіба ні? — Вероніка це говорить скоріше самій собі, намагаючись переконатися в нереальності того, що бачить.

— Та невже? Якщо я витвір уяви, то науявляй собі ліпшу місцину. Ну, чого ж ти? До речі, зваж, чи можеш ти робити тут усе, що тобі заманеться? — Голос Оксани звучить зухвало. — Це ж твій сон. То чому ж ти не можеш у власному сні й пів кроку ступити?

— Мамо, матусю, нам тут погано, — гукають від річки дитячі голоси.

Вероніка вкотре намагається зрушити з місця, але нічого не відбувається, вона так і стоїть непорушно.

Полудниця тихо сміється. Сміх досить приємний, ніби знайомий Вероніці з якогось іншого життя.

— Допоможи мені, — звертається Вероніка до жінки, склавши долони, наче перед іконою. — Там мої діти, розумієш? Вони мене кличуть. Їм там погано. Дозволь мені підійти до них ближче, благаю. Адже ти також жінка!

— Жінка? Я забула, як нею бути. За стільки літ... Але чому ти зараз тут, Вероніко? — раптом запитує Полудниця, міцно схопивши жінку за руку. Рука холодна як лід. Вероніка хоче висмикнути долоню з тих крижаних обіймів, та Оксана тримає міцно.

— Не знаю, — відповідає спантеличено.

— Знаєш, — шепоче жінка.

Ті слова підхоплює, нізвідки вигулькнувши, луна, несе річкою — і плесом лунає напнуте мов струна: «Зна-а-аєш, зна-а-аєш, а-аєш».

— Бо на твоїх зап'ястках відповідь. — Оксана підносить руку Вероніки до своїх уст і торкається губами сліду від порізу...

Прокинулася вся мокра від сліз і відчаю. Ростик побіг на кухню за краплями та водою. Тремкою рукою

піднесла до уст склянку й пила, поки чоловік розмовляв по телефону з психіатром. На руці, на зап'ястку, несподівано вздріла слід від губ. Червона помада? Вона збожеволіла? Заходилася витирати. Хай так, хай. Але в клініку вона більше не повернеться і ліків не питиме. Чи може бути гірше, аніж є? Що може бути гірше за відчай матері, яка жодного разу не отримала, зате стільки разів загубила? Хтось залишив її живою, даючи шанс. Тільки на що?

Сни приходили то щоночі, то раз на тиждень. Тільки вона вперто відмовлялася від снодійного. Уже два місяці блукає цими снами. Усе відбувається за звичним сценарієм. Плаче дитина, і Вероніка темрявою іде на той крик.

Вивчила кожен камінчик, кожную билінку. Рослини в цій місцині ледве живі, їх мало, усе більше каміння. Здається, що вони ховаються між ним, наче чогось чи когось бояться. Але вперто не помирають. Щось усередині них таки пульсує життям. Вони наче тіні від того, що колись тут розкошувало й буяло. Фантоми. Тут весь світ складається з фантомів. Вероніка йде до води, але сліди її босих ніг на піску не залишаються довго, а поволі тануть, стираються, тремтливо розходяться звуками. Пахне тут тільки сирістю, усе навколо вогке. І хоч Вероніка вже давно не плаче, але води в тій річці не меншає. Мабуть, ту ріку живлять не тільки її сльози та сльози її малят, а й відчай інших жінок, які колись втрачали дітей і душі яких загубилися на отаких клаптиках суші посеред солених річок. Вероніка впевнена: якщо пройти вздовж берега, то таких

острівців тут можна багато надибати. Тільки інші островці їй не цікаві. Там чужі діти і чужий біль. А в неї свій острів болю. Якось вона встромила палець у воду й попробувала її на смак. Ліпше б того не робила. Голову, тіло, душу затопив відчай. Його так багато було від маленької краплі з тої річки, що, здавалося, вистачило б на мільярди людей, які колись втрачали найдорожче і тепер оплакують його. Що це за місцина? Край відчаю, загублена земля? Та чи має це якесь значення? Тут час тече геть інакше, аніж у реальному житті. Він тут наче згорнутий у довгий сувій, що його міцно тримає чиясь важка й сильна рука.

Роззирнулася, розправила плечі. Нахилилася, торкнулася рукою води. Від того доторку річкою пробігла хвиля, наче то не доторк живої плоти був, а маленький землетрус. Різко забрала руку, зачепивши рукавом нічної сорочки краєчок сухої билінки, що росла поряд. Випросталася. Обхопила лівою рукою зап'ясток, який до того боляче стискала Полудниця, наче те позначення на руці було маяком, котрий світиться, зойно його торкнешся. І це сигнал: вона тут і кличе товаришку на розмову.

— Оксано, агов! Виходь, маю до тебе справу, — заговорила голосно до річки, розважливо, наче відчувала, що та річка зі сліз — то правдива домівка для тої дивної жінки з такими бентежними очима.

Клоччя туману раптом забігали поверхнею води дуже швидко і спритно. Плесом ішла Оксана, убрана в довгий білий балахон. Ця жінка вміла ходити по воді. Вероніка не здивувалася.

— Здоровенькі були! О, як цікаво! Ти вперше сама мене покликала. — Оксана нині мала розпущене волосся, воно здавалося ще довшим і майже сягало землі. Біла

сорочка підкреслювала блідість її обличчя і чорноту стріл-брів та довгих вій. — Нарешті зрозуміла, Вероніко, чому ти тут? І що річ навіть не у твоїй смерті? Чи знову скажеш, що це просто сон?

Цього разу Полудниця зовсім не всміхалася. Вона уважно і трішки втомлено спостерігала за жінкою.

Вероніка не зводила з тої очей. Але поки що мовчала, обмірковуючи всі слова, що надумала сказати Оксані.

— Сни дуже легко впіймати у клітку. Ти могла випити одну з тих своїх синіх пілюль, що їх прописав лікар, забутися аж до ранку й не приходити сюди. Натомість ти всі пілюлі змиваєш у воду, щоб чоловік думав, що ти лікуєшся. Але чому, Вероніко? Чому ти найближчому і найдорожчому не звіришся в сокровенному? Тому що вони, — Полудниця тицьнула пальцем у бік острова, — тобі дорожчі за нього, чи не так?

Кавалки густого туману сьогодні добре ховали від очей Вероніки той острів, але було чути, як діти звично схлипували, тихо просячись на волю.

— Дай відповідь, Вероніко, на просте запитання: «Чому насправді ти тут?» — і ми поговоримо. Обіцяю.

— Я тут, тому що вони тут. — Вона казала правду. Вона без них звідси не піде. Вони хочуть додому, і вона зробить усе можливе, щоб їх забрати.

І Вероніка заговорила. Говорила палко, жестикулюючи. Казала, що то неправильно — тримати тут невинні душі, пропонувала свою взамін. Розповідала, як усі ті роки вона майже вірила в те, що божевільна, адже безупинно чула дитячий плач, а він, той дитячий плач, справді був, проте вона не вміла, не знала, не сміла сюди потрапити, але тепер не піде звідси нікуди. Коли вмовкла, то враз зрозуміла, що стоїть

у цілковитій тиші: діти перестали плакати, а Оксана її уважно слухала.

Полудниця дивилася на Вероніку навіть трішки жалісливо. Вона виконувала свою роботу — ту, яку мусила. І тільки на мить змінилася зовні: стала доволі знайомою та зухвалою юнкою зі студентських років, з чорними глибокими очима.

— Ксеню, ти? Ксе-не-чко? — запитала майже по складах, але за якийсь момент чари розвіялися і перед очима стояла та сама жорстока, холодна, чужа Полудниця. Вероніка помилилася. Та почвара, яка тримала тут її дітей, не могла бути людиною, нехай давно мертвою.

Полудниця нічого не відповіла, не встигла. Час стиснувся в маленьку крапку, і жінка прокинулася вранці в обіймах коханого, захищена його любов'ю та опікою. Поворушилася, несподівано в рукаві нічної сорочки щось зашелестіло. Розгорнула складку. Маленька суха билинка з берега річки сліз. Серце тривожно загупало. Сунула билинку під подушку — нехай поки там полежить, а потім вона перекладе її в інше, безпечніше місце, де її ніколи не побачать чужі очі.

7

Ранок почався як зазвичай. Коханий любив «ранішні прогулянки» — так він називав свою щоденну пробижку. Дорогою він обов'язково купував для неї червону троянду. І поки Вероніка приймала душ, Ростик забігав у пекарню, розташовану на першому поверсі будинку, та купував свіжих круасанів до сніданку. Тим часом Вероніка заварювала каву за особливим рецептом, який сама й придумала. Не відомо, чи насправді так подобалася коханому її кава, але Ростик завжди випивав дві філіжаночки та нісся на роботу.

Ростик працював у фірмі її батька. Насправді він був правою рукою Януша Вишневецького, власника величезної компанії, яка доволі успішно торгувала побутовою технікою, будучи по суті монополістом у цій царині на Заході України. І мама, і тато Вероніки любили Ростика. Мама називала його сином і всіяко заохочувала зятя називати її мамою, «бо то стара галицька традиція». Зрештою, Ростислав десь на другий рік шлюбу здався. Пан Януш із зятем

виховано тримав дистанцію. До фамільярного «тату-сину» так і не дійшло. Як і у стосунках Вероніки з мамою Ростика. Батьки Ростислава, мама Роза Геннадіївна й тато Павло Остапович, звичайні люди, обоє в минулому шкільні вчителі: мама викладала біологію, тато був трудовиком. З Павлом Остаповичем Вероніка не встигла познайомитися: він помер, коли Ростик був підлітком. Мама так заміж удруге і не вийшла, хоча, як розповідав Вероніці Ростик, претенденти на її серце траплялися. Просто мама — одностаттєва і щиро та палко кохала свого чоловіка. Вероніка не раз просила свекруху переїхати з Білої Церкви жити ближче до них, до Львова. Та Розу Геннадіївну не переконати. Вона у свої шістьдесят вісім не просто усміхнена, упевнена в собі жінка — вона живе повноцінним життям. Тут у неї друзі, вдячні й невдячні учні, а ще обов'язково кілька школяриків, яких вона вчить як репетитор. До всього поряд могила чоловіка, могили батьків і добра пам'ять про них. Жодного разу вона не дорікнула невістці за онуків. Та що там казати — вона прекрасна мама прекрасного сина.

О так! Ростик. Її особливий Ростик. Її справжнє кохання, її опора, надійне плече, яке завжди поруч, особливо тоді, коли найважче. Інший чоловік уже давно кинув би її після стількох років-спроб мати дітей. Скільки історій про таке вона наслухалася й набачилася! Інший, але не Ростик. Бо він її кохає, отаку неідеальну, трохи божевільну, часто надто заглиблену у власні нескінченні вагітності... Він завжди підтримував, а ще нарівні з нею оплакував кожну її поразку. Жодного разу бодай поглядом не звинуватив жінку в тому, що вона не може подарувати йому спадкоємця.

Так, Ростик часто буває у відрядженнях, позаяк тато тільки йому може беззастережно довіряти фінансові справи, а сам уже трохи застарий, щоб кататися світами. До всього в тата Януша проблеми із серцем. Уже десять літ живе зі штучним клапаном. Вероніка пригадує той день, коли тато враз вирішив, що помирає. Добряче він їх усіх налякав, аж заповіт заходився складати. Перелякана мама зателефонувала Вероніці й попросила негайно приїхати, обов'язково разом з Ростиком. І кого її рідний татко першим до себе покликав? Ні, не її, єдину його кровиночку. Покликав Ростика. Десь, мабуть, годину вони між собою про щось гомоніли. Коли Ростик вийшов зі спальні батька, Вероніка чоловіка не впізнала. Вона коханого ще ніколи таким схвильованим і нещасним не бачила, навіть сльози навернулися Ростиславу на очі, руки тремтіли, голос дрижав, обличчя бліде як у мерця. Перелякана Вероніка уже була подумала, що батькові стало гірше. Та це тривало недовго. Ростислав швидко отямився, випив води, кволо всміхнувся дружині та сказав, що любить пана Януша, наче рідного батька, і бачити сильного й вольового лева слабким і кволим для нього ще те випробування. Звідси його хвилювання. О, як Вероніка розуміла коханого! Вона сама не одну ніч провела в сльозах, просячи в Господа здоров'я для татка. Навіть такі сильні, як її Ростик, інколи плачуть, і це робить їх ще мужнішими.

Так, Ростикові відрядження. Вероніка їх ненавидить, тому що вони з коханим — хай не надовго, зазвичай то триває не більше за тиждень — розлучаються, і жінка відчувається покинутою. Але разом з тим повернення чоловіка додому вона шалено любить,

вірніше, не так: вона хтиво їх любить. Щоразу це вир нових почуттів, подарунки, квіти й шалені ночі кохання, бо так кохаються тільки з тим, хто вміє сам горіти і знає, як запалити й у тобі той вогонь, що випалює, вимучує, ту велику ватру, ту пекучу, але таку солодку й таку невпинно-жагучу безодню, що рятуватися від неї несила, та й не хочеться бути врятованим. Бо те гаряче пекло стає враз раєм, нехай інколи збоченим, бо Ростикові фантазії вкупі з її шаленством плоті-крові спустошують обох, разом з тим даючи початок, бо кінця ніколи не буває.

Ростик поїхав на роботу. Вона помила посуд, зібрала сумку, щоб поїхати в басейн, і враз зупинилася на пів кроці... Згадала нічне видіння. Сон. Чому Оксана Полудниця на мить раптом перетворилася на Ксеню Гоцул, її подругу Ксеню? Мабуть, треба буде до церкви сходити та дати на службу за упокій Ксениної душі, помолитися за неї. І нагода така є. Вони з мамою на вечірню зібралися. Церква й молитва завжди добре допомагають, коли тривожно й непевно. Може, і цього разу вони позбавлять її сумнівів. Нехай ці порожні сні відступлять. Бо так не хочеться знову пити снодійне.

Та не допомогли ні дзвони церковні, ані молитви. Уночі сон повернувся. Такий реальний і такий важкий...

Туман з ріки кудись подівся. Діти не плакали, стояли одне біля одного, дивилися сумно в їх бік. Вероніка дітей порахувала: дванадцятєро. Порахувала ще раз: не помилилася, дванадцятєро.

— Двоє з них не твої діти, — холодно констатувала Оксана.

Була вбрана в білу сорочку, нижчу від колін, підперезана крайкою. Коса віночком обрамляла голову.

— Не мої? — здивовано перепитала. — Але чому тоді...

Затнулася. Почвара дивилася на неї уважно. Вероніка сьогодні вперше бачила ноги тої жінки: Оксана була боса, а ступні чорні, мов зогнили, порепані й потріскані.

— Не твої, але й не чужі. Та не про них ідеться, еге ж? Ти маєш право просити в мене про власних, і тому ти тут.

— І ти... ти насправду їх відпустиш? — Вероніка не вірила своїм вухам. Вона не знала, що так просто все буде. Її малята стануть вільними, і вона нарешті зможе жити далі, не слухаючи уявного дитячого плачу.

— Відпуцу, — прісним голосом відповіла Оксана. — І тебе, і твій сон відпуцу. За однієї умови. Усе на світі має ціну, то й ти мусиш децю для мене зробити.

— Я нічого не розумію. Що я можу для тебе зробити? Це ж сон. Хто ти така, жінко, і навіщо мучиш малих дітей? — Вероніка сердилася й нервувалася.

— Усі відповіді на поверхні, Чічко-Веронічко. Здається, він тебе так називає, коли каже, що любить? Усі відповіді не тут, а у світі живих, Вероніко. Я підневільне створіння. Лише виконую своє призначення. Я не суддя, я — Полудниця, я — виконавиця вищої волі. І цей вирок винесений не мною. Це діяння набагато могутнішої сили. — Оксана сумно дивилася на Вероніку.

— Нічого не розумію. Говори ясніше. Тобто поневолення невинних ненароджених дітей — це вище благо? — Вероніка не стрималася, Вероніка кричала.

— Стули пельку, дурна жінко! — гаркнула Полудниця. — До чого тут вище благо? Ти мене уважно

слухаєш чи ні? Усі причини твоїх нещасть слід шукати у світі живих.

— Чому? — розгублено перепитала Вероніка. — Тобто це хтось зі знайомих, так? Вороги батька? У бізнесі вороги?

— Знайомих? — єхидно перепитала Оксана. — О ні, дорогенька. На таке паскудство здатні тільки найрідніші люди. Знаю то з власного досвіду.

— Найрідніші? — Вероніка готова була почуте найстрашніше, але не це.

Оксана спокійно провадила далі:

— Серед живих шукай відповіді, Вероніко. Кажуть, що все таємне рано чи пізно стає явним. Мабуть, настав час явити того, хто довго приховував від тебе справжнє, мерзенне й низьке.

Що вона таке каже, ця страшна, чорнорота та чорнонога потвора? Її найрідніші не здатні на підлість. Це брехня. Тільки не вони.

Запала мовчанка. Першою заговорила Оксана.

— Зрозумій нарешті, небого: віднайдення правди потрібне не твоїм дітям. Воно потрібне тобі. А діткам твоїм потрібні воля та спокій. Ну то що, Вероніко, ти готова укласти зі мною угоду? Воля для твоїх малих за маленьку послугу для мене.

— Так, — розгублено відповіла Вероніка. — Чого ти хочеш взамін?

— Небагато. По-перше, цей острів не може пустувати. У всьому мусить бути рівновага. І щойно твої діти покинуть його, їхнє місце займуть інші. Такі самі невпокоєні душі. А де їх узяти? Ні, я не змушуватиму тебе вбивати чи, крий Боже, приносити в жертву дітей. Я все зроблю сама. Заберу тих, кого мені дозволено буде

забрати. Мені для цього потрібен провідник у ваш світ. Ми обрали тебе. До всього ти сама напросилася, бо сама до нас прийшла. Ти маєш дозволити мені через двері твого серця заходити в реальний світ — та й по всьому.

— І тоді вони будуть вільні? — Вероніка зболено дивилася на дітей на острові.

— Так. Будуть. Твої будуть. Обіцяю. Тільки не смій знову вагітніти, бо... — Оксана вмовкла, наче обдумувала слова, що їй зараз мала сказати. — Люба моя, уважно роздивися довкола себе. Смерть твоїх дітей — не твоя провина. Більше сказати не можу, і так забагато патякаю. Отже, яке твоє рішення?

Вероніка не відводила очей від острова. На ньому її діти, ненароджені діти, замкнені тут чиєюсь злою волею, заклиті тою волею. І зараз вона має реальний шанс їх визволити.

— Добре, я майже згодна, але що означає «забрати тих, кого дозволено забрати» і «заходити через двері серця»? — Вероніка мусила про це спитати.

— Цікавій Варварі носа відірвали, — роздратовано відповідала Оксана. — Не все тобі можна знати, жінко. Повторюю ще раз для неуважних. На цьому острові дванадцять душ, і їх тут має завжди залишатися дванадцять. Інколи, ненадовго, кількість може змінюватися. До приходу твоїх дітей тут перебували неупокосні душі інших. Коли душа твого маляти приходила, я відпускала на волю бранця. Якщо я зараз відпущу десять, то мушу десять нових набрати. Часу в мене три місяці, бо це місце довше пустувати не може. До всього мені потрібен для входу у твій світ лише один день у тиждень — скажімо, четвер — і година часу в той день — скажімо, полудень. А ще скоротімо термін: два місяці.

Така тимчасова жертва з твого боку в обмін на волю для твоїх малих.

Полудниця вклала у свій голос якнайбільше розважливості, хоча якісь ледь помітні нотки тривоги в ньому таки вчувалися. Але Вероніка не дуже на них зважала, бо раптом на ріці, сьогодні на диво спокійній, тихій та погідній, з'явилися маленькі човники. На кормі в кожного висіли маленькі каганці. Човників було десять.

— Стоп. Десять? — ураз сполошилася Вероніка.

— Так, як і твоїх дітей. Усе чесно, — майже урочисто відповіла Оксана.

— Ні, віддавай дванадцять, і тоді я згодна. — Вероніка торгувалася.

— Що? Вони ж не твої, — дивувалася Полудниця.

— Але вони також бранці, хіба ні? І ти ж не скажеш, чому ті діти поряд з моїми, так? — запитувала жінка.

— Ех, яка ти! Ні, не буде тобі дванадцять. Одинадцять, бо дванадцятье маля належить мені. Що, здивована? Полудницями просто так не стають. Я теж матір, яка втрачала. Одинадцять, Вероніко, тільки одинадцять, — сумно промовила Оксана. — А чому ті двоє поряд із твоїми, довідаєшся, якщо пошукаєш правду у світі живих. То як, одинадцять чи жодного?

Вероніка кивнула, погоджуючись.

— Е ні, Вероніко, не так. Ти маєш промовити вголос: «Запрошую тебе, Полуднице, у мій світ». Договір є договір.

Вероніка зітхнула. До чого вона докотилася! Її божевілья прибирало готичних рис. Та нехай, байдуже. Бо якщо в такий спосіб вона повернеться до нормального життя, то можна трішки побути божевільною. Десь вона читала, що майже всі хвороби з'являються в людині з вини самої людини, а отже, лікувати їх можна самотужки.

— Запрошую тебе, Полуднице, у мій світ, заходь! — урочисто промовила Вероніка.

І щойно Вероніка це сказала, як до острівця стали підпливати човники. Діти весело сідали на них. Найменшим помагав найстарший хлопчина, той, що належить Полудниці. Сьогодні Вероніка добре змогла розгледіти своїх дітей. Вона бачила в їхніх рисах татові губи, мамині зморшки в кутиках вуст, Ростикові вуха, свої цибаті ноги. У кожному було щось від неї та її чоловіка. Вона любила їх усіх і кожного окремо, і зараз готова була заради їхнього порятунку впустити в реальний світ що завгодно і кого завгодно. Хай кажуть, що материнська любов сліпа, — байдуже, але вона справжня, найсправжнісінька, і ніяке там кохання до чоловіка, навіть найпалкіше, не зможе заступити її. Останнє її дитя дбайливо тримала на руках найстарша донечка. Один човник забирав одразу двох пасажирів. Полудниця дозволила. Коли всі дітки посідали, вервечка з човнів повільно рушила вниз за течією. Діти щасливо махали руками і чи не вперше за всі ті роки щиро всміхалися.

— Дякуємо, мамо! — лепетали радісно малята.

— І нарешті, Вероніко, останнє. Щира порада від мене — тобі. Бо не чужі ми тепер, чи не так? Ти мусиш добре переосмислити власне життя. Неспроста це все відбувається з тобою. Є причини, і є наслідки. Ми зараз згадаємо останні двадцять прожитих тобою років, щоб зрозуміти, для чого і для кого ти жила. Адже те, що ти щойно вчинила, — це наслідки. Візьми мене за руку.

Оксана простягнула праву руку долонею вгору, і Вероніка трішки боязко в неї вклала свою. Рука Полудниці крижана, і той холод голочками штрикає в самісіньке серце.

8

Ця ніч для Вероніки стала одкровенням. Вона через ворота сну наче подивилася на зворотний бік свого існування. Не називала це містикою. Мабуть, її підсвідомість давно вже просилася назовні та не могла інакше достукатися до неї. І те, що вона їй показала, до відчаю налякало жінку. Як вона жила всі ці роки? Для чого вона жила? Господи, вона перетворила останні двадцять літ свого життя на невиправдане чекання милостині Божої. Та сама Леся не раз уже натякала їй на це. Торочила, що не варто зациклюватися тільки на чомусь одному. Чоловік, діти, батьки — це добре і прекрасно. Це тил, це твоя фортеця, до якої ти повертаєшся, щоб набратися сили, відчутти свою важливість... Але, але, але... Роззирнися, дівко! Довкола вирує життя, справжнє, реальне, цікаве, неповторне. Висунь нарешті носа зі своєї фортеці. За вікном світ набагато цікавіший. Існує життя без лікарень, нескінченних аналізів, УЗД. Життя, у якому є місце не тільки материнству (всі діти рано чи пізно виростають, створюють

власні сім'ї та, зрештою, не завжди батьки їм у їхньому світі аж так потрібні). Так, вона старалася світ наповнювати ще чимсь, крім очікування дитини, але це видавалося штучним і неприродним.

Почувалася нікчемою. Навіть мама Ростика, яка мешкала в маленькому містечку на Київщині, по суті, сама-самісінька, без сина, бо той далеко, без онуків і без найменшого шансу їх мати, була набагато щасливіша від неї. Бо вміла любити й цінувати те найменше, що давалося, і воно наповнювало її життя глибоким сенсом. Вона самотужки створила для себе власний чудовий світ, де знайшлося місце і для сина з невісткою. Однак дев'яносто відсотків того світу становили школа, у якій та пропрацювала все життя, вдячні учні, крихітна грядка під вікном старої квартири, зграйка дворових котів, котрими опікувалася, та подруг з плітками й непростими долями.

А ще у Вероніки був приклад її мами, яка завжди жила тільки сім'єю, тобто чоловіком і донькою, їхніми проблемами, болями, труднощами. Вероніка розуміла, що вона нещасніша за матусю. Ба навіть не так. У мами є чоловік і донька. Їхні проблеми і є сенсом її існування. Плюс менша рідна сестричка Мілена, котра, по суті, сама є ходячою проблемою, і мама Вероніки не просто старша сестра — вона громовідвід, реабілітолог, психолог і «жилетка для поплакати», яку тіточка використовує все своє життя. А кого має Вероніка? Точніше, що такого особливого має вона, Вероніка, що перетворювало б її життя зі стерильної золотої клітки на нормальне, людське — з котиками, грядками, пересічними проблемами? Батьки завжди оберігали свою крихітку від усіх на світі стресів, їй легко давалося все:

навчання, хобі. Навіть із друзями їй поталанило. Боженька подарував Вероніці і красу, і розум, лише пожалів мудрості й упертості. Так-так, саме впертості. Бо за неї завжди все хтось вирішував. Тато знав, як краще буде для єдиної донечки, мама знала, як ліпше для милого дитяти, чоловік просто був переконаний, що вона ідеальна як дружина і як коханка. Вона відповідала всім вимогам рідних. Тільки з одним пунктом відмінниця Вероніка не впоралася: стати мамою. І вже понад двадцять років вона тільки те й робить, що старається той пункт подужати, забуваючи про найважливіше — просто жити. Вона так на цьому зациклилася, що раптом упіймала себе на тому, що геть не знає, чим, крім неї, живуть її батьки. Вони ж мусять мати звичайні, буденні проблеми, як у всіх людей. Звісно, проблеми є, але тато з мамою воліють бідненьку донечку ними не навантажувати, бо вона вкотре вагітна чи от-от завагітніє і їй хвилюватися не можна.

Була впевнена, що чоловік теж їй не все розповідає. Але ж і в нього, як у всіх нормальних людей, вистачає проблем і халеп. Але знову ж таки, коханій дружині він про це не розкаже, бо вона ніжна, тендітна квітка, яка від найменшого поруху вітру зламається. Вона тонка китайська порцеляна, якою можна тільки милуватися, щоб не розбити. Дурепа, достоту дурепа. Але ж комусь він про свої проблеми розкаже? Друзям? У Ростика друг — її тато. Але ж він тесть, і якщо вони й балакають, то лише про роботу. Рідній мамі? Він рідко буває в мамі. Лише двічі на місяць навідується.

Отже, вона, Вероніка, тупа самозакохана корова. У нього є, мабуть, товариші, але вони такі, якими перед Веронікою не похизуєшся. Вони «не статусні».

Чим цікавиться Ростик? Зависла. Вистави, виставки, галереї, басейн, теніс, шахи, книги — то все її зацьханки. Швидше навіть не її. То все або мамине, або татове, перебране в спадок. І всі ці модні місцеві художники чи дизайнери — то діти чи внуки татових знайомих чи ділових партнерів, або просто потрібні люди, або мамині далекі родичі. Що любить її чоловік, крім вареників та яблучного штруделя? Чому він з нею такою живе? Як узагалі з такою можна жити? Господи, коли вона такою стала? Після якої вагітності бажання народити перетворилося на одержимість собою. Бог карає за глухість до інших. І її покарав.

Не ховала від неї своїх проблем хіба що Леся. І, мабуть, вона єдина не дозволила Вероніці остаточно звихнутися на собі...

Розплакалася. Тоді враз перестала схлипувати. Розсердилася на себе: чорт, знову за старе. До безглуздя закортіло утнути щось збитошне. Наприклад, знайти роботу, перефарбуватися в рудий, змінити зачіску, стрибнути з парашутом. Підійшла до дзеркала в коридорі — воно тут на всю стіну. Подивилася уважно на себе. Жінка сорока п'яти років уважно, суворо та втомлено дивилася з нього. Це вона? Чи не вперше за двадцять літ побачила себе справжню — вбрану в дороге якісне ганчір'я, яке було і модним, і зручним, але зовсім їй не пасувало. Бліді пастельні кольори, які завжди любила її мамця і які, як їй ще вчора здавалося, любить і вона, тому що заміжня і це пасує її віку та статусу. А насправді? Вероніка любить яскраві кольори. Салатовий, рожевий, жовтогарячий. У студентські роки тільки їх і носила. Роздивилася руки: тонкі пальці, ідеальний манікюр на доглянутих

нігтях, покритих прозорим лаком. Чому прозорим? А що пасуватиме до того одягу, який тепер носить? Згадала Оксану зі свого сну. Та мала чорний манікюр, русяве волосся, і зачіска щоразу змінювалася. А вона? Завжди гарно доглянуте довге волосся, котре водоспадом лилося на плечі, з роками перетворилося на кінський хвіст, зібраний або тугою гумкою або якоюсь шпилькою. Колір волосся вона теж давненько не змінювала. Мамця вважала його ідеальним, як і зачіску, і за найменшої нагоди Вероніці торочила, що то «інтелігентна стриманість», і просила підтримки спочатку батька, а потім і зятя. І ті дуєтом мамі підспівували. І дурна Вероніка вірила, що дурнувятий хвіст і безлика сірість можуть здаватися красивими. Вірніше, вона цим і не переймалася. Тьху.

Сердита на себе і на весь світ, пішла в душ. Стала під майже крижану воду. Стояла під струменями, поки не замерзла, аж зубами зацокотіла. Холод проймав до ломоти в кістках. Та то було навіть приємно... Бо жива, таки жива і сердита на себе як сто чортів, без крихти жалості до сірої мишки, що заслужила на ту сірість, якою донині жила.

Нашвидкуруч зібралася. Насамперед у перукарню.

З перукарні вийшла красива елегантна жінка. Чорне волосся, зачіска боб — жінка всміхалася сама собі та незнайомці навпроти, у вітрині магазину. Сама себе не впізнавала і тішилася з того, мов мала дитина... Тепер змінити одяг, бо брюнетці аж ніяк не пасує бордове та сіре.

Багряне, червлене, гірчичне... Суконки, мініспіднички, шорти... Штани-кабаре, капрі, штани-блюз і ніяких кльош чи пів кльош...

Задоволена та щаслива, вертала на таксі додому. Мрії, бажання, роздуми — калейдоскоп подій огортав і зваблював. Подумала про те, що завтра накупить собі різнобарвного лаку для нігтів. А ще яскравих шаликів з барвистими метеликами, оранжевий та блакитний капелюшки, босоніжки на шпильці та... блискучу біжутерію... Завтра в Лесі вихідний, тож вони підуть на вернісаж і вона собі навибирає отого, що мама називає несмаком: кольорової дешевої блискучої біжутерії.

Глянула на годинник. За п'ять дванадцята. Багато зробила за ранок, та ще більше має зробити. Бо ще квартира. Її квартира — це жах! Оті сумні класичні гардини, дурнуватих пастельних відтінків штукатурка, усе врівноважене, меланхолійне, наче тут навіки поселилися спокій та нудьга. Вероніка і вдома запланувала деякі зміни. Може, Леся щось порадить. Вероніці подобається жовтогарячий колір. Для спальні? Чому б і ні!

Машина різко загальмувала. Якби не була пристебнута паском безпеки, то стовідсотково поцілувала б лобове скло. Автівка, що їхала поряд, теж зупинилася, як і той водій, що їхав за ними. Та не всім пощастило з доброю реакцією. Майже водночас почувся удар, крик, дзенькіт розбитого скла. І водночас надсадно заголосила жінка, за нею — ще одна.

Вероніка інстинктивно розстебнула пасок, вистрибнула з машини на тротуар і обімліла. Перед її очима постало жахіття. Посеред швидкісної траси лежало два маленьких бездиханних тіла. Рожева сукеночка на одному і червона спідничка на другому говорили, що то дівчатка. Навколішки перед ними в калюжі крові стояли дві жінки, обвиваючи тільця руками. Обезголовлені тільця. Голови лежали збоку, у декількох

метрах. Бризки крові малювали стежку, яку вони проклали, поки там опинилися. Вероніка стояла, затиснувши рукою рота й стримуючи крик.

Швидкісна траса, жодного натяку ні на пішохідний перехід, ні на світлофор. Дитячі візочки стоять на тротуарі, відділеному від траси хай і невисокою, але загорожею. Як ті малючки опинилися на дорозі?

Між тими матерями сидить сивочолий чолов'яга, обхопивши голову й згорьовано хитаючись.

— Я бачила, як то сталося, — чує Вероніка схвильований жіночий голос.

Озирається. Літня, років сімдесяти, жіночка, сумна й захекана. З-під білої хустки вибилося пасмо сивого волосся, але жінка на нього не зважає — не до того. Вона тримається за серце й важко дихає. Синя блузка, чорна спідниця, чорні капці, запилюжені ноги...

— Він, водій, не винен. Зовсім не винен... Я була он там, пасла козу. — Жінка показує рукою в протилежний від колясок бік, на невеличку зелену латку метрах у десяти від дороги, під парком, поблизу якого стоять кілька хатин приватного сектора.

— Так от, дивлюся, а на дорозі — малеча, така, що ледве ходить. Обом, може, рочків по два, а може, і нема. Вони уваги не звертали на машини, а весело, тримаючись за ручки, тупцяли на той бік. А тут же поворот, і водій не міг бачити. То на моїх очах. Раз — удар. Вони маленькі, а удар такий сильний, що аж голови повідривало...

Смак чогось металічного заповнив рот, у голові замакітрилося. День, що так яскраво починався, умить зробився таким самим пастельним, як і всі попередні. Голова йшла обертом.

Завила натужно сирена — і Вероніка зомліла.

9

Таксист доставив Вероніку додому. Привів до тяти, відпоїв водою, запитав номер батька чи чоловіка та потелефонував Ростіку. Бачив шоковий стан жінки й розумів, що її залишати не можна. Там, на тій дорозі, від побаченого не одному стало зле. Ну що тут скажеш? Дві мамочки забалакалися. Малючки у візочках і сиділи спокійно, і пристебнуті наче були. Як вони вилізли з тих візочків, ніхто не бачив. Мить — і вони вже на дорозі, на швидкісній трасі. Бо загорожа хоч і височенька, але ж дівчатка малі, то під нею і пролізли. Матусі запримітили пропажу дітей тільки тоді, коли почули скрегіт гальм.

Таке розповідав Ростикові схвильований пережитим водій.

— Ото лихо! Бідні мамки. Геть від горя збожеволіли. Діти обезголовлені на дорозі лежать, а ті кричать: «Рятуйте наших дівчаток, бо їм боляче і вони плачуть!» Та який там може бути плач? — бідкався таксист. — Малих убило враз. Кажуть, що нещасних

мамок від мертвих тіл відірвати так і не змогли, поки санітари з Кульпаркова¹ не приїхали.

Водій ще щось говорив, говорив, поки Вероніка крізь напіврозплющені повіки пробувала зосередитися на клаптику здорового глузду, котрий тримав її при тямі. Ростик накрапав дружині в склянку за спокійливого, і вона, ніби крізь пелену, слухала чоловічі теревені. Таксист поїхав, навіть гроші за проїзд відмовився брати. «Та про що ви говорите, пане? Така біда, такий стрес!» Так, це був справжнісінький жах. І річ була не в тому, що Вероніка стала майже свідком страшної ДТП — хіба в наш час то рідкість? Щодня, ба навіть щогодини, на дорогах гинуть люди. Ніхто, зрештою, не застрахований від цього лиха. Але саме в цьому конкретному випадку все здавалося якимсь аж надто моторошним: дорога, швидкісна траса, дванадцята, полудень — і малі діти на дорозі. У голові поставала картина літнього пекучого сонця, розпечений асфальт, сонний смог над дорогою. Літо, спека і... Полудень...

Полудниця?

Аж стрепенулася вся від вихопленого зі свідомості слова... «Полудень» і «Полудниця» — такі схожі слова... Заспокійливе завжди однаково добре діяло на свідомість Вероніки: вона засинала. Майже ніколи під дією ліків не бачила снів. Просто падала в провалля без сновидінь — глибоке, темне, щільне. Але цього разу — чи не вперше — забуття не було порожньо-темним.

---

¹ Кульпарків — так львів'яни називають обласну психіатричну лікарню, розташовану на вулиці Кульпарківській.

Наче крізь пелену чи напівпрозору шибку Вероніка дивиться у вікно. Хоче протерти його, та воно, схоже, заприло з того боку. На майданчику дівчатка стрибають через скакалку: раз-два, раз-два, раз-два. Дві тримають, одна стрибає. Вероніка бачить тільки силуети: суkenочки короткі, на голові — хвостики та бантики. Лунають слова забавлянки:

— *Ласочко, Ласочко, де ти була?*

Туп-туп.

— *У бога.*

Туп-туп.

— *Що ти робила?*

Туп-туп.

— *Байдики біла.*

Туп-туп.

— *Що заробила?*

Туп-туп.

— *Шматочок сала.*

Туп-туп.

— *Де поділа?*

Туп-туп.

— *Під столом.*

Туп-туп.

— *Чим накрила?*

Туп-туп.

— *Постолом.*

Туп-туп.

— *Де теє сало?*

Туп-туп.

— *Кішечка вкрала.*

Туп-туп.

— *Де тая кішечка?*
Туп-туп.
— *Побігла під ніч.*
Туп-туп.
— *Де тая ніч?*
Туп-туп.
— *Вода затопила.*
Туп-туп.
— *Де тая вода?*
Туп-туп.
— *Воли попили.*
Туп-туп.
— *Де тії воли?*
Туп-туп.
— *Довбні побили.*
Туп-туп.
— *Де тії довбні?*
Туп-туп.
— *Черви поточили.*
Туп-туп.
— *Де тії черви?*
Туп-туп.
— *Кури поклювали.*
Туп-туп.
— *Де тії кури?*
Туп-туп.
— *Коршаки похапали.*
Туп-туп.
— *Де тії коршаки?*
Туп-туп.
— *Полетіли на море.*
Туп-туп.

— *Де тєє море?*
Туп-туп.
— *Красками заросло.*
Туп-туп.
— *Де тії краски?*
Туп-туп.
— *Забрали Параски.*
Туп-туп.
— *Де тії Параски?*
Туп-туп.
— *Вийшли заміж.*
Туп-туп.
— *За кого?*
Туп-туп.
— *За паничів.*
Туп-туп.
— *Де тії паничі?*
Туп-туп.
— *З дітками гуляли.*
Туп-туп.
— *А де тії дітки?*
Туп-туп.
— *Діточок покрали.*
Туп-туп.
— *А хто крав?*
Туп-туп.
— *Дівиця-дівиця, красна Полудниця!*

Останні слова чула ледь-ледь. Обриси вікна зачали танути перед очима, клубочитися туманом, а потім усе це заволокло ніччю і у вухах зазвучали вже зовсім інші звуки, буденні, звичайні.

Поряд чувся шепіт:

— Думаєш, її божевілля знову повернеться? — голос тата, турботливий, ніжний. — Господи, хоч би цього разу нічого собі не заподіяла. Тільки ж бо на поправку пішла.

— Ой, так, — голос Ростика. — Сьогодні мені близько дванадцятої передзвонила, така весела, щаслива... Давно її такою не пам'ятаю. Казала, що хоче в будинку стіни перефарбувати. Питала, чи я не проти.

— Та хай змінює, Ростику, хай робить усе, що захоче, якщо то їй подобається, — провадить батько. — Скільки лиха для однієї людини, скажи! За що? Дитинко моя, зіронько ясна!

Батько застогнав. Вероніці здалося, що він плаче. І наче відчула, як він похапцем проковтнув розпач, заговорив далі, так само тихо, але тепер упевненіше:

— Ростику, пильнуй її, чуєш? Вона тебе любить, хоч ти, телепень, на це й не заслуговуєш.

— Ох, пане Янушу, а чи є хоч хтось на світі, хто на неї заслуговує? — заподливо зітхав Ростик, і це зітхання здалося Вероніці якимсь штучним і неприємним. — Усе владнається. Ми впораємося. Вероніка сильна, вона витримає. А якщо ні, то ми завжди можемо повернутися в Альпи. Там такі цілителі працюють — миттю душі зцілюють. У неї після курсу лікування усі розлади минули — ані голосів, ані дурних снів. Ось гляньте: вона й зачіску змінила, і вдягатися інакше стала. І все в кращий бік.

Ростик зітхнув, і запала мовчанка.

Вероніка перетравлювала почуте. Узагалі-то, Ростик часто поряд із тестем поведився, наче учень-відмінник, який чимось не вгодив улюбленому вчите-

леві. Але Януш Вишневецький не побудував би своєї імперії, якби не володів талантом впливати на людей так, що вони завжди старалися йому догодити. Наймані працівники особливо. Однак Ростик був не просто найманим працівником — він давно вже став частиною родини. Річ тут була не в батькові. Річ була в самому Ростиславі. Перебороти запопадливість у взаєминах із тестем, навіть у побуті, він так і не зміг. Вероніка вже кілька разів говорила з чоловіком про це, і той завжди відповідав одне й те саме, мовляв, жінці це ввижається, а він просто дуже поважає її батька і тому справляє таке враження. Вирішила, що має просто зараз утритися в розмову, щоб Ростик менше принижувався.

— Ростіку, любий, пити, — уклала в голос якнайбільше сонливості та хриплості. Хай думають, що вона нічого не чула.

Згадка про альпійську клініку дала їй зрозуміти, що рідним розповідати про свої видіння, страхи й підозри не варто. Адже ліки тільки тимчасово збирають біль, але не ліквідують причини. Леся принаймні до кінця вислухає і не вважатиме її божевільною. А якщо й подумає щось таке, то про себе.

10

— Щоб мене розірвало! Мамо рідна! Веронічко, се ти? Я в шоці. Ти така-а-а! Зачіска — вав. Прикид — круть! Просто рокова жінка — та й по всьому!

Леся була ошелешена зовнішньою переміною в подрузі. Перед нею стояла геть інша Вероніка. Чорнява, звабливо вбрана: червона спідничка гарно оголювала довгі та стрункі ноги, біла блузка на бретельках тільки підкреслювала смуглявість шкіри та тугі перса. Зачіска, макіяж — усе ідеальне. Навіть очі — завжди напівдитячі — змінилися. Олівець і туш зробили гарну переміну.

— Ого! — сипала далі компліментами Леся. — Крута чикса, що тут скажеш! Молода, красива, ефектна. Молодець, так тримати, і хай ті хлопці вдавляться та вдушаться.

Вероніка стримано всміхнулася. Хай там як, але овдовіла Леся все ще плекала надію вдруге вийти заміж. І час від часу таки стрибала в гречку. Періодично в її оселі поселялися якісь зайди, але всі вони рано чи

пізно жінці набридали. Жоден з них, зі слів Лесі, не годився на роль голови родини. Жінка мала тверде переконання, що її обранець має відповідати певним критеріям: кохати її, любити дітей, бути добрим господарем (чи то крани відремонтувати у ванній, чи розетки полагодити на кухні, дверцята в шафках по-підкручувати так, щоб на ноги та на голови не падали, — і список можна було продовжувати, але якщо сказати двома словами, то в справжнього хлопа руки мають рости не із задниці). Але найважливішим було інше, і йшлося геть не про називання мамочкою коханої тещі, а про банальне стабільне заробляння грошей. Звісно, жоден із залицяльників до рівня Лесиних вимог не дотягував. Та Вероніка ніколи не критикувала колежанку та не вчила її, як поводитися з кавалерами. Просто знала: якщо та закохається чи зустріне того єдиного, хто буде потрібен насамперед їй, то всі ті критерії стануть другорядними.

Вони сиділи в Лесиній квартирі й говорили «під коньячок». Вероніка довго зважувалася на цю розмову. Після тої злочасної аварії, свідком якої вона стала, минуло три дні. Дитячі голоси зникли, погані сні також, однак у серці поселилися терпкий неспокій і відчуття, наче світ навколо несправжній — картонний чи пластиліновий. Як у дитячому мультику. Гарна картинка, цікавий сюжет, але все або намальоване, або зліплене з глини... Звісно, можна було взяти в оберемок усі свої сумніви та піти до Ангеліни Павлівни, психотерапевтки, і та стовідсотково знайшла б потрібні слова та змусила б саму Вероніку розкласти всі сумніви по полицках і навіть за алфавітом. Але жінка мала відчуття, що й сеанси Ангеліни Павлівни

також картонні, несправжні, як навіювання, як мантра для смертельно хворого, котрий завтра помре, а йому торочать, що все буде добре. Вероніка знала: не буде, бо так не буває. Не буває «все добре». Та чи треба, щоб усе було добре? Усе має бути по-різному, по-всякому, і добре, і не дуже... Вона трохи недолюблювала свою психотерапевтку, бо не вірила в щирість людини, яка бралася за гроші латати чужу душу. Можна вколоти знеболювальне, але вилікувати... То вже робота самої людини, як отого бродячого пса: коли хворий, то інстинктивно йде шукати цілющу травинку-билинку, а не намагається потрапити в руки людини, яка і приспати може хворе створіння. Вероніка відчувала себе тим псом. Та поки їй замість трави дають жерти якусь хімозу, переконуючи, що це помічне.

Подумала, чи не сходить до панотця на сповідь чи просто на розмову. І таки пішла в церкву, але на вечірній з'ясувалося, що отець Дем'ян на три місяці поїхав у Канаду. Довіряти душу для сповіді іншому пастирю для Вероніки було немислимо: вона важко впускала чужинців у своє життя і майже нікого й ніколи в душу.

Ох, ті клятві слова Оксани Полудниці зі сну... Вони просто переслідували її. Нехай дурні сни намарилися, але ті слова... Колючі, болючі — і справедливі. Нехай Полудниця — це лише витвір її уяви, але якщо це так, то це її підсвідоме кричить до неї з безодні: «Агов, жінко, досить жерти пластилін, бо здохнеш!» Як там казала Полудниця: «Уважно роздивися довкола себе. Смерть твоїх дітей — не твоя провина... Ти мусиш добре переосмислити власне життя. Неспроста це все відбувається з тобою. Є причини, і є наслідки.

Ми зараз згадаємо останні двадцять прожитих тобою років, щоб зрозуміти, для чого і для кого ти жила».

А якими були двадцять останніх років її життя? Навіть не знадобився фотоальбом — Полудниця провела її дорогою марень. Наче розсипала пазли, і тепер жінці потрібно всі фрагменти скласти до купи, щоб відтворити справжню картину.

І серед пазлів трапився один, на якому Вероніка впізнала себе, ще студентку, в колі найліпших подруг — Орисі, Лесі та Ксені.

Отже, вона не просто так прийшла до колежанки. Це точка відліку. І її макіяж, нове вбрання та ефектна зачіска — це тільки декорації, прагнення відтворити початок навіть зовні. Тим паче Ростика батько терміново відіслав у Прагу розрулювати якусь ділову дилему, тож побути з подругою — це краще, аніж ночувати самій у порожній квартирі. І тато, і чоловік не проти. Мама для годиться побурчала, нагадавши Вероніці про пережите, але теж не заперечувала.

Вероніка старанно добирає слова. Говорить неквапливо, але впевнено. Леся уважно слухає, нервово термосить паперову серветку, інколи зупиняє Вероніку, перепитує, киває і слухає далі. Вероніка розповіла колежанці все. Починаючи від дивних снів з Полудницею, що почали до неї приходити, коли вона повернулася з альпійської клініки додому, і аж до страшної аварії із загиблими малими дівчатками. Не забула розказати і про угоду з Оксаною Полудницею, про те, як нервувалася, коли її укладала, припускаючи, що за порятунок душ власних дітей доведеться когось убивати, і про те, що Оксана вимагала мізер: запросити її в людський світ, дозволити в нього увійти лише

на одну годинку в полудень, і то раз на тиждень, у четвер, і не назавжди. Час угоди — рівно два місяці, тому що острівець посеред мертвої річки в безчассі не може пустувати. Одинадцять діток пішло, і одинадцять має прийти. Закон рівноваги, трясця. І четвергова, випадкова чи не випадкова, аварія та смерть малих дітей на дорозі в полудневий час — це просто збіг чи, може, і справді примарна Оксана Полудниця, наче правдивий жнець, збирає страшний урожай. Коли Вероніка переповідала Лесі про смерть малючок, про відірвані голови, подруга зблідла, зціпила губи, затулила долонями рота, щоб не закричати.

А потім Вероніка почула від Лесі слова, по які прийшла. Подруга, як уміла і як могла, переконувала жінку, що насправді Вероніка ні в чому не винувата, що це божевільний збіг обставин. Тому що сні — це всього лише сні. Людське бажання перекласти на бодай чийсь плечі свої болі та гризоти. Бо ж страшно подумати, скільки щодня народу гине в аваріях. Якщо Вероніка не вірить Лесі, то нехай подивиться статистику. А в полуденний час народу гине в рази більше, особливо влітку, особливо в спеку. Тому Вероніці слід нарешті почати жити далі й не перейматися бідами цього світу, бо її серця на всіх не вистачить. Біди трапляються, і від них ніхто не застрахований. Діти помирають не тільки у Вероніки. Це добре, що вона нарешті й на себе увагу звернула, і ремонт хай у квартирі робить, а після... А після може й про роботу подумати чи про якесь цікаве хобі. І то не задля грошей, а задля переміни обстановки. Не все ж життя в хаті сидіти й Ростика бавити. Хай і він інколи дружину почекає, ба навіть поревнує.

— Ти надто глибоко занурилася в себе, Веронічко. Ну-бо, випірни, адже пропадеш там. Це ще не параноя, але щось дуже на неї схоже. Ти не мусиш бути дуже правильною, зациклюватися на бідах світу. Живи на повну, подруго, інколи помиляйся, стрибай у гречку, купи машину, навчися кермувати, сходи в гори, нароби дурниць.

Леська могла б стати чудовим психологом! Дівчата проговорили аж до третьої ночі. Теревенили про всяку-всячину, а коли вмовкли, то, мабуть, кожна подумала про своє. За вікном у світлі ліхтаря раз по раз миготіли якісь тіні, падаючи темними стрілами на стіни кімнати.

— Тебе ці тіні не бентежать? Може, зашторити вікна? — запитала Леся.

— Я люблю дивитися з теплого ліжка на темне небо, але оті тіні... Вони й справді мене трохи нервують, — якось невпевнено відповіла Вероніка.

— То кажани, не бійся, Веронічко, то тільки кажани. Тут поблизу покинутий ангар, от вони й розплодилися. Літають, шукають здобичі. Вони безпечні. Лишень кажани.

— Кажани? — повторила Вероніка. — Сподіваюся, не ті, котрі снилися мені перед кожним викиднем.

— А я легко поясню, чому вони тобі снилися, — заговорила впевнено Леся. — Ти ж пам'ятаєш, скільки різних гуцульських оповідок знала наша Ксеня, і про лиликів також. Ну? Ти просто емоційна, вразлива людина, от і притягнула ті розповіді собі в сни.

Вероніка не дуже пригадувала. Хіба що історію з кажанами, котрі прилетіли до Ксені на похорон. Однак вона добре пам'ятала, як гуцулка любила розповідати

різні страшні небилиці. Правда, то траплялося зазвичай вечорами, у гуртожитку, де мешкали Оріся та Ксеня. І львів'янку Вероніку батько дуже рідко туди ночувати відпускав. Мама ж Лесі дотримувалася більш демократичних поглядів і казала, що зіпсувати собі життя можна й у власній хаті, тому гуртожиток — то просто ще одна цікава пригода.

— Та я, — почала була відповідати Вероніка, — не дуже то й пам'ятаю. Точніше, нема чого пам'ятати, бо мене ж до вас у гуртожиток батьки рідко пускали.

Леся затараторила:

— Точно. Тебе не було тоді з нами. А Ксеня на сон грядущий нам таке-е-е вихимерювала! Але про троян-зілля ти ж чула? Ну? Чорна магія просто якась. Ух, ті гуцулки!

— О, цієї історії я не забула. А пам'ятаєш, Лесю, той вечір, коли я з Ростиком познайомилася? Отут, у твоїй квартирі? Я нікому про це не розповідала, але... — Вероніка затнулася, але за мить рішуче повела далі: — Та що вже... Кому це зашкодить? Ксеня мертва, Ростик — мій чоловік. Я випадково підслухала, як вони з'ясовували стосунки в тебе на кухні. Ксеня Ростіку сказала, що він для неї порожнє місце. І що вільна вона, як ті гори. А ще так переконливо заявила, що її прабабка була босорканя і що вона на неї дуже схожа. «Легко живу і тяжко вмиратиму. Тож не закохуйся, хлопче, в босорканю, бо загинеш. Поки не пізно, не закохуйся». Ось таке вона йому сказала.

Леся якусь мить мовчала і раптом видала:

— Це правда. Хай як дивно се звучить, але то правда. Ти згадай нашу Ксеню. Вона ніколи не була в нашому колі стовідсотково своєю. Чи, точніше, була

не такою, як усі. Вона і трималася трішки осібно. Та робила то не зі зла. Вона ніби спостерігала за нами, чи що. Мені часом спадало на думку, що дівчина знає про нас набагато більше, ніж ми про себе розповідаємо, і тільки через свою велику терплячість вислуховує наші бредні. Думаю, так воно і було. Вона знала, вона все знала. А щодо Ростика — то вона спеціально тоді його із собою на вечірку приволокла. Для тебе. Уявляєш? Так і сказала: «Я маю для нашої Вероніки хлопця. Саме те, що їй треба. Приведу до тебе, Лесю, Веронічкину долю!» Вона мене просто змусила вмовити тебе прийти на мій день народження. Пригадуєш, як довго ти вагалася й переймалася, чи відпустить батько? Бачиш, як воно інколи буває... Вона й мені якось на Великому Возі гадала. Хочеш знати, як то було? Колись посеред ночі стояли ми біля вікна в темній гуртожитській кухні. Світло вибило, ми собі цигарками підсвічували. Якись бздури одна одній розповідали, реготали. Вікно в кухні величезне, і через нього добре видно зимове небо, геть усіяне зорями. Дев'ятий поверх, і ліхтарі тут не дуже бентежать небо. У рамках вікна шпарини в палець, із них добряче дуло, а нам хоч би що. Молоді ж, кров гаряча. Стоїмо, заворожено дивимося, як моргають зорі. Мама моя казала, що то на негоду отаке моргання. Я й ляпни то вголос. Ксеня розвернулася до мене і раптом каже: «Хочеш знати свою долю, Лесю?» Говорила то трохи сумно, ба наче трохи ніяково. А хто ж відмовиться дізнатись про майбутнє у двадцять років, коли всі дороги, здається, перед тобою відкриті! «Будеш мати подвійне щастя. І той, хто його в тобі засвітить і ко-го вважатимеш своїми крилами, буде тільки гирями

на ногах. Та не журися, ти ті гирі скинеш». — «А крила?» Мене цікавили крила, бо ж мріяла мати кохання справжнє і літати. Ксеня якусь мить мовчала, я думала, що вже нічого й не скаже, але вона заговорила: «Бачиш, як зорі моргають у небі? То не на зміну погоди, Лесюню. То зараз там, у високості, хтось вибирає для тебе крила. Ти чекай і вір. Він обов'язково їх вибере». І знаєш, я чекаю досі. Ага, бо половина того пророцтва таки справдилася. Подвійне щастя народила, гирі самі по собі відпали, тепер чекаю на крила.

— Так, дивна і чарівна була гуцулка Ксеня, — видихнула Вероніка. — Вона мені здавалася таким потужним світлом, що інколи навіть страшно від цього ставало. Боялася згоріти в його променях, якщо надто довго буду поряд. І тоді, певне, спрацьовував інстинкт самозбереження і я ладна була тікати світ за очі, тільки б вона... — Замовкла, підшукуючи відповідне слово.

— Щоб вона не спалила тебе, еге ж?

— Так-так, — підтвердила Вероніка.

— Мені її бракує, — печально додала Леся. — Знаєш, я інколи думаю: була б вона живою, то й крила мої швидше знайшлися б. Паскудна річ, Вероніко, жити самотнім деревом.

— Ти не самотня, Лесю! Що ти таке говориш? У тебе є найважливіше: те, що робить жінку жінкою. У тебе є діти. — Вероніка вимовила це з тугою та деякою образою на світ. Як могла її Леся таке казати? Те щастя, про яке Вероніка молила Господа купу років, дісталася колежанці відразу. Як то називала Ксеня — «подвійне щастя». І що з того, що вона, Вероніка, має крила? Щастя ж нема...

Леся наче читала її думки.

— Ех, Вероніко! Яка ти ще дитина! У сорок п'ять залишаєшся наївнячкою. Ще трішки — і мої хлопаки наростять собі власні крила й полетять світ за очі. А що в мене залишиться, люба моя? Розбите дзеркало чи розбите корито? У тебе твої крила завжди при тобі, бо у вас із Ростиком одне небо на двох.

Вероніка замислилася на мить і весело додала:

— Не журися, Лесюню. Ксеня ж пообіцяла крила. Казала, що хтось для тебе ті крила вибирає, тож дочекайся.

— Ага, вибирає, і то, певне, мають бути якісь особливі крила, бо роки минають, а їх усе вибирають.

Вероніка давно не бачила Лесю такою, тому поспішила перевести розмову на інше:

— Ти щось говорила про кажанів-лиликів, то що то за історія?

Леся довго мовчала, аж раптом озвалася:

— А хочеш історію про Ксеню?

— Про Ксеню? Тобто? Її нема...

Вероніка відповіла якось невпевнено, та Леся, здається, цього не помітила, бо вже повела розповідь, і те, що чула Вероніка, здавалося їй і страшним, і моторошним, і приголомшливим.

— То було на сьомий рік по смерті Ксені. Ти переживала ще одну втрату дитини. Я прийшла тебе відвідати, побачила твої порожні очі й уперше за тебе по-справжньому злякалася. Добре, що поряд був Ростик. Він і справді в тебе особливий. Стільки терпіння у кожному русі, стільки тепла! Та зараз не про нього. А про мене. Люди бувають егоїстами. Я також із того тіста зроблена. Ти хворіла, а я дуже хотіла з кимсь набутися. Мені геть смутно і муляко на душі було. Може, то жовтень мокрий нагнав депресії, а може, моя самотність — хтозна. Чоловіка в мене тоді ще не було, і дітей, відповідно, не було. Мама з татом на той час уже майже перебралися до баби в село і не дуже були охочі розважати мене розмовами. І я нічого іншого не придумала, як узяти квиток на потяг до Ворохти й гайнути на суботу-неділю в гори. Така от розвага. Від Ворохти до Заросляка, Ксениного села, автобуси не ходять, ти ж знаєш. Мабуть, тому, що й доріг там майже нема. Та хай там як, але мені пощастило, бо ноги привели

на міський ринок, на якому я познайомилася зі старим гуцулом, паном Василем, котрий був якраз із того села. Приїхав він у Ворохту підводою, у справах: щось там комусь привіз. Він навіть словом якимсь кумедним назвав, що саме, але я не запам'ятала. Ти ж знаєш тих гуцулів: коли швидко балакають, то треба ще перепитувати, що кажуть. Ото сіли ми з ним на воза, запряженого двійкою гнідих коників, та їдемо. А в горах, на диво, погода гарна стоїть. Зі Львова виїжджала, то безбожно лягло, а в Карпатах сонце — краса. Ще не всі дерева пооблітали. Стоять собі такі красиві, у жовтих і багряних пальтечках, і яюсь на душі аж розвиднюється, коли таку красу бачиш. Гуцул собі під ніс якусь пісню мугикає, коники собі поважно бредуть — благодать. Моя садинокість і сум враз кудись вивітрилися, і схотілося підспівувати старому. Так добре й легко стало на душі! Шойно вдалині показалася перша сільська хата, пан Василь поцікавився, до кого я їду. А як почув, що до Наді Гоцул, бо я подруга її доньки Ксені і їду провідати стареньку, так набожно перехрестився і крізь зуби процідив: «Знав би, до кого, — не підвіз. Босорка вона. Босорка». Я стала допитуватися, чого вони так зле про покійницю. Вона вже на тому світі і зла нікому не робить. Стариган сердито циркав по слову і час від часу набожно хрестився, переводячи очі то на хреста на роздоріжжі, повз який проїжджали, то на церковні бані, які показалися з-за пагорба. Пам'ятаю, подумала тоді, що в гарні часи будували цю церкву, коли в Карпатах бані викладали ще з гонти, а не з блискучої бляхи, і скріпляли вірою та молитвою. Я ледве вмовила чоловіка розтовкмачити мені, чужинці, що гуцулів так у Ксені

нашій лякає. Пригадуєш, як ми до неї на могилу приїжджали і якою ту могилу застали? То пан Василь таки пояснив мені, звідки ноги ростуть. Виявляється, тамтешні мешканці переконані, що тіло Ксені, яку вважають в околиці босоркою, неправильно було поховано. По-перше, вона самогубця, заложна покійниця, а хоронити таких на цвинтарі поміж хрестами — великий гріх; по-друге, вона босорка, тож її тіло слід було ховати згідно з ритуалом. Дід запевняв, що вже рівно сім літ нема від неї ратунку в околиці. І що він на власні очі її неприкаяну душу того року бачив. Так-так, по заході сонця, якраз на Юрія¹.

«Ото йду, значиця, з полонини д'хати. А сонце вже сіло, але ше доста видко, небо чисте. Ади, постать якась по воді волочиці². Ади — гола баба? Та разом з тим і наче не людина, бо якась напівпрозора. Ото я за каменем заховавсі й дивлюсі. У руках натільного хреста затис, молюсі. А воно, оте поріддя чортове, там, де череда переходить ріку, шось наче вишукє. Нахилилася над ямкою з водою, що залишиласі від коров'ячого копита, набрала звідтам в рот води — та й бігти. Я алармово³ за нею, і молюсі, і хрещусі. Сам не знаю, де в мені і бадьор, і смілість взялисі. Привела вона мене до отого хреста на роздоріжжі, що ми проїздили. Отож потвора підійшла до Божого хреста та й виплюнула на нього воду з рота, а тоді

---

¹ Ідеться про святого Георгія (Юрія) Переможця, якого вшановують 6 травня.

² Волочиці (*діал.*) — вештається.

³ Алармово — хутко, як за тривогию. Від «аларм» (*заст.*) — бойова тривога.

як вистрибне на хрест та нумо на нім бицкатися¹. Тогди я й упізнав Ксеню-босорку. Тут де не взялися лилики. Один всівсі їй на голову, інший — на плече, а один, як немовля, до цицьки присмоктався. Від побаченого хтів галайкнути, та мені наче заціпило й мову відібрало — геть мене тая почвара забаламутила. Ні ворухнутисі, ні гвалтувати² не годен. А та клята босорка все гойкає та витріщеєсі. Не пригадую, що далі було, тільки очуняв я, коли треті когути піли. Ані босорки, ані лиликів біля мене ни є. Після того трафунку я зробивсі геть дехірний³ — місяць у ліжку провалявсі. Слава Йсу, діти та онуки діздріли⁴. Значить, маю ще пожити. Ото тебе до нас у гості везу. Слухай, дівко, мо, додому вернесі, га? Недобрі в нас тутечки місця, ой недобрі. Діти в селі хворіють, на здорових людей помір⁵, маржина гибіє⁶, молоко в корів пропадає. Бис'ти знала, всьо через босорку».

— Я пробувала старому заперечити. Сказати, що то все забобони. Які там босорки в наш час? А ще мене муляло логічне запитання: діду скоро сто літ, трохи сліпий, трохи кривий — скажи, як він міг у сутінках бодай щось розгледіти? А до всього ще й молодичю догнати, коли ледве на своїх двох світом ходить? Та старий мене навряд чи почув. Бо невпинно товкмачив своє. Казав, що то неупокоєна душа босорки Ксеньки накликає засухи, повені, насилає бурю. І якби

¹ Бицкатися (*діал.*) — брикатися, битися ногами, наче копитна тварина.

² Гвалтувати (*діал.*) — кричати, бити на сполох.

³ Дехірний (*діал.*) — хворий.

⁴ Діздріли (*діал.*) — виходили.

⁵ Помір (*діал.*) — моровиця.

⁶ Маржина гибіє (*діал.*) — худоба гине.

непрóстих людей послухали та таки відкрили труну з покійницею перед похороном і насипали в гріб свяченої пшениці, пробили почварі груди терновим чи осоковим кілком, а в п'яти увігнали дев'ять голок, то такого б не було. Ще було не пізно, могли отямитися, бо Господь знак про неугodne діло вже на самому похороні людям подавав: лилики тоді на цвинтарі з'явилися. Світ такого не видів, бо серед білого дня лилики не літають. А тут покружляли-покружляли цвинтарем і в могилу до босоркані кинулися.

Шкода мені стало і Ксені, і її мами, і братової¹ з дітьми, бо брат тоді ще був на заробітках. Я знову за своє. Так і так, кажу, то все забобони, діду. Бо насправді ніяких відьом не існує. Наукою доведено. А старий мені натомість нумо нові страшилки розказувати. Аж я таки не втрималася й ляпнула, що раз таке лихо, то най би викопали домовину з босоркою і провели вже той страшний ритуал обеззброєння босорки, про який він мені оповідав, і, може, тоді всі заспокояться, не? І що ти думаєш, Веронічко, мені стариган відказав? Шо гуцули не дурніші від львівської мудрагельки, що пробували таке зробити, розривали могилу і так далі... І що? Не допомогло. Ба навіть навпаки. Адже ті люди, котрі ритуал виконували, дуже постраждали. У Михальця Горіха хата згоріла, добре що вдома нікого не було, якраз до лісу поїхали по дрова. У Йванка Негоди корова здохла, геть молода, дуже молочна. У Славка Басараба маму інсульт розбив. Усіх якесь лихо спіткало. Ой, Веронічко, страхи — наше все. Бо потім уже в хаті Ксениної

---

¹ Братова — дружина брата.

мами з'ясувалося, що п'яничка Михальцьо гачі¹ забув з теплої кухні зняти, а в грубці горіло. Гачі загорілися, впали під грубку, на сміття. Ото все і спалахнуло. А Івана Негоди корова була вагітна відразу двома телятами, ветеринара в селі нема, от і здохла, бо не могла розродитися. Таке інколи трапляється. Славка ж Басараба мама має сто п'ять років. То мусив настати якийсь кінець, ні?

То можеш собі уявити, що переживала мама Ксені в тому дрімучому селі? Доньку поховала, і вже її не воскресити. А пам'ять про неї яка залишилася? Одні прокльони і небилиці. Я спочатку поблукала цвинтарем. Могилу Ксені здаля запримітила. Добряче познущалися з неї. Хрест відкинуто вбік, на горбку — місиво від людських чобіт... Недопалки свічок впереміж зі штучними квітами. Аж моторошно. А потім... А потім я пішла в гості до мами Наді. І добре, що пішла. Її місцеві не дуже жалували. Плювали вслід, дулі показували, проклинали, називали негарними словами. Жінка на зиму збиралася із села виїжджати до рідної сестри в Турку. І я її розумію. Поговір і знеславлення в селі гірші від смертельної болячки, бо виїдають душу.

Пригадуєш, чому Ксеня поїхала в Італію? І от химерний виверт долі: мама, яку вважали майже покійницею, бо лікарі давали тільки п'ять чи десять відсотків на одужання, таки вилікувалася, а абсолютно здорова і сильна духом Ксеня мертва. Мамі тоді було сімдесят літ. Сиділа сумна-невесела, згорблена та й бідкалася: «Чому мені не дали тоді вмерти?

---

¹ Гачі (діал.) — штани.

Ксеня була б жива, не поїхала би в ту кляту Італію, і по мені залишилася б добра пам'ять». Не знаю, чи то я просто в таку неспокійну пору до пані Наді приїхала, чи жінка давно ні з ким по душам не говорила, тільки пробалакали ми з нею до ранку. Жінка живе сама. Невістка від неї відмовилася, до себе в хату не пускає. Син досі на заробітках і наче в усьому підтримує тепер свою жінку і дурну сільську легенду про Ксеню-босорку. Мама Надя каже, що Ксеня померла під час пологів. Уявляєш? Каже таке і ховає очі. Мені здається, що не все вона мені розповіла. Ой, не все... А ще вона про тебе питала. Точніше, про твоє рідне життя. Чи щаслива ти з Ростиком? Я казала, що так. Пані Надя ж Ростика добре знає, ще з часів, коли той навчався разом із братом Ксениним. Я не стала жінку розчаровувати твоїми викиднями. Бачила, що вона потребувала добрих новин, принаймні від тих, хто любив її доньку. Знаєш, а вона сказала, що була переконана: Ростик одружиться з Ксенею. Розповідала, як він красиво за гуцулочкою нашою упадав. Тільки Ксеня його до себе не підпускала. Пані Надя каже, що навіть сварила її через це. Бо хіба міг такий правильний хлопець не подобатися? А Ксеня твердо мамі заявила: «Він не моя доля, мамо. Я ж то бачу. Навіщо хлопцеві морочити голову?» Знаєш, Веронічко, а твій Ростик — молодець. Він тобі про це не розповідав, але...

Леся затнулася, а Вероніка мовчки чекала на продовження розповіді. Дещо вона вперше чула.

— Ну... Якщо коротко, то Ростик багато допомагає пані Наді. Точніше, тоді допомагав. З братом Ксениним через пані Надю поляявся. Там якась геть темна

історія з тим братом. Відмовитися від сестри через сільський поговор. Як це можливо? Пані Надя любила твого Ростика, наче сина. Ех... Чому не всі чоловіки такі, як твій Ростик, скажи мені, Веронічко?

— Усі різні, Лесю, — відповіла Вероніка. — І тому цікаво жити. Я знала про Ростика та Ксеню. Точніше, усі знали. Як знали й те, що вона мені його умовно подарувала. Ха, чому умовно? Таки подарувала... І я до кінця днів їй за нього дякуватиму. І радію, що він ось так просто вирішив допомогти нещасній жінці. Він і справді дуже-дуже хороший.

Дівчата вмовкли. Кожна думала про своє. За вікном літали лилики, зорі блимали на зміну погоди, і сум за тією, якої вже давно нема, розливався кімнатою і зазиравав в очі темряві.

— Слухай, Лесю, — раптом озвалася Вероніка. — А ти пані Надю часом не питала про босорку. Ну тобто чи хоч є крихта правди в тих сільських пльотках.

— Думала, але не стала, — зітхнула Леся. — Та пані Надя сама дещо розповіла. Бабця Ксениного батька і справді була місцевою непростою. Ну, відьмою чи що. Лікувала травами, шептала, зупиняла кров словами, робила привороти і всяке таке. За гуцульською традицією, правдива босорка не годна померти, якщо не передасть свого знання та свого таланту чи безталання — хтозна, як його оцінювати, — рідній дочці. Звали прабабусю Ксенину Катериною. Красива, кажуть, була. Ксеня на неї дуже схожа. Учнів Катря не мала, дочки не було — не було кому талант передати. Сталося так, що мертвою знайшла її влітку на городі п'ятирічна Ксеня. Мабуть, кончина старої раптовою була. А позаяк смерть доволі швидко

настала і при тому була присутня кровна правнучка, то місцеві вирішили, що прабаба Катерина передала свої вміння і таланти саме Ксені, тому й легко відійшла. Пані Надя казала, що довго вважала сільську балаканину простим наговором на її доню, аж поки дівчинка не стала вгадувати події, що мали статися. І вгадувати стовідсотково точно. Невідомо, як воно було, — застала чи не застала мала Ксеня стару Катерину живою, чи передала та свої знання й дар правнучці, чи ні, але те, що босорка померла швидко, якраз і схиляє людей вірити, що таки передала. Я спитала пані Надю, що буває, коли босорка помирає наглою смертю, несподівано тобто — аварія там чи звір лихий в лісі роздер, — і не встигає дар передати? Пані Надя сказала, що, за давніми віруваннями, тоді душа босорки не має по смерті спокою і знаходить собі між світами притулок. Стає напвіпривидом-напівдухом і опиняється в місці поряд з такими, як сама. А що Ксеня померла наглою смертю, вкоротивши собі віку, то, за сільськими поговірками, її босорканський дар так і лишився неприлаштований. Знаєш, про що я ще запитала бідну жінку і мені досі від того соромно? Запитала, чому гріб з тілом Ксені хоронили закритим, навіть для прощання не відкривали, і який стосунок до того всього мають кажани. Пані Надя розридалася, упала мені на груди й плакала навзрид, заливаючи мене слізьми. А коли добряче виплакалася і я вже не раз пожаліла, що спитала, та сподівалася, що вона не відповідатиме, жінка промовила: «Я відкрила тільки один раз, щоб попрощатися, хоча син не дозволяв це робити. Ох, що вона із собою зробила, бідна моя дитина! Обличчя було спотворене. Не від

того, про що ти подумала. Його спотворив біль, його спотворили страшні муки, у яких помирала моя донечка. І, так, вона була вагітна. Хто з нею таке сотворив, за що? Хто батько дитини — теж не знаю, і син не знає й навіть не здогадується. Злі язики кажуть, що вона себе отруїла. Себе і малятка. То неправда. Ми не відкривали гріб тільки через те, що дивитися на спотворене личко ще вчора такої красуні було несила. От як воно бува. Я безупинно молюся за порятунок її душі. А коли помру, то хто помолиться, Лесю, може, ти? Будь ласка, дитино. Інколи згадуєш у своїй молитві мою бідну Ксеню». Пані Надя взяла з мене слово, що я нікому про це не розповім. Я присяглася. Сьогодні я цю клятву порушила. Сама не знаю, чому розповідаю тобі. Мабуть, тому, що нести самотужки таку ношу вже несила, а може, тому, що пані Надя вже рік як померла, а я оце недавно про се довідалася. Випадково зовсім. Зустріла на вокзалі нашого однокласника, а він родом з Турки. Ото він і розказав. Додав, що брат Ксені нарешті із заробітків назавжди повернувся. І не через смерть матері, а тому, що добряче здоров'я підірвав, а що заробив, то, певно, піде на лікарів. А в Італії не лікується, бо там дуже медицина дорога. До всього, дітей вивчив, одружив, і вони вже на власному хлібі, якось собі раду дають. От я й подумала, що смерть пані Наді наче звільняє мене від тої клятви. Тепер ми з тобою, Веронічко, то нестимемо разом. Бо я знаю всі твої секрети, а ти знаєш мої.

Запала несподівана тиша. Чути було, як на кухні повільно й монотонно з недбало закрученого крана скрапує вода, цокає годинник у дитячій...

— Леся, а тобі не здається, що ненароджена дитина Ксені має якийсь стосунок до моїх снів? — несподівано спитала Вероніка. — Хоча, мабуть, то вже я собі придумую. Не зважай. І, до речі, до чого тут кажани? Га?

Проте Леся не відповіла. До цокання годинника й крапання води додалося ще й посопування. Леся відключилася. Вино після коньяку зробило свою відпружливу справу. Та на Вероніку чомусь це не дуже діяло. Приголомшена щойно почутим, вона раптом згадала про сервіз із маленькими кажанами, що їм на весілля презентувала Ксеня. Так і заснула, не вирішивши, що з тим сервізом робити.

12

Літній ранок у квартирі Лесі почався з кави й головного болю. Подруги вчора таки трохи перебрали. Чи то вино, котре пили після коньяку, так вплинуло на самопочуття, чи несподівані нічні розмови? Мабуть, усе вкупі давалося взнаки. Давно у Вероніки не було похмілля. Востаннє ще за студентських років. Тільки тоді це вважалося буденною пригодою, а тепер тупою прикрістю. Леся кепкувала з подруги, з її синців під очима, гикавки та набряклих повік, бо саму її похмілля не зачепило.

— Просто в мене організм тренований, — сказала вона, — а ти без практики потерпаєш, як гімнаст-початківець від крєпатури після повноцінного тренування.

Леся розчинила у воді якусь шипучу пігулку, змусила то випити, і за пів години Вероніку трохи попустило. Навіть нарешті дотумкала, що її телефон ще вночі щасливо вимкнувся, бо розрядився, тож поставила його на зарядку. На «поговорити» з Лесею

не було сил, але подруга добре справлялася за них обох. Щось запитувала й сама відповідала. Телефон, щойно дістав реабілітаційну дозу зарядного, враз ожив, замиготів і заскавулів есемесками, забулькали повідомками месенджер, телеграм та інстаграм. Вероніці телефонували, писали, залишали голосові повідомлення. Жінка подивилася на годинник. Господи, не такий уже й ранок! Одинадцята година — і одинадцять пропущених дзвінків та п'ять повідомлень. Чотири пропущені й одна есемеска від Ростика, по два пропущених і по есемесці від тата й мами, голосове повідомлення й есемеска від психотерапевтки і три пропущені з якогось невідомого номера. Зайшла на вайбер — там теж повідомлення з того ж таки невідомого номера. Вирішила поки не відкривати й себе не мучити. Набратися сил і здоров'я, а тоді вдома на компі відкрити й усе подивиться. Вийшла з нету. Все потім. Говорити ні з ким поки не мала сили, тож мамі, татові й Ростіку надіслала есемески.

— Хвилюються, наче про неповнолітню, яка готова вскочити в халепу та наробити дурниць. Вони ж знають, де я.

— А таки готова, — підтакнула Леся. — Тю, та давно пора, Веронічко. З твоїм потенціалом не те що пригод шукати — зорі з небес діставати. Слухай, я оце з моря повернуся, то, може, у якийсь нічний клуб сходимо? Що ти так перелякано дивишся? Та на концерт сходимо. Знаєш, які тепер круті гурти в нічних клубах виступають? Тут тобі і концерт, і танці-шманці, і розважальна програма. Можемо твого занудно-правильного Ростика із собою взяти. Ти заміжня дама, а я твоя красива незаміжня подруга.

Вероніка аж засміялася, уявляючи собі цю картину. Леся аж образилася, бо вона говорила серйозно. Довелося пообіцяти подрузі і нічний клуб, і квитки на концерт того гурту, який вона захоче. Зрештою, ідея була таки непогана. За кілька годин Леся їде за дітьми в село, післязавтра летить з ними на два тижні до Туреччини, а тоді залишається ще тиждень відпустки. То хто сказав, що проводити її треба на кухні в домашніх капцях, закриваючи на зиму огірки-помідори-кабачки? Тю... З тим можна марудитися й вечорами після роботи. А от нічний клуб, кіно чи театр — саме те, що треба кобіті¹, якій трішки за сорок і в якій життя насправді тільки починається, бо вона має те, чого бракує двадцятилітнім.

— Целюліт та мімічні зморшки, — зіронізувала Вероніка.

— Досвід, дуріндо, — стукнула Леся Вероніку пальцем по лобі. — Хоча... Твій черепахо-лінивецький спосіб життя досвіду тобі так і не подарував. Тож тримайся поряд, подруго, і ми разом підкоримо світ.

Уже коли виходила з Лесиної квартири, Вероніка кинула погляд у дзеркало шафи-купе, що стояла в передпокої. З нього на неї дивилася втомлена жінка, замучена похміллям.

— Добре, Лесюню, що підкорювати світ ми будемо не сьогодні. Бо два підкорення поспіль я не переживу.

Леся розреготалася. Дівчата обнялися й попрощалися, обіцяючи одна одній писати на вайбер щодня, а якщо в Лесі буде нагода, то й телефонувати. А ще Вероніка урочисто пообіцяла подрузі записатися

---

¹ Кобіта (діал.) — жінка.

на водійські курси (виявляється, вона вчора навіть клялася, що кров з носа навчиться водити машину і навіть розписку написала).

— Сподіваюся, я її підписала не кров'ю? — перепитала про всяк випадок Вероніка.

— Та ні, але ідея непогана і наступного разу я нею скористаюся, — знову розсміялася Леся й додала: — А ще ти грозилася почати у квартирі ремонт і не забивати собі голову різним дурницями на кшталт неіснуючої реальності зі снів, не перейматися випадковими аваріями, які стаються у світі щохвилино, і жити далі на повну.

— Ага, так і зроблю, — удавано серйозно відповіла Вероніка. — Тільки душ удома прийму і почну.

Дорогою додому Вероніка поговорила з Ангеліною Павлівною, котра їй телефонувала, щоб перепросити, що у вівторок не зможе її прийняти, бо на місяць їде в несподіване закордонне відрядження. Але якщо є потреба в терміновій консультації і якщо Вероніка не проти, вона готова передати її іншому лікарю. Вероніка була проти. Але для годиться — вона ж вихована пані! — подякувала докторці за дзвінок і турботу, побажала вдалої мандрівки та пообіцяла обов'язково зв'язатися з тим лікарем, якого пропонує пані психотерапевтка. Відразу ж після розмови з Ангеліною Павлівною Вероніці зателефонував тато, допитував, як вона почувається та чи нічого їй не болить. Вероніка пообіцяла телефонувати йому, щойно відчує мінімальний дискомфорт. Тато побідкався, що змушений був Ростика відправити у Прагу, і просив її таки заночувати в них. Вероніка пообіцяла подумати. Урешті зателефонував Ростик, запитав про самопочуття, про

настрій, сказав, що кохає і обіцяє привезти з Праги несподіваний подарунок.

Але подарунок на Вероніку вже чекав. Під під'їздом.

Ефектно вбрану в дорогий рожевий костюм красиву блондиночку, яка нервово курила сигарету, струшуючи попіл собі під ноги, Вероніка помітила здаля. Чорний шкіряний клатч і пудрові лаковані босоніжки на шпильках додавали образу елегантності. Вероніка навіть замилювалася юним створінням. Біле довге, аж до пояса, волосся, блакитні очі, рожеві повні губи, тонкий носик. З вигляду дівчині було років двадцять п'ять, не більше. Може, навіть менше, тому що шар косметики робив обличчя старшим. Можливо, то було зроблено навмисно, щоб у такий спосіб додати солідності.

Блондинка стояла під дверима її під'їзду й метушливо та трохи розгублено зазірала досередини, коли хтось виходив із дверей. Їхній під'їзд мав відеодомофон, і вхідні двері замикалися на ключ, та ще й на чатах завжди сидів вахтер, тож абихто всередину потрапити не міг. До всього на кожній сходовій клітці висіла відеокамера, котра цілодобово фіксувала всіх, хто входив у квартири чи виходив з них. І навіть якщо знеструмити будівлю, потрапити в неї невидимкою чи інкогніто неможливо, тому що обладнана автономним енергозабезпеченням: сонячними батареями на даху й накопичувальним акумулятором енергії в підвалі. Тож не дивно, що блондиночка когось чекала у дворі, а не в під'їзді. Бо якщо вахтерові Василю не повідомити, що чекаєте о такій-то годині на гостей, то він навіть твою рідну маму без дозволу не впустить. Навіть те, що блондиночка якимось

потрапила в їхній внутрішній дворик, який теж охороняли, було дивом. Зазвичай усі непрошені гості чекають на лавці біля вхідних воріт, що ведуть на подвір'я. Цікаво, до кого прийшло це миле створіння?

І тут сталася несподіванка. Тільки-но юна красуня побачила Вероніку, то враз перемінилася на лиці. Жінка відразу помітила цю переміну. Замість розгубленості на личку юнки з'явилася рішучість і навіть якась прихована хижість. Вероніка сповільнила крок. Внутрішньо напружилася. Невже ця лялечка прийшла до неї? Порилася в сумці, дістала ключі.

Щойно Вероніка пройшла повз дівчину й уже простягнула була руку з ключами до дверей, як почула за спиною невпевнене:

— Доброго здоров'ячка, шановна пані Вероніко, я до вас.

Вероніка так і завмерла з ключами в руці. Дівчина не просто чекала на неї — вона її знала.

— Маю до вас термінову справу, пані Вероніко. Я вам навіть телефонувала, але ви були поза зоною. Тож я наважилася прийти до вашого помешкання й зачекати на вас тут. Не ображайтеся, будь ласка. І вислухайте мене.

Вероніка повернула голову на звук її слів. Дівчина нервово сіпнула плечима, тоді навіщось поправила рукою і так бездоганну зачіску, а тоді трохи спантеличено додала:

— Мене звати Лена. Я з Києва. І я коханка вашого чоловіка.

От що має відчувати жінка, котрій повідомляють таке? Жінка, до якої набралася наглості заявитися чоловікова коханка, просто щоб розповісти про себе.

Вероніка від почутого заціпеніла й нервово закліпала очима. Так і стояла із затиснутими в руці ключами, попервах не тямлячи, що далі робити. Урешті збрала до купи кавалки здорового глузду, опустила руку й озвалася до юнки:

— Ви мене ні з ким не переплутали, шановна?

Хотілося враз почути, що це їй привиділося, що це насправді її уява з похмілля щось вихимерює.

— Я розумію, що це звучить трохи несподівано. І ви можете мене прогнати, і матимете на це повне право, але я благаю вас мене вислухати. Ростя мені про вас багато розповідав. Для нього ви сама досконалість. Він казав, що ви бездоганна, унікальна. І, мабуть, тільки тому я таки зважилася на цю розмову, адже наш Ростя такий м'який і такий нерішучий, що від нього не дочекаєшся. Тож, пані Вероніко, вислухайте мене. Може, сядьмо ото під липою на лавці, щоб людям не заважати. — І блондиночка довгим тонким пальцем з французьким манікюром показала на лавку, що сиротою стояла біля порожнього дитячого майданчика.

Було літо, і була обідня спекотна пора. Майже всі мешканці будинку, котрі мали дітей, виїхали з міста на природу, а хто залишився, той волів спеку перечікувати під кондиціонерами.

— Я нічого не розумію. — Вероніка врешті почала приходити до тями. Вона по-діловому застєбнула сумку, досі тримаючи в руці ключі. Ця молода особа либонь її з кимсь плутає. — Який Ростя? Яка коханка? Ви при своєму розумі? Та мій чоловік — найпорядніша людина у Всесвіті. За двадцять три роки спільного життя жодного натяку на зраду. Дівчино... Як вас там?

Лена? Ви мене з кимсь сплутали. Про якого Ростю йдеться? Мого чоловіка звати Ростислав Павлович.

— Нічого я не переплутала. Вислухайте мене. — Білявка вхопила Вероніку за руку й потягнула до себе. Її долоня була крижана. — Ростя — це Ростик, ваш Ростик. Ростислав Павлович Кузьменко. Усе правильно. Я знала, що ви мені не повірите. Може, і добре, що не додзвонилася. Краще тет-а-тет погомоніти. Ми з Ростею зустрічаємося вже два роки. Усі його відрядження — то втечі від вас до мене. Бо ви його геть замучили своїми вагітностями. Відпустіть чоловіка на волю, благаю. Дайте можливість побути щасливим поряд із тою, кого він любить, не змушуйте його терпіти через жалість та через тестя-сатрапа.

Вероніка шарпнулася й висмикнула руку з тремкої долоні Лени.

— Що ви таке мелете? — У Вероніці закипала злість. — Послухайте, дівчино, я не збираюся тут з вами говорити про свого чоловіка. Ви або божевільна, або вас хтось намовив. Мій Ростик — чесна й порядна людина. І навіть якщо припустити, що ви не брешете і справді мова йде про Ростислава Павловича, то чому я про вас нічого не знаю? Чому він мені про вас нічого не розповідав, якщо у вас таке кохання? Де логіка, дівчино?

Блондинка роздратовано відкрила сумочку, витягнула з неї фотографію й сердито пхнула її просто в очі ошелешеній Вероніці. Зі світлини на жінку дивився її Ростик в обіймах юної напівоголеної Лени, чії перса ледве прикривав куций топик, а вони зважливо випиналися з нього яблучками. Те, що правило за спідницю, важко нею назвати: тканина заледве

прикривала причинне місце. Про таких дівчат кажуть: ноги ростуть від вух.

Вероніка відчула, як повертається ранкова нудота й головний біль. До всього додався шум у вухах. Жінка старалася вхопитися за рештки здорового глузду, щоб не завити від розпачу.

— Заберіть, — сердито рявкнула в обличчя блондинці. — То може бути і фотошоп, а якщо ні, то спільне фото не перетворює стриптизерок на чийось коханок.

— Правильно, доцю, — раптом почувся за спиною голос мами.

Грізна та свавільна пані Урсула, узявши руки в боки, стояла як грецька статуя — монолітна і могутня. Мама була на голову вища від Вероніки, мала схильність до повноти, але її ріст сповна це компенсував. Вона й у свої майже сімдесят була схожа на розкішну гоголівську Солоху, з повною пазухою добра та здоровим рум'янцем на обличчі. Це додавало жінці шарму й певної екзотичності. До всього пані Урсула мала бездоганний смак і вміла носити на собі дороге шмаття так, що навіть у молодих не виникало сумніву: це жінка «на мільйон», а не просто додаток до свого чоловіка-бізнесмена.

— Що витріщилася, шалава фарбована? — Вероніці треба взяти в матінки кілька уроків ось такої балачки. — Чого ти сюди припхалася, курвисько? Ану забрала свої фоточки, сіла на мітлу та полетіла. Якщо за п'ять секунд не заберешся, викликаю поліцію. Чула? То наше місто, дорогенька, і тебе в цюпу на п'ятнадцять діб таки посадять, і то мінімум. До нариків чи до спідників. Ото вже постараюся, слово честі. Ну, суко фарбована. Пішла геть!

Чого-чого, а такого прийому красуня Лена таки не чекала. Може, пані Вероніка і була добра та довірлива, проте її мама... Теща коханого Рості... З очей білявки покотилися сльози, вона зашморгала носом, важко задихала, похапцем сунула фотку в сумку й кинулася стрімголов до воріт. Біля виходу розвернулася й крикнула:

— Пані Вероніко, я хотіла по-доброму. А ви, ви... Ви не така й свята, якою він вас описав. Тому Бог і не посилає вам дітей. А я йому народжу, народжу, обов'язково подарую сина, і тоді він вас кине, навіть із жалості з вами не буде. Я вам на вайбер скинула відео. Спочатку пожаліла, що скинула, а тепер — ні. Чорт з вами і вашою мамою. Я свого Ростю вам не віддам.

Білявка щезла за високими воротами, котрі її випустили, але назад навряд чи колись впустять. Мама Урсула про це подбає, Вероніка була певна, як була певна й у тому, що на горіхи дістане охоронець, який цю білу заразу сюди впустив, дістане і Ростислав — навіть якщо з'ясується, що не винен, то з профілактичною метою дістане, як щеплення на майбутнє. За кілька хвилин дістане догану і Вероніка, бо заговорила з брехливою зухвалкою. Жінки ще якусь мить дивилися на затраснуті ворота, кожна приходила до тями по-своєму.

— Мамо, і що це було, скажи? Що я щойно почула? — врешті видушила Вероніка.

Мама зітхнула, аж раптом сказала несподіване:

— Правду, дочко. Ти вперше почула про свого чоловіка правду. Настав час зняти з очей рожеві окуляри. Пішли до хати, поговоримо. До речі, тобі дуже пасують яскраві кольори.

13

Поки мама порядкувала на кухні, готуючи обід, Вероніка пішла в душову кабінку і просто стояла під струменем ледь теплої води, намагаючись хоч трохи прийти до тями. Думки плуталися, не хотіли виразнюватися, втікали від неї, ховалися в закапелках несвідомого, наче знущалися над здоровим глуздом. Однак чомусь відчаю та спустошеності, як щоразу після втрати дитини, не відчувала. Оце щойно вона дізналася, що той, кого найдужче кохає, — зрадник. А воно чомусь не так болить, як мало б... Чи просто вона ще не усвідомила?

Вода зробила свою добру справу. В голові перестало гудіти, млість минулася. Тим часом мама увімкнула ноутбук, підсунула до нього крісло і сказала коротко:

— Ну.

Вероніка зрозуміла відразу, що мама мала на увазі: не відкладай усвідомлення найгіршого на потім, бо воно вже сталося і ти маєш просто його прийняти, а констатація того, що воно таки відбулося, ось тут, у вайбері.

Вероніка тремтіла. Дріж з'явився, щойно вона торкнулася пальцями клавіатури. Ввела пароль, відкрила вайбер і зависла. На те, щоб увімкнути відео, яке містилося в непрочитаному повідомленні з невідомого номера, бракувало духу. Мама все зрозуміла, легенько відсунула доньку, підсіла до неї в крісло й уголос прочитала додані до відео слова: «Слухати з увімкнутим звуком» — та увімкнула і відео, і звук.

Чи варто переповідати сюжет любительського порно, якого достобіса в надрах нету? Знято на побутову камеру, хоч і непоганої якості, але актори явно не дотягували навіть до рівня Боллівуду. Вероніка відразу впізнала Ростика. Зрештою, у ліжку зі звабливою Леною він ані обличчя, ані емоцій не приховував. Говорив їй ті самі ніжні слова, що й дружині, пестив так само палко, пристрасно цілував в ті самі «особливі» місця й шепотів ті самі непристойності. Вероніка ще вчора це так любила, а Ростика ще пів години тому вважала найкращим подарунком долі. Тепер вона його ненавиділа, зрозумівши, що навіть у сексі не була особливою. Мама швидко перемотала сцену сексу, зберігаючи і свої, і доньчині нерви. Картинка заряботіла калейдоскопом. Вероніка сердито мотнула головою, тикнула на паузу, глибоко вдихнула і знову натиснула «старт». Пестощі, на щастя, закінчилися, почалися розмови. Ростик називав Лену «моя кішечка». І кішка Лена питала Ростю, чи він її кохає. Ростя запевняв, що кохає — її і тільки її. Кішка Лена просила Ростю кинути підстаркувату дружину й одружитися з нею. Але коханий Ростя такий добрий і такий особливий, тож поки не може цього зробити, бо жалість до нещасної старої дружини тримає його біля неї.

До всього він християнин, а вони з Веронікою вінчалися в церкві й давали обітницю у вірності перед Богом, і бідний Ростя поклявся, що любитиме дружину в радості і в горі, аж поки смерть не розлучить їх.

— Дружина — то мій хрест, кохана кішечко! Ніколи я її не любив, тільки жалів. Вона без мене пропаде, накладе на себе руки. Уже якось пробувала. Вона така безпомічна й безпорадна! Навіть дитя народити не може. Ох, лихо... Батьки в неї старенькі, ще трохи — і їм буде потрібна моя допомога. Ну як я можу їх усіх кинути, кішечко любя? А ти, Леночко, сильна. Навіщо тобі я? Через десять літ ти будеш у розквіті сил, а я стариганем підтоптаним, тоді ти полетиш, як бджілка на нову квітку, і розіб'єш мені серце. Кому потрібні такі жертви? Нам тепер з тобою добре, то нехай так добре буде якнайдовше. Хочеш, я тобі цю квартиру подарую? Просто так, за гарні очі й за чудовий секс. Такого перфектного сексу в мене ні з ким не було. Дружина геть фригідна, тож чимало я перепробував спокусу. Але ти, кішечко, моя найсолодша спокуса.

— А якщо так станеться, Ростю, що твоя дружина сама тобі дасть розлучення, добровільно тобто, тоді ти поберешся зі мною чи ні? — запитує юна білявка, обвиваючи чоловіка руками-крильми.

— О так, моя солодка спокусо, так! Хіба можна з такою юною та звабливою квіткою та не побратися?

А тоді він кусав Лену за тугі перса, ніжно кусав, і та несамовито реготала, називаючи його прутень жезлом щастя і просячи роздерти ним її зсередини... На тому відео урвалося.

Вероніка з мамою просиділи ще з пів години, міцно обнявшись. Мама гладила доньку по голові

та пригортала ніжно до серця, як колись у дитинстві. Просто пригортала, і Вероніка відчувала всю мамину любов і турботу, бо так по-справжньому широко пригортати й жаліти могла тільки мама. Урешті, коли затерпнуло все тіло, мама підвелася з крісла. Встала просто перед Веронікою та заговорила:

— А тепер, моя рідна дитино, уважно вислухай мене. Моя помилка в тому, що раніше тобі про це не розповіла. Але, з іншого боку, чи повірила б ти мені та чи зрозуміла б? Мабуть, мав настати такий момент у твоєму житті, щоб ти до цієї розмови доросла. Ми з татом тебе безмежно любимо. На мою біду, ти в нас одначка, бо Господь не дав нам з татом більше дітей. Твій тато, коли тобі було п'ять років, перехворів на епідемічний паротит, свинку по-простому. А ти ж знаєш, який він упертий? Хворобу запустив, то дало ускладнення. Результат — безпліддя. Тому ти в нас одна. І, мабуть, тому ти така ніжна і трішки безпомічна виросла. Ми надто опікувалися тобою, дитино, уже вибач нам цей гріх. Потім цю естафету й Ростик підхопив, бо любив тебе. Ото ти подивилася це відео, почула Ростикові слова, і тобі здається: капець, світ завалився. Чомусь вірні та віддані дружини про походеньки наліво своїх чоловіків дізнаються завжди останніми. Часто навіть не випадково, а зі слів коханок тих самих чоловіків. І дуже важливо в такі моменти, дочко, не наламати дров. Не кинутися збирати манатки й тікати світ за очі. То не вихід. Думаєш, Ростиславу від цього буде гірко і він себе мучитиме? Може, для годиться тиждень-два картатиметься, навіть пробачення проситиме, а потім... Знайде тобі заміну, обов'язково знайде. Навіть оту пустоголову

Лену, яка йому в доньки годиться і яка його любить виключно за гроші й казатиме, що любить, навіть коли він уже нічого не зможе як чоловік, бо їй головне, щоб гроші в хлопа не закінчувалися. Але ми тут можемо твоєму орлику крила трохи підрізати. Тому що... Тому що за заповітом він від батькового багатого пирога не дістане ні крихта. Тобто не ти при ньому, дитино, а він при тобі віку доживатиме. Тому що твій Ростик, рідна, без батькових грошей, батькових ділових зв'язків і батькової ділової хватки нічого не вартий. Усі батькові слова похвальби стосовно Ростика — це шумовиння, вистава для тебе, щоб ти пишалася ним. Нам, жінкам, хочеться кохати справжніх мужчин — сильних не тільки тілом, а надто духом. Тих, які готові на подвиги, готові гори зрушити заради тебе. І якщо ми такого не знаходимо, то собі його вигадуємо. Не дивися на мене так, сонечко. Я правду кажу. Бо я теж свого часу собі вигадала. Хоча... Відсотків на вісімдесят мій оригінал таки збігся з фантазією. А це доволі багато. О, якби ти знала, скількох отаких фарбованих курв, ладних заради твого батька горло мені перегризти, я перебачила! Хижацька натура ось таких щучок не знає кордонів, як і їхня уява. Що там відео, доню! Одна руда лярва таке видовище влаштувала, що я твого тата з неї власними руками стягувала. І пробачала, доню. Зрадника і зраду пробачала, бо кохала. І ти пробачиш, якщо кохаєш, якщо він тобі дорогий і важливий для тебе. Відео видали, номер тої курки кинь у чорний список. Татові я все сама розповім, і з цією блондиночкою та з твоїм Ростиком він розбереться. Її у своєму житті ти більше не побачиш. Але знай, мила моя дитино, що такі

жінки в житті небідних чоловіків — то не поодинокі випадки, вони наче казкові змії: відрубаш одну голову, натомість виростає ще дві. Просто навчися не звертати на них уваги. Раджу тобі як мама. Я не кажу про терпіння. Воно вбиває. А ігнорування — саме те, що треба. То наче буревій за вікном. Перегримить, переблискає і полетить собі далі.

— Мамо, то ця Лена в Ростика не перша? — Нажана почутим Вероніка так і сиділа в кріслі, не маючи сили підвестися. — Він не брехав у відео, так? Як же так, мамо? За що? Я думала він... він... такий... особливий...

Вероніка плакала, сльози текли обличчям, заливали світ її кохання, ще вчора майже бездоганий. А виявилось... Як їй нещодавно здалось? Картонний, пластиліновий, несправжній... Усе несправжнє... Навіть дітьми, мов щитом, вона не прикриється. Нікчема, яка нікому не потрібна. Що там молола Леська про крила? Їй щойно ті крила обрізали, точніше, відібрали, позаяк були вони бутафорські.

— Мамо, чому ти мовчиш? — уже кричала, не стримуючись, Вероніка. — Лена не перша в нього, так? Скільки їх було, скажи? Ну? Не мовчи, мамо!

— Не кричи. Я що їх, рахувала? — гаркнула Урсула. Підійшла до бару, дістала пляшку коньяку, налила дві чарки, простягнула одну Вероніці: — Випий. Не допоможе, але принаймні поставить ногами на землю.

Вероніка мовчки випила й витріщилася очікувально на матір.

Урсула закусила коньяк цукеркою, неквапливо скрутила фантик, викинула у смітник і врешті заговорила:

— Оця біла кішка у твого Рості й справді не перша. Я не знаю, скільки їх у нього було. Та про одну ми якось випадково довідалися. Для твого батька то був справжній шок. Через це він і в лікарню потрапив, пригадуєш? А яку операцію переніс! Ледве оклигав. Спровоковано це було отим самим стресом. Ти після чергового викидня вся в депресії ходиш, а твій тато по повній за походеньки твого коханого вигрібає. Отоді-то Януш твого злидня із заповіту й викинув. А до того самого дня він же його щиро сином вважав. Усе мені торочив, що Ростик унікальний, що таких вірних чоловіків не буває. Навіть просив у мене прощення за те, що не зумів таким стати. А коли правда виплила наверх, то у твого тата мало дах не поїхав. Я думала, він Ростислава десь у лісі під якоюсь карпатською сосною закопає. Та Януш йому простив. Через тебе і простив. Усіх подробиць я не знаю, твій тато не з балакучих, воліє в собі важкі тягарі носити, не перекладати на плечі тих, кого любить. Це неправильно, знаю, але його не переробиш. Уже який є. Звісно, я йому все розповім, і відтак ти дістанеш право почути від нього правду про ту давню історію, якщо тільки захочеш. Зрештою, почувеш те, що готовий тобі тато розповісти, бо всю правду знає тільки він. Ну ще, мабуть, Ростик. Тільки він навряд чи тобі щось путнє розкаже. Буде скиглити і плакатися, брехати, виправдовуватися і врешті зробить тебе винуватою. Звісно, у тебе ж безперервні депресії, і він так собі на стороні розрадоньки шукав. О, зрадники — великі маніпулятори. У них часто жертва стає винуватою в злочині, бо то вона насправді підштовхнула бідолашного до халепи. Не ведися на таке, доню. Ростик

твій теж вправний маніпулятор. Пам'ятай: він зрадник і тому маніпулятор у квадраті. То що ми робимо? Поки батько не розбереться з нашим Ростею та його Леною, поживеш у нас і подумаєш, чи потрібен тобі зрадливий чемодан без ручки?

— Мамо, а як ти тата простила, знаючи те все? Як ти могла після того лягати з ним у ліжко, кохатися?

— У нас є ти, Веронічко. І часто заради тих, кого найдужче любимо, ми готові не тільки на великі подвиги, а й на великі дурниці. Чи хотіла я помститися твоєму батькові? Так, хотіла. Ні, не за принципом «клин клином». Що можна вибити, коли нема чого вибивати? Чи ти думаєш, що йому боліло б так, як боліло мені? Якщо щось твого батька і хвилює понад усі скарби світу, то тільки ти. Зрада вміє той вогонь гасити. Бо пробачити — означає забути, а хіба таке забути можна? Так, ми досі спимо в одному ліжку, накриваємося однією ковдрою, але не одним сонцем. Наше сонце вже давно мертво. Я пригадую, як одного разу в нас дійшло майже до розлучення. Ти вже заміжня була і жила ось у цій квартирі з Ростиком. З'явилася якась вертихвістка з малолітнім пацаном і стала стверджувати, що то син Януша. Та вона ж не знала, що Януш на свинку перехворів і дітей мати не може. Але мене це вкурвило, і я сказала Янушу, що подаю на розлучення. Він тоді дуже злякався, що я можу піти. Ні, не через палке кохання до мене — через палку любов до тебе, до його єдиного справжнього кохання. Він боявся, що коли ти почуєш про нього правду, то перестанеш його любити. Ох, доню, я не ревную. Я просто дякую Богові за милість, що ти в нас є. І хай там що ті кляті ескулапи з високими дипломами

розповідали, хай би які прогнози давали, дитинко, я впевнена: ти будеш щасливою і матимеш дітей. Просто щось ми в нашому житті робимо неправильно. Може, мало жертвуємо хворим чи бідним, може, когось образили надто сильно? Бо як можна пояснити всі ті негаразди, які сиплються на твою голову? Знаєш, про що я щойно подумала, згадуючи своє минуле? Може, не варто зраду прощати? Га? Подумай, дитино. А думати краще поміж тих, хто тебе любить. До речі, ти наче зібралася тут ремонт робити? То хай він собі поступово робиться. За майстрами можна і на відстані наглядати. Наш-не-наш Ростя переїде жити до нас у замський будиночок. Тимчасово, звісно. Поки ви не порозумієтеся. А якщо, звісно, ти надумаєш розлучатися, то хай іде на всі чотири сторони. То що, моя люба дівчинко, переїдеш тимчасово до нас? Поки зрозумієш, чи потрібен тобі Ростик, який ураз перетворився на Ростю?

Мама поспішала додому, щоб розповісти чоловікові про Ростю, а ще підготувати кімнату для переїзду Вероніки. Урсула все розуміла і не квапила доньки, не стала чекати, поки та збере речі. Вероніка цінувала таку мамину тактовність. Щойно за Урсулою зачинилися двері, вона знову розплакалася. Упала на білосніжний килим у спальні, згорнулася клубочком і заридала. Спочатку тихо, потім голосніше і врешті завилала... Так жалібно і так сумно, що від того виття, здавалося, серце розірветься. Тільки усередині вже нічому було рватися, мабуть, воно собі тихенько вмерло і її сльози були таким собі оплакуванням тої кончини. Добре, що будинок новий і гідро- та звукоізоляція просто чудові: є впевненість, що її муки нікому не шкодитимуть. Дивно, але в отому всьому горі навіть про таке подумалося. Потрібно заслужити щиру нелюбов від Бога, щоб отримати відразу на свою бідну голову стільки лих: утрачена дитина, утрачене кохання, напрочуд реальні сни і вона як передвісник дитячої смерті, її німий проводир...

Бозна-скільки вона так пролежала. Уже й сльози закінчилися, і тіло затекло, і телефон разів сто вигравав знайомою мелодією Шопена... Не хотілося вставати, не хотілося і жити — просто шалено кортіло перестати існувати. Якби то було так легко і Бог узяв та й витер її зі щоденника буття! Бо кому вона потрібна? Батькам? Так, батькам. А вона думала, що в них щасливе сімейне життя. Як уміло вони приховували свої проблеми і від доньки, і від оточення! Їх вважали еталоном доброчесності. Чи потрібна вона Ростиславу? Точно ні. Інакше б він не шукав утіхи й розради на стороні... І навіть не випадковою є ця його Лена, не перша і, мабуть, не остання у довгому трофейному списку. А що його тримає біля неї? Хай як це гидко звучатиме, але це страх, Вероніка цього певна. Страх з подвійним дном: Ростик боїться втратити статки, фінансовий примарний рай, боїться бути знищеним владною рукою магната Януша Вишневецького. Вероніка добре знала, що розбитого доньчиного серця її тато Ростиславу ніколи не пробачить.

Урешті змусила себе підвестися. Знала: якщо надто довго не братиме слухавки, знову примчить мама. Мабуть, то вона телефонувала... Схопила телефон і отетеріла. То був той самий невідомий номер, що належав білявці Лені.

— Надокучливе стерво, — прошипіла крізь зуби.

Лють добряче струснула жінку. Тремкими пальцями кинула номер у чорний список. Відразу це треба було зробити! Та хто знав, що після такої «милої» бесіди на подвір'ї це юне бісове поріддя не зупиниться... Ще були пропущені дзвінки від Ростислава. Певно,

та білобриса його вже ошчасливила новиною. Ну й нехай. Нехай між собою самі розбираються.

Зібралася доволі швидко. Валіза готова. Сумка, документи... Робила все на автоматі. Сіла на краєчку двоспального ліжка, обвела сумним поглядом кімнату, в якій ще вчора вважала себе найщасливішою у світі жінкою, коханою, єдиною, неповторною, досконалою... Усе здавалося несправжнім. Щоденник її життя перетворився на чернетку, з якої дуже легко вириваються сторінки. Погляд зупинився на дверях чоловічого кабінету. Затерпла від усвідомлення, що за ними можуть бути заховані відповіді на всі її сумніви.

Майже бігцем кинулася в кабінет. Зручна й затишна кімната, наскрізь пропахла чоловіком, якого ще годину тому майже обожнювала Вероніка. Жінка сама запропонувала зробити в цій кімнаті кабінет — зону комфорту для коханого. Ростик радо погодився, а Вероніка не втручалася навіть у дрібницях, коли коханий з радісним вогником в очах тут усе облаштовував.

Третину кімнати забирав величезний письмовий стіл. На ньому акуратно складені течки з паперами, настільний канцелярський набір із червоного дерева, подарований тестем: підкладка для письма з дерев'яним декором, подвійний лоток для документів, ніж для розпечатування листів, бокс із папером для записів, перекидний календар, підставка з двома кульковими ручками та підставка для ручок та олівців, візитниця. Це надавало кабінету солідності й ділової вишуканості. На стінах намальовані зі смаком картини — пейзажі степу та гір. І, звісно, усі в дорогих золочених рамках. І майже всі — це її подарунки Ростіку

з нагоди чи без нагоди. І майже всі вони куплені нею на виставках чи вернісажах за чималі гроші.

У книжковій шафі на всю стіну, за склом, елегантно стояли книжки в дорогих палітурках. Вероніка була впевнена, що більшість із них Ростик так ні разу й не розгорнув, але корінці тих книжок мали сигналізувати відвідувачу про чудовий смак господаря та його інтелект: Сенека, Флобер, багатотомник Шекспіра в оригіналі, Золя, Стендаль, Пруст... Та крім домашньої бібліотеки на полицях шафи було багацько подарунків — милих дрібничок, сувенірів, що їх пара привозила з мандрів... Спогади, приємні, щасливі, дев'ятим валом накотили на жінку і мало не придушили. Господи, яка все-таки вона слабка! Відвернулася від скляної кулі з Ейфелевою вежею: струшуєш — і всередині падає сніг. То вони привезли її з мандрів 2000 року, коли зустрічали в Парижі нове тисячоліття.

Повернулася спиною до шафи, упритул підійшла до письмового столу. Похапцем кинулася перебирати папери, прагнучи знайти... Що? Поки сама не знала. Повисовувала шухляди. Ідеальний порядок. Усе на своїх місцях, ніякого розгардіяшу і тим паче найменшого натяку на присутність чужої жінки. А що ти хотіла? Щоб червоні трусики-стринги лежали закладкою в політичній енциклопедії? Чи, може, щоб пасма-кучерики причаїлися в маленькій шкатулці? Тьху!

Всілася в м'яке шкіряне крісло. Ростик любив комфорт, а в цьому кріслі справді почувався зручно. Шкода, що ноутбука чоловік забрав із собою. Той би розповів їй набагато більше за нишпорення паперами. Чому вона ніколи не перевіряла його пошти, приватних повідомлень у месенджері, не читала есемесок,

не вимагала роздруківок вхідних дзвінків? А тому що беззастережно довіряла. Коли по-справжньому любиш, то сліпо віриш. А з'ясувалося, що не можна нікому сліпо вірити — ніколи й нізащо.

Втупилася очима в дубовий комод, що стояв праворуч від столу. На поверхні — світлини в рамках: щасливі пички Вероніки та Ростика, сфотографовані в різні роки. Однаково усміхнені й радісні — і ті, на яких їм по двадцять п'ять, і ті, на яких їм за сорок. Є фото й Ростикових батьків. Певно, фотографувалися в салоні. Молоді такі, строгі, серйозні. Вони сидять у фотелях, а між ними, тримаючи в руках якусь товсту книжку, стоїть десятирічний Ростик. І теж серйозний, надутий, урочистий. Убраний у темно-синій костюм, білу сорочку й краватку. Нині, коли він згадував ті часи, то завжди сумно всміхався. Його батьки жили доволі скромно. І отой костюм, у якому він на фото, був його перший власний. Не «спадок» після двоюрідного брата, як решта одягу, а геть новий, його тато дістав по благу на базі в Києві. І краватку теж там купив, і то теж була його перша власна краватка. Як він пишався тоді собою! Веронічка може йому не вірити, але саме цей костюм, ця строга й урочиста краватка стали тим мотиваційним стимулом, що захопив хлопця вчитися, і малий Ростик із такого собі середнячка, котрий у щоденнику мав не одну трійку, враз перетворився на круглого відмінника. Вероніка провела пальцем по фотці. Ростик на цій світлині дуже схожий на свого батька. Чоловік не надто часто про нього згадував. Либонь, тому, що той помер раптово, коли хлопець закінчував сьомий клас, і та втрата була такою несподіваною та глибокою, що

досі щемко болить. А Вероніка й не наполягала на тих спогадах. Для чого ятрити коханому душу? Захоче — розкаже. Не захотів і не розказав. Не дуже розповідала про покійного чоловіка і Роза Геннадіївна. Лише зітхала важко, коли його згадувала, говорила, що був доброю та чуйною людиною, любили його і діти в школі, і сусіди, і навіть коти у дворі, яких він підгодовував. Тепер котами опікувалася пані Роза, і в цьому теж, мабуть, частково втілювалася її пам'ять про чоловіка.

Роздивлялася інші світлини. Наче сто разів бачила, але чомусь, коли спіткала біда, вони стали для неї якимись особливими. Ось іще одна особлива: тато, мама, вона і Ростик, тато якраз після операції. Тепер зрозуміло, чому в Ростислава така натягнуто-винувата посмішка, у тата сердитий і трохи втомлений вигляд, у мами розгублений — і лише Вероніка тут усміхається на всі зуби. Тому що... Вони всі знають правду, приховують її від неї, а вона шкірється, як дурочка. Блін, раденька, що дурненька? Так, Веронічко? Ні, вже не раденька, але все ще дурненька.

Одна фотка чомусь вивищується над іншими. Хоча наче й одного розміру, і в такій самій сріблястій рамці, що й решта. Ох, та рамка, мабуть, на чомусь стоїть. Вероніка підвелася з крісла, підійшла до комода, узяла світлину в руки. На ній вона щаслива й усмінена двадцятирічна юнка. Такою вона зустріла Ростика. Широко розкриті карі очі з хитрими іскринками світяться так щиро і так щасливо, що Вероніка наче у відповідь усміхнулася собі тодішній. Зітхнула, хотіла поставити фотку на місце, та погляд зачепився за сріблясту шкатулку. Ось на чому стояла світлина і тому здавалася вищою від решти фотографій.

Відклала знімку. Узяла шкатулку до рук. Ніякої раритетності чи бодай цінності. Знизала плечима. Чому вона раніше її не помічала? Та шкатулка, либонь, уже сто літ тут стоїть. Принаймні має доволі немолодий вигляд. Зрозуміло, чому вона її раніше не зауважувала. Квартиру прибирає пані Ліда, яку найняв чоловік. Витирає порохи, витрушує килими, натирає до блиску підлогу, поки Веронічка в басейні, театрі, на виставці, у лікарні чи просто на закупах у супермаркеті. Ростик свідомо уклав такий графік прибирання, щоб кохана дружина не перетиналася з хатньою робітницею. Аби запобігти незручностям, так би мовити. Лиш раз Вероніка випадково зустріла пані Ліду. Коли мусила повернутися додому по забутий телефон. Як виявилось, пані Ліда — це маленька, худенька жіночка років шістдесяти, однак метка й доволі справна як на свій вік. Позналилися, наговорили одна одній купу компліментів і на тому їхнє знайомство закінчилося. Вероніка була задоволена її роботою і не мала жодної претензії. Прибирала вона завжди чисто й делікатно. Мабуть, тому цю шкатулку Вероніка раніше й не зауважила, бо за фотками вона геть губилася.

Покрутила в руках несподівану знахідку. Звичайна шкатулка-чеканка. Схожі вироби бачила на вернісажі. Продавець хвалився Вероніці, що виготовляє їх самотужки. Розговорилися. От уміє вона влучними запитаннями прихилити людей до себе! Цей пан і розповів, що навчився ремесла чеканки у в'язниці, коли сидів за крадіжку. Тепер оці вироби його й годують. Той чоловік навіть розкрив їй деякі секрети чеканення. По-перше, кожен автор, творець-майстер, якщо він себе поважає і вважає докою у своїй справі, воліє

залишати на виробі своє клеймо, такий собі підпис. І чоловік показав Вероніці «свій». Букви «О_Є» на споді шкатулки, на дні, на пелюстці квітки, — ледь помітні, на перший погляд навіть здаються звичайним малюнком. Так само чоловік повідав, що деякі шкатулки роблять із секретом: вони мають подвійне дно. Вероніка покрутила в руках Ростикову. Наче нічого особливого. Уважно продивилася елементи, де міг бути «захований» підпис майстра, і таки його знайшла. Навіть більше за ініціали. У нехитрому геометричному орнаменті, що вкривав шкатулку з усіх боків, з правого боку у квадратик було вписане: «Павло К». А Павлом звати Ростикового тата. Може, то його робота і ця шкатулка — пам'ять про батька? Але чому коханий ніколи їй про це не розповідав? Стенула плечима. Відкрила шкатулку. Усередині — старі чорно-білі фотографії з Ростикового дитинства. Ось Ростик — зайчик під ялинкою у дитячому садочку. Ось він з буквариком тримає за руку високого молодого вусаня, певно, тата, бо вусань дуже схожий на чоловіка із «салонної» світлини, яку Вероніка перед тим роздивлялася. Тільки тут він значно молодший, хоч і років між знімками, схоже, минуло небагато, якихось п'ять-шість. Приклала фотку до тої, що у сріблястій рамці і на якій десятилітній Ростик з батьками. Як же постарів чоловік за кілька років! Мабуть, таки правда: хвороба серце з'їла, від неї він і помер. Вероніка нишпорила далі. Фото з однокласниками різних років; Ростик на велосипеді, на риболовлі з друзями, у парку на гойдалці з мамою; комсомольський квиток, потріпане часом свідоцтво про народження. Розгорнула: рік народження, батьки... Усе виписано ідеальним

каліграфічним почерком. Батько — Павло Остапович Кузьменко, мама — Роза Геннадіївна Кузьменко. Згорнула свідоцтво, поклала назад у шкатулку. Усередині лежали ще якісь вирізки зі старих газет, на одній з них мамі Ростика вручають нагороду «Заслужений учитель України», а на іншій Ростика, як відмінника навчання, нагороджують золотою медаллю. Більше нічого цікавого. Нічого цікавого для розвідниці Вероніки — і таке дороге для її чоловіка. Оці дивні та химерні чоловікові скарби її навіть розчулили. Був же ж нормальним добрим хлопцем. Не зрадником. Любив батьків, школу, мав друзів. А ким став? Може, для інших він і залишився тим самим Ростиком — чудовим сином, добрим приятелем, старанним учнем, чуйним чоловіком. Згадала маму Ксені, пані Надю, і розповідь Лесі про допомогу Ростика. От же ж, він пані Наді тишком-нишком допомагав, тому що співчував, тому що добрий і чуйний до чужого болю. Тільки чому не до Вероніки? Уже хотіла закрити шкатулку, як раптом згадала слова старого майстра, колишнього в'язня, про сховок у дні. Розсміялася сама з себе. Бо його тут може і не бути. Вийняла всі папери, легко шарпнула за хвостика, який наче випадково стирчав у кутку червоної устілки — і та зі скрипом піддалася. Тканинка лише щільно затуляла мідне дно, під яким таки був сховок. Вероніка здивовано дивилася на згорток із сірої матерії, захований там. Обережно взяла його до рук, розгорнула й обімліла. Усередині були дві кістки якогось чи птаха, чи дрібного звіра. Одна кістка була схожа на грабельки, друга — на вила. Під ними лежало чиесь волосся. Довге пасмо, сантиметрів двадцять завдовжки. Чорне, як крило галки. То було людське волосся.

— Ось тобі і трофеї... Задоволена? — сердито спитала саму себе.

Нервово покрутила кістки в руках, сердито зламала спочатку одну, тоді другу, кинула то все на шмату. Спробувала все скласти так, як раніше було. Та зрештою, коли Ростислав до сховку добереться, то відразу по зламаних кістках здогадається, що його викрили. І подумає або на неї, або на пані Ліду. Але зараз Вероніці не було шкода бідної жінки, яка могла дістати за це прочуханки. Нехай... Досить інших жаліти. Але що означають ці кістки? Чиє пасмо ховає її благовірний? І кінець кінцем, хто зробив ту клятву шкатулку з ініціалами Ростиславового батька? Подумала, що жодної схожої речі у квартирі пані Розі не бачила. Висіли в них на стінах дерев'яні та керамічні тарілки, усі розписані петриківкою, одна різьблена гуцульська, але чеканної не було. І жодної картини-чеканки теж, тим паче скриньки.

— Та тобі не однаково? — раптом голосно визвірилася сама на себе. — Ти й так спалюєш усі мости. Хай тепер ця тварюка замість тебе мучиться.

І вона рішуче відкрила шкатулку, всі фото й документи з неї переклала в шухляду комода, узяла чеканку й рішуче вийшла з нею з кабінету.

Ще раз уважно обвела поглядом спальню. Чи чого, бува, не забула? Не хотіла повертатися сюди за чимсь важливим, коли тут перебуватиме Ростик. Зовсім не хотіла його бачити. Наче все зібрала. Пора. Вероніка підійшла до вікна, щоб його зачинити, глипнула автоматично у двір і обімліла. Там стояла та сама злощасна блондинка. Кішечка Лена. І так само нервово стріпувала із сигарети попіл собі під ноги й витріщалася на вікна її квартири.

Злість і ненависть затопили серце. Вероніка нервово набрала батьків номер:

— Тату, забери мене звідси, будь ласка. Чому ваш чоловічий світ такий жорстокий, тату, скажи?

Частина друга

Оженилися двоє молодих людей. Через деякий час молодий чоловік стрітив свою тітку. Каже йому тітка:

— Ой, неборе, який ти худий. Що з тобою є? Молодий, а такий хорий з виду.

Відповідає він:

— Тіточко моя, сам не знаю, що зо мною є. Слабну в силі.

А тітка йому каже:

— Як не зрадиш мене, я тобі все поясню.

— Ні, тіточко, — обіцяє, — я вас не зраджу.

— То слухай. Через кілька днів, у середу, буде новий місяць. Ти вранці повіси жоні, же ідеш у поле на якусь роботу. Та піди добре виспись. А на вечір прийди додому й не спи, а позирай, що робитиме твоя жона. Вона скоро тобі дасть вечерю та скаже, би ти йшов спати. А сама буде по газдівстві поратися. Ти починися¹, же спиши. Вона буде думати, же ти вже спиши, поробить усо

---

¹ Починися (заст.) — удай, прикинься.

роботу, вийде вон і буде нести кантар¹, і буде хотіти тебе ним ударити. А ти скоро встань, забери од неї той кантар і вдар її. Бо кеть вона тебе вдарить перша, то ти станеш конем. А кеть ти її вдарити, то вона стане кобилою. Бо твоя жона босорканя, вона перетворює тебе на коня й тобою носитья.

Чоловік зробив так, як йому порадила тітка. У середу каже жоні:

— Іду в поле, маю там роботу.

А сам пішов і добре виспався. Увечері повернувся додому, жона скоро дала йому вечерю та повідає:

— Лягай спати, а я впораюся в хижі.

Чоловік ліг і починився, же спить. А жона хутко вполаралася з хатньою роботою, оділася чисто та, коли вже думала, що чоловік спить, вийшла надвір. Чоловік тихо позирає: жона зо двору внесла кантар. Він скоро схопився, вихопив од неї кантар і вдарив її ним. Позирає, а жона перекинулася на кобилу. Він надів на кобилу кантар, вивів її надвір і сів на неї верхи. А кобила сама знала, де їй іти, і пішла без усякої команди.

Їхав він на кобилі, їхав і приїхав на готар². А там уже з усіх навколишніх сіл усі босоркані з'їхалися — усі на конях. Коли увиділи, же його жони не є там, а він, то стали говорити межі собою:

— Нашої головної ту не є, і ми наше зібрання проводити не можемо. Вертаймося всі додому.

І всі розійшлися, та й той чоловік на своїй кобилі вернувся у своє село. По вулиці на шляху додому жив його кум. А кум робив ковачем. Було ще темно,

¹ Кантар (діал.) — вуздечка.

² Готар (діал.) — межа між землями, що належать до сусідніх сіл.

усі спали. То він розбудив кума. Кум запалив свічку й питає:

— Що хочете, куме?

А чоловік каже йому:

— Слухайте, куме. Я купив на другому селі шкану. Але вона боса, треба би її поковати. І я вас прошу, аби ви мені її зразу поковали.

Кум не хоче:

— Слухайте, кумочку. Прийдете рано, на видному. Що вночі ковати?

А чоловік йому:

— Ні, куме, я рано хочу йти на ярмарок. Та я вас дуже прошу, покуйте мені тепер.

Кум не хотів кума покривдити, засвітив надворі, запасні підкови мав готові. І бистро поковав кобилу. Чоловік подякував кумові та повів кобилу додому. Прив'язав її в стайні й пішов мало спочити.

Коли розвиднилося, ввійшов він до стайні, позирає, а там уже не кобила, а його жона. І в жони на руках і ногах прибиті залізні підкови.

І жона лежить у крові без пам'яті. Він напудився та побіг до тітки. Радитися, що робити далі. А тітка йому каже:

— А що ти зробив? Чого ти ковав кобилу? Тепер твоя жона вмре, а тобі буде з того недобре. Но, але вже кетъ-ись¹ так зробив, то інакше не може бути. Іди додому, бистро підкови познімай. І повідж, же жона впала і вбилася. І поховаєш її. Як поховаєш, я тобі скажу, що будеш робити далі.

Коли чоловік поховав жону, тітка йому каже:

---

¹ Кетъ-ись, кетъ (діал.) — якщо.

— Слухай, ти тепер мушиш три ночі ночувати коло гробу своєї жони. Бо інакше тобі смерть. Ввечір візьми крейду, свячену воду та з кочерги держено. І піди на цвинтар, і стань коло гробу напроти голови. Зроби навколо себе крейдою коло, покропи в колові свяченою водою, обернися д'гробови, постав перед себе держено, і вона не буде тебе за тим держеном видіти. Стій, доки не вчуєш, же заспівають когути.

Чоловік так зробив, як наказала тітка. Зробив коло, покропив, поставив перед себе держено з кочерги й стояв. Коли приходила дванадцята година півночі, слухає він, зашуміло, гріб розкрився, жона з гробу встала та побігла в напрямі його дому. Коли рано вже хотіли співати когути, вона бистро повернулася, скочила в гріб, і гріб знов заккрився.

Коли рано чоловік повернувся додому, дома все було переметане та все перевернуте, до одної речі.

На другу ніч теж так зробив. І як прийшов рано додому, знов усе розметане було.

А перед третьою ніччю тітка йому наказала:

— Як буде жона твоя вертатися до гробу, як буде вже половина її в гробі, би сказав так: «Я тобі прощаю, а ти прости мені». І вона вертатися з гробу вже не буде мати права.

Так і зробив він. Третю ніч, коли було поночі, гріб отворився, вона вийшла, пішла додому. Коли вернулася, ввійшла наполовину до гробу, він приказує їй:

— Я тобі одпуцаю, а ти одпусти мені.

А вона відповідає:

— А ти такий хитрий, що ти тут? Но я тобі прощаю.

І більше вона не повернулася. Чоловік остався живий. І жиє ще, може, і сьогодні, кеть не помер.

***

— Бабо, чуєте, а то таки правда? — несміло озивається Ксеня після почутої казки. — Босорка, туйво, і справді може хлопа перетворити на коня?

— А я знаю? — нехотя відказує баба. — Спи, дівко, спи, бо рано вставати.

— А ви?

— А що я?

— А ви можете? Вас люди в селі босоркою називають.

— Та вони жартують.

— Жартують? — розчаровано перепитує Ксеня. — Шкода. От з мене була б файна босорка.

1

Тато відправив Ростика у відрядження в Білорусь, подалі від гріха, тобто від розлючених жінок — дружини та тещі. Дав йому якесь там завдання. Мама жартома сказала: «Цвяхи розгинати». Насправді щоб донька отямилася і зрозуміла, чого вона від життя хоче. А донька поки цього не знала. То хотілося пробачити коханому геть усе й кинутися в його обійми, нехай лише пообіцяє, що більше ніколи й нізащо її не зрадить... Аж раптом згадувала білявку Лену, яку талановито таки спровадив тато — так далеко, що більше вона в житті Вероніки не з'являлася. То хотілося придушити цього зрадливого поганця своїми руками. Хотілося зняти з нього живого шкіру і щоб він довго-довго мучився, бо їй дуже все боліло і дуже хотілося, щоб і йому так само пекло.

А потім настав четвер. Вероніка звичним маршрутом поверталася з басейну, і на її очах жінка з візочком на повороті зненацька вирішила скоротити шлях. І пішла через дорогу. Скоротила... І було

то в полудень, і був то клятий день, який вона віддала Полудниці для того, щоб та заходила в реальний світ і забирала собі дітей замість тих, котрих подарувала Вероніці...

Вероніка, налякана й заціпеніла, не знала, що робити з цим знанням своєї приреченості. Ледве дошкандибала до батьківського помешкання. У двох словах мусила переповісти матері, чому вона як з хреста знята. Свідок аварії... Бо мама вже була подумала, що Ростик об'явився.

Ростик не об'явився, Ростик чемно виконував професійні обов'язки, покладені на нього тестем у сусідній Білорусі.

Вероніка знову плакала, знову картала себе й боялася хоч комусь у всьому звіритися... Бо щойно наважиться, як її знову зачинять у дурці, знову будуть холодні, хоч і прекрасні краєвиди альпійських гір і жодного шансу вистрибнути із замкнутого кола, тому що ліки зроблять свою чорну справу і перетворять її на спокійне та беземоційне створіння. Насилу опанувала себе й постановила: наступного тижня вона в четвер з хати не вийде. Сидітиме в чотирьох стінах із заштореними вікнами. Бо скидалося на те, що це її поява на вулиці в четверговий полудень прикликала біду.

Якби ж то все було так просто — сховатися в мушлю, наче равлик. Адже й мушля має вхід, і через нього всередину що тільки не потрапить! І у Веронічкину мушлю потрапило те, що й мало потрапити в полудень четверга.

Жінка саме пила чай у кухні, як із блискавичною швидкістю повз її вікно щось пролетіло. Буквально

за мить почулося виття сирени й розпачливий лемент. З вікна п'ятого поверху випала дев'ятимісячна дитина. Ніхто не міг пояснити, як маля саме вибралося з дитячого ліжечка з високими бортиками, як опинилося на підвіконні, відчинило самотужки вікно, бо мама присягалася, що воно було зачине-не. Звісно, рятувальники жінці не повірили, не повірили й у те, що дитя вона лишила в ліжечку. Мабуть, роззява лишила його на підвіконні при відчиненому вікні, на секунду відвернулася, от халепа і сталася...

Подробиці Вероніці розказала мама, коли повернулася з церкви додому... І знову Вероніка проридала цілу ніч у подушку, і цілу ніч сидів біля її ліжка строгий та мовчазний тато, гладив її по голові та шепотів: «Бідна моя. Бідна моя. Бідна. Шляк би наглий трафив того сраного Ростика». Це додавало їй жалю, але вона не відганяла тата, бо його сили та розважливості їй завжди бракувало.

А вранці зателефонувала щаслива й окрилена Леся, яка врешті повернулася з відпочинку додому. Вероніка в слухавку розридалася. Подруга кинулася її заспокоювати, а коли почула, що та тимчасово живе в батьків, і не тільки через ремонт, то дістала такого прискорення, що за кілька хвилин була у Вероніки під дверима з пляшкою коньяку та кавуном замість закуски.

Мама етично залишила подруг самих та пішла до когось там у гості, тата й так вдома не було — звично на роботі...

Вероніці потрібно було виговоритися. Мамі вона не могла того сказати, що розповіла подрузі. Напилися. Леська, п'яна та гостра мов бритва, задзвонила Ростіку, обізвала його курвим сином, хтивим козлом,

непотребом та іншими лайливими словами, про існування яких Вероніка навіть не здогадувалася. Леся довго не могла повірити в те, що сталося. Тільки не з Веронікою та Ростиком. Її ідеал родинного щастя щойно розбився на друзки. Спочатку Леся навіть намагалася шукати якісь виправдання тому вчинку, вважаючи хтиву Ленку підсадною куркою, яку підслали заздрісники, але коли захмеліла Вероніка мовчки увімкнула комп і показала подрузі відео, тій відібрало мову.

— Які можуть бути виправдання для зрадника? Яке може бути покарання для такого злочину? За зраду держави можуть засудити довічно. А за зраду людини на скільки, га? Що чекає на такого засранця? На що він заслуговує? — верещала п'яна Вероніка.

А Леська, з трудом очунявши від побаченого, гучно гикнула й винесла вирок:

— Смерть.

Далі Вероніка зробила те, на що тверезою навряд чи зважилася б: показала подрузі Ростикову шкатулку. Леся уважно роздивлялася знахідку. Крутила в руках цурпалки кісток, складала їх до купи. Пасмо понюхала, скривилася й поклала назад. Хмикнула й прорекла:

— Вітаю, зачарована красуне. Тобі пороблено. Твій сраний Ростик тебе причарував. Це кістки лилика. Я такі вже бачила. Гуцулка Ксеня нам у гуртожитку показувала. Ну, суто з пізнавальною метою, звісно. У її брата денрик був. Вони з Ростиком твоїм, тоді ще не твоїм тобто, припхалися в гуртожиток проставлятися. То Ксеня рідному братові схожі «приворотні вила та грабельки» подарувала. Ніхто спочатку нічого

не зрозумів, поки вона не пояснила. Уже потім з'ясувалося, що то для хохми. А якого ми страху натерпілися, коли вона нам утаємниченим голосом давала інструкції щодо цього діла! З'ясувалося, що кістки бідного кажана-лилика гуцули часто застосовують у любовній магії. Хочеш когось до себе прихилити, а пасія, навпаки, втікає від тебе світ за очі, — причаруй. Для цього передусім треба зловити лилика, покласти бідне створіння в горщик, і щоб той був обов'язково з дірявим дном — мати сім чи дев'ять дірок. Дірявий горщик з живим лиликом слід віднести до лісу, до великого мурашника. Найліпше підходить місце, де багато хвої. Поставити горщик на мурашник, обов'язково чимсь важким накрити, щоб лилик випадково не вилетів, і мерщій забратися з того місця. Іти треба швидко, не озираючись. Лилик, звісно, зачне пищати, бо мурашки його там не просто лоскочуть. Через дев'ять днів, обов'язково вранці, до сходу сонця, голим-голісіньким слід вернутися до мурашника, схопити горщик та бігти не озираючись і не зазираючи досередини аж до самого дому. Щойно зійде сонце, можна відкрити горщик і не дивуватися. Бо від бідного лилика мурашки залишать самий скелет, може, трохи шкіри. Ось у тому всьому непотребі слід знайти магичне: дві особливі кістки, одну схожу на грабельки, другу на вила. За гуцульськими віруваннями, кістка-грабельки вмє притягувати. Щойно ти когось забажаєш, як вона притягне його до тебе. А кістка-вила, навпаки, відверне. І найважливіше: ніхто не має знати про ваш ритуал і про те, що ви володар такої особливої магії. Тож кістки слід старанно ховати від чужого ока, щоб чари не зійшли на пси.

І щойно Ксеня нам це повіла, як її брат розреготався: «А ці чари зійшли на пси, бо мало того, що не я лилика ловив і кістки не я вибирав, так ви всі вже їх побачили». Отака була тоді комедія з тими кажанячими кістками. Хоч Ксеня нас на повному серйозі переконала, що її земляки в цю магію крепко вірять і вона таки дієва. Навіть пропонувала спробувати.

— І? — запитала для годиться Вероніка.

— Що і?.. Ніхто не повівся... — Леся помовчала і вже не так упевнено додала: — Мабуть.

— Ні, один таки повівся. Як думаєш, Лесю, для чого вони йому? Я й так його любила більше за життя.

— Любила? — перепитувала Леся. — Чи досі любиш?

Вероніка мовчала. Дивилася на кістки бідолашного лилика, і їй здавалося, що то не бідного кажана запахли в горщик і віднесли в ліс до мурашок. То запахли туди її душу, і якась чорна небезпечна потвора взялася її роз'їдати. Тільки термін того роз'їдання тут більший — не дев'ять днів, навіть не дев'ять літ.

Знову розплакалася. Леся кинулася жінку втішати:

— Не плач, не треба. Ти вже не зачарована, бо кістки лилика не просто знайшла, а ще й поламала. Але засранець твій Ростик, Боже, який він кончений засранець. По такому точно не варто сльози лити.

Вероніка відсторонила від себе подругу. Перестала схлипувати, витерла очі долонею.

— Лесю, ти в це віриш? Віриш у магію привороту за допомогою якогось там лилика? Боже, Лесю. Ти ж християнка!

— Бляха-муха, Вероніко, — гикнула Леся. — Ти мені такого нарозказувала і про свої сни, і про придурка Ростика зі сранню в шкатулці, що й не в таке повіриш.

А ще спогади про Ксеню раз-по-раз виринають. Вона ж бо нам у гуртожитку таке розповідала, що волосся від жаху дибки ставало. Про запікання сліду знаєш? Не знаєш. А це така чорна магія, що ліпше хай мурахи з'їдять, аніж... Ну, коли вже в нас така розмова, розкажу. Отож якщо котрий гуцул дуже когось ненавидить та хоче звести зі світу і Бога в серці не має, то шукає те місце, яким ходив його ворог. І має обов'язково знайти слід від його правої ноги. Із землі, на якій лишився слід, ліпили щось схоже на лице, думаючи при тому про заклятого недруга. Я вже не пригадую, що там з тою земляною маскою робили: чи то спочатку кілки якісь у неї забивали, а потім прокльони шептали, чи навпаки, але добре запам'ятала, що зробити се треба дев'ять разів по дев'ять, відтак за дванадцять тижнів та людина, на котру виливали чорну лють, у муках помирала.

— Фу, Леся! Навіщо вона це розказувала? Хтось із вас міг би цим скористатися?

— Ну, ти ж наче не віриш, пташко? — сумно посміхнулася Леся. — Та й не все Ксеня нам розповідала. Без правильного заклинання ця магія нічого не варта.

Леся торкнулася волосся, що лежало в шкатулці поряд з кістками.

— А пасмо це чие? Чортівня повна. Якби він забирав у коханок трофеї, то йому знадобилася б велика гуцульська скриня, а не маленька шкатулка. Нахався твій Ростик від Ксеньки всякої фігні. А-а-а-а, точно! Він же завжди її слухав, у рот заглядав, майже не дихав. Та, зрештою, не він один...

Вероніка витерла сльози, налила і собі, і Лесі коньяку й видихнула:

— Ти певна, Лесею, що в Ксені та Ростика після нашого з ним одруження нічого не було? Бо я вже ні в чому не впевнена. Хто б міг подумати: Ростик — геніальний актор, бо водночас ідеально грав дві ролі: порядного сім'янина, вірного чоловіка — і небезпечного та щедрого коханця.

— Я впевнена, я цілком упевнена, — спокійно відповіла Леся. — Тому що аніскільки не сумніваюся в Ксені. Зрештою, наша гуцулка вже давно мертва, а всякі там Ленки й інші кішечки, котрих пестив і доглядав твій муркотик, живі-живісінькі. Спалити цього козла нафіг. Або каструвати. О, ідея! Нумо вип'ємо, подруго, за те, щоб на планеті кастрували всіх зрадників — і настав лад і спокій.

— Ага. А ще хай повії та політики летять під три чорти. І дівчата розреготалися.

Наче попустило Вероніку після розмови з Лесею. І чого вона так переживає, чому гризе себе? Цей засранець узагалі невідомо чим жив, поки вона намагалася йому сина чи доньку народити. Кістки лилика, бач, збирав і чарував. Маг, блін, недороблений. Так, слова Леськи про те, що чари розвіялися, щойно вона знайшла кістки лилика, добре подіяли, і Вероніка трішки заспокоїлася. Повернеться її некоханий-колись-коханий додому, і вона питає, навіщо він все це робив. А може, і не питає. Ще не вирішила. Може, просто мовчки подасть на розлучення.

І все було б добре, і все було б гаразд, якби не ті клятві четверги. Точніше, полудень наступного клятого четверга.

Вероніка передумала робити у квартирі ремонт. Вона взагалі не хотіла туди повертатися, тож вирі-

шила купити собі нове житло. Вона каталася містом з ріелторами туди-сюди, дивилася в новобудовах, шукали на вторинному ринку. Усе було не те. Та вона не поспішала. Мала час. Спочатку вибрати, потім зробити ремонт такий, який вона хоче, і почати жити наново. Цього разу не для когось — для себе. І жити не чеканнями, а жити просто зараз. А ще Вероніка записалася на курси водіїв, у басейн замість двох разів на тиждень ходила щоденно і знову зацікавилася шахами. Ні, вона не ходила «на клумбу» грати з пенсіонерами і не телефонувала колишньому тренеру, щоб домовитися про одне-два тренування чи повернутися в гурток, а напросилася з татом у замський будиночок у Мурованому на шахове релаксування. І мама з радістю поступилася місцем донечці, відчуваючи, як дитині це потрібно. О, як їй це подобалося! Володимир Олексійович чомусь ніяковів, коли зустрічався з нею поглядом. Дивно якось він з нею поводився. То шарівся, як хлопчик, то розповідав про себе дуже особисті речі. Та Володимир Олексійович скоріше Вероніку смішив. Білий халат лікаря робив його трішки іншим — строгим, суворим, авторитетним. А щойно чоловік позбувався цього халата, як враз ставав звичайним утомленим бороданем, занудним інтелектуалом, котрий цитував їй Гессе та щось бурмотів про Рільке. І то було дуже захопливо. Першого ж вечора повернення до шахів вона виграла і в батька, і в пана Володимира. Можливо, чоловіки їй піддавалися, а може, вона і справді непогано грала. І тільки вдома, лежачи у зручному ліжечку, подумала, що жодного разу за цей тривалий суботній день не згадала про Ростика.

А потім знову настав той клятий четвер і той клятий полудень. І Вероніка, котра спускалася Стрийською вниз, до базару, розпрощавшись із ріелтором, мало не розбила собі голову, коли останньої миті відскочила вбік, упіймавши боковим зором наближення небезпеки. На неї з шаленою швидкістю мчала автівка. То було якесь дежавю. Правда, жодної дитини вона поряд не побачила. З полегшенням зітхнула, не зважаючи на головний біль і велику гулю на лобі, бо, відскакуючи, поцілувалася зі стовпом. Але дарма вона так раділа. Машина, не зачепивши її, втелющилося в добротні залізні ворота. Їх добряче зім'яло, з мотора повалив їдкий дим. Вероніка кинулася до авта. За кермом сиділа непритомна молода жінка. Її голова лежала на подушці безпеки, яка, на щастя, спрацювала. А на задньому сидінні, в автокріслі для немовлят, лежало мертве малля. З його голови стирчала арматура, котра прошила машину, як голка тканину. Вероніка схопилася за серце, автоматично глипнула на годинник. Дванадцята, нуль-нуль. Полудень. Неподалік завила сирена, заверещала жінка-пішохід, котра через цікавість теж зазирнула в салон машини. В очах зарябіло, і Вероніка знепритомніла.

«Клята Полудниця! Вона не кістки кажана, вона якраз дуже реальна і, поки свого не забере, не заспокоїться», — перше, що спало на думку, щойно Вероніка отямилася. Поряд сиділа збентежена мама. Накрапала в горня якісь ліки, змусила випити і дуже-дуже просила доньку завтра ж сходити до психотерапевта. Виявляється, Вероніка на місці аварії за кілька хвилин таки опритомніла, однак раптом стала кричати, що то якась містична потвора вбила дитину, хоча

в машини просто відмовили гальма і молода водійка не впоралася з керуванням. І лікарі швидко, і поліція вважали це нещасним випадком, але Вероніка не заспокоювалася. Верещала щось про своїх мертвих дітей, яких викупила в Полудниці, проклинала чоловіка Ростислава, звинувачуючи його в усіх бідах, кидалася до машини, щоб вимолити в постраждалої пробачення. Лікарі заспокоїли буйного свідка доброю дозою транквілізатора. Вероніці саме вчасно потелефонувала мама, тому, коли жінка відключилася, замість везти в лікарню, на прохання Урсули її доправили додому. Вероніка перелякано слухала мамину розповідь. Вона геть нічого не пам'ятала.

2

Що може знати про вас ваш психотерапевт? Мабуть, навіть більше за вас самих. Бо він, слухаючи ваші розповіді, дивиться на вас вашими очима і разом з тим очима прискіпливого копача у вашій голові. Майже ніколи нічого не радячи, лише правильно ставлячи запитання. Чи допомагали Вероніці психотерапевтичні сеанси? Скоріше, так. Після кожної втрати дитини то була така собі вимушена реабілітація, яка давала можливість випустити внутрішніх демонів на волю. Однак, після того як вона мало себе не вбила й понад півроку провела в клініці для душевнохворих, у ній наче щось зламалося. Вона просто не могла говорити з чужими про свій біль. І лише тричі відвідала психотерапевтку, та й то через наполягання Ростика. Коли Ростик розтанув, як сніг під весняним сонцем, нікому було й наполягти. Мама щось там пробувала натякати, однак тато став на бік доньки й сказав, що та срана психотерапія як мертвому припарка. Бо якби помагала, то Вероніка вже давно була б

здорова, адже надто вже багато з тими психологами говорено-переговорено. І мама змирилася.

Проте після події на Стрийській на бік мами став і тато. Ну, а Вероніка ж завжди була чемна дитина, тож наступного дня таки вирішила сходити на сеанс до нового психотерапевта, того самого, що їй нарадила Ангеліна Павлівна, яка досі була в якомусь там закордонному відрядженні. Телефонном у секретарки записалася на прийом і чемно пішла. Яким було її здивування, коли з'ясувалося, що затуркана секретарка забула додати її в розклад відвідувань... Довелося записатися повторно, уже на понеділок. Нині — п'ятниця, субота й неділя вихідні, бо психотерапевти теж люди.

Вийшла з брами приватної клініки та з полегшенням зітхнула. Стояла, задерши голову й підставивши обличчя сонцю. Має близько години вільного часу. Бо рівно за стільки зателефонують і мама, і тато й поцікавляться: як минув сеанс? як новий лікар?

— Пані Вероніко, ви? Доброго дня! — почувся раптом знайомий чоловічий голос.

Обернулася. Неподалік стояв Володимир Олексійович. Підійнявши капелюха, привітався, галантно поцілував руку. Вероніка несподівано для себе аж зашарілася. Знічено почувався і чоловік. Він не був у білому халаті чи за шаховою дошкою, а вона зараз не була його пацієнткою чи донькою пана Януша. Звичайна зустріч знайомих людей у буденних життєвих декораціях. Струнка постать елегантного чоловіка, убраного в довгий чорний плащ, з чорною парасолькою в руці. Усмішку він ховав у чорній бороді, і тільки сірі очі видавали його добрий гумор.

— Доброго дня, Володимире Олексійовичу. Так, це я, — відповіла Вероніка.

А пан Володимир не поспішав випускати її руку зі своєї. Вероніка запитально подивилася на нього.

— Пані Вероніко, мабуть, ми не випадково зустрілися не в лікарні й не в гостях у когось, а просто на вулиці. Я давно хотів серйозно з вами поговорити. Та через різні обставини, здебільшого через прохання вашого батька, все відкладав цю розмову. Вона може здатися дивною, але я надто довго з цим живу. Тож, гадаю, ця випадкова зустріч наче знак. Ви маєте хвилику часу? Чи не випити нам з вами кави?

Вероніка дивилася на чоловіка широко розплющеними очима. Оце здивував!

— Поговорити? Про моє здоров'я? Е-е-е-е, — почала була придумувати, щоб то вигадати, щоб відмовитися.

— Ні-ні, для цього є поліклініка, години прийому і мобільний телефон. Зрештою, сподіваюся, у вас нині все гаразд? — спішно поправився чоловік, відчуваючи, що йому хочуть дати відкоша.

— У мене ніколи не буває все гаразд, — гірко відповіла жінка й похапцем додала: — Але щодо фізіологічного стану — так, усе добре. У мене проблеми скоріше психологічні. Оце навіть до психотерапевта зібралася і... не потрапила. Секретарка щось наплутала. Але то таке... Ви ж трішки в курсі моїх сімейних проблем і як лікар, і як татів приятель. Приїдете завтра до нас у Муроване? Не хочете відігратися?

— Дякую щиро за запрошення. Залюбки приїду, бо й справді хочу реваншу. Ух, як же ви нас із паном Янушем тоді обставили! У вас талант, пані Вероні-

ко. Шкода, що ви шахи закинули. Але як щодо моєї пропозиції?

— Ну, як то в пісні співають: «Кава мусить бути!» — Вероніка і не пробувала висмикнути руку з долоні пана Володимира. Було в тому щось до щему спокуси-ве. Відчувалися в тому жесті ніжність і разом з тим сила. Чому вона раніше не помічала? Він стільки разів торкався її під час оглядів. Мабуть, не там і не так.

— Пане Володимире, — сказала несподівано для себе, — а як вам інша пропозиція — пройтися парком? Поряд — Високий замок, там багато лавочок і таких місць, де можна від усіх сховатися. Чи не хочеться вам відчутися львівську осінь? Небо синє, сонечко лагідне, а осінь яка фантазерка — он скільки різнобарв'я! І як пахне світ!

— О, то я вам пропоную не Високий замок, а щось інше і не менш красиве. До всього, з такою вродливою жінкою завжди мусить бути хтось поруч — мовчазний та вірний, — несподівано мовив пан Володимир.

Вероніка у відповідь кинула:

— Та де ж його взяти? Пів царства за такого лицаря!

Володимир промовчав. За нього відповіла вона:

— Не переймайтеся, пане Володимире. Я для себе тепер і спокій, і тиша, і надійність.

Вони гуляли осіннім Львовом. Неквапливо піднімалися до парку «Знесіння» вулицею Довбуша. Стояла тепла і гожа золота пора. Листя жовтим килимом стелилося під ноги. Вероніка, убрана в улюблене кашемірове пальто гірчичного кольору та закутана в білу шаль, тримала пана доктора попід руку й уважно слухала його неквапливу розмову.

Пан доктор розповідав трішки про себе. Про те, що він з діда-прадіда львів'янин, що закінчив Львівський

медінститут, потім відбув інтернатуру в пана професора, тоді спокусив його щедротами й перспективами Київ і чоловік подався у столицю. Уся рідня лишилася у Львові. Вони тут і досі живуть. Це його менша сестра з чоловіком та вже дорослими дітлахами. Після Києва доля трішки поводила його світом: Штати, Канада, Іспанія, Франція... Вероніка слухала чоловіка краєм вуха, не дуже вникаючи, сприймаючи лише приємне шурхотіння слів. Запам'ятала зі сказаного тільки те, що Володимир Олексійович колись був одружений і вони з дружиною чекали на сина. Але спіткало лихо. Досі картає себе, що не був поряд, коли це сталося. Вони мешкали в Києві. Ірина була на шостому місяці вагітності. Обоє лікарі, обоє непогані фахівці, тобто поки що перспективні фахівці. Володимир летить у Мадрид на конференцію, а повертається за день уже на похорон. Ірина переходила дорогу саме біля клініки на пішохідному переході. Її збив п'яний водій, який мчав на такій блискавичній швидкості, що і жінку вбив, і себе в могилу поклав. Миттєва смерть — і дружини, і дитини. Смерть Іринки й підштовхнула його до мандрів. Та не до простих-звичайних. Довелося попрацювати в найрізноманітніших заморських клініках, удосконалюючись, навчаючись. Душа набулася світами і якихось кілька років тому покликала його знову до Києва. Але метушлива столиця, яка перетворилася з проукраїнської, хоч і радянської зразка дев'яностих, на дуже космополітичну, тепер видавалася лихою мачухою. Чи то, може, без дружини-киянки вона стала такою? У пам'ять про Іринку хотів стати киянином, та передумав. Бо пам'ять має бути в серці, а не в ідолах. І коли улюблений учитель покликав

його до Львова, ба більше — попросив замінити його, довго не вагався, примчав.

Стояли на Лисій горі й дивилися на місто. Дивно, вона, корінна львів'янка, яка, здається, про Львів знала досить багато, і поняття зеленого не мала про існування цього особливого місця. Вероніка всілася на камені, що його пан Володимир жартома називав горючим, і враз відчула таку легкість, таку приємну щедротність у собі, що аж дух забило. Хотілося скинути вгору руки, махнути ними й полетіти над містом... Ледве стрималася.

Далеч під Лисою горою манила. Вероніка всміхалася сама собі. Уперше за останній, найважчий, місяць у житті усміхалася. Так, найважчий. Бо коли після невдалої десятої вагітності думаєш, що гірше вже не може бути, ти навіть не усвідомлюєш, що не варто такого озвучувати. Бо може бути набагато гірше.

Над містом літала осінь. Парк унизу ця удатна художниця вже вправно і красиво розмалювала. Горіли багрянцем калинові кущі, поряд дозрівала шипшина, горобина губила своє намисто, кидаючи його під ноги перехожим. Прекрасна осінь, улюблена осінь, рідне місто, яке скрипить трамваями, кашляє димами заводів, галасує дитячим сміхом і важко зітхає венами-дорогами, які просто тріскаються від надміру транспорту. А тут спокій... А тут такий небесний спокій! І благодать, і сум, і радість, і її невимовне й шалене бажання врешті зібрати себе до купи й почати спочатку набуватися й наповнюватися світлом.

Лікар уважно спостерігав за Веронікою. Йому подобався її настрій.

— Пане Володимире, це найліпша психотерапія, чесне слово. Дякую вам за Лису гору. Звідки ви знали,

що мені тут буде добре? — уже внизу, коли вони спустилися, засипала його Вероніка словами вдячності.

Володимир Олексійович, почувши такі слова, заусміхався, узяв її попід руку, і вони неквапливо рушили вниз. Але пішли не до міста — повернули в бік ще одного парку.

Світ повнився сенсами. На майданчику галасували школярики, яких учителька вивела на прогулянку, під багряним кленом цілувалися закохані, геть не зважаючи на світ, доріжками бігали від інфаркту літні пані й пані, гуляли матусі з візочками. Володимир та Вероніка знайшли лавку, яка дивним чином примостилася над обривом і з якої розгортався фантастичний краєвид на старе місто. Жовте й багряне кленове листя наче рамкою обрамляло це видово.

— Пані Вероніко, я радий, що вам сподобалася наша прогулянка. Скажіть, а тепер ви готові уважно мене вислухати? — серйозно й обережно почав чоловік.

Вероніка знизала плечима. Так, вона була готова. Хіба зараз щось може зіпсувати їй настрої? Львів і осінь — два її крила. Ох, якби вона тільки знала, що почує!..

— Насправді, пані Вероніко, наше знайомство з вами відбулося не тоді, коли ви стали моєю пацієнткою, а набагато раніше. Але все по порядку. Я вже розповідав трішки і про дружину, і про втраченого сина. То був важкий період у моєму житті. На щастя, я вчасно зрозумів, що через переживання можу втратити себе. Тому завантажувався якнайбільше роботою, щоб притлумити біль. І, знаєте, вдавалося. Навіть дуже добре вдавалося. Яюсь до мене на прийом прийшла пара. Звичайна собі, яких багато — він і вона. Її звали

Галею, вона була на другому місяці вагітності. Знаєте, з отих жінок, котрі мають крім зовнішньої краси ще й внутрішню. Отією внутрішньою красою вона була дуже схожа на вас. Такими б тільки милуватися, але такі особливі жінки чомусь обирають не зовсім хороших чоловіків. Кавалер Галини був, як то тепер модно казати, її цивільним чоловіком. Тобто пара жила без штампу в паспорті, на віру. Та хіба то тепер рідкість? І тоді, у Києві, рідкістю не було. Зрештою, акушер-гінеколог про подробиці не запитує. Його завдання — здоров'я пацієнтки й майбутньої дитини. Наче все йшло гаразд. Однак чоловік Галі дуже-дуже нервувався і просто змушував і мене, і Галину теж хвилюватися. Аналізи, нескінченні — мало не щоденні — огляди, УЗД... Правда, Галин чоловік мав таку роботу, що часто їхав з міста, але відстань не заважала йому діставати мене й Галя. Біда прийшла несподівано, як у вашому випадку: вночі Галі стало зле, почалася кровотеча і вона на п'ятому місяці вагітності втратила дитину. Кровотеча була така сильна, що ми ледве жінку з того світу повернули. А все тому, що, коли їй стало зле, чоловік був у відрядженні, а вона, замість повідомити у швидку чи мені, телефонувала йому. У того мобільний був вимкнений. Поки дотумкала, що слід звернутися у швидку, втратила час. Швидка їхала дуже довго, і Галя, перед тим як знепритомніти, нарешті викликала мене. Молода жінка дуже переживала втрату дитини. Ну, кому я це розкакую. Ви ж знаєте, як воно буває. Чоловіки про це можуть тільки здогадуватися.

— Ви теж знаєте, — перервала чоловіка Вероніка. — Ви теж втратили дитину.

— Так. Втратив, — погодився Володимир і повів далі: — Якось я пізно повертався додому. Сів у метро, людей у вагоні мало. А мені їхати від кінцевої до кінцевої. І тут мені на очі трапився журнал. «Форбс». Хтось його чи забув, чи умисно залишив. Знічев'я став я гортати глянець. Красиві такі фотографії успішних і багатих людей. І не тільки із закордоння, а й з України. Гортаю і враз бачу, як дивляться на мене чарівні карі очі русявки, позаду неї стоїть сивочолий бородань з усміхненою старшою пані, а внизу підпис: «Родина Вишневецьких-Кузьменків. Зліва направо: Януш, Вероніка, Урсула, Ростислав». І все б нічого, дорога моя пані Вероніко, якби я не впізнав у Ростиславі Кузьменку цивільного чоловіка моєї пацієнтки Галини.

Володимир вмовк. Може, він чекав на реакцію Вероніки. Але жінка у відповідь могла тільки зітхнути. Заховала обличчя в долонях, прошепотіла:

— Чому ви мені про це раніше не розповіли, пане Володимире? Навіщо ви так?

Володимир обняв жінку, ніжно пригорнув до себе, погладив по голові й тихо додав:

— Тому що це не кінець історії, Вероніко. Але ви мусите знати все, і коли ви її дослухаєте, то, може, мені пробачите.

Вона відсторонилася від нього, уважно подивилася в очі й попросила:

— Тільки правду, гаразд? Будь ласка.

— Тільки правду, — кивнув у відповідь Володимир Олексійович.

Чоловік перевів погляд на місто й заговорив:

— Я взяв журнал із собою. Як доказ. Наступного дня зателефонував Галині, набрехав щось про повторні

аналізи й попросив прийти на прийом. Жінка прийшла. І прийшла сама, тому що Ростик був у звичному для нього відрядженні. Я нічого їй не пояснював. Просто мовчки простягнув розгорнений на потрібній сторінці журнал. Такі жінки мають знати правду, бо вони заслуговують на щастя. Це я подумав і про вас, пані Вероніко, щойно ви стали моєю пацієнткою. Але все по черзі. Пані Галина розридалася, побачивши фото, тоді сказала, що це можна пояснити, і Ростичок коханий обов'язково їй усе пояснить, і що такі, як я, не мають права пхати носа не у свої справи. Вона пішла і більше до мене як пацієнтка не зверталася. Однак і я надовго не затримався в Києві. Щойно випала нагода змінити місце перебування, я нею скористався. Дочка покидала мене світом, та я вернувся-таки додому, у Львів. І перша моя реакція на вашого чоловіка була очевидна: вивести негідника на чисту воду. Та я згадав Галинині сльози й ті гіркі слова, котрі вона кинула мені в обличчя, зрозумів, що жіноча реакція може бути несподіваною, і нічого іншого не придумав, як розповісти правду вашому татові. Це він мене попросив у жодному разі вам нічого не казати.

— А скільки разів ви бачили мого чоловіка? У Києві тобто, до того, як він... — Вероніка затнулася.

— Багато разів. Може, десять.

— І він вас у Львові не впізнав? — дивувалася Вероніка.

— Я б сам себе не впізнав. Борода та окуляри роблять з тебе геть іншу людину. Не вірите? — Пан Володимир вийняв із внутрішньої кишені паспорт, розгорнув його на сторінці зі вклеєною у двадцять п'ять років фотографією та простягнув її Вероніці.

Вероніка теж усміхнулася, побачивши фото: дуже серйозний, клаповухий, коротко стрижений чорнявий молодик. Різниця була разюча.

— Ось таким приблизно я був тоді, коли вів пацієнтку Галину. — Чоловік заховав паспорт назад у піджак і повів далі: — Тому Ростислав Павлович мене точно не впізнав. Ваш тато мав з ним серйозну розмову. Адресу Галини я знав, і пан Януш навіть їздив до неї в Київ. Про подробиці я не питав, а він не розказував. Тільки, мабуть, щось-таки там пішло не так, бо після цього він потрапив у лікарню з серцевим нападом і мало не помер. А коли одужав, то переписав заповіт: викинув з нього Ростислава Кузьменка. Він сам мені про це обмовився. Я просив його розказати вам усю правду про Ростика, але пан Януш відмовився, мовляв, ви надто цього чоловіка любите і не повірите навіть батькові. Крім Галини, у нього інших серйозних доказів не було. До всього бідолашну Галю він жаліє і не хоче в це вплутувати. Тож коли сталася ця історія з панянкою, яка прийшла до вас із вимогою залишити її коханого Ростислава, то я е-е-е-е...

— Не Ростислава, а Ростю, — зіронізувала Вероніка. — Вона назвала його Ростею. Вибачте, кажіть далі.

— Так от, коли з'явилася Лена, я зрозумів, як помилявся, що не розповів вам одразу всієї правди. Адже... Адже не буде Галі, то буде Лена, не стане Лени, з'явиться якась інша.

— Тому що люди не змінюються, так? — перервала Володимира Вероніка.

— Не змінюються, — погодився Володимир Олексійович.

— Пане Володимире, ви знаєте адресу Галини? — рішуче спитала Вероніка.

— Так, я добре її пам'ятаю. А навіщо вам? — здивувався чоловік.

— Хочу зустрітися та поговорити з сестрою по нещастю, — зболено відповіла жінка. — Дайте адресу, будь ласка. Мені здається, що ви зараз не просто розказали всю правду — ви мені відкрили щось набагато більше.

Володимир кивнув, розуміючи. Дістав із кишені невеличкий блокнот, нашкрябав у ньому кілька слів і простягнув Вероніці.

— Ось адреса. Номера телефону, чесно, не знаю. Адресу просто добре пам'ятаю. Коли рятував Галю від кровотечі, бігаючи по її квартирі, по під'їзду й полохаючи сусідів, то добряче врізалася в пам'ять.

Вероніка подякувала, заховала цидулку в гаманець.

Задеренчав мобільний, Вероніка знехочу взяла слухавку. Звісно, то мама. І, звісно, про сеанс психотерапії. І, звісно, про те, що все буде добре. Вероніка ледве стримувалася, щоб не зірватися на крик.

«Усе буде добре? Усе буде добре? Тільки не з нею і тільки не в цьому житті», — молоточком стукала в голову думка. Мамі сказала, що не може говорити, збрехала, що в дорозі, що викликала таксі й уже їде. А довго, бо вечір і всюди корки. І не треба хвилюватися: вона скоро буде вдома.

Похапцем вимкнула мобільний — не хотіла ні з ким говорити, — кинула його в сумку, затулила обличчя долонями та прошепотіла сама до себе:

— Я погана людина, пане Володимире! Я вбивця.

Потім вона саму себе запитає, навіщо розповіла йому про свої сни. Розповіла повільно, в подробицях. Розповіла і про сумніви, і про Ксеню, яка познайомила її з Ростиком, і про шкатулку з кістками лилика, і про пасмо волосся з цієї шкатулки, і про те, як вона щоразу стає свідком аварій, у яких гинуть діти, а ще про всі-всі свої сумніви... Володимир Олексійович не переривав, уважно слухав. І вперше їй хтось вірив. Навіть незчулася, як обидві її руки опинилися в його долонях. Це додало впевненості, і вона сповідалася далі, плакала і знову сповідалася.

Коли договорила, уже насунули сутінки. У парку засвітилися ліхтарі. Вони сиділи ще декілька хвилин мовчки.

— Мені час. І вам час. Дякую, що вислухали. Дякую, що не послали до психотерапевта, і дякую, що поділилися своїм теплом, — тихо сказала Вероніка.

Володимир у відповідь притулив її руки до своїх уст і палко поцілував. Борода ніжно залоскотала пальці. І на диво, їй це сподобалося. Десь усередині раптом запульсувало щось таке несподіване й жадібне, що їй аж млосно стало. Стріпнула з себе той чар, зірвалася на ноги й пішла хідником парку, чуючи за спиною зітхання Володимира Олексійовича та його кроки. Він її наздоганяв.

Пан Володимир запропонував провести її додому, але вона відмовилася. Зиркнула багатозначно на свою обручку й мимоволі скривилася. Він усе правильно зрозумів, тому просто викликав таксі. Коли прощалися, Вероніка, сама не знаючи чому, запитала:

— Пане Володимире, чому ви вдруге не одружилися? Ви такий цікавий чоловік, а довкола так багато одиноких красивих жінок.

Володимир Олексійович різко нахилився до її вуха й зашепотів:

— Я просто чекав на тебе.

Вероніка відсахнулася — не так від чоловіка, як від почутого. Різко відчинила двері автівки, усілася на переднє сидіння й останнє, що почула, коли водій рушив:

— І чекатиму скільки треба.

3

Скромно вмебльована кімната, пастельні штори, креманий тюль, калачики на підвіконні, чисто й за-тишно. А ще смачно пахне домашньою випічкою. Вродлива жінка накриває на стіл. Білосніжна хруст-ка скатертина, чайний порцеляновий сервіз, срібні ложечки — усе це для несподіваної гості. А ще мере-живні серветки замість паперових. Аякже, тут так за-ведено. Господиня захопливо розповідає про двійко своїх дітей — Тарасика та Ярочку. Тарасикові п'ят-надцять, він майбутній художник. От і зараз пропа-дає на етюдах. Весь у батька. Чоловік хоч і не маляр, але має талант, який чомусь не захотів розвивати. А може, це й добре, бо інакше вони б не зустрілися. Чоловік у неї будівельник. Ремонт у її квартирі робив, тоді й познайомилися, і закохалися. Менша, Ярочка, мабуть буде піаністкою. Має дитина ідеальний слух. Оце зараз у музичній школі. Галина так щасливо і так буденно розповідає про своє життя-буття, що мимо-хіть починаєш нею милуватися і трішки заздрити.

Тридцятип'ятирічна жінка, а на вигляд і тридцяти не даси. І така щаслива й до болю знайома Вероніці.

Після розмови з Володимиром Олексійовичем Вероніка, замість їхати додому, майнула на вокзал. То було імпульсивне рішення. Довго не думала, чи правильно вчиняє, просто купила квиток до Києва на нічний поїзд. У купе постелила, вляглася. Думала, що дорогою не засне, бо дуже багато нового й несподіваного почула сьогодні. Сусіди, слава Богу, попалися неговіркі, і в душу до неї ніхто не пхався. Літня пара внизу відразу вклалася спати, студентка в навушниках-чебурашках на верхній полиці залипла в гаджеті, і Вероніка, зручно вмовстившись, під монотонне постукування потяга — ту-дух, ту-дух — швидко заснула.

Ранок почався не з тривоги, а з думок про Володимира Олексійовича. Сама собі не вірила, що може думати ще про когось із чоловіків, окрім Ростика. Що це вчора було? Пан доктор до неї залицявся? Оцей красень лікар, завидний холостяк і перспективний чоловік, за яким упадає вся незаміжня частина лікарні й сумно зітхає заміжня? Ні, то їй здалося й почулося. Ага, почулося... Кого ти дуриш?

«Пане Володимире, чому ви вдруге не одружилися? Ви такий цікавий чоловік, а довкола так багато одиноких красивих жінок». — «Я просто чекав на тебе».

Струсила з себе спомин. Це неправильно і це... Аморально? Що? Спати з двадцятилітніми майже п'ятдесятилітньому діду — оце аморально. Блін, Вероніко, подорослішай нарешті. Гаразд, вона про це подумає потім, а зараз на неї чекає цікава й важка розмова. Господи, вона ж батьків не попередила, де її носить. Усередині все похололо. Яка вона егоїстка! Тато з мамою,

мабуть, поставили на вуха всю львівську поліцію, обдзвонили морги-лікарні...

Згадала, що вимкнула телефон. Похапцем увімкнула його й одразу ж почула розпачливу мелодію Штрауса.

Щойно сказала «алло», як озався безутішний мамин голос. Ледве заспокоїла неньку, сказала, що в неї все гаразд, що їй потрібно було на день поїхати до Києва, щоб докупити зібрати думки, що сьогодні пізно увечері буде вдома. Випереджаючи мамині дорікання та запитання, що вона забула в Києві, просто натиснула «відбій» і поставила мобілку на беззвучний режим. Адреса проживання Галини Лисогуб (так було написано на клаптику паперу більш-менш розбірливим лікарським почерком) була доволі проста. Не дивно, що її так добре запам'ятав Володимир Олексійович: Київ, вулиця Володимирська, 44 (станція «Золоті ворота»), і номер квартири.

Незчулася, як за пів години стояла перед дверима квартири, тиснула на гудзик дзвінка. Навіть не встигла подумати, що о дев'ятій ранку нормальні люди без попереджень у гості не ходять — їй одразу відчинили, наче під дверима хтось її піджидав.

— Я так і знала, що ти щось забув, Тарасе, — чулося глузування за дверима, поки власниця помешкання їх не розчухнула.

Обімліли обидві. Вероніка спантеличено промирила:

— Ксеня... — перед нею стояла копія її студентської подруги Ксені. Вірніше, трішки доросліша копія, тридцятилітня, але схожість була просто вражаюча: чорне лискуче волосся, чорні великі очі на пів обличчя, звабливі уста і сяйво — оте сяйво, про яке вчора

їй торочив пан лікар. Тепер вона також його бачила. Воно теплом розливалось довкола жінки.

— Я не Ксеня. Хоч ви не перша, хто мене так називає. Ви, мабуть, квартири сплутали. Я Галина, — відповіла, тепло всміхаючись, жінка.

Тепер Вероніка бачила, що то була не Ксеня. Бо, коли та всміхнулася, схожість зовсім зникла.

— А я не Тарас, — не знайшла, що ще відповісти Вероніка. — Я Вероніка, дружина Ростислава Кузьменка.

— Он воно як. Я знала, що ви колись прийдете по відповіді. Тільки чому так пізно, пані Вероніко? — спитала Галина, запрошуючи незвану гостю увійти.

— Краще пізно, ніж ніколи, — з боєм у голосі відказала жінка. — Декому для прозріння треба надто багато часу.

— Він знову зрадив, але цього разу ви про все довідалися, так? — чи то питала, чи стверджувала Галина.

— Так, — погодилася Вероніка та простягла жінці пачку львівської кави й коробку цукерок, які встигла купити перед від'їздом.

Сидять за столом, чаюють.

— А ми з вами заочно знайомі. До мене ваш тато приїздив. Тільки тоді я вже була заміжня і дуже щаслива. Ростик залишився далеко в минулому, і мені не хотілося про нього навіть згадувати — таке гидке було усвідомлення приреченості після того, як я йому тицьнула під ніс журнал із тим фото, на якому були і ви, і ваш тато, і ваша мама. Той бовдур просто розреготався мені в обличчя, навіть не виправдовувався, хоч я ладна була повірити в найбезглуздішу брехню. А знаєте, що найстрашніше було в тому спільному

з ним житті? Що інколи посеред ночі, коли ми кохалися, він називав мене — не Веронікою, ні, я вже потім це аналізувала і змогла б, мабуть, прийняти — він називав мене Ксенею. Уявляєте, якоюсь Ксенею. А коли я запитувала, що це за Ксеня, цей бовдур брехав і говорив, що то дівчина з пісні про гуцулку Ксению і що я йому з тою піснею асоціююся. І я, дуринда, йому вірила, бо кохала, сліпо кохала, тому й вірила в найбезглуздішу і найпотворнішу брехню. Так, Ростик умів брехати вишукано і вправно. Він як несподівано з'явився у моєму житті, так несподівано і зник. І слава Богу, що назавжди. Хоча я таки чекала, що повернеться. Усе сподівалася, що він от-от з'явиться, упаде навколішки, благатиме простити його — і я прощу, адже кохаю... Ех, свята простота! Чому ми, жінки, закохуємося в покидьків, скажіть мені, пані Вероніко? У покидьків, які так вправно носять маски добродетельності й порядності? Ох, Ростикова мамця, колишня вчителька. Ох, Ростиків татко, колишній учитель. Легенди, такі романтичні легенди. А насправді? Суцільна брехня. Тому що його мама — така само збоченка, як і її син.

— Що? — Вероніка дрібно закліпала від здивування. — Ви про кого? Про Розу Геннадіївну? Я знаю її. Вона хороша людина, прекрасна мама, порядна дружина, чудова вчителька. Хіба мати винувата, що дитина дурнувата?

— Ох, пані Вероніко, як же так? Ви геть нічого не знаєте про свого чоловіка і про його сім'ю. Не запитую, з ким ви його в ліжку застукали, але розумію: спіймали на гарячому, бо ми з вами в чутки та плітки не віримо. Ми з такого тіста, що віримо тільки в докочані факти. І тому, коли Ростик у повітрі розчинився,

я вирішила поїхати в гості до його мами. Так, він мене чесно познайомив зі своєю мамцею. Тоді Роза Геннадіївна і справді працювала вчителькою. Вона мені відразу сподобалася — така лагідна, ніжна, добра. Відразу стала називати мене донечкою. І пироги для мене й майбутнього внучка пекла (чомусь і Роза Геннадіївна, і Ростислав були переконані, що народиться хлопчик). А завагітніла я доволі швидко. Ми прожили з Ростиславом якихось кілька тижнів, як я залетіла. Про аборт навіть не йшлося. Бо гріхом його вважали і я, і Ростислав. Уявляєте, цей покидьок пропонував одружитися, навіть умовляв мене, знаючи наперед, що я не погоджуся, адже незадовго до нашого бурхливого роману померла моя мама і я носила траур, тож ні про яке одруження до роковин не могло бути й мови. От ми й жили з ним, як то кажуть у народі, «на віру». Хороші в нас були стосунки зі свекрухою, та коли я до неї наче сніг на голову заявила, то гарне перетворилося на потворне. Навіть квартира всередині змінилася. На столі стояла ваша з Ростиком весільна фотографія, поряд фото ваших батьків із вами — і жодного натяку на мою присутність. А що вже я почула від своєї екссвекрухи? Що я курва, повія, звабила одруженого чоловіка, знаючи що в нього є гроші, хотіла дитиною його до себе прив'язати, ото мене Бог і покарав за мої гріхи, що я дитину втратила. А що її Ростичок? А такий самий, як усі чоловіки. Повівся на звабліві перса та довгі ноги. І що ви думаєте, я розплакалася? Ще чого! Я їй сказала все, що думаю і про неї, і про її любого Ростичка. Але, мабуть, я надто голосно кричала на пані Розу, бо, коли мов ошпарена вискочила з дверей квартири, на мене

внизу чекала якась старша жінка... Назвалася. То була мама чоловіка Рози Геннадіївни. Тобто її свекруха. З'ясувалося, що син її, Павло, Розку, як її тут усі кликали, привіз додому з війська. Служив він десь у Саратовській області, от її, уже вагітну сином, звідтам і привіз. Розка насправді чоловіка ніколи не кохала, з першого дня — скандали-сварки, усе через гроші його пиляла, натякаючи, що той мало заробляє. Павло з розпачу, що ніяк дружині не вгодить, до оковитої причастився. А що жінка все до копійки в нього забирала, то він, щоб угамувати внутрішнього алкодемона, на якого грошей не було, узявся красти. У матері соромився грошей просити, то по людських кишенях лазив і по подвір'ях. Долазився. Упіймали на гарячому, посадили. Просидів Паша у в'язниці п'ять років. За ті п'ять літ ані законна дружина, ані синок Ростічок його так і не відвідали.

— То батько Ростика не був учителем?

— Та який там учитель! Кочегар він був у шкільній котельні. До в'язниці там працював і після в'язниці туди ж повернувся. Правда, після відбування пити зав'язав. Вернувся до матері, бо дружина колишнього зека і на поріг не пустила: це ж бо пляма на її вчительській репутації. Павло таки взявся за голову, навіть непогано став заробляти, тому що в тюрмі ремесла навчився. Виготовляв і продавав чеканки: шкатулки там усілякі, картини. А руки мав золоті, то люди часто в нього замовляли. Тільки недовго протягнув Паша: з в'язниці турбекульоз у легенях привіз. Дуже важка форма. За рік згорів. А коли помирав, велів сину прощальний подарунок передати — шкатулку на щастя.

— Але навіщо Роза Геннадіївна всім брехала про чоловіка? І навіщо Ростислав теж підтримував цю брехню? У житті різне трапляється. Ну не вчитель. Ну сидів. — Вероніка згадала чорно-білі світлини з батьком Ростика і те, як її здивувала переміна в зовнішності чоловіка за п'ять років.

— Навіщо брехати? Я себе теж часто про це запитувала, поки не познайомилася з вашим батьком, пані Вероніко. Ох, ваш батько... Як він вас любить! Навіть заздрісно. Я виросла без тата, ніколи його не знала. Мама спочатку вигадувала, що він полярник, — ага, звична історія, — потім таки зізналася, що в студентські роки залетіла, а коли наречений дізнався, то здимів... А ваш тато — глиба. Він мене змусив розписку написати, що Тарас не син Ростика, уявляєте? І змусив поклястися на Біблії, що між нами з ним усе закінчено. А знаєте, пані Вероніко, що я вам скажу: такі чоловіки, як Ростислав, не змінюються. За ними тягнеться довгий шлейф історій з отаких-от Галин. Дивуетесь, що я так про себе? А як інакше? Я також винна, тому що дозволила брехунові обвести себе довкола пальця. Він не змінився, пані Вероніко, і не зміниться. Навіть заради вас. Хіба що заради вашого батька. Та хіба вам потрібна отака зміна-підміна? Я впевнена: щойно ви з ним розстанетеся, будете щасливі. На собі перевірено. У вас діти є? Живіть заради дітей.

— Нема, — сумно відповіла Вероніка. Чай на столі вистиг, і коли вона його відпила, щоб заповнити паузу й позбавитися зніяковіння, він здався їй не тільки холодним, а й гірким, як і запитання Галини.

— Ох, перепрошую. Я не хотіла вас зачепити, — незручно стало і Галині. На якусь мить вона замислилася,

а відтак видала: — Коли я втратила нашого з Ростиком сина — лікарі сказали, то був син, — думала, що життя зупинилося. Узагалі щось магічне було в тому всьому. Мені в ніч перед викиднем сон дивний наснився. Ви не повірите, що мені снилося.

Вероніка знала відповідь. Жінка схопилася за серце і замість почути відповідь від Галі, відповіла сама:

— Мертвий кажан...

Галина так і залякла з горням у руках.

— У мене було десять таких снів і десять вагітностей, які закінчилися викиднями. Десять ненароджених дітей — і десять мертвих кажанів у снах.

— Господи, пані Вероніко, бідна моя! — Галя кинулася до жінки, вони міцно обійнялися й розплакалися. Кожна плакала про своє: Галя — про ненародженого сина, Вероніка — про своїх донечок-синочків.

Коли наплакалися, то враз Галя згадала про Ксеню. Запитала. І Вероніка їй розповіла і про красуню гуцулку, однокласницю й подругу, яку односельці їй по смерті бояться та вважають босоркою, і про те, що Галя і справді на неї чимось схожа. Розповіла і про кістки лилика-кажана, якими зваблюють недоступних, і про знайдені в чеканці-шкатулці кістки й пасмо чорного волосся. Виявилось, що волосся не Галине. Галя сказала, що, коли вони з Ростиком жили разом, була рудою.

Розставалися жінки як добрі подруги. Обмінялися телефонами, Галя пообіцяла приїхати в гості до Львова з чоловіком, який нині в Польщі на заробітках, та з сином і донечкою. Тим паче що тепер і переночувати є де у Львові, і місто показати є кому. Галя пропонувала залишитися в неї на ніч і навіть на скільки

треба — залишитися просто так, погостювати в Києві. Вероніка пообіцяла, що якось обов'язково в Київ до Галі на довше приїде, а тепер ніяк не може. Забагато відбувається в її житті дивного, щоб робити тривалі перерви. Вона і квиток назад уже купила. На інтерсіті. П'ять години їзди, і ти у Львові. І як жарт долі — п'ятий вагон. Галя всміхнулася й побажала Вероніці щасливо, «на п'ятірку» домчати до Львова в п'ятому вагоні.

— А ще добрий доктор вам вітання передає, — додала Вероніка, коли вже виходила з квартири. — То він мені вашу адресу дав.

— Тобто це не тато проговорився? — здивувалася Галя. — А який лікар?

— Як «який»? — здивувалася Вероніка. — Володимир Олексійович.

— Господи, то він мене пам'ятає? Таку до сказу не вдячну — і пам'ятає? Скільки років минуло! Ох, якби не він, то я, мабуть, кров'ю стекла б, поки та швидка доїхала. Коли він мені той глянець показав, думала, спеціально то робить, бо заздрить нашому щастю. У самого не склалося, то й іншим цього ж бажає. Ох, і дурна ж була. Психанула, наговорила йому зі зла купу паскудних слів. Пізніше, коли повернулася вибачитися, було запізно. Сказали, що за кордон лікар поїхав. Аж тут такі чудові новини. Як він там?

— Та наче добре. Пологи приймає, допомагає і новонародженим, і породіллям. До речі, то він і татові моему вашу адресу дав. Коли я стала його пацієнткою і вперше прийшла на прийом разом з чоловіком, Володимир Олексійович Ростислава відразу впізнав. Навіть поривався мені все розповісти, але передумав.

Сказав, що згадав вашу реакцію і тому спочатку розповів правду моему татові. Вони приятелюють. Мій тато і вчитель Володимира Олексійовича колись теж дружили. Але професор переїхав жити до дітей-онуків в Ізраїль і всі справи передав найліпшому учневі.

— Оце ваш тато — партизан! Ні в чому не зізнався. А Ростислав хіба Володимира Олексійовича не впізнав? Як так?

— Роки, борода, інша зачіска, окуляри. Хоча... Таки дивно, що не впізнав. Хіба легко забути лікаря, котрий або приймав у дружини пологи, або консультував її?

— Ростиславу легко. Повірте. Він тоді не дуже заморочувався запам'ятовуванням імен. Зрештою, такі чоловіки більше на жінок увагу звертають, аніж на чоловіків. Чи не так?

— Так. Ростислав точно на такому не дуже заціклюється. А тоді, мабуть, і поготів.

— Передавайте вітання Володимиру Олексійовичу та слова вдячності. Ох, а можна його номер мобільного? Я ж можу зателефонувати? Тоді так негарно вийшло. Молода була, дурна.

— Можна. — Вероніка есемескою надіслала Галі номер.

— А дружина не ревнуватиме? — весело перепитує Галя.

— У нього нема дружини. Холостяк, — відказує Вероніка. — Правда, то не надовго, бо те завзяття, з яким молоденькі акушерочки й медсестрички за ним бігають, і камінне серце розтопить.

— Тоді зателефоную. Нехай хорошим людям щастить.

4

Інколи очевидне просто лежить на поверхні, тому ти його не бачиш, натомість вишукуєш там, де, здається, йому саме місце, — у потаємних сховищах, заплутаних лабіринтах, у тунелях і навіть на вершинах гір. А воно перед самісіньким твоїм носом, як Капітан Очевидність. І ти сама собі дивуєшся, якою треба бути розтелепою, щоб цього не бачити?

Поверталася додому швидкісним інтерсіті; п'ять годин — це багато, і це добре. Час для роздумів, і час для себе. Дивитися у вікно й усміхатися серпику місяця, котрий намагається не відставати від потяга, — це дуже заспокоює. Хоча думки плутаються, перестрибують одна через одну, приховуючи від тебе найважливіші, по які їхала п'ятсот кілометрів. Чудова жінка Галя. Тепла і затишна, як і її оселя. Смачна, як її тістечка, добра, як весняне сонце. Вероніка хотіла б мати таку сестру. Знала, що та зустріч у них не остання, і дуже цьому раділа. А ще Галя схожа на Ксеню. Хоч і трішки, та все ж таки схожа. Мабуть, саме тому її вподобав

Ростик. Покійниця Ксеня і по смерті не давала спокою не тільки односельцям — вона не давала спокою законному чоловікові Вероніки Кузьменко. Чому? А тому, що він її таки по-справжньому кохав. Одружився з Веронікою, присягнув перед Богом, образами й людьми в церкві бути разом у радості й горі, а кохав іншу. Тінь тої іншої він побачив у Галі. Хтозна, може були інші заміниці Ксені, як ото копії фруктів з пап'є-маше: зовні аж надто схожі, але на смак і на запах — мішура.

Гуцулка Ксеня, яка не схотіла та й не змогла його полюбити. Чому? Кохала іншого? А може, справді кохала іншого. Бо що вона про Ксеню знає? Навіть Леся знає більше. Певно, мама Ксені знала всю правду, але нікому її не розповідала. Тепер не питаєш — померла. Але ж є брат, який вернувся з Італії і тепер живе в рідному селі. Поїхати й розпитати? А нащо? Що тобі те знання дасть? Знатимеш, чи зраджував тобі Ростик із Ксенею? Звісно, зраджував. У кожному сні, мабуть, і з кожною іншою коханкою, уявляючи себе поряд із нею.

Місяць піднімався дедалі вище, то заплутуючись рогами в гіллі дерев, то сердито ховаючись за будинками. А тоді знову зривався з місця та мчав зоряною дорогою, наздоганяючи потяг. Позаду Вероніки сиділи жінка з маленьким сином. Той нудився. Грати на планшеті мама не дозволяє — «посадиш очі», розмальовки набридли, тож малий усоте заставляє маму читати ту саму книжку. Сам читати не вміє, отже, мучить маму. Поряд з ними сива жінка, якій чи то терпець урвався, чи вона просто вирішила підсобити мамі, запропонувала хлопчині розповісти казку. І той погодився.

***

— Кажуть люди, що кажан тільки вночі літає. А був час, літав і вдень. Ось одного разу летів він ясным ранком. Раптом назустріч йому сірий яструб, каже:

— Усі птахи своїх синів у пташине військо посилають. Один ти їх під крилами ховаєш.

— От іще! Та хіба я птах?

Склав крила, спустився в траву і побіг, як мишка.

«Мабуть, це звір», — подумав яструб і полетів геть. Дав кажану спокій.

Біг, біг кажан, аж раптом з-під куща вискочила лисиця і як закричить сердито:

— А ось ти й попався! Сьомий рік тебе шукаю.

— Мене? Навіщо?

— А ти хіба не знаєш? Усі звірі посилають своїх діток у звірине військо, один ти своїх нікуди не відпускаєш.

— Та хіба я звір?

Розправив крила кажан і полетів.

«Мабуть, він таки птах, бо літає», — подумала лисиця й побігла своєю дорогою.

З того часу кажан, щоб з лисицею не зустрітися, зовсім бігати перестав. Від страху в нього ноги відсохли. Та вдень він теж літати не сміє: яструба побоюється.

Так і живе у вічному страху: звірів зрікся, до птахів не пристав.

— Ось така казочка, хлопче. А тепер візьми папір і олівці й намалюй нам того пройдисвіта кажана.

«Наче про мого чоловіка», — подумала Вероніка. Від своїх відрікся, а до чужих так і не пристав. І раптом її аж підкинуло від того знання, яке лежало на поверхні й по яке вона їздила в Київ.

«На річці, сьогодні на диво спокійній, тихій та погідній, з'явилися маленькі човники. На кормі в кожного висіли маленькі каганці. Човників було десять».

Господи, десять човнів для одинадцяти дітей, тому що останнє її ненароджене маля, ще крихітка, відпливало в човні разом зі старшими, його тримали на руках. Одинадцять дітей, Вероніко. Одинадцять ненароджених дітей. Синів і дочок, котрих не народила не одна жінка, а дві. Чому, Вероніко, думай?! А тому, що батько в них один... Батько в них боягуз лилик, Вероніко.

Господи, як усе очевидно! Вона забрала з острова своїх дітей і сина Галі. Метушливо дістала із сумки мобільний.

— Привіт, Галю! Це Вероніка. Благаю, не вважайте мене божевільною, але я мушу спитати, бо воно дуже-дуже важливе. Скажіть, після викидня вам дитячі голоси та плач не чулися?

Ох, якби вона сказала «ні», то, мабуть, усе так далеко тоді не зайшло б. Але Галя сказала «так». Вчувалися, навіть удень вчувалися. Варить вона борщ, а їй видається, що в спальні немовля плаче. Прибігає — нікого... Чи на роботі пише річний звіт, аж раптом у голові вибухає дитячий крик. Тривало це довго, поки її Тарасик не народився. Син наче заступив дорогу тим голосам. Бо вже вважала, що божеволіє. Подруги пропонували до психотерапевта піти підлікувати нерви. Вчасно в її житті з'явився чоловік Богдан, дуже вчасно. Він і став для Галі отим психотерапевтом, котрий усі її вагання та побоювання вислуховував і нічого іншого не придумав, як на ній одружитися, щоб пильнувати її сон.

Галина хотіла ще щось додати, але зв'язок обірвався. Швидкість, дорога — усе як завжди. Коли на мобільному з'явилися позначки антени, було близько дев'ятої, есемески, що Галя «знову на зв'язку», не було, отже, це не таке й важливе. Завтра Вероніка вдень зателефонує Галі й вони договорять. А зараз їй є про що подумати. Замислилася над цифрами.

— Одинадцять, — шепоче до себе Вероніка. — Чому одинадцять? На острові дванадцять було і має стати дванадцять. Одне дитя Полудниця з острова не відпустила. Сказала, що це її. Виходить, це син Полудниці й Ростика? Що за чортівня така? Виходить, Полудниця колись була живою жінкою, людиною? І чого її так заціпило на тому числі — дванадцять. Уже зібрано четверо. Ні, п'ятеро. Плюс дитя Полудниці. І якщо я не поквалюся, то вона збере всі дванадцять. Але ті теперішні жертви достоту не діти Ростика. Чому ж тоді жнивварка їх збирає? І що мало статися за життя з жінкою, щоб перетворити її на вбивцю чужих дітей? Одержимість убивствами — дорога в один кінець, на острів. Без права бути прощеною. І до чого тут Ксеня? Ксеня, яку кохав Ростислав, але яка ніколи його не була і ніколи йому не належала?

Вероніка часто згадувала оту таємну розмову між Ксенею та Ростиком, коли гуцулка відверто з хлопця кепкувала. Потім Ксеня поїхала в Італію і там загинула. Ніхто не знає правди: чи сама собі віку вкоротила, чи хто допоміг? А може, хтось-таки знає?

Може, час познайомитися з тим, що люди називають «босорка», та з тою, котра кличе себе Полудницею. Перевірила, чи є у вагоні інтернет, а тоді

залізла в гугл, адже серед її оточення фахівців у цій царині немає.

Життя тим і цікаве, що час від часу тішить нас несподіванками. Навіть коли тобі аж надто важко, придивись пильніше, не будь зосередженою на собі занудою — і обов'язково знайдеш те, що подарує тобі рівновагу.

Львів зустрів Вероніку дощем. Уже на Підзамчі, передостанній зупинці, вона постерегла, що місяць із неба кудись утік і не женеться за потягом, натомість вагоном жебонять краплі води. Спочатку несміливими краплями цяпотіло по шибі, а коли нарешті домчали до кінцевої, лило як з відра. Щойно стала пробиратися до виходу, зрозуміла: вона таки несповна розуму. Треба було викликати таксі ще з потяга, а тепер доведеться тинятися вокзалом, поки по неї приїде машина. Таксистів, які шастають перонами й хапають приїжджих за рукави, Вероніка недолюблювала, і не тому, що вони аж надто завищують ціни, а тому, що поводяться зухвало й безцеремонно. Отак зачепляться словами за потенційного пасажира і ну запопадливо заглядати в очі та безглуздо торгуватися за гривню.

Але тільки-но каблучки її чорних черевичків мали торкнутися перону, як знайома рука міцно підхопила її та допомогла вийти з вагона. Вероніка завмерла: на неї дивилися усміхнені очі лікаря. Жінка тільки стелула плечима й розвела руками, наче запитуючи: «Як?» Володимир Олексійович розсміявся:

— Сорока на хвості принесла прикру новину. У Львові почався дощ, а моя улюблена пацієнтка може випадково змокнути, тому що не має парасольки. Тому я тут. Доброго вечора, пані Вероніко! З приїздом!

Володимир Олексійович простягнув руку. Вероніка всміхнулася. Несподівано для себе всміхнулася. Пан лікар краєм ока дивився на жінку й милувався тим прекрасним світлом, яким вона промінилася. Він нікому не дозволить її скривдити. Недарма доля водила його світами і таки привела назад до тої, котра обіцяла колись стати його дружинною і тої обіцянки не дотримала. Та й навряд чи вона про це пам'ятає.

Вони вийшли з будівлі вокзалу, під дашком пан Володимир розкрив парасольку, чорну, велику, якраз на двох, і повів жінку до лискучої чорної машини. Коли відчинив дверцята, пропонуючи сідати, Вероніка запитально подивилася на нього.

— Так, це моя машина. У мене двадцять років водійського стажу. Не панікуйте, я вмю на ній їздити. Ви мене просто завжди бачили або в білому халаті, або пішоходом. Так, я люблю ходити пішки. До вас, у Муроване, мене завжди доправляє пан Януш, а назад — таксі. До речі, через незаплановану термінову операцію я пропустив гостину у вашого тата, то він трішки засмучений. Доведеться відпрацювати на городі.

— Ага, відпрацюєте. Кіньми. Я знаю, що ви чудовий водій. Медсестрички вас нахвалявали. І тому маю до вас велике прохання. Володимире Олексійовичу, відвезете мене в Карпати?

— Легко. Хоч зараз.

— Краще завтра.

— Можна й завтра. Невже доведеться дряпатися на Говерлу? — пожартував чоловік.

— Майже.

Володимир зацікавлено дивився на Вероніку, не розуміючи, жартує вона чи справді доведеться на ту гору

лізти. Зрештою, чи не все одно, бо з нею хоч на край світу.

— Чому ви не запитуєте, звідки я дізнався про ваш приїзд?

— А я здогадуюся, — усміхнулася Вероніка. — От я і домчала в п'ятому вагоні й «на п'ятірку».

— Так. Це Галя. Вона передавала вам вітання. — Пан Володимир усміхався в бороду і вже для впевненості перепитав: — А щодо Карпат ви не жартували?

— Щодо Говерли, між іншим, теж, — підморгнула чоловікові Вероніка.

5

Пан Володимир провів її до дверей помешкання, натиснув на гудзик дзвінка. Коли за дверима почулося клацання замка, він гречно поцілував її руку, усміхнувся і сказав: «До завтра. Відсипайтеся. А як щодо Карпат передумаєте, зателефонуйте. У мене, крім неділі, понеділок і вівторок теж вільні». Вона у відповідь тільки й устигла сказати «дякую», бо за мить була в маминих обіймах.

Мама мовчки впустила її, а коли кивнула головою в бік вітальні, Вероніка зрозуміла, що там на неї з нетерпінням чекає тато. Похапцем скинула черевики, пальто, шалик уже на ходу підхопила мама. Тато міряв кроками простору вітальню, міцно тримаючи склянку з віскі. Побачив її, зупинився, трішки постояв, знічений та розгублений. Вероніка тільки тепер побачила, як він змарнів і постарів. Кинулася до нього, пригорнулася, потонула в його обіймах, аж тут почувала важке батьківське схлипування. Її сильний, навіть усесильний і всемогутній тато плакав... Ніжно гладив її по голові, плакав і шепотів:

— Бідна моя дівчинка, бідна моя дитина, що я на-
коїв...

А потім була розмова. Сиділи у вітальні на диванчи-
ку, одне до одного притулившись, і говорили. Точніше,
більше говорив тато. То була довга батькова сповідь.

— А я ж його, засранця, любив. Любив як сина. На-
віть мама твоя не так добре до нього ставилася, попри
те що кликав її мамою. Вона єдина, мабуть, відчува-
ла, що з ним щось не так. Інколи й попереджала ме-
не: «Янушу, не довіряй так сліпо зятеві, щось із ним
не так». Але як не довіряти? Він батько спадкоємця
моєї імперії. Тому що твій син мав стати спадкоємцем
усього того, що я всеньке своє життя будував і роз-
вивав. Я ж не для себе старався, ти знаєш. І я справді
сліпо довіряв Ростиславу. Він став моєю правою ру-
кою, а потім і очима. Якщо чесно, я до того клятого
дня, коли мені Влодко відкрив усю правду, був майже
щасливим. Бракувало тільки онука. Зрадів би й ону-
чці. І тут як сніг на голову посеред літа — така нови-
на. Я не повірив. Вважав це підлим наклепом, об-
мовою. Навіть в Ізраїль Альбертові зателефонував,
щоб утвердитися, чи слову його учня можна вірити.
Альберт, почувши про причину дзвінка, аж образив-
ся, сказав, що Володі він вірить більше, ніж рідному
зятеві. Оці слова, либонь, і розвіяли всі мої сумніви,
тож вирішив самотужки все перевірити. Урсулі спо-
чатку нічого не розповідав. Для чого ще її нервувати?
Сів у машину та гайнув у Київ. До Галинки. Був
там, звідки ти щойно повернулася. Так, ми знаємо,
до кого ти їздила. Бо коли ти вчора сказала мамі, що
їдеш на таксі додому, але увечері так і не з'явилася,
ми добряче знервувалися й попсували нерви і поліції,

і лікарям, і таксистам. Таксиста відшукали вранці. Він сказав, що завіз тебе на вокзал, і пригадав високого бороданя в чорному плащі з парасолькою та в капелюсі, котрий тебе проводжав. У нас із тобою тільки один знайомий, котрий під той опис підпадає. Я зателефонував Володі. Той здивувався, бо, за його словами, ти їхала додому. А ще сказав, що ти в нього випросила адресу Галі. У той самий час на мамин телефон прийшла есемеска, що ти з'явилася в мережі. Урсула тебе набрала, а ти кажеш, що в Києві. Отоді я зрозумів, до кого і навіщо ти поїхала, і тільки тоді трохи заспокоївся, бо знав: Галя не тільки красива, а й порядна жінка. Коли я подзвонив до них у квартиру й мені відчинив маленький хлопчик, Галин син, у мене серце в п'яти впало, адже подумав, що то син Ростислава. Знаєш, як воно буває: Ростик упав у ноги Галі й Галя простила. Але Ростик не падав їй у ноги, і Галя не простила. Вона мені все розповіла: і про те, що нічого не знала про одруження Ростислава, який свою часту відсутність пояснював відрядженнями, і про Розу Геннадіївну розповіла. Все видавалося дуже правдивим, проте мене точив черв'ячок зневіри. Син Галі хатою ходить, маленька дівчинка в манежикку бавиться. Чиї це діти? Хто батько? Я спитав. Галя розсміялася. Дістала свідоцтво про одруження, свідоцтва про народження дітей, свій паспорт і мені показала. До всього ще й весільний альбом дала погортати, де були світлини і з загсу, і з церкви, і з ресторану. І кругом на них усміхнена й закохана Галя в білій фаті й білосніжній сукні, а поруч з нею — Богдан, її чоловік, батько дітей. Уже як я майже виходив із квартири, Галя наче щось згадала. Попросила мене затриматися

й винесла те, що розвіяло всі мої сумніви. Це було фото, на ньому твій Ростик, котрий однією рукою ніжно обнімає рудоволосу Галю (вона тоді була рудою, уявляєш?), а другу руку поклав їй на живіт. «Це незадовго до викидня ми сфоткалися в салоні», — чомусь зніяковіло пояснила Галя. Сказати, що ця новина мене вразила, — нічого не сказати. Бо то не було банальне ходіння по курвах. Вибач мені, дочко, за відвертість, але це, як чоловік, я зрозуміти можу: ти часто бувала через невдалі вагітності в депресії, тобі було не до інтиму. До всього Ростик і справді тебе по-справжньому, як мені здавалося, підтримував. Зносив усі твої депресивні стани, умовляв, бавив як дитину, але... Ростик здоровий і фізіологічно активний чоловік, дурне сім'я кудись зливати треба. Тому фінт із курвами я припустити можу. Але Галя не курва. І тому мене ця історія мало не вбила. Проте я змусив себе мовчати, бо бачив, як щиро ти кохаєш цього телепня.

От зараз скажу те, чого ніколи не сказав би і в чому ніколи б не зізнався: якби не свіжа історія з дуриндою Ленкою, то невідомо, чим би все для всіх нас закінчилося. Ми маємо Лені подякувати і за відео, і за її цинізм, і за наглість. Твій Ростик не ту кішечку вибрав. Лена виявилася звичайнісіньким ненаситним стервом. Для чого отримувати час від часу золоті яйця, якщо можна у своєму курнику тримати курочку, котра їх несе.

Знаєш, доню, я тобі завинив правду. Думаєш, я не бачив, як ти живеш? Сліпо закохана в чоловіка, який на тебе не заслуговує, замкнена в чотирьох стінах, зациклена на маніакальному бажанні завагітніти. Чим ти жила всі двадцять три роки вашого сімейного

життя? Що бачила, крім лікарень і кабінетів психотерапевтів? Так, Ростик тобі інколи демонстрував палку любов. Він за мої гроші тобі показував світ. Кілька днів у Парижі, три дні у Венеції, тур Америкою, мандрівка Японією... Але то все між вагітностями, наче цим ви заповнювали порожнечу.

Вероніка хотіла заперечити:

— Але, тату, все було не зовсім так. Ти дуже спрощуєш. Ростик насправді жодного разу не образив мене, він по-своєму мене ко...

— Стоп, — зупинив Вероніку батько. — Не переривай мене, дочко, бо передумаю далі розповідати. Твій Ростичок любив не тебе — він любив мої гроші. І розрахував усе правильно. Ми з твоєю мамою станемо геть старими й немічними, ти з післяпологової депресії так і не вийдеш, бо тобі й далі вчуватимуться дитячі голоси, то кому керувати імперією, як не йому? Так, Ростиславу Павловичу Кузьменку керувати. Тому, кого магнат Януш називає сином, а єдина магнатова дочка обожнює та кохає до нестями. Коли я повернувся від Галі, першим ділом знаєш, що зробив? Ні, я не побіг до Ростислава товкти йому пику, хоч руки й свербіли, — я повернувся на роботу й улаштував там внутрішній аудит. Твій чоловік, любя, саме в той час перебував у відрядженні, здається в Польщі. І заслав я його туди на тиждень. Не стану тобі казати, що ця перевірка показала, бо то доволі нудна статистика, скажу тільки, що ще рік такої довіри з мого боку до любого зятяка — і на нашій фірмі можна було б поставити хрест. Результати аудиту довели мене до лікарні, де я мало не здох, тому що обвели кругом пальця не якогось зеленого пацана, а завжди

обережного й недовірливого Януша Вишневецького. Я встиг відсторонити Ростислава від виконання службових обов'язків на час розслідування, заморозив усі його рахунки, — а накрив він багато, — арештував його активи. А ще я переписав заповіт і викинув з нього Ростислава, скасував генеральну довіреність, виписав на нього, лишив його можливості права підпису і зробив звичайним регіональним менеджером. Я довго думав, що мені далі з ним робити. Та життя внесло корективи. Ти втратила чергову дитину і була така розчавлена, переживала це так важко, що я зрозумів: ця новина тебе остаточно доб'є.

Поки я хворів, Ростик повернувся у Львів та дізнався про неприємні для нього зміни. Він так сильно прагнув зі мною зустрітися, що мало не штурмом брав лікарню, але моя охорона його не впускала. Мали розпорядження і від мене, і від лікаря, котрий знав, чим спровокований мій інфаркт. Щойно я повернувся додому, то першим ділом зустрівся з Ростиславом. Ти ж цей день пригадуєш? Чула б ти його слізні виправдання, бачила б його плазування! Якби я був жінкою, то стовідсотково повірив би, та ще б сам себе звинуватив у тому, що він накоїв. Ця розмова тільки утвердила мене в переконанні, що я вчинив правильно, коли тобі не розповів ані про Ростикову зраду, ані про його фінансові махінації. Ростик поклявся, що нізащо ніколи тебе не образить і ніяких більше Галь чи Валь у його житті не буде. Треба сказати, що донедавна він і справді був майже чемним. Даруй, дитино, але остання твоя вагітність і лікування в Альпах добряче нас налякали, а єдиним, кого ти слухала і кому вірила, був Ростислав... Тому, коли об'явилася оця білява

дуринда і ти вирішила переїхати до нас, я був переконаний, що це тимчасово. Бо той профі-маніпулятор упаде на коліна, придумає сто виправдань, і ти йому простиш. Але разом з тим я радів тій переміні, котра в тобі сталася. Ти наче прокинулася після летаргічного сну. Тож я нічого кращого не придумав, як заслати Ростика у відрядження в Білорусь і завантажити роботою так, щоб він світу білого за нею не бачив. Нового номеру твого мобільного він не знає, приїхати поки не може. Там його мій заступник пильнує, аби чого не втнув і не втік. Тому, дорога моя дитино, я хочу попросити в тебе пробачення. Вибач мені за те, що не вберіг. Що вчасно не розгледів під шкірою ягняти справжнього хижого вовка. Я сам ваш шлюб благословляв, я навіть маму твою переконав, що Ростислав для тебе краща партія, аніж син мого компаньйона Дмитра. А таки трохи краща, як з'ясувалося, бо Олег з наркодиспансерів не вилазить. Хоча... Може, якби ти одружилася з Олегом, у нас уже були б онуки. Ти не задумувалася доню, що то не в тебе можуть бути якісь фізіологічні вади, а у твого Ростислава? Бо Галина йому сина теж не виносила. Зрештою, ти доросла й тобі вирішувати, що далі робити з чоловіком: пробачити чи послати на всі чотири сторони. Я навіть готовий йому заплатити відступного, щоб той бездара на перших порах з голоду не здох. Так, кохання — страшна річ. Воно часто перетворює вільного на раба і, замість дарувати крила, інколи стає кайданами, що міцно нас тримають прикутими до обов'язку. Думай, дитино. І хай би що ти вирішила, я на твоєму боці.

Вероніка це знала. Відчувала, що тато її ніколи не образить, до останнього захищатиме. І разом з тим

до Ростислава вона відчувала якусь... жалість. Чи досі вона його кохає? Отого, яким тримала в серці, — так. Але той, інший, яким їй його показали люди, був чужинцем, нікчемою, огидним брехуном, зрадником і ошуканцем. Згадала відео, показане Леною, і слова Рості: «Дружина — то мій хрест!.. Ніколи я її не любив, тільки жалів». Згадала, зітхнула, поцілувала батька і сказала йому, що дуже його любить і що перепрошувати йому насправді немає за що. Тому що всі найкращі й найбезглуздіші вчинки часто робляться з однієї причини — сліпої любові.

— Тато, ти пам'ятаєш Ксеню, ту мою студентську подругу, яка в Італії загинула? — раптом запитала вона.

— Так, пам'ятаю, а чому ти її згадала?

— Скажи, а тобі Галя не схожа на неї?

— Дуже. Ксеня Гоцул. Красива і трохи сумна гуцулка. Най з миром спочиває.

Батько побожно перехрестився на образи, тоді важко зітхнув, проковтнувши розчуження і ще якісь недоказані слова. «Певно, зайві слова», — подумала Вероніка. А її батько ніколи не бовкає зайвого. Тоді Януш побажав донечці міцного сну без поганих сновидінь, і донька пішла спати.

Батькові побажання збулися. Бо поганих сновидінь не бачила. Навпаки, снилося щось добре, бо Вероніка цієї ночі літала. Так легко і так високо! Літала в чистому безхмарному небі — сама, — і так їй там було добре й безжурно, що не хотіла і прокидатися. Внизу виднілися густі ліси, чисті озера-ріки, зелені лани, пшеничні поля, мурашки-люди поспішали у своїх справах. Раптом від обр'ю посунула чорна буркотлива хмара, вона стрімко наближалася. Вероніка зро-

зуміла, що має втікати, бо якщо хмара її наздожене, то обов'язково проковтне. Дівчина летить-тікає, а хмара вже близько. Буркотлива лиховісниця, яка тільки те й робить, що ковтає літунів. Вона полює на крилатих, бо літати в її небі мають право тільки мрійники та особливі. А Вероніка — зайда, не особлива і чужа в тому небі. Про це злодійка хмара їй кричить і таки наздоганяє та ковтає Вероніку. Крила враз стають мокрими, годі ними змахнути. Вероніка падає долу, вниз, на зелену траву. Аж раптом чиїсь дужі руки підхоплюють і рятують її. Ті руки теж крилаті, бо вони не просто тримають, а огортають собою і несуть у далечінь так швидко й так прудко, що чорній хмарі, хай би як вона скаженіла й бурчала, їх не наздогнати. Чиїсь уста шепочуть їй на вухо: «Не бійся. Ти теж так зможеш. Часто зневірені стають найкращими учнями». Вероніка обертається, хоче подивитися в очі своєму рятівникові, подякувати йому... Мить і... Вона прокидається, тому що її висмикує зі сну телефонний дзвінок.

Вранці її розбудила Леся. Знічено та розгублено перепрошувала й затиналася на кожному слові. Виявляється, їй учора ввечері (навіть не так — уночі) задзвонив Ростик. Леся його номер кинула в чорний список, то він зателефонував з чужого мобільного. Плакав у трубку, клявся у вічному коханні до Вероніки, переконував, що його оббрехали й підло підставили, а оте сране відео — то взагалі монтаж, бо та Ленка — то не просто дівчина легкої поведінки, то найсправжнісінька агентка, підслана конкурентами пана Януша, і мета в неї одна: обезголовити фірму, позбавившись гуру торгівлі Ростислава Кузьменка. Ось таку

несувітню фігню плів Ростик. І говорив то так переконливо, що бідна Леся йому майже повірила і таки дала новий номер Веронікіного телефону. Вероніка про це мусить знати, бо на ранок подругу совість замучила. І Леся щиро розкаюється й посипає голову попелом. Чому вона така довірлива та співчутлива? Навіть покидьків і зрадників жаліє. Сама ж те кляте відео бачила, як і кістки кажана, і чорне пасмо... А от наплів цей блазень їй малу купу слів красивих — і вона розтанула, наче морозиво. Та як тут не розтанеш, коли чолов'яга меле, що пропадає без свого сонця, своєї Веронічки? І що та йому щоночі сниться, а вдень на вулиці в кожній жінці він її бачить? Оце колеги вмовили в неділю з ними на рибалку сходити, то хіба він рибу ловив? Горе горілкою заливав і ту жив-плакав за своєю Чічкою-Веронічкою.

— Господи, Лесю, коли ти нарешті подорослішаєш і перестанеш любити вухами? — тільки й спромоглася спросоння сказати Вероніка.

6

— Привітик, Хлопчику Вовчику, знову хворий? — озивається струнка юнка, котра наче нізвідки з'явилася перед його столом.

Вона співчутливо дивиться на малого, закидає за спину товсту русяву косу, яка сягає майже пояса й завжди приємно пахне жасмином. Убрана дівчина в червону спідничку до колін, яка дуже пасує до її блакитної блузки на короткий рукав.

Бує весна. Теплий травень. На градуснику плюс двадцять два, а Володя знову підхопив якийсь вірус.

— Привіт, — сумно відповідає другокласник. Знову шморгає носом, поправляє окуляри в товстій чорній оправі, рукою пригладжує розкуйовджене неслухняне чорне волосся й додає: — Цього разу ларингіт. Кхе-кхе.

— Ларингіт, кажеш, Хлопчику Вовчику? Знову полоскання горла, інгаляції та пілюлі? А ти не пробував басейн, ранкову пробіжку на свіжому повітрі? Ну, харе, друже, хворіти. Я розумію, що шахам ти і з ларингітом пасуєш, але ж... Червень на носі, літо попереду.

Невже ти хочеш ціле літо проходити в шерстяному шарфі та в шерстяних шкарпетках?

Дівчина склала руки на грудях і чекала на відповідь.

А Володя тільки зітхає. Ну чого причепилася? Хоча... Він, по правді, не проти. Бо дівчина йому подобається. Вона така... Така... Наче зіткана зі світла. Звати її Вероніка, та всі кличуть Нікою, хлопці позаочі обзивають Нічкою. Просто так, щоб подразнитися. Але Вероніка на них не ображається. Бо яка ж вона Нічка? Навіть зовні геть не схожа. Русокоса та ясноока. Має карі очі, але не темно-карі, а дуже навіть світло-карі. Володя вкотре зітхає. І чо вона така стара? Йому вісім, їй тринадцять. Була б його одноліткою, він би її на морозиво запросив у «Пінгвіна» — отой кафетерій, що біля оперного. Вуйко йому вчора якраз три рублі дав. Так, щоб мама не бачила. То він би на морозиво і потратив. А так доведеться з хлопцями в тир «на воздушку» йти. Якось спитав двоюрідного брата, чи то нормально, щоб тобі подобалися старші дівчата. Той розреготався, проте відповів серйозно: «Малий, коли тобі буде сімдесят, а їй сімдесят п'ять, то ви рахунки зрівняєте, однозначно. Блін, та яке то має значення, шмаркачу? Вік — штука наживна». Брат у Володі розумний. Йому вже двадцять два, і в нього навіть наречена є. Брат каже, що не стрьомно мати старшу дівчину, стрьомно не мати ніякої. Але Вовчик не погоджувався з братом. Бо тут якраз не про це йдеться. Ніка не його дівчина. Просто вона йому ну дуже-дуже подобається. Брат якось не полінувався і приперся до нього в шаховий клуб, ніби щось там для мами передати. А вдома йому сказав: «Зачотний вибір, чувак! Твоя Ніка — дівка що треба!» А коли здивований

Володя перепитав брата, як він угадав, той навіть здивувався. У клубі всього три дівки і поміж ними Ніка найсимпатичніша.

Володя шморгає носом, укотре зітхає та поправляє на шиї мамин шерстяний шарф. І чому вона така красива? І чому він такий малий?

— Що зітхаєш, Хлопчику Вовчику? Ларингіт — то фігня, одужаєш. А щодо плавання я не жартую. Серйозно. Я теж у твою віці хворобливою була. Так мене тато силою на плавання віддав. Мама протестувала — страх. Скандалила навіть. Верещала, що через тата бідне дитячко запалення дістане, воно ж таке слабеньке. Але ж я тепер хіба що застудою раз на рік хворію, і то день-два. Слухай, ти ж недалеко від СКА¹ живеш? Там басейн зачотний. Чого б тобі не сходити? А зіграймо з тобою партію. Якщо виграю я, ти підеш і запишешся на плавання.

— А якщо я? — прохрипів Володя.

— Ну, не знаю... Якщо ти, то... Я відмовляюся хворіти на ларингіт. — І Вероніка розсміялася, наче дзвіночки зателенькали.

У кімнаті нікого не було. Старші хлопці кудись вийшли, тренер затримувався, інші спізнювалися.

— Ні, так не чесно, — серйозно відказав Володя. На мить задумався і враз видав:

— Нумо так: якщо виграю я, то ти вийдеш за мене заміж. Не зараз, звісно, а коли ми виростемо.

Вероніка розсміялася. Але погодилася на такий спір, беззастережно вірячи у свою перемогу, — і вони зіграли ту партію. Однак, напевно, віри у Володі було

---

¹ СКА — спортивний клуб армії.

більше, бо несподівано для себе Вероніка програла. То була дивна і важка гра. Поки вони обдумували ходи й пересували шахівницею фігури, народу набилася повна кімната. І всі пильнували за тим, як Вовка-ботан просто й вишукано виграє партію у відмінниці й улюблениці тренера Нічки.

Їй тоді було тринадцять, йому вісім. І, можливо, він так би й залишився смішним Хлопчиком Вовчиком в окулярах і з шерстяним шарфом на шиї, якби не вона. Після програної партії сердита на себе та затята Вероніка наступні всі повиграла, навіть із тренером зіграла в нічию. А наприкінці тренування підійшла до Володі й серйозно так сказала: «Той, може, на морозиво? Ой, у тебе ж горло, тобі не можна... То, може, сходимо з “воздушки” постріляти. Цур, я плачу. Я ж програла». Вони їли цукрову вату, стріляли в парку по мішенях, вона реготала з його зовсім дитячих анекдотів, а коли вони прощалися, бо вона знову запізнювалася на урок музики, Вероніка сказала: «Ти класний! Малий ще, але класний! Тільки... От скажи, ти собі подобаєшся ось таким, у шерстяному шарфі посеред літа, у товстих окулярах а-ля ботан чи коли на тебе запросто може наїхати кожен бовдур? Ні? Ну то міняйся, Вовчику. Насправді все у твоїх руках, не в маминих! Тому змінюйся, і хто знає, може, колись ми повернемося до того, що я тобі проспорила». І вона його поцілувала. У щічку. А він стояв як баран і просто балдів, як ото можуть балдіти восьмирічки, коли вперше відчули щось таке, від чого щасливе серце ладне вистрибнути з грудей і стати сонцем.

Їй було тоді тринадцять, йому лише вісім. І дороги їхні розбіглися. Тренер перевів її в дорослу групу,

навчалися вони в різних школах, а на плаванні, на яке він таки записався, тренувалися в різний час.

Так, він з часом про неї забув. Про її красиву русу косу, яка пахла жасмином, про ясно-карі очі, які завжди тримали в собі сяйво, про кирпатий носик, якого навесні так смішно цілувало сонце краплинками-веснянками. Але він добре запам'ятав її слова: «От скажи, ти собі подобаєшся ось таким, у шерстяному шарфі посеред літа, у товстих окулярах а-ля ботан чи коли на тебе запросто може наїхати кожен бовдур? Ні? Ну то міняйся, Вовчику. Насправді, все у твоїх руках, не в маминих!» І він мінявся, і змінився так, що сам собі став подобатися. Полюбився й дівчатам. Бо мав чудове почуття гумору, добре виховання, спортивну статуру. Закінчив медичний, як того хотіла мама (отут їхні з мамою вподобання збіглися). Дякував Богу, що має молодшу сестру, бо інакше мама своєю любов'ю замучила б його до смерті. Хоч вона й так майже під мікроскопом розглядала все, що стосувалося його особистого життя. Усі дівчата, яких Володя обирав, на мамину думку, йому не підходили. Напевне, тому він і втік до Києва. Там і зустрів своє велике справжнє кохання. Мама до весілля сина не дожила. Померла вночі тихо та спокійно. Просто зупинилося серце. Може, і добре, що вона не бачила того, як божеволів її бідний син, коли загинула його дружина, як мало не доконав себе, бо не навчив його ніхто переживати такі втрати.

Ніхто не знає, як після роботи він приходив у порожню квартиру, брав до рук фото покійної дружини і вив від розпачу та горя, чекаючи на кінець світу. Вив, бо чоловіки не плачуть, чоловіки запивають горе

горілкою і виють. Тоді його, як не дивно, знову врятувала вона — цього разу від безнадії. Журнал «Форбс» у вагоні метро, кимсь випадково забутий глянець, стаття про сильних, багатих і успішних, і на світлині — привіт із минулого. Вероніка Вишневецька, тепер уже Кузьменко. Красива, усміхнена. З незмінним сяйвом, яким променіють її очі. Він навіть запах жасмину відчув. І не відразу звернув увагу на молодика поруч із Веронікою. Батька й маму Вишневецьких він трохи знав. А коли врешті добре роздивився фото, аж отетерів: чоловік Вероніки і чоловік його пацієнтки Галини — одна й та сама людина. Чому він тоді її не знайшов і не розповів правди? Чи мав він право розбивати її життя? Бо хто він для неї? Хлопчик Вовчик із минулого, якого вона, звісно ж, не пам'ятає? Але ця фотографія його таки добряче струснула, і він укотре згадав слова Вероніки: «От скажи, ти собі подобаєшся?.. Насправді все у твоїх руках, не в маминих!.. Змінюйся...» Він собі не подобався. Кінець світу може і не настати, хоч вічність пролежи на підлозі посеред квартири п'яний і спустошений, обіймаючи фотку покійної дружини. Тож коли йому запропонували навчання й роботу в Польщі, ухопився за цю можливість як за нагоду змінитися.

А потім було тривале повернення додому. І нове знайомство з Веронікою. Коли вчитель вирішив особисто познайомити улюбленого учня, який тепер мав посісти його місце, з улюбленою пацієнткою. Що він відчув, коли її побачив? Він знову був восьмирічним Хлопчиком Вовчиком, правда, убраним у дорогий англійський костюм, у дорогих окулярах у срібній оправі, модно стриженим, із доглянутою чорною

бородою, за якою й заховав свою розгубленість. Тоді він просто мочав. Слухав безупинне базікання Альберта Аврамовича й картав себе за слабодухість. Він мав відмовитися від цієї пацієнтки, відмовитися — і квит. Тому що — відчував серцем — насправді той восьмирічний Хлопчик Вовчик нікуди не дівся, він так і не виріс. Він добре пам'ятав той спір, програму Веронікою партію та обіцяний приз. Хлопчик Вовчик вирішив чекати. Він чекав на неї довгих тридцять років і вже точно більше її не покине.

Він не втікав. Старався бути поряд тоді, коли їй було найважче. Викидень — і він майже чергує в лікарні. А вона виглядає-видивляється Ростика. А вона питає про Ростика. Чесно думаючи, що Володимир Олексійович просто дуже хороший і дбайливий лікар, професіонал, якому довіряєш найсокровенніше, і тому він так упадає біля тебе і твого ліжка. Але любить і чекає вона свого Ростика. Нова вагітність — і новий розпач. Він готовий був небо прихилити, тільки щоб те дитя народилося. І ось лікарі сотворили майже неможливе. Ця вагітність була найдовшою. Уже рахували дні до пологів, але... Щось зловісне творилося довкола цієї світлої жінки. Дитина просто померла в материнському лоні, відмовилася народжуватися. Зробили розтин, і патологоанатом розвів руками: усе в маленькому було гаразд, жодної патології не виявлено. І в материнському лоні лікарі не виявили жодної зміни. Якась чортівня ставала на заваді професіоналу Володимирі. Не було тут божого провидіння, а була якась інша сила. Того вечора щось наче тримало його на роботі, не відпускало додому. Пацієнтку перевели з реанімаційного відділення. Вона вже

самостійно вставала, ходила палатою. Батько оплатив для доні ВІП-палату з телевізором, крихітною кухнею, власною туалетною кімнатою й розкішною ванною. Володимир Олексійович тільки на мить зазирнув, щоб подивитися, чи все гаразд із його Веронікою? То потім він придумав історію про мобільний телефон, наче забутий у її палаті. Устиг саме вчасно. І йому вдруге стало страшно. Привид мертвої дружини ставав Веронікою... Смерть підійшла як ніколи близько. Коли він витягував її з води та перев'язував зап'ястки, гукаючи на допомогу, Вероніка безупинно просила дозволити їй померти, тому що дитячі голоси в голові зводять її з розуму. Потім вона про це забуде, а він так нікому й не розповість.

Володимиру важко цілком усвідомити, що переживала та переживає Вероніка. Він ще не зустрічав такої одержимості власним чоловіком, яка була в неї. Чоловіком, який на неї не заслуговує, чоловіком-зрадником, котрий позаочі кокетує направо і наліво з медсестрами, навіть дозволяє собі геть непристойні жарти. Так, Володимир «здав» Ростика панові Янушу, щойно його впізнав. Він просто не міг бачити, як цей дволикий блазень людьми маніпулює. Пригадав, коли той приходив з Галиною до нього на прийом. Ще в Києві. Тоді він говорив ті самі солодкі слова юній Галі, зізнавався у вічному кохані, притуляв вухо до жіничиного живота, удавав, що розмовляє з малям. А після того як Галя втратила дитину і її посеред ночі ледве врятували, Ростислав у лікарні з'явився тільки третього дня. Похмурий та насуплений. Звинувачував спочатку жінку в недбалості, бо не виносила дитини, кричав на медсестер, наїхав на Володимира, начебто це його

провина, бо мусив урятувати маля. Потім клявся Галі у вічному коханні та обіцяв, що вони офіційно поберуться, щойно вона випишеться з лікарні, і що він ні в які відрядження від неї не поїде. А потім Володимир знайшов у вагоні забутий журнал.

Скільки в Ростика було таких Галь? Мабуть, удо-сталь. Та вже однієї такої зради забагато, щоб бути прощеним. І коли з'явилася звабниця Лена, Володимир вирішив, що все розповість Вероніці, бо вона та-ки мусить знати правду.

І ось тепер вона тут, у його квартирі. Вероніка Вишневецька. Ніка, Нічка. Він може торкнутися її шкіри, вдихнути знайомий запах жасмину, яким навіть зараз так звабливо пахне її волосся. Вона вранці йому зателефонувала щодо Карпат. Сказала, що таки хоче поїхати, що домовленість у силі, якщо тільки він не передумав. І що поки він збиратиметься, вона сама до нього заїде, щоб не гаяти часу. Володимир здогадувався, що поряд з нею стоїть сувора пані Урсула й добиває запитаннями: «Куди? З ким? Навіщо?», тому жінка хоче якнайшвидше забратися з дому. Він скоренько надиктував адресу, сказав, що чекає, і заходився збиратися.

Вероніка з цікавістю обводить поглядом квартиру Володимира.

— У вас гарний смак, пане Володимире! Я теж хочу такий колір стін — лимонний, насичений, наповнений сонцем. І мінімум меблів. Бо скільки одній людині треба? Нехай краще буде багато просто...

Вероніка затинається на слові. Її очі раптом вихоплюють світлини, що висять над письмовим столом. Жінка уважно роздивляється одну з них. На ній —

хлопчик з неслухняним чорним волоссям, в окулярах у грубій чорній оправі, з шерстяним шарфом на шиї стоїть біля крісла, на якому сидить поважна пані в капелюшку, строгому темному костюмі, елегантних чорних рукавичках і чорних туфлях. Жінка пригортає маленьку дівчинку: віком мала, певно, ледь понад рік, а на майже лисій голові — величезний бант.

— То я, моя мама й сестра, — випереджаючи запитання, говорить Володимир. — Мама вже давно нема. Сестра заміжня, мешкає з чоловіком і синами у Львові. Я вже про це розповідав. Я готовий, можемо їхати.

Вероніка знову уважно дивиться на фото, тоді обертається до чоловіка і грайливо випалює:

— Хлопчик Вовчик! Як не соромно було так довго мовчати й не зізнаватися? Ти ж Хлопчик Вовчик, якому я програла шахову партію і разом з нею спір. І за якого я так і не вийшла заміж.

— Поки що, — іронічно відповідає Володимир Олексійович.

7

— І ти збрехав, коли розповідав історію з глянцем, що вперше мене побачив на сторінках журналу. Чому? — Вероніка дивиться просто в очі — і тут не викрутишся.

— Ні, майже ні, — сумно відповідає Володимир. — Такою, якою ти стала, я і справді побачив тебе вперше тоді, на глянці.

— А чому раніше не зізнався? Ех! Ну і хто ти після цього? — весело запитує Вероніка, коли машина рушила.

— Як хто? — іронізує Володимир. — Твій лікар.

— Це просто капець. Ти — Хлопчик Вовчик. Якби я комусь із наших сказала, що поважний лікар Володимир Олексійович Синельський, знаний в Україні і за кордоном, і є тим самим Хлопчиком Вовчиком, мені б ніхто не повірив.

— До речі, мене Хлопчиком Вовчиком називала тільки ти, — відповідає в тон Вероніці Володимир. — Для більшості я був Вовка-ботан. Ти ж навіть мого прізвища не знала. Ну, не знала, зізнавайся? Тому

що я для всіх завжди був просто Вовка. Та кого я дурю? Просто Вовка-ботан. А якщо чесно, я боявся, що ти мене просто забула і не пригадаєш. Навіть на оцих старих світлинах не пригадаєш. Ти ж завжди була така... така...

Затнувся й зітхнув.

— Жартуєш. Як я могла забути восьмилітнього шкета, котрий мене, як шмаркачку, а не перспективного grosмейстера, розтер на шахівниці на порох. А блокада Німцовіча, яку ти тоді застосував, мені досі в страшних снах ввижається. Я й зараз її пам'ятаю. Може, тому, що мені не так часто ставили шах і мат. От хіба що життя...

Вероніка теж зітхає і вже веселіше додає:

— Знаєш, я оце хотіла просити тебе перейти на ти... А воно бачиш як. І просити не треба. Бо Хлопчику Вовчику якось не випадає викати. Скажи, а як ти переміг свої ларингіти-тонзиліти?

— Медом, — серйозно відповідає Володимир і всміхається, бачачи в дзеркало, як на мить серйозно зависла Вероніка. — Переміг твоїм рецептом. Пригадуєш?

— Та пригадую. Плаванням і пробіжкою? Молодець, — відповідає Вероніка. — Боже, яка я зануда була в підлітковому віці. Всіх повчала. Знала, кому і як краще. Як ти мене терпів?

— Терпів. Смішна ти, — відказує Володимир. — Ти просто себе збоку не бачила. Попробуй не терпіти. Убила б.

І вони з Веронікою голосно сміються, пригадуючи дитинство, тренера, змагання, кумедні та не дуже історії, друзів по клубу...

— А чому ти закинула шахи? — цікавиться Володимир.

— Вийшла заміж, — відповідає Вероніка.

— Це не причина. Я серйозно запитую. Василь Михайлович вважав тебе серед нас найперспективнішою. У тебе ж геніально-математичний склад розуму. Це слова не мої, а тренера. Ти була його улюбленицею. Хоч і вредною, але улюбленицею. Коли тебе перевели в старшу групу, я засмутився, думав шахи кинути. Без твого «Хлопчик Вовчик» вони не були такими привабливими. А потім Василь Михайлович сказав, щоб я не киснув, бо за кілька років теж потраплю у старшу групу. Він знав, що ти мені дуже подобаєшся і що шахами я захоплювався тільки тому, що ними захоплювалася ти.

— То я тобі подобалася?

— Ти всім подобалася.

— Неправда.

— Правда. І ти це знаєш, Веронічко-Нічко. То чому ти кинула шахи, зізнавайся?

— Я відповіла чесно, без жартів. Я справді вийшла заміж. Точніше, спочатку навчання забирало багато часу, на шахи його ставало дедалі менше, потім у моєму житті з'явився він і став для мене найцікавішою шаховою партією. Принаймні я донедавна щиро так вважала. Виявляється, я сама собі все придумала, повірила в придумане і довго жила у світі ілюзій. Я довго думала, що розіграю на шахівниці ферзевий гамбіт, а він виявився зовсім не гамбітом, та й шахи не шахами, а доміно.

Володимир мовчить. Що тут скажеш?

— Уранці телефонувала моя студентська подруга Леся. Вона добре знає і мене, і Ростика ще з юності. Він учора таки додзвонився до неї. До мене не може,

бо я змінила номер, а він його не знає. Точніше, не знав. Леся йому здала, а до ранку її замучила совість, тож вона мене попередила. Я Леся не звинувачую. Просто цей покидьок уміє розчулити жінку, уміє змусити йому довіряти. Уміє добирати слова, змінювати інтонації, навіть лестить професійно, у міру. Яка жінка на таке не поведеться? Ми ж часто любимо вухами. Навіть моя Леся повелася. Уявляєш, пожаліла його. Попри те що бачила кляте відео, яке мені на вайбер скинула та коза.

— Звісно, відео...

— Відеодоказ. Так, кішечка Лена добре підготувалася. Прислала мені вайбером відео, на якому він з нею спочатку кохається, а потім говорить про мене всяку фігню. Добрячка Леся навіть після побаченого жаліє його.

Вероніка вмовкає. Їй досі болить, вона нервово куцається в куртку, наче змерзла.

— Увімкнути пічку? — турботливо запитує Володимир.

— Ні, не треба. Вона не зігріє там, де зимно, і не загоїть там, де болить. Двадцять три роки брехні. Двадцять три роки...

Жінка зболено заплющує очі. Він має щось сказати таке, щоб її розрадити.

— Може, не двадцять три, Вероніко. Я впевнений, він кохав тебе, коли ви одружилися. Може, його таким зробили гроші. Великі гроші навіть великих праведників роблять затятими грішниками. А твій тато, наскільки я знаю, майже сином Ростика вважав. Довірів йому всі фінанси. У кого ж тут дах не знесе? От і маєш спокусу — матеріальну, і чоловік її не здолав.

— Ні! Не кохав. Певно, я таки йому подобалася, бо спати в одному ліжку двадцять три роки з тим, хто тобі огидний, — це занадто навіть для Ростислава. Маленька надія на хоч примарне кохання з його боку, звісно, жевріє, але його не питаєш, бо все одно правди не скаже. Просто напускатиме туману. Тому ми з тобою і їдемо в Карпати. Я мушу знати, чи Ростик мене хоч трішки любив і чи була хоч крихта щирості в його словах, коли він зі мною кохався? Та й чи кохався він зі мною, чи бачив у кожній жінці ту, яка не схотіла йому належати? Вона його і не стала, бо пішла в засвіти. А ще маю маленьку підозру щодо всіх моїх мертвих дітей, що то насправді не я винувата в їхній смерті. Після розмови з Галею я тільки переконалася в тому, що це може бути правда. Одинадцять діток я знайшла, залишилося дванадцятье. І ми з тобою їдемо в Карпати по відповіді.

Володимир мовчки кивнув. Джіпієс-навігатор скеровував мандрівників до місця, що його ввела в пам'ять Вероніка ще у Львові: Львів — Заросляк, 258 км, приблизний час у дорозі — 4 год., 31 хв. І зараз пристрій промовляв, що до місця прибуття залишилося сто кілометрів.

8

— Ой, красна пані, се таке давнє, шо і желувати¹ за ним не варт, — зморений життям гуцул, увесь сивий, із жовтим обличчям та вицвілими банькатими очима, перелякано ворушить беззубим ротом, нервово сіпає плечима та все норовить відвести погляд.

— Іване, агов! Це я, Вероніка! Пригадуєш мене? Я студентська подруга сестри твоєї, Ксені, дружина найкращого твого приятеля Ростика. Ну, чого ти до мене «пані» та на ви? Невже не впізнав?

Гуцул шукає очима дружину, але її Володимир заппадливо, поки давні друзі балакатимуть, відіслав у сільський генделик по горілку та закуску. Сунув їй у руку п'ятисотку, і жінка відразу подобрішала. Бо коли біля їхньої зеленої брами зупинився позашляховик і з нього вийшла гарно вбрана парочка, вона поводитися геть вороже. Навіть на поріг хати спочатку пускати не хотіла. Брехала, що ні про яких Гоцулів

---

¹ Желувати (*діал.*) — шкодувати.

вона не чула, що такі тут не живуть. Точніше, колись жили, але продали хату їй, тож вона теперечки тут справжня газдиня. А вона по паспорту ніяка не Гоцул, і їхали б вони куди подалі. Коли ж Вероніка назвалася як Кузьменко, то жінка, ні слова не сказавши у відповідь, сполохано кинулася до хати. За кілька хвилин із літньої кухні вийшов, спираючись на палицю, чоловік. У ньому Вероніка ледве впізнала Івана. Той поводився якось нервово, навіть не привітався, лише сказав іти за ним.

Правда, повів їх не до великої двоповерхової кам'яниці, котра дивилася на світ великими пластиковими вікнами, красивими гардинами та квітучими орхідеями на підвіконнях. Чоловік повів гостей у похилену літню кухню, де неприємно пахло кислою капустою та сухим тютюном. Скидалося на те, що в літній кухні не просто варять їжу для худоби чи роблять брудну господарську роботу, а живуть. Бо розкладений диван, що стояв у кутку, був не просто застелений веретою, а мав перину і пухові подушки.

— Заходьте, раз приїхали, — забубонів Іван. — Сідайте, де видіте. Ото навіть на стільчиках біля столу.

Володимир підморгнув Вероніці, вийшов з хати, і вона почула, як він розмовляє з дружиною Івана. Він зумисно не пускав її до хати, відволікаючи розмовами.

Вероніка роззирнулася. Убогість вражала. Брудний посуд був складений в таку саму брудну пластикову мийницю, стіл весь у крихтах від достоту не сьогоднішньої їжі, на крихтному віконечку, котре виходило на подвір'я і витріщалося на стіну нової хати, висіла якась замацана дірява шмата, яка хіба приблизно

була схожа на занавіску. На засмальцьованій кіптявою стелі притулилася одинока жарівка. Вона ледве жевріла тьмяним жовтим світлом. Була така самобрудна, як і все довкола — стіни, долівка. У кутку миготів фоном телевизор, демонструючи рекламу якоїсь кави. Правда, без звуку. Мабуть, звук господарі заподливо скрутили, а може, його в телевізорі й не було — Вероніка цьому не здивувалася б. Вона стріпнула зі стільця якісь крихти та сіла на нього.

— У хаті живе син із сім'єю, а ми з жінков тут, — наче виправдовувався чоловік, охаючи та всідаючись на диван, просто на бебехи. — А нам багато і не треба. Хіба здоров'я. Ото в тій клятій Італії на заробітках здоров'я й стратив. Спочатку мама слабували, потім дітей треба було піднімати, хату будувати, весілля справляти, щоб не гірше ніж у людей. Ото і заробив болячок. Біда, пані. Чиста біда.

— Іване, ти хіба не пам'ятаєш мене? Яка я тобі пані? — Вероніка дивилася на чоловіка зі співчуттям. Що зробили з тим моторним, язикатим, веселим парубком важка праця та роки!

— Та чого не пам'ятаю?— сумно відповідав чоловік. — Я стратив здоров'я, але не глузд. Та якось не випадає таку файну молодичку кликати просто Вероніков. То вже вибачейте, пані, язик не повертається.

— Добре, Іване! Якщо тобі так зручніше, то нехай буде пані. Я до тебе в пильній справі. Можливо, мої запитання тебе здивують, але для мене твої відповіді мають велике значення. Я хочу дізнатися про те, як насправді померла твоя сестра Ксеня. Ти, може, мені не повіриш, але від того залежить моє майбутнє. Розумієш?

— Ой, пані, ви будете душко желувати, коли почуєте правду. Та й води доста утекло з тих пір, шо йой. — Іван нервово сіпнувся і втупився очима в долоні. — Ксеня, няньо¹, мама вже давно на тому світі. Осталися добра пам'ять про них і полупаний я, і мене вже не зріхтувати.

Вероніка сумно зітхнула. Важко буде їй розговорити цього чоловіка.

— А якщо ми тобі за правду заплатимо, — почувся голос Володимира, — то розкажеш?

— Як то? — насторожився гуцул, відразу оживши від почутого.

— Грішми. Гривнями або долярами.

— Тисяча долярів. — У дверях стояла дружина Івана, узявши руки в боки й жадібно свердлячи очима Вероніку.

Вероніка від несподіванки не знала, шо і сказати.

— Марічко, туйво, воно якось не випадає. Ми ж обіцели ціхо сидіти і лишнього не пашталякати.

— Ігій на тебе, Йване, — жалібно заголосила Марічка. — Якщо його жона сюди приехала, то, певно, уже шось знає. І так за два місяці він нам винен. Тому, любасику рідний, не комизься і не мнецкай словами. Скажи людям правду. Твое лікарство грошей коштує. А я тим часом на стіл на веранді накрию. Там трохи чистіше. До Ганьки Лисючки збігаю по дещо, бо в Роми не все, шо мені треба, купила. А ти не мовчи. Твій Ростик спалився, і тому оті двоє тут.

— Ади, Марусю, може, не треба? Він-бо мій друг! А вона його жона. А не все жонам про їхніх чоловіків тре' знати, — благав дружину чоловік.

---

¹ Няньо (діал.) — тато.

— Хто тобі друг? Ростик? Нихарапутний¹ брехач він, а не друг. Ти зиркни на них. — І жінка брудним пальцем тикнула спочатку у Вероніку, тоді у Володимира. — Видиш чи не? Яка вона Ростикю жона? Який у сраці Ростик? Розкажуй правду, а то я розкажу і гроші собі заберу, а ти подихай під плотом.

— Пане Іване, — озвався Володимир. — Будь ласка, розкажіть усе, що знаєте. Якщо ми вважатимемо, що ви сказали правду, бо дещо нам про цю історію вже відомо і тому ми тут, — то до обіцяної тисячі доларів ще додамо. Скільки вам платив Ростислав?

— Ото як Йванко з Італії вернув, то два роки в листопаді буде. То Ростик дав нам гроші на Йванкове вилічине². Він дуже боявсі, що ви, пані, про все дознаєтисі.

— Гаразд, — рішуче сказав Володимир, дістав із кишені гаманець, простягнув кілька купюр Марічці та строго додав: — Якщо Іван буде чесним і дасть відповідь на всі запитання пані Вероніки, отримаєте стільки ж.

Жінка жадібно перелічила гроші, запхала їх за пазуху, і на своїх тонких ніжках за два кроки опинилася біля чоловіка, щось зашептала йому на вухо, а вголос промовила:

— Він вповість. Я не сумніваюсі. Правда, Йванко?

Іван зітхнув, відкашлявся, ухопив зі столу горня з якоюсь прозорою смердючою рідиною, кілька разів жадібно ковтнув та й заговорив. Марічка тим часом квапливо вийшла з хати.

— Ростикю завжди подобалася моя сестра Ксеня. Воно й не дивно: Ксеня подобалася всім. Було в ній щось таке відьомське чи шо. Се до неї хлопів

¹ Нихарапутний (діал.) — бридкий.

² Вилічине (діал.) — лікування.

і притігало. Я вже студентом був, Ксеня до школи ходила. З Ростиком ми не тільки вчилися разом, а й жили в одній кімнаті. Ви ж знаєте. От я його до себе в село на Різдво і привіз. Щойно Ксеню zobачив, то йому аж заціпило. Ми потому з хлопцями довго з нього реготали. Бо наш балакучий Ростик перетворився на німого слудвана¹. Він ходив за нею тінню, поки жив у нас. Ми повернулися у Львів на навчання, а Ростик і далі марив Ксенею. А коли сестра стала студенткою та перебралася до Львова, то Ростик проходу не давав, бігав за нею, а вона від нього. Насміхалася з хлопця, дрочила², а він терпів. Я часто вмовляв його кинути ту затію, бо ніц доброго не вийде, я ж свою сестру знаю. Та Ростик у відповідь сердито сопів та провадив своє. І раптом я дізнаюся, що в нього з'явилася нова пасія. Я навіть втішивсі: нарешті товариш отямився. Ви тоді були на третьому курсі, ми на п'ятому. Ростик, як закінчив інститут, то в аспірантуру вступив, а я вернув додому. Аж тут лихо: заслабнула мама. А лікування грубих грошей потребує. І лікарня на мені, і господарка, і гроші комусь заробляти треба. Тому Ксеня перевелася на заочний. Але грошей на лікування все одно бракувало. Та раптом наш родич далекий пропонує поїхати в Італію на заробітки. Почали ми з сестрою робити документи, саме тоді в мене роман з Марічкою закрутивсі. Ну, пібралися ми, а тим часом і документи справили. Ото мали завтра рушати в дорогу, а увечері як сніг на голову — Ростик об'явився. Упав Ксені в ноги і нумо допоминатисі³, щоб вона

¹ Слудван (*діал.*) — недотепа.

² Дрочити (*діал.*) — дражнити.

³ Допоминатисі (*діал.*) — наполегливо просити.

нікуди не їхала і стала його жоною. А якщо так конче треба їхати, то він готовий з нею в Італію теж, аби тільки поряд бути. Ксеня йому в обличчя розреготалася. Сказала, що вона його не любить і навряд чи коли полюбить. Що він для неї ніхто і чимсь більшим за ніхто навряд чи стане. Тоді взяла його за руку і повела кудись. Назад повернулася сама. Сказала, щоб я Ростиком не журився. У нього все буде файно. Бо вона його притокмила¹, віддала в добрі руки його майбутнього. Ксеня говорила про вас, пані Вероніко. Я жартома спитав Ксеню, хто ж тоді її майбутнє? Вона серйозно відповіла, що її майбутнє від неї хтось ховає і як вона його не силується розгледіти, ніц до пуття не виходить. Ви, мабуть, уже чули історію про босорку Ксеню? Тільки лайдак у нашому селі про неї не знає і не переповідає, додаючи до правди стільки несусвітньої брехні, що істина давно вже спочиває на дні Синевиру.

Чоловік знову хапнув горня, ще раз добряче ковтнув і повів далі вже веселіше. Певно, це були якісь чарівні ковтки, бо вони додавали Івану впевненості:

— Ми з Ксенею поїхали таки на заробітки в чужу країну, навіть мови якої не знали. Коби не Ксеня, то я навряд чи надовго там затримався б, позаяк на початку тежко доводилося гудзувати². Тим паче мамин дохтур казав, що операція дає тільки п'ятьдесят відсотків шансу на виздоровлення. Але ви знали нашу Ксеню, пані Вероніко, і знали, яка вона затьята³. Вона спочатку своїм босорканським непробстим знанням маму пробувала лічити, але є такі болячки,

¹ Притокмити (*діал.*) — прилаштувати.

² Гудзувати (*діал.*) — працювати.

³ Затьятий (*діал.*) — упертий.

від яких тільки хірург і допоможе. До всього Ксеня казала, що добре видить мамину будучину: мама житиме, і в онука на весіллі погуляє, і правнучку встигне побавити. Що про заробітки довго вповідати? Зарібок як зарібок. Працюєш кьижко¹, і все на чорно, маєш менше за італійця за ту саму роботу, но і за це дякуєш, тому що вдома стільки не заробиш, хай як старайся.

Увесь той час ми з Ростиком зідзвонювалися. І про вас, пані Вероніко, розмовляли тожи. Він все вас із Ксенею порівнював і навіть в дечому ви, як він байкував², були від Ксені ліпші. Кумедне то було порівняння, наче він сам себе хтів від чогось відговорьбити. А коли Ростик з вами вирішив пібратисі, то Ксеня втішилася так, наче то вона заміж виходила. Навіть вигадала перевізниками вам весільний подарунок у Львів передати. Чайний сервіз на дванадцять персон. Дивний такий. Зрештою, як і моя сестра. Сервіз, на якому замість квіточок намальовані лилики. Дванацять лиликів на дванацїти горнятах. Коли я спитав, чому такий дивний дарунок, то відповіла — жартома чи не жартома, хїба її розбереш? — що в Китаї чи то в Японії, уже не пригадаю, кажана вважають провісником щастя, не те що в нас, у гуцулів. І тому нехай Ростіку й Вероніці в житті щастить по-китайськи.

— Тільки пощастило нам не по-китайськи, — перрвала чоловіка Вероніка. — А таки по-гуцульські. Та ти не зважай, Іване, на мої слова. Кажи далі.

Іван кивнув і повів:

— Ви би бачили, пані Вероніко, як Ксеня ніжно та дбайливо в коробку пакувала той сервіз, слухаючи

¹ Кьижко (діал.) — важко.

² Байкувати (діал.) — говорити.

мої кпини. Я жвиндів¹, що ото сміху буде, коли молодьита розкриють коробку, а там самі черепки. Та хіба вона коли кого слухала? Зробила по-своєму — і квит. Я пропонував подарувати молодьитам гроші. Вона сказала, що у Вероніки все є, навіть пташине молоко на вечерю. А ось такого красивого сервізу точно нема. «Будуть вони з Ростиком ранками чи вечорами чай пити і нас із тобою згадувати». Ксеня відчувала якусь материнську відповідальність чи що за щісливий льос² Ростислава. Вона його ніколи не любила. Жьилувала³ — так. Як жаліють прибудного пса, котрий лиже вам руки і заглядає в очі, бо ви кинули йому кусень хліба, і так той пес до вас прив'язується, що вважає газдою, згодом другом і, коли перейти межу, то і власником-заручником вашої душі. Незрозуміло баю? — чоловік сумно подивився Вероніці в очі й додав: — Зараз усе зрозумієте.

Він підвівся з крісла, зачерпнув з відра води, випив, витер долонею рота, запитав, чи гості не хочуть пити. Гості не хотіли. Тоді він повернувся на місце і повів далі:

— Маму ми з того світу з Божою поміччю та поміччю файного хірурга таки повернули. Десять відсотків шансу перетворилися після операції на всі сто. Але потрібна була тривала реабілітація і гроші на неї. До всього Марічка саме привела на світ нашого сина. І малий, і породілля теж потребували грошей. Марічка з малим поки жила в нашій хаті, але було зрозуміло, що треба будувати нове житло, бо в нашій

¹ Жвиндіти (*діал.*) — недоречно казати.

² Льос (*діал.*) — доля.

³ Жьилувати (*діал.*) — жаліти, берегти.

рукавичці всім не розміститися. От і далі гарували ми з Ксенею в Італії, передаючи гроші і на лікарства для мами, і на нову хату. Минуло два роки, і якимось суботу, з самого ранку, мене розбудив дзвінок. Телефонував Ростик. Сказав, що він в Італію приїхав у відрядження, і запитав, чи не хочемо ми вздрітисі.

— Стоп, — спинила Вероніка чоловіка. — Це було в лютому двотисячного, напередодні свята закоханих?

— Точно, еге ж. Ми якраз винаймали манюньку квартирку в найтанчому¹ районі Рима. А чому ви питаєте, пані Вероніко?

— Тому що Ростик вам брехав. До речі, як виходить, мені він теж не казав усієї правди. Адже в Італії був не у відрядженні. Ця поїздка в Рим була подарунком мені на день усіх закоханих. Колізей, собор Святого Петра, Капітолій, фонтан Треві, замок Святого Ангела — то все ми мали побачити... І раптом я захворіла — чи то добряче отруїлася, чи вірус підхопила. Тепер я щодо цього сумніваюся: чи, бува, коханий мені до вина чогось не підлив? Бо йому нічого, а я труп. Цілий день провалялася в ліжку в готелі. Висока температура і постійно на сон хилить. Ледве його вмовила не сидіти зі мною, не пильнувати мій сон, а таки побачити Рим і за себе, і за мене.

— Ваші сумніви не безпідставні, Вероніко, — невесело додав Іван, затуляючи очі долонями. — І зараз ви дізнаєтеся чому. Думаючи про Ростика, я тишився як мала дитина. Найліпший мій друг, з яким найкращу частину життя, студентську тобто, прожито і пережито, от-от буде тут. Ксеня не поділяла моєї

---

¹ Найтанчий (*діал.*) — найдешевший.

радості. Навіть пропонувала залишити нас, а самій кудись там сходити — чи в кіно, чи в гості до спільних знайомих напроситися. Ледве її відговорив. Бо Ростик і її друг. І Ксеня, добра душа, таки мене послухала. Навіть більше: накрила багатий стіл, запекла рибу, наробила салатів. Ростислав прийшов. І ми його ледве впізнали. Він дуже змінився. Ксеня навіть жартома казала, що Вероніка зробила з Ростика людину. Важний такий. Елегансько вбраний. Напомажене волосся, доглянуті нігті. Але, як і колись, він не зводив очей з Ксені. Пожирав її просто, аж встидно було на то дивитися. Жинатий чоловік наче. Звичайно, прийшов у гості по-панськи, не з порожніми руками. Приніс дорогого вина, накупив солодошів, фруктів, фанфаронився багатими родичами, себто вашими батьками, пані Вероніко. А ще вихвалявся, що став правою рукою тестя в бізнесі, що той має його за сина. І так, між іншим, удавано жалівся, що йому важко пристосуватися до львівських багатіїв, що почувається чужаком і навіть нам заздрить, бо ми лишилися собою, а він змушений грати якусь тупу роль. Говорив, що радий нас видіти і щасливий мати таких друзів. Налили, випили, закусили. Раз, другий і... я наче кудись загараздився¹, бо моя дурна голова вимкнулася. Отямився я посеред ночі від того, що шлунок скрутився в тугий вузол і так його різало, що, здавалося, ось-ось пірветься. Ледве змусив себе розплющити очі і зрозумів, що таки набрався, бо, замість сидіти за столом, лежу під ним. Навкарачки виповз з-під столу і так само навкарачки поперся до вбиральні. Мене знудило,

---

¹ Загараздитися (*діал.*) — провалитися.

і тільки тоді в голові трохи прояснилося. Ноги й далі були ватні, не міг на них і стати. Хотілося знову вирубитися. Вирішив так і зробити, але ж не в туалеті біля унітазу. Тож змусив таки себе підвестися і, тримаючись за стіни, рушити в кімнату. Дорогою перечепився через стіл, за яким ми випивали, і, замість налити собі води, хильнув те, що першим попалося під руку. А це було те саме вино, яке приніс Ростик і яке ми так і не допили. Ковтнувши, я заляк з келихом у руці. Бо те, що побачив, у здоровий глузд не влазело. На лужку¹ лежала голісінька й неприємна Ксеня, зверху на ній сидів розпашілий та упрілий Ростислав і... Він... він... він насилував, тобто гвалтував мою неприємну сестру.

Іван замовк. Вероніка зойкнула й затулила долоною рота, щоб не закричати.

— Мабуть, ся мирза² щось домішала до вина, бо, замість того щоб накинутися на нього з кулаками, вибити йому всі зуби, повисмикувати все волосся, я вирубавсі. Спамітала³ мене Ксеня. Вона була весела. Запитувала, чи, бува, не пригадую, як і коли Ростик пішов, бо ми втрюх так набралися, що повирубувалися хто де. Дивувалася, що заснула не в себе у лужку, а у м'якому кріслі, і чомусь блюзку мала вбрану навиворіт, а спідницю задом наперед, цікавилася, чи не грали ми в якусь гру на роздягання. Їй так боліла голова, що тільки душ зі зимнов водов до тями і привів. Я вілупився на сестру і тільки заперечливо кивав головою. Виявляється, я проспав аж цілу добу. Знаєте,

¹ Лужко (діал.) — ліжко.

² Мирза (діал.) — покидьок.

³ Спамітати (діал.) — привести до тями.

я навіть подумав, що мені голий Ростик, котрий гвалтує Ксеню, наснився, — таким нереальним то все видавалося, і я все не рішався розповісти сестрі. Після цієї злочасної п'янки Ростика як вода змила. На мої дзвінки він не відповідав. Ксеня жартувала, що ми, мабуть, його по п'яні чимсь образили. А я собі думав, що і добре, нехай... Усе забудеться, минеться. Не минулося. Десь через три тижні в Ксені почався токсикоз. Її шлунок не міг утримати ані крихти їжі. Її постійно мутило. Сестра не розуміла, що з нею не так. Сходила до лікаря, той одразу спитав, чи дівчина часом не груба, тобто вагітна. Ксеня покрутила пальцем біля скроні, бо ж від кого? Хіба від Духа Святого. У неї вже два роки нікого не було. Робота, дім, гризоти за мамине здоров'я, і знову робота. Лікар переконав зробити аналізи. Ті підтвердили вагітність. Приблизно 3—4 тижні. Ми хоч і віруючі люди, але в непорочне зачаття мало віримо, Ксеня теж не повірила. Єдине, що вона не памітала, це вечір з Ростиком. А то пояснювало і вбрану навиворіт блузку, і обернену задом наперед спідницю...

— А ти? — Вероніка дивилася на бесідника нажаханими очима.

— Що я? Тоді я й зізнався. Казав, що був упевнений, то мені приснилося. Бо ніколи не міг нічого такого на Ростика й подумати. Він не був святенником, але й покидьком наче не був. Важко нам дався той час. Ксеня називала мене хруньом¹, дзяворіла², голосила, але аборт відмовилася робити. Відмовилася вона і шукати Ростика. Сказала, що, коли я бодай комусь

¹ Хрунь (*діал.*) — зрадник.

² Дзяворіти (*діал.*) — плакати.

про це обмовлюся, прокляне. А вона могла. Я пригадую, як на полонині до неї, тринадцятирічної, пастух Василь часто чіпався. Проходу не давав, то вона його спочатку попереджала, а потім таки заклела. І він після сего до шпиталю попав. Відтогди її босорков і стали прозивати. Нираз¹ я перепитував сестру, чи впевнена вона щодо Ростика? Вона його зневажила. Казала, що не хоче такого неня для своєї дитини. Вікохає її сама. Ліпше ніякий, чим гвалтівник, брихач та зрадник. Всяке я передумав про Ростислава. І про його жьихну² любов до Ксені такіж. То вона перетворила нисогіршого³ хлопа на звіра. Навіть ікось⁴ почав її переконувати, що Ростислав, може, і не найпаскудніший різновид батька та чоловіка, бо любить її. Ох, як вона скаженіла. «Ти придурок, брате! Як ти собі уявляєш наше з ним життя, навіть якщо припустити, що я на це піду, хоч я не піду ніколи, бо раніше я його просто не любила, лише жаліла, а тепер люто ненавиджу? Гарний чоловік, нічого сказати, — збоченець, гвалтівник і боягуз. До всього, він пошлюблений. Так, великий грішник. Але перед Господом він сам буде у своїх гріхах каятися і за них розплачуватися. І тільки через любов до Вероніки я його досі не прокляла. Тому що то я його їй підсунула. Розумієш, я... І впевнена: він не спиниться на одній мені. Але цього разу він вибиратиме жертв зговірливіших, бо в нього з'явилися гроші. Пригадуєш, як він цим вихвалявся. Шиковав. Гроші тестя — козирний туз.

¹ Нираз (*діал.*) — інколи.

² Жьихний (*діал.*) — страшний.

³ Нисогірший (*діал.*) — нормальний.

⁴ Ікось (*діал.*) — якось.

От я досі не вирішила, як бути з Веронікою? Як їй очі відкрити? Вона ж не повірить. Про вагітність розказати, то вона подумає, що ми бідного Ростика обмовляємо. Халепа».

Отак ми й жьили. Ксеня кимось дивом знаходила для себе в Римі роботу. Така груба, тобто дуже вагітна. Її італійці жьилували, і навіть більше платили, аніж інших жінкам. І коли мені здавалося, що вже нічого лихого не станеться, і ми потроху почали чекати пологів, об'явився Ростислав. Бо я не стримався і якомсь зателефонував йому — не для того, щоб повісти правду, а щоб обізвати мудаком. Бо хто він, як не мудак? І про грубу Ксеню я тоже повів.

Був початок жовтня. Родина, за віллою якої ми дозирали¹, поїхала на тиждень у Канаду. Ми з сестрою пильнували зимовий сад та котів-собак. Якмай² виртали з роботи, коли захопили Ростика на порозі нашої квартири. Сидів занюрений. А коли зовидів грубу Ксеню, то став перед нею на коліна і почав молити пробачення. Ага, у нього вже у звичку ввійшло — ставати перед Ксенею на коліна. Повів, що його совість замучила. Я кинувся на нього з кулаками, розбив йому носа, він упав, ударився головою об бруківку. Він не боронився і зносив мужньо копняки та штуси³. Я обзивав його насильником, котрий те і вміє, що гвалтувати непритомних жінок і плодити байстрят. Ксеня не боронила. Вона стояла і мовчки дивилася, як Ростислав стікає кров'ю. Я вчасно вговтався. Зрозумів: іще трохи — і я його приб'ю. І тутка Ксеня раптом

¹ Дозирати (діал.) — наглядати.

² Якмай (діал.) — якраз, саме.

³ Штус (діал.) — стусан.

дайкає¹ оставити їх на пів години самих. Вона відчинила квартиру й запустила Ростика досередини. Я пішов у крамницю. Здається, за мінералкою.

Не знаю, про що вони говорили. Про це знає тільки Ростислав, бо Ксеня вже не розкаже, але коли я за сорок хвилин повернувся, то застав сестру саму. Вона лежбила на долівці в калабані власної крові ледве жива. Кривавий слід вів з ванної. Ростислава в кімнаті не було.

Я викликав швидку, кинувся рятувати сестру. Я не знав що робити, кров заливала її ноги, вони були багрянні, сестра кьижко дихала й голосила:

— Братику, любий, це кінець. Він убив мене. Господоньку Боже, і ти, ніченько, допоможіть мені назвати, наслати дев'ятьдесят коней і дев'ятьдесят бесаг² тусків³ і нужд з удовиць, від пана, що панство утратив, що в карти села програв, від вїйта, що вітїйство утратив, від сирїт — відсилати, насилати на Ростислава, усіх ненароджених дітей його... Не дайте ему ні спати, ні їсти, ні пити, ні спочивати, ні з сусїдами, ні з родинов си набувати...

— Я перервав її та благав тої примівки не казати. Бо то був страшний босорканський прокльон, який відмолити й відмовити неможливо, який нечистий випускає, проклятого доганяє й обов'язково повертає назад на того, хто випустив. Та вона не зважала і все проклинала-проклинала і Ростислава, і його сім'ю.

Ксеня вже у швидкій знепритомніла, потім впала в кому. Померла в лікарні за тиждень. Її дитина так

¹ Дайкати (*діал.*) — наполегливо просити.

² Бесага (*діал.*) — подвійна торба.

³ Туск (*діал.*) — смуток.

і не народилася. Помирала сестра у страшних муках, які її обличчя так спотворили, що навіть на похороні ми труну не відкривали. Неправду кажуть злі язика про її самогубство. Самогубства не було. Можливо, було вбивство. Хоч розтин цього теж не показав. Причина кровотечі на пізньому терміні вагітності — перевтома, фізіологія, стрес... Та потім мене стала бентежити одна деталь. Дві склянки на столі з якоюсь рідиною так і стояли, коли я повернувся з лікарні. Одна порожня, друга повна. Та, що порожня, мала на собі сліди Ксениної помади. Я згодом зрозумів, що потрібно було віддати вміст склянки на експертизу. А я рідину вилив, склянки помив... Тому що... Тому що просто було не до того.

Ксеню я відвіз в Україну. Довго робив папери. Похорон я ледве пам'ятаю. Тільки пригадую отих страшних лиликів, котрі кинулися в могилу до сестри. Такий моторошний знак, який старі люди пояснювали одним: босорки тіло померло, а душа не має спокою, бо нікому своєї босорської сили не передала. Може, сестра ту силу і мала, та не дуже вмiла нею користатися. І не було кому навчити. На поминках до мене підійшов Ростислав. На похороні я його не бачив, бо стільки людей прийшло, що край. Та й у тому горі хіба було до когось чужого. Тільки тому, що поряд була мама і малий син на руках, я його не прибив. Він відвів мене вбік, почав щось мямлити, висловлювати співчуття, начебто йому шкода. Запевняв, що ні в чому не винен. Цей пройдисвіт зазірав мені в очі, клявся в порядності й доброчесності і благав нічого тобі не розповідати про Ксенину вагітність і про його причетність до неї. А ще він мені запропонував гроші

як допомогу другові, тому що ми стратилися дуже і на перевіз тіла в Україну, і на похорон, і маму треба долікувати, і он малий підростає, і Марічка знову вагітна, і хату треба добудувати. Я й не помітив, як узялася нізвідки Марічка, котра то все добре чула. Вона стояла, уважно слухала і... Ми погодилися. Бо до всього Ростик зобов'язався щомісяця виплачувати по двісті доларів відступних самій Марічці — за мовчання. А ще взяв на себе фінансову опіку над мамою. Ні, він не боявся людського розголосу чи того, що ми підемо в міліцію. Бо хто нам повірить? Де шукати доказів? Він боявся вашого осуду, пані Вероніко.

Знаєте, то навіть не я домовлявся з Ростиком щодо суми компенсації та щомісячної так би мовити пенсії за моральні збитки — домовлялася Марічка. Я просто пішов до могили сестри, обняв її хреста і заридав. А коли Ростик прощався зі мною, я сказав йому на таке: «Я хочу, щоб ти знав. Перед смертю Ксеня тебе прокляла. Прокляла твоїх дітей, котрі не зможуть від тебе народитися». Ростислав розсміявся мені в обличчя і сказав, що він не забобонний, що його дружина обов'язково народить йому дитину, і тому в нього все буде добре. Мені дуже шкода, пані Вероніко, що я вам про це не розказав раніше. Тепер ви знаєте, хто винен у смерті ваших ненароджених дітей.

Вероніка різко звелася на ноги. Її очі збуджено блищали.

— Дванадцята, — голосно сказала вона.

— Що дванадцята, пані Вероніко? Зараз четверта година. З вами все гаразд?

— Я знайшла дванадцятую дитину і знаю, хто вона — Оксана Полудниця. Заплати їм, Володю. Це вартує тих

грошей. — Жінка дивилася на Володимира, котрий мав добряче здивований вигляд після почутого.

Та Володимир і не сперечався. Він мовчки дістав гаманець, відрахував гроші й поклав на стіл.

— Дякую, Йване, за правду. — Вероніка говорила спокійно. — Часто жадібність і ненависть перетворюють людей на заручників обставин. Не встигнеш озирнутися, як стоїш на краю провалля. Вам із дружиною ще не пізно відійти від нього. Подумай над причиною твоєї хвороби, Іване. Може, винна не тільки важка робота в Італії? До побачення. Живіть з Богом.

Вероніка рушила до дверей. Володимир попрощався і теж поспішив за нею. Мовчки йшли до машини. Тим часом з великої хати, із дверей веранди, вистрибнула радісна Марічка:

— Гості дорогії, та куди ж це ви? Та не погордуйте, та приголубте чарчину. Та не будьте такі гонорові.

Нездоровий рум'янець на щоках розпашілої жінки, блискучі очі, неприємний запах самогонки, котрий ішов від неї, заставляв гидливо морщитися.

— Пані Марічко, — знайшовся відразу, як стишити запал жінки, Володимир. — Там я чоловікові решту грошей залишив. Глядіть, щоб не пропив.

Слова подіяли магічно. Жінка за мить з подвір'я здиміла. Володимир відчинив двері машини, допоміг Вероніці зручно розташуватися, сам теж усівся, запустив двигун.

— Як ти? — обережно спитав він.

— Жива і чомусь не здивована, — спокійно відповіла Вероніка. — Так у мені всього тепер багато, що воно вихлюпує назовні, як чарка, налита по вінця. Я зараз дуже не хочу нікого бачити. Навіть батьків.

Почнуть розпитувати, і я не втримаюся — набалакаю зайвого. А вони немолоді, і в тата хворе серце. До всього, я сама не зовсім усе осягнула. Як бути, Володю? Що думаєш?

— Я пропоную не вертати сьогодні до Львова й заночувати в Карпатах, — обізвався чоловік. — Тим паче, у горах темніє швидко і вертатися додому в сутінках не дуже приємно. Таке пояснення цілком підійде для твого батька.

І вже веселіше додав:

— Колоритна родина. Особливо пані Марічка.

— Ага, — погодилася Вероніка. — Я пригадую казку, яку мені в дитинстві розповідала мама. Хочеш, і тобі розповім. Казка дуже в тему.

9

Жили колись в одному селі чоловік і жінка. Чоловік був тихий, добрий, такий, що й курці «добридень» скаже. А жінка йому дісталася гостра як коса: коли говорила, то наче косила. Чоловік аж підскакував від її дошкулянь.

Одного дня сапали в полі мандибурку¹. Скінчили роботу, коли сонце ще було на ціле коромисло від заходу, і рушили додому.

Зайшли в ліс, вийшли на галявину.

— Ади, як тут файно викошено траву, — сказав чоловік.

— Не викошено, а вижато, — заперечила жінка.

— Ні, так рівненько, попри саму землю, можна лише косою.

— Серпом теж, — не вгавала вона.

— Нащо глупство говориш? Це викошено!

— Ні, вижато, вижато, вижато — і квит! — кричала жінка на весь ліс.

---

¹ Мандибурка (діал.) — картопля.

Вона й не побачила, як перетнули галявину й опинилися над проваллям. Ступила ще крок — і полетіла каменем у прірву. Та навіть коли летіла, то все ще кричала:

— Вижато, вижато, вижато!

А потім замовкла. Чоловікові жаль її стало: яка вже є, а все-таки жінка. Ліг на краю прірви, дивиться в темряву й кричить:

— Жінко-о-о!

Та звідти анічирк.

Чоловік не пішов додому — тут заночував.

У селі добре знали ту прокляту прірву, казали, що в ній лихі нічниці живуть, а вночі вони з прірви вилізають і йдуть до села, до хат людських, щоб сон у людей красти. Ото вирішив чоловік їх підстерегти та попросити, щоб йому жінку повернули. Чекав-чекав та й заснув.

Прокинувся надвечір від страшного лементу. Дивиться, а з провалля перелякані напівпрозорі істоти, убрані в довгі сорочки, вистрибують та здригаються в корчах, як ошпарені. Чоловік добре до них придивився, аж свічкою собі присвітив. Ой леле, які потвори! Чоловік побожно перехрестився, бо здогадався, що це нічниці. Але що їх так налякало? Наздогнав одну й питає:

— Куди ви так поспішаєте? Хто за вами женеться?

Одна з нічних тремким голосом відповідає:

— Хтось у нашу домівку скинув пришелепувату бабу, а в неї язик як праник. І нема на неї ради: ми — слово, вона — десять, ми її страхаєм, а вона страхає нас. І так допекла, що ми вирішили: легше самим утекти, аніж її позбутися.

— Та це ж моя жінка! — похвалився чоловік.

— Бідний ти, небораче. Ми її всього кілька годин терпимо, а ти все життя. Тримайся, хлопе. Бог добрий. Кажуть, хто терпен — той спасен. — І нічниця чимдуж побігла від провалля, наздоганяючи подруг.

Чоловік уранці вернувся додому, взяв сокиру і заходився майструвати довжелезну драбину. Коли та була готова, спустив її у прірву. Нахилився й гукнув:

— Жінко, я драбину тобі спустив. Ану лізь нагору!

Але ж сварлива баба скоріше вмере, аніж зробить так, як каже чоловік.

Той сидів з пів години й чекав. Нарешті зрозумів, що має зробити, і сердито крикнув у прірву:

— Ну то й не вилазь. Сиди там довіку!

Щойно почула жінка ті слова, то за хвильку була на галявині. Накинулася знову на сердешного:

— Ти, чоловіче, думав, що я в тій клятій прірві пропаду, що мене ці страшки нічниці до смерті налякають, а ти натомість оженишся з молодою, так? Ніколи цьому не бути! Не позбудешся мене до гробової дошки! Так і знай! На зло тобі! На зло людям житиму.

Чоловік не озивався. Дорогою він щось собі думав. Аж раптом каже:

— Я бачу, жінко, що ти в мене моцна і сильна. Навіть нічницям можеш раду дати. Ми могли б цим грошей заробити. Ходім у світ, може, нам якась придибенція трапиться.

Жінка, на диво, не заперечувала:

— Ходім, чоловічку. Я люблю мандрувати.

Пішли селами, містами. Місяць як день минув. Ото вже й до столиці допленталися. А там великий смуток, висять чорні прапори.

— Що сталося? — спитав чоловік.

— Царівна ослабла. Спати не годна. Уже місяць не спить, лише кричить і голосить. Кажуть, що вже нікого не впізнає, така слаба на розум стала. А все через те, що спати не годна. Наче пороблено. Цісар обіцяє дати мішок золота тому, хто допоможе його єдиній дитині.

Здогадався чоловік, що цісарівну нічніці здолали. Тож пішли вони до палацу. Стали перед цісарем, вклонилися, а відтак чоловік і мовить:

— Ясновельможний цісарю, моя жінка — найліпший в околиці знахар. Вона миттю доньку вашу оздоровить. Тільки впустіть її у світлицю до хворої.

— Ой, чоловіче добрий, якщо то правда і якщо твоя жінка допоможе, то дам вам за це мішок золота.

Жінку пустили до покоїв.

Царівна сиділа в золотому кріслі ні жива ні мертва. Очі блудні, погляд бездумний. Тільки щось стиха під ніс собі бубоніла. Щойно жінка до цісарівни наближатися стала, як та дрібно затремтіла, очі перелякано забігали, дівчина звелася на ноги, голосно закричала та зомліла.

Що тут почалося! Нічніці впізнали жінку і нумо з дівчини вискакувати. Одна, друга, третя — і навипередки тікати, горлаючи:

— Ратунку, ця паскудна язиката хвеська хоче нашої погібелі. Вона нас переслідуює. Втікаймо, бо вона заговорить нас до смерті!

Цісарівна спала аж три дні. А коли прокинулася, то була здорова і про свою хворобу геть не пам'ятала.

Чоловік і жінка отримали від цісаря обіцяний мішок золота і вернулися додому ґаздувати.

***

— От мені цікаво, що ті двоє робитимуть зі своїм мішком золота, як думаєш?

— Проп'ють, Вероніко! Може, чорти і бояться Маріччиного язика, але гроші тих двох точно не тримаються, бо люди забули, що за них совість не купиш.

Володимир врешті натиснув на газ, і вони рушили.

— Отже, я маю дванадцять душ ненароджених дітей. Одинадцять вільних і одну закладену. А ще закладену душу босоркані. Тільки одного разу Полудниця мені показала в образі Ксені, але й цього було достатньо, щоб я кинулася шукати. І таки знайшла. А ще я дістала підтвердження того, що винуватцем усіх моїх бід є той, кого я справді любила понад власне життя і, як з'ясувалося, понад життя власних дітей. Він проклятий, і від цього нема ліків. Та він заслуговує на це прокляття, хай би як гірко це звучало. Тільки замість Ксені мав його покарати Господь. Ех Ксеню, Ксеню, бідна моя дівчинко, як нам далі бути?

— Шукати босорку, Веронічко. Бо хто ліпше від босорки знає, де вихід з того глухого кута, — відповів Володимир.

— Але ж вона мертва, — розпачливо сплеснула руками Вероніка.

— То Ксеня мертва. Босорка достоту жива. А до всього, жінко, на кожну лиху босорку знайдеться інша лиха босорка.

— То клин клином?

— Так, клин клином.

10

Позаяк Володимир і Вероніка вирішили заночувати в горах, то мусили знайти помешкання для ночівлі. Вертати до Івана Гоцула і проситися на ночівлю? Про це не могло бути й мови. Володя запропонував запитати когось із місцевих, першого стрічного. Трапилася їм літня жінка, з поораним зморшками обличчям, зі жвавими очима, усміхнена й доволі приязна. Вона стояла обіч сільської ґрунтівки. Дороги тут усі такі, і це щастя, що у Володимира позашляховик, а в Карпатах нині не дощило. Жінка стояла перед дерев'яною колибою, на якій великими буквами було написано: «Крамниця куми Ганни».

— Слава Йсу, пані, — озвався Володимир. — А чи не підкажете подорожнім, де тут у вас можна зупинитися на ночівлю?

— Слава Йсу, добрі люди, — відповіла жінка. — Чому не підказати? Підкажу. Неподалік є готель «Воля ваша», він хоч і приписаний до нашого села, та добиратися до нього ліпше великою дорогою: треба

виїхати на трасу і за селом Стаїще повернути праворуч, там указівник є. У вас файна машина, то доберетеся без проблем. Але може таке бути, що в них не виявиться вільної кімнати. То можете заночувати у нас, у селі. Одна порядна пані здає кімнату ось таким туристам. То і вам здасть. Живе вона осьтамечки.

І жінка показала в бік ледь видимої дороги, котра від головної сільської повертала ліворуч. Вероніка й Володимир подивилася в той бік, куди показувала стара, але там навіть натяку на якусь будівлю не було.

— За пагорбом її хата. Поїдете дорогою, оминете пагорб і побачите. Там тіко одна хата, не заблукаєте. От і заночуєте. Там гарна природа. Ріка поряд. Звати її пані Люба. Скажете, що то я вас до неї направила. Я Віра. У Любиній хатці тепло й затишно, а господиня вміє куховарити, то й голодними не будете.

— Скажіть, пані Віро, а де тут у вас цвинтар? Ми спочатку туди махнемо. Добре, Володю? — раптом обізвалася Вероніка. І хоч вона в селі та на цвинтарі колись уже була з Лесею, та дороги зовсім не пам'ятає.

Володимир з розумінням кивнув. Так, сходити на могилу до Ксені дуже слушно. Тим паче що і свічка в них є, і сірники теж.

— Та він тут, поряд. Ото за крамницею буде ще одна вулиця — нею доїдете просто до цвинтаря. А ви хочете когось близького пом'янути? І ви не тутешні. Бо тутешніх я всіх знаю.

Вероніка з Володею Perezirнулися. Сільська цікавість — то закономірність.

— Не тутешні, — погодилася Вероніка. — На цвинтарі поховано мою близьку подругу Ксеню Гоцул. Ми до неї.

Усмішка з уст старшої пані зникла, натомість ви-
хопилося зітхання.

— То вам на цвинтарі нема чого робити. Ані тіла,
ані могили Ксені там нема. Ви, мабуть, чули про те,
що наші сільські темні люде вважають і досі бідну Ксе-
ню босоркою? Кілька літ тому вони дістали домовину
з Ксениної могили й перепоховали під лісом, де ко-
лись давно хоронили тіла неспокоєних — самогубців,
відьмаків, нечистих покійників, яких зась хоронити
поряд із правдивими християнами. Люди переконані,
що то таки селу помогло, і якщо привид босорки й з'яв-
лявся, то тільки попід лісом, та й то вечірніми година-
ми, по заході сонця. Але то все забобони, повірте, люди
добрі. Хоч я й стара, та не дурна. Люди вміють себе ля-
кати і всі свої біди й негаразди валити на когось, не ду-
маючи, що це відгомін їхніх лихих учинків чи намірів.

— А ви можете нам показати, де саме? — Вероні-
ка благально подивилася на жінку. — Просто показа-
ти. Я розумію, що навряд чи ви нас туди відведете,
і не хочу навіть про таке просити.

— А чому не хочете? — раптом пожвавилася жін-
ка. — Просіть. Мені заважко йти, з палкою ледве собі
раду даю на своїх двох. Але трішки провести вас таки
зможу. І все вам покажу. Тим паче я неподалік живу.
Машину поки лишіть тут. Бо туди дороги немає, тіль-
ки стежка. І нам з вами треба поквапитись, поки су-
тінки на гори не впали.

Володимир з Веронікою вийшли з машини. Жін-
ка тим часом перейшла дорогу і пошкандибала в бік
стежки, яка ледь помітно вилася серед чагарників
ожини та шипшини. Спочатку йшли мовчки, оми-
нули якусь стару розвалену хату, закинута криницю,

згорілу грушу, зламану вербу. Стежка повела вгору, тоді різко повернула вбік. Почулося жебоніння води. Неподалік дзюркотів потічок.

— Бачите, що стежка ледве втоптана? — обізвала-ся жінка. — Тут мало люди ходять: бояться цих місць. Кажуть, що колись тут не потічок був мілкий, а досить велика річка, що звалася Заклятою. І оцей перелісок колись був густим і непролазним лісом, і називали його люди Заклятим. Люди вміють самі на себе страху нагнати. От і нагнали. І місцину цю страхом оповили, бо хоронили тут тих покійників, котрих за життя не розуміли й часом побоювалися.

Жінка нарешті зупинилася й показала їм у бік густого заросляку.

— Ох ноги мої, ноги. Відмовляються далі йти. Я вас тутечки почекаю. Ото на пеньку сяду й зачекаю. Бо ви дорогу назад навряд чи знайдете. Хоча... Якщо тільки стежкою йти і не звертати, то не загубитеся. Отам, бачите, поміж заростів ожини червоніє калина. За нею хрест стоїть на ледве помітному горбочку. То могила вашої Ксені. Точно не пропустите.

Вероніка й Володимир жінці подякували й пішли далі. Кущ калини і справді палав кровавим намистом. І, як на диво, інших кущів калини тут не було. Оминули той кущ і мало не наступили на пагорб, увінчаний невеличким дерев'яним хрестом, грубо збитим з неотесаних гілок осики. На хресті сидів маленький живий балабушок. Різкі рухи людей злякали його, він стрепенувся, наче від сну прокинувся, і замахав крилами. То був лилик, найсправжніснький. І хоча Вероніка зовсім не здивувалася, від побаченого в неї похололо на серці. До центру хреста звичайною канцелярською

кнопкою, поржавілою від дощів, була пришпилена за ламінована Ксеніна фотографія. На ній дівчина весело й безтурботно всміхалася. Вероніка згадала, як вони з Лесею приїжджали до Ксені на могилу. Тоді Леся теж лишала фотографію, правда іншу, і теж пришпилила до хреста, тільки булавкою. Володя перехрестився, прошепотів слова молитви й відійшов, дозволяючи Вероніці довше побути наодинці з Ксенею та з собою.

Вероніка палко та щиро молилася. Прочитала всі молитви, які знала. Просила в Господа прощення для Ксениної душі, просила не мучити неупокоєну душу, яка при житті натерпілася і по смерті потребувала спокою, а не розплати. Жаліла і дівчину, і себе.

Листя на калині зашаруділо, і Вероніка почула чиїсь голоси. Володя з кимсь розмовляв. Вона не могла чути всієї розмови, тільки уривки слів, але цього вистачило, щоб повернути її на грішну землю. Розирнулася. Довкола розлито спокій. Десь високо вгорі крукають ворони, поблизу могили жебонить струмок, а повітря до млості пахне сухим листям і хвоєю. Осінь. Пішла на голоси і здивовано завмерла, бо мало не перечепилася через ще один горбочок. Дивне місце. Горбочків тут аж три. Ліворуч від куща калини, розташовані поряд, один біля одного. Ані хрестів на них, ані свічок чи ще якихось знаків. Один, той що посередині, рясно вкритий звіробоем, той, що справа, — м'ятою, лівий — барвінком. Хай як дивно, але звіробій досі квітнув жовтими запашними зірочками. Присіла біля горбочків, провела по квітах долонею. А відтак нарвала звіробою, тоді наскубла барвінку, м'яти і поклала то все в сумку.

Раптом за спинною почулося:

— На кого будете чарувати, пані? — Хрипливатий жіночий голос звучав незлостиво. — Ви щойно знайшли троян-зілля. Чи, може, воно само вас знайшло...

Підвелася, озирнулася. Неподалік стояли Володимир і пані Віра. Тільки жінка була вбрана в інший одяг і зав'язана іншою хустиною, квітчастою. «Коли вона встигла перевдягтися?» — подумала Вероніка.

— Вероніко, ти не повіриш, — бачачи її здивування, заговорив Володимир. — Зустрів сестру пані Віри. Я теж спочатку подумав, що то пані Віра така метка: встигла й перевдягнутися, і повернутися. Аж виявилося, що це її сестра-близнючка. Пані — тутешня знахарка, зілля збирає.

— Слава Йсу, — тільки і знайшлася на ті слова Вероніка.

— Слава навіки, — скоромовкою відказала жінка. — А я, так, збираю. Тільки ви сестрі не кажіть, що мене бачили. Лаятиме, що сама-одна так далеко від хати відійшла. Я тут неподалік шипшину рвала, вашого чоловіка побачила, то й розговорилися. Ото він мені і про ваші пошуки Ксеніної могили розповів. Бідна жінка, ой бідна. Таке пережила, а й по смерті спокою від живих не має. А їй тільки й треба, що ревної молитви та доброї пам'яті.

Стара вмовкла. Вероніка застібнула блискавку на сумці й раптом спитала жінку:

— То ви знахарка і лікуєте травами, так?

Стара ствердно кивнула.

— То ви, либонь, багато знаєте не тільки про трави. Я хочу вас дещо запитати. Скажіть, а кістки лилика, які об'їли мурахи в мурашнику, і справді такі помічні в любовній магії, як про них переповідають гуцули?

— Трохи. Тільки вам то нащо, пані? Вас кохають по-справжньому, і без всякої там магії. Старої навіної закоханості ви майже позбулися. Скриньку відкрито, кістки лилика зламано. І не лайте провидіння за несправедливість, пані. Провидіння не завжди добре, але завжди справедливе. Вам давалося багато підказок для розуміння. Ніхто не винен, що ви така неуважна. Шукати вихід у смерті — то найпростіше, але то найгірша з доріг. Однак інколи тільки ся дорога дозволяє побачити двері для виходу.

— Звідки ви про мене це знаєте? — Вероніка аж стрепенулася від почутого.

Стара сумно скривилася й показала пальцем на шрами на її зап'ястках (Вероніка рукави куртки підкотила аж по лікті).

— Тут не треба бути ворожкою, щоб усе побачити. Як і те, що душа Ксені досі неприкаяна й не відпущена.

— Тому що вона босорка? — перепитала Вероніка.

— Того, що свій босорканський дар нікому не передала. Мабуть, тому ви й тут. Щоб допомогти. І не лише собі. А найперше живим діткам, котрих позбавляє життя та істота, яку саме ви впустили в реальний світ.

Вероніка аж пополотніла.

— Ви знайомі з Полудницею?.. — майже пошепки видушила вона, чи то запитуючи, чи стверджуючи.

— О, авжеж. Її ще й так називають. Цікава істота. Убити її неможливо. Створена на початку всього. У неї багато імен. Як тільки її не називали!

— Ліліт? — несміливо озвався Володимир.

— Перше її ім'я, — погодилася стара.

— Але для чого, — дивувалася Вероніка. — Для чого Творцю було випускати зло?

— Смішна ти дитина. Чому вона зло? З чого ти взяла? Вона має своє призначення і слідує йому, — неквапливо оповідала стара. — Вона доглядає покинуті напризволяще — Богом чи чортом, не розбереш, — неприкаяні душі, котрих не відмолили і не забирає ніхто. Якби не вона, то вони б неприкаяно ниділи нашим світом. А так вона збирає їх в особливому місці між світами і тримає там, допоки не з'явиться той, хто їм допоможе рухатися далі. Душу босорки Ксені вона теж підбрала. Точніше, неприкаяну душу Ксені, тому що ті негаразди, у яких місцеві звинувачують дівчину, не її рук справа. То все сутність босорки, яка лишилася без господаря та змушена тинятися світом. Так, інколи та, яку ти називаєш Полудницею, переступає межу, але... лише з дозволу живих. Вона ж до тебе не приходила, правда? Ти до неї прийшла, і ти її запросила. Полудницю неможливо вбити. Вона вічна. Та й для чого вбивати? Вона буває лихою, але вона не злодійка. До всього, людям цілком до снаги закрити для неї вхід в наш світ.

— Як? — запитує Вероніка.

— Чим ми долаємо темряву? Вночі запалюємо свічку, і темрява відступає. Так само і з Полудницею. Її можна здолати світлом.

— Яким?

— А воно зараз у вашій сумці. Оці три горбочки — це три могили. Колись давно лиха мачуха погубила душі трьох невинних дівчат — дітей свого чоловіка від першого шлюбу. Це їхні могили. Гуцули вірять, що добрі світлі душі й по смерті залишаються світлом, яке ладне долати темряву. І зілля, зібране на могилах цих дівчат, гуцули називають троян-зіллям, яке хай і не вбиває зло, але надовго закриває йому вхід

до світла. Хіба що знову хтось із живих — знарошна чи незнарошна — ті двері відчинить.

— Троян-зілля? Колись Ксеня казку про нього нам розповідала. Виходить, це не казка? — дивувалася Вероніка.

— Казка, — погодилася стара. — Але кожна казка спочатку була бувальщиною.

Вероніка відкрила сумку, вийняла з неї жменю трави впереміш, витріщилася на неї:

— І що з цим слід зробити?

— Прийти до Полудниці, — здивовано відповідала стара.

— Як? — не вгавала жінка.

— Як завжди.

— Через сон?

— Через сон. Що тебе туди приводило?

— Плач моїх дітей. Але ж тепер вони вільні.

— Діти — вільні, а не вільний хто?

— Ксеня. Але вона не кличе мене.

— Кличе, але дуже тихо. І тому ти тут. Ти маєш при собі, навіть зараз у сумці, те, що належить Ксені. І щойно ти разом із троян-зіллям покладеш це собі на ніч під подушку, як босорка тебе позове. А далі ти знатимеш, як бути. Відчуєш. Тільки запам'ятай: усе має свою ціну. І визволення Ксені, і звільнення дитячих душ. Тому добре подумай, чи варто вертатися.

Вероніка навіть не питала, що мала на увазі жінка, коли сказала: «...належить Ксені». Бо на дні її сумки й справді лежала шкатулка з пасмом волосся. Тепер вона знає, чиє воно.

— Ну, мені пора, голуб'ята, — стрепенулася стара. — Поки є пів години світлого часу, мушу набрати

калини. Завтра по обіді гори накриє дощами, тоді не дуже ними походиш. Бувайте здорові!

— Стійте, пані, — стрепенулася Вероніка. — Хто ви така насправді, звідки все це знаєте і навіщо мені розповідаєте?

Постать старої зникла в заростях. Жінка кинулася навздогін, та за бабцею і слід загув. Наче та в повітрі розтанула.

Дорогою до машини Володимир нічого не розпитував, тільки супився й час від часу зітхав. Пані Віри на стежці вони не застали. Мабуть, не дочекалася їх старенька й пошкандибала додому. Вероніка раптом згадала, що сестра пані Віри їм не назвалася. Зрештою, вони й не питали.

Осінь тут пахне ладаном. Такий сильний запах, він проникає в кожну клітинку ества. Сухе опале листя не може його перебити. Не в силі його заглушити своєю гіркотою навіть розкішні хризантеми, що рясно квітнуть довкола старої перехнябленої хати. Вероніці цей запах подобається, як і вечірні гори, котрі наступають зі всіх боків. Жовто-багряні листочки де-не-де ще тримаються дерев і надають неповторного чару зарослим пагорбам. Зелена хвоя смерек грається з пензлем осені в рівновагу: вона дразнить художницю, сміється з її розкішної палітри, тому що жодна барва не може залишити на вічнозеленій хвої свій слід. Володя не квапить жінку — нехай набудеться в тому романтичному стані. Він бачить, як ясно-карі очі Вероніки вбирають барвистий світ осінніх Карпат, і тихо радіє, відчуваючи, як те світло, що його він так любить у Вероніці, раптово вибухає затишним теплом, набуваючи ніжної заспокійливої магії. Злість і розгубленість, котрі ще якусь годину тому

міцно трималися гидкими зубами за її серце, враз відступили. Перед ним знову стояла його завжди юна та зваблива Веронічка-Нічка — дівчина, залюблена у світ і в людей.

— Агов, є хто живий? — крикнула Вероніка і здивувалася, помітивши жінку, котрої — вона може заприсягтися — ще мить тому не було на призьбі під вікном. Чи вона її просто не помітила через рясне розмаїття хризантем, котрі віночком обступили стару дерев'яну оселю?

Стара жінка і сама була схожа на хризантему. Була вбрана в барвисті шати: вишиту помаранчевим і чорним сорочку, поверх неї — кептар, замість спідниці дві запаски — передню і задню, на голові — чепець, пов'язаний чорною в червоні квіти хусткою, на ногах — вовняні барвисті шкарпетки й постолі.

Жінка курила люльку. Вероніка й Володимир на мить заклакли. Жінка була копією пані Віри та її сестризнахарки.

— Пані Люба? — першим отямився Володимир. — Слава Йсу.

— Слава навіки Богу, — відказала стара, смачно затягуючись. — Ото ви меткі, як мої гуси. Де вас так довго носить? Ви ж і є ті самі нетутешні, котрі ночівлю напитують? Та не дивуйтеся. У нас новини швидко розходяться. Сестра Віра сусідом своїм вістку мені передала. То я вже для вас і кімнатку підготувала, і вечерю зготовила. А сама вас мушу на ніч самих лишити. Тут така історія. Родичка наша зі Стайща ювілей святкує. Сто років бабці, то мусимо безперемінно бути. У хаті знайдете все необхідне для ночівлі. Вечеря в печі, тепла вода, щоб з дороги вмитися, там

само. Виходок, уже даруйте, у дворі, за хатою. Собаки в мене нема, корови-кози-курей теж. Тільки кицька Нуся. Вона в хаті не ночує. Не любить. Ночує в клуні. Наче все. Уранці буду. Ви ще навіть не прокинитесь, як сніданок чекатиме на столі.

Жінка підвелася.

Володимир запропонував її машиною підкинути куди треба. Вона чемно відмовилася. Сказала, що їх кум скоріше підводою сільськими стежками до потрібного місця доправить. Попрощалася і неквапом рушила стежкою в той бік, звідки вони щойно приїхали. Вероніці від жінки запахло ладаном, а ще тютюном, таким міцним, що аж у носі закрутило, — вона голосно пчихнула й розсміялася.

Темрява в горах настає миттєво. Щойно хмари в небі вечір фарбував золотом, а за мить вони стали сірі, а ще за якихось кілька хвилин усе небо почорніло, і на ньому грайливо замиготіли зірки-свічечки.

Володимир з Веронікою сиділи на призьбі, загорнувшись у теплу верету, дивилися мовчки в небо і відсьорбували по черзі теплий запашний карпатський чай із літрового горнятка. У хаті і справді було все необхідне для ночівлі й більш-менш стерпного перебування навіть для того, хто любить комфорт. Хата розділена крихтними сіньми на дві частини. Двері праворуч, і двері ліворуч. Ті, що праворуч, вели в простору світлицю. Зайшли, роззирнулися. Дерев'яний мисник, прикрашений різьбою, першим кидається в очі. Розкішна піч, яка пашить теплом, побудована так, що обігріває відразу дві кімнати, бо тулиться до стіни, котра відділяє іншу кімнату від світлиці-кухні. Між піччю й мисником — невеличкий стіл.

Уздовж стін — широкі дерев'яні лави, укриті веретами, на них за потреби можна було спати. Тут, мабуть, і живе господаря. Бо нехитрий її одяг акуратно покладаний на лавці. Стіна, що навпроти дверей, явно мала сакральне призначення: на ній висіли образи, прикрашені рушниками, за ними господаря ховала пучки зілля й вербову гілку (а може, ще щось — вони не перевіряли). Під образами стояла дерев'яна скриня, щедро інкрустована цікавим орнаментом. На скрині, яка, певно, правила і за стіл, лежала розгорнена Біблія, стояла пляшка з якоюсь прозорою рідиною (Володимир припустив, що то свята вода), старі чорно-білі фотографії були обперті об стінку. На одній з них мило всміхалися три чорняві дівчинки, по різному вбрані, але схожі між собою як викапані. Вероніка тицьнула пальцем у цю знімку. Володимир, розуміючи, хмикнув. Три сестри, три близнючки.

— Мабуть, третю звати Надія. Раз перші дві Віра та Любов.

Вероніка погодилася. Мабуть. У таких випадках з іменами не варто заморочуватися. Та й імена дуже гарні.

На стінах почеплені в рамках вишиті картини. Мальви, портрет Шевченка, слова з Біблії. На жердці висіло вбрання господаря — спідниці, светри; під лавою стояли чоботи. Дивувала відсутність сучасних меблів: крісел там, шафи чи дивана. Дерев'яне ліжко тулилося до печі, певно, на ньому господаря і спала. Дерев'яна підлога була щедро встелена полином.

Вероніка зазирнула в піч. У теплі стояла й чекала на них вечера. Два керамічних глечики: в одному — грибна юшка, у другому — бануш зі шкварками.

На столі під білим рушником знайшли житній хліб, бринзу до бануша, керамічні тарілки та дерев'яні ложки. З металічного начиння тут були хіба що ніж, котрим різали хліб, та коцюба.

У Вероніки аж слинка потекла й у животі загуркало. Тільки тепер жінка згадала, що востаннє їла о дев'ятій ранку, ще у Львові, коли снідала перед тим, як іти до Володимира. А за цей день стільки всього сталося! І ось нарешті вони можуть перепочити. Юшка з білих грибів здавалася невимовною смакотаю, бануш танув у роті, й навіть бринза, яку Вероніка не дуже любила, цього разу видавалася пресмачною.

Поївши, Вероніка зазирнула й у кімнату, де мали ночувати. Ця світлиця була завбільшки така сама, як і перша. Тільки з тою різницею, що цивілізація позначилася на ній набагато більше. Кімната мала двоспальне ліжко, а ще сучасну шафу з дзеркальними дверима, вішаками й полицями. На полицях лежали білизна й ковдри, у шухлядах — подушки й наволочки. Долівка теж була вистелена полином, а на стінах замість вишитих картин висіли вишивані доріжки та серветки. Подушки на ліжку теж були вишивані, як і серветки на столі. А ще на столі Вероніка побачила електрочайник, баночку з карпатським сухим зіллям для заварювання чаю, заварник та літрове керамічне горня. У ньому Володя і заварив чаю, котрим вони смакувала на призьбі, кутаючись у вереті й рахуючи в небі зорі.

Ніч у горах була наповнена спокоєм і магією. Думки про Ростика, якого ще вчора так любила, навіть обожнювала, здавалися зараз такими несправжніми та примарними, що інколи Вероніка ловила себе

на думці, чи не придумала вона собі лиходія Ростислава? Чи не є він насправді звичайним, пересічним чоловічком, нецікавим, бляклим, тінню її батька, який так вишколив зятка, що той за майже місяць відсутності не знайшов іншого способу сконтактуватися з нею, як тільки через Лесю? А чому не через той-таки банальний месенджер чи електронну пошту? А якщо навіть це для нього було заскладно — Вероніка просто ігнорувала б його, — то він міг спокійно десь її підстерегти. Вона не привид неловимий, вона цілком реальна. Що його стримувало? Погроза та застереження тестя? Той, хто вважає себе невинним і воліє отримати прощення, не зважав би на таку перепону.

Отже, її шлюб — це ілюзія. Обійми, ранкова кава з круасанами, мандрівки світом, які зближували й надавали сімейному життю ідилічного наповнення... Булька тріснула, і Ростик здувся.

— А знаєш, Веронічко, — раптом озвався Володимир. — Твій Ростислав іще не найгірший варіант чоловіка-зрадника.

— Тобто не найгірший? — болісно відгукнулася Вероніка. — Що ти можеш про це знати, Хлопчику Вовчику?

— Тільки трохи правди. Коли мені було сім років, помер мій тато. Я дуже добре пам'ятаю похорон. Подробиці нашого родинного життя стер час, але похорону я ніколи не забуду. Мама стоїть, уся в чорному й чорна від сліз і горя. Тата вона дуже любила, а тут має зостатися сама з двома дітьми на руках. І раптом бачу поряд з мамою молоду жінку в траурі, яка тримає за руку перелякане хлоп'я. Років п'ять малому, не більше. Молодиця побивається над покійником, голосить, називає коханим, розрадою всього

її життя. Коханка тата разом з байстрюченням приперлася на похорон пошлюбленого чоловіка, який має родину: офіційну дружину, сина, доньку-немовля. Тільки коли трішки підріс, мама відкрила мені всю правду. До цього дня, тобто до похорону, вона нічого не знала про подвійне життя батька, навіть не здогадувалася. Часті відрядження вона списувала на справді часті відрядження. А з'ясувалося, що батьковими відрядженнями була молода коханка, котра не те що не соромилася припхатися з малям на похорон, а й стати в головах чоловіка, голосити разом з матір'ю та наробити їй слави на весь Львів. Найгірше, що мої тітки, татові сестри, і мої бабуся з дідусем, татові батьки, добре знали про існування ще однієї татової сім'ї. І жодним словом не прохопилися про це матері. Та це ще не все. По смерті батька ця плаксива лярва стала вимагати в мами частку батькового спадку. Ми жили в трикімнатній квартирі в центрі. Тато був успішним і досить непоганим лікарем, тож якимсь дивом йому вділили від державного пирога аж три кімнати. То ця Мілі, так вона себе називала, а за паспортом Параскевія (чому Мілі — хтозна), стала вимагати на себе й дитину у власність одну кімнату з нашої квартири. Навіть судилася з мамою. Правда, у неї нічого не вийшло. Бо тоді був СРСР, приватної власності на житло не існувало, а товариш Мілі не мала ніякого офіційного документу, котрий засвідчував би її приналежність до нашої родини. Тоді тестів ДНК ще не проводили, а у свідоцтві про народження її малий був записаний на прізвище та по батькові Міліного батька. Але ти можеш уявити, через яке пекло пройшла моя бідна мама? Через яку ганьбу?

Від почутого у Вероніки аж серце гучніше забилося. Вона пам'ятала маму Володі. Худенька жвава чорнява жіночка, доволі стримано, але завжди зі смаком вбрана. Завжди в чорному: чорній спідничці по кісточки, чорний елегантний капелюшок, чорні чобітки на невисоких підборах і обов'язково мереживні чорні рукавички.

— Мама більше не вийшла заміж. Усіх довкола чоловіків вважала покидьками та пройдисвітами. Але не всі такі, Веронічко. Дехто тебе ладен чекати аж тридцять років — і таки дочекається.

Вероніка тісніше притулилася до чоловіка, почула розмірений стукіт його великого серця, і їй стало так добре, як колись у дитинстві в затишних обіймах тата, коли той вкладав свою непосиду доньку спати і розказував на ніч гарну казку. Володимир схилився до Вероніки, поцілував її в голову. Вона повернула обличчя назустріч і відповіла йому поцілунком. Далі події розвивалися, як у хорошому голлівудському фільмі про кохання.

Він так палко цілує її, що жінці приємно паморочиться в голові й хочеться розчинитися в тій солодкій круговерті, стати її атомом, вибухнути в ньому над новою. І вона вперше в житті себе не стримує. З Ростиком навіть в інтимних стосунках вона стримувалася, віддаючи ініціативу коханому, а все тому, що він чоловік і знає, як для неї буде ліпше. А хто це сказав? Хай летить під три чорти вдавана цнотливість, коли солодка хвиля жаги та бажання накриває тебе й вибухає коханням.

Отямилася в ліжку, у міцних обіймах чоловіка, який ніжно заходив у воду її тіла, випиваючи її до краплі,

дозволяючи їй усе — спопеляти, обвивати тугою, об-
сипати радістю, помирати й воскресати відразу, щой-
но зірки за вікном згасатимуть, дозволяючи ранку
ступити на їхню територію. Вона так і заснула в його
обіймах. А коли годинник мав показати північ, рап-
том схопилася.

Одягла нічну сорочку, вийняла із сумки зірване
напередодні зілля, поклала його до кишені нічнуш-
ки. Тоді затисла в правиці пасмо Ксениного волосся
та вляглася на ліжко.

12

Така знайома стежка, котра веде її у світ, у який вона ще вчора прагла не вертатися. Вероніка рухається неквапливо, іде на цівку сутіні, що ледь помітно бовваніє попереду. Вероніка знає: вийде туди, куди треба.

І ось берег знайомої ріки. Від останнього її візиту нічого не змінилося: непорушна тиша й сирість. Пастельні кольори пейзажу, спокійні, подекуди аж надто бліді. Та нікому розглядати сю красу. Зараз тут порожньо. Річку, як завжди, ніжно пестить туман. Він котиться її спокійним плесом і губиться ген у далині за течією. Знайомий острів щільно запнутий білим молоком. Вероніка не може анічогісінько розгледіти. Небо звично зтягнуте хмарами, сумне, сіре, безлике.

Відчуття очікування, яке завжди тут її огортало, і цього разу наздогнало. Ані вітерцю, ані шелестіння очерету, ані плюскоту води, лише тихе і манірне очікування.

Розтиснула долоню правої руки — у ній пасмо волосся Ксені. Якусь мить дивилася на нього, наче

пригадувала, що вона з тим має зробити. Не пригадала, бо не знала. Ані Полудниці, ані дітей поряд. Тихо... Хтось наче ховав від неї і острів, і мешканців цієї тихої заводи.

Далі діяла інтуїтивно. Знала: коли з'явиться Полудниця, — а вона обов'язково з'явиться, бо їй стане цікаво, чого ця настирлива жінка знову сюди припхалася, — мусить бути обережна зі словами й учинками.

Стала обличчям до річки й загукала: «Полуднице, агов! Ходи на розмову! Маю до тебе важливу справу».

Усе відбувалось як завжди. Проява любила з'являтися ефектно. Цього разу вона стала у Вероніки за спиною. Поклала крижану руку їй на плече і промовила доволі знайомим голосом: «Привіт! А я на тебе чекала!»

Вероніка різко обернулася. Цього разу чомусь ніщо не стримувало її рухів. Вона могла легко пересуватися берегом річки.

— Ти? — простогнала Вероніка, щойно побачила потвору.

Не вірила своїм очам. До неї сумно всміхалася Ксеня — вродлива, чорнява гуцулка, жива і юна, з журбинкою в очах і надто білою шкірою обличчя й рук, убрана в білу весільну сукню. Мабуть, її в ній поховали. Замість весільної квітки мала брошку у вигляді лилика.

— Я, — легко відповіла проява голосом Ксені. — І водночас не я. А кого ти тут хотіла побачити? Ти ж прийшла сюди до мене, чи не так? Тепер ти знаєш усю правду. «Краще пізно, аніж ніколи». Здається, так кажете ви, люди. І в цьому раціональне зерно таки є. Але, як на мене, таки краще дізнаватися про важливе не пізно і не рано, а вчасно.

Проява вмовкла. Вероніка бачила перед собою Ксеню, і разом з тим то була не вона. Бліда тінь тої живої та щирої гуцулочки, яку вона колись знала. Навіть голос дівчини був і її, і наче не її. Холодний, з металічними нотками. Полудниця з нею гралася, але геть без ентузіазму.

— Дякую за підказки, — тільки й спромоглася на відповідь Вероніка, збираючи до купи думки.

— Та будь ласка. Мені це зовсім не важко. Ти отримала важливе для себе, я взамін — необхідне мені. Тепер ти знову до мене прийшла. Хочеш звільнити її душу, так? — Ксеня-не-Ксеня поклала правицю на груди й підморгнула Вероніці.

— Ти читаєш думки? — раптом сполошилася Вероніка.

— А мушу? — щиро здивувалася проява-Ксеня. — Я можу, але не читаю. Ти зараз наче розчахнута брама: в очах горить вогонь нового кохання, і він не дає добре розгледіти, що в тебе на думці, але затиснуте в руці чорне пасмо говорить, що ти тут заради його власниці. А волосся належить Ксені. Бачу, ти хочеш запитати про дітей. Не журися, усе гаразд. Вони на острові. Ксенин син забавляє решту. Гарна дитина і дуже схожа на Ростика. Добре, що ти не вимагаєш його звільнити.

— Я можу їх побачити? — несміло попросила Вероніка.

— Для чого? — щиро здивувалася проява. — Вони не твої, тому не твій клопіт. Нехай їхні мамки й татки по них побиваються. Тому ні, Вероніко, туман залишиться. Натомість можеш запитати про них те, що тебе досі аж надто пече. Я це відчуваю.

— Так, пече і то дуже пече. Я не розумію, Оксано, чому ти, забираючи собі душі малих дітей, щоразу робила мене свідком їхньої загибелі?

— Свідком? Тю! Що за дурниці верзеш, жінко? Бери більше. Ти провідник, брама. Ти маєш бути поряд, аби я увійшла в людський світ, щоб ці душі підібрати.

Бачачи, що Вероніка хоче ще щось сказати, Ксеня-Полудниця підвела руку.

— Ні, Вероніко. Я знаю, про кого ти проситимеш. Навіть не обговорюємо цю оборудку. Ще кілька тижнів і кілька чужих смертей, потерпи. Тим паче твоя добра подруга Леся влучно каже: «То не твоя вина, Веронічко. Люди потраплятимуть в аварії інколи просто так». От саме так і думай. Розумна в тебе подруга.

Вероніка зітхнула і з болем запитала:

— А як щодо Ксені?

— Тут, на жаль, я безсила. Ксенина душа — заручниця обставин. Їй і справді тут не місце, бо це дитячий притулок. Притулок для загублених дитячих душ, котрі померли не з Божої волі. Таких, як твої. Вони жертви прокляття.

— А тут є й інші? — здивувалася Вероніка.

— Так. Тільки тобі вільно бачити тих, до яких маєш стосунок.

— Тоді чому я можу бачити сина Ксені? — не вгавала Вероніка.

— А як інакше? Ти за нього теж відповідаєш. Оскільки ви з Ростиславом мали благословення на шлюб не тільки перед людьми, а й перед Богом і клялися при свідках бути вірними одне одному в радості й у горі, то, відповідно, стали наче одним цілим і всі добрі вчинки, і всі погані падали однаково прицільно

на обидві ваші голови. Ксеня прокляла Ростислава, не усвідомлюючи, що проклинає не тільки його, а й твоїх дітей. Але Ксеня за це поплатилася, бо, помираючи наглою смертю, не встигла передати живому свою сутність-силу, отриману від прабабусі. А без цієї передачі душа її перетворилася на заручницю отого, що ви називаєте босорканським хистом. Здебільшого люди того хисту бояться, не розуміючи, що він лише інструмент. Наприклад, як ніж: можна накраяти хліба, а можна вбити людину.

Запала тиша. Ксеня-Полудниця уважно дивилася на Вероніку і трішки злилася. Вона не могла її читати.

— А якщо припустити, що знайдеться той, хто прийме добровільно Ксенину силу, вона звільниться? — за кілька секунд рішучо спитала Вероніка.

— Ти? — ахнула Полудниця.

— Я. Це можливо? — наполягала Вероніка.

— Так. Та чи ти розумієш усю серйозність свого вчинку? Це важка ноша. Ти бачитимеш думки людей, читатимеш у прихованих закапелках душі найсокровенніше, для тебе відкриватиметься майбутнє, навіть погане майбутнє, яке змінювати не можна, хоч спокуса й буде. А чому? Тому що ти не Творець, ти тільки інструмент у його руках. Ось для чого тобі буде потрібен учитель, котрий тебе направляв би. Ксенина біда, що вона відмовилася вчитися, певно, тому так погано закінчила. Гралася вона своїм даром, не сприймаючи його всерйоз. Тому добре подумай, Вероніко, чи воно тобі треба?

— Так, — не роздумуючи відповіла Вероніка і раптом спитала: — А що після цього стане з Ксениним прокляттям? Воно зникне?

— Ні. — Полудниця здивовано дивилася на Вероніку. — Куди йому зникати? Воно зробило свою справу — покарало лиходія, і він іде доріжкою, яка веде в нікуди. Це непростенне зачаття, і його не відмолити.

Вероніка зітхнула. Знову захотілося себе пожаліти, хоча зараз не мала на це права. Ксеня-Полудниця це помітила, тому геть безжурно додала:

— Не журися, молодице! Ростислав тепер не твій клопіт. Ти й так за нього сповна заплатила.

— Тільки не треба його за мене карати... — почала була прохати Вероніка.

— А ти тут до чого? «Кухня» відповідальності працює по-іншому. І зараз там порядкують мої сестри.

— Я геть нічого не розумію. Які твої сестри?

— А тобі й не треба нічого розуміти. Ти тут для іншого, чи не так? Ніч добігає кінця, і в нас із тобою обмаль часу. Востаннє запитую: не передумала ставати босоркою?

— Ні, — твердо відповіла Вероніка.

— Добровільно приймаєш у себе іншу сутність?

— Так.

— Дозволяєш Ксені відійти?

— Так.

— Тоді обніми мене, Веронічко-Нічко. Не бійся мого холоду. Щойно він стане теплом, як сутність, котра раніше належала Ксені, стане твоєю.

— Так, — сказала Вероніка і, не роздумуючи, ступила крок у бік Ксені-Полудниці, яка стояла з розпростертими обіймами.

Вероніка наче впала в крижану воду. Холод лихими щупальцями хапав її за серце, викручував кожен клітинку тіла. Вона мовчки зносила біль, який

перетворив холод на муки для її тіла. А коли здавалося, що серце зараз замерзне й зупиниться, гаряча хвиля накрила її з головою. І Вероніка відчула, як із рук Полудниці вогнистим ручаєм вливається в неї щось незнане, поки ще перелякане, але податливе й готове скорятися новій босорці. Тепло ставало жаром, жар обпікав немилосердно, але це тривало кілька секунд, тому що за мить це знову був ніжний теплий струмочок, що наповнював собою Вероніку, як ото ріки наповнюють моря. І коли жінка замість тепла відчула холодні руки Полудниці, умить зрозуміла: справу зроблено, Ксеня вільна і настав час допомогти дітям. Вероніка Вишневецька не знала, як це зробити, зате босорканя Вероніка вже робила.

Правою рукою Вероніка міцно обіймала Оксану, а ліву швиденько запустила собі в кишеню, набрала пригорщу троян-зілля й висипала його на голову Полудниці. Тоді різко відштовхнула від себе примару й відскочила вбік.

Полудниця дивилася на неї здивованими очима Ксені, які враз перетворилися на божевільні та чужі. Вона закричала від болю, її спотворене жахом обличчя скидалося на маску. Піднесла руки догори, стала струшувати з себе зілля, і від того робилося ще гірше. Місця на тілі Полудниці, яких торкалося троян-зілля, миттєво перетворювалися на опіки, котрі на очах росли, збільшувалися, поглинаючи ще кілька секунд тому абсолютно здорову шкіру.

Потвора верещала, голосила, пальцями роздирала рани, котрі немилосердно її пекли. Агонія не припинялася, ставала дедалі сильнішою. Полудниця зашипіла, роззявила рота, щоб крикнути слова прокляття,

але з нього вивалився геть попечений чорний язик; очі провалилися всередину, одяг став тліти, відтак загорівся. І тоді Вероніка простісінько в той вогонь кинула пасмо волосся Ксені, який досі тримала у правому кулаку. Щойно чорне пасмо торкнулося одягу почвари, як спалахнуло, але замість упасти долу, чомусь стало підніматися вгору, злетіло над почварою, котра корчилася від болю. Пасмо волосся Ксені згоріло в повітрі, попіл з нього посипався на голову почварі й тільки-но торкнувся того, що колись було волоссям Полудниці, як голова потвори репнула надвоє, і з неї вирвалася на світ напівпрозора постать Ксені. Вона описала коло над здивованою Веронікою, вітром торкнулася її губ і прошепотіла: «Дякую. Пробач мені за дітей!»

— Пробачаю, іди з Богом, — проказала Вероніка, і Ксеня враз стала маленьким лиликом та полетіла вгору, все вище й вище, поки не зeszла у високості.

Агонія Полудниці не припинялася. Вона змією корчилася в страшних муках. Троян-зілля роз'їло їй шкіру і взялося за плоть. Вероніка не стала спостерігати, чим усе закінчиться. Її босорканя промовляла з глибин свідомості, що в них дуже мало часу. Вони мусять визволити полонених діток.

Жінка впритул підійшла до води. Набрала в жменю троян-зілля, яке залишалося в кишені. З лівої руки трохи перебрала в праву, щоб було порівну, руки простягла долонями до неба й закричала:

— Мертвий до мертвого,
Живий до живого,
Світлий до світла,
Темний до свого.

Я сих дітей на волю відпускаю,
Світлі душі ключем відмикаю.
А мої ключі — то три коні.
Єден коник, як сокол, сивенький,
Другий коник, як лебідь, біленький,
Третій коник, як ворон, чорненький.
Ой тим сивим до моря доїду,
А тим білим море переїду,
А тим чорним троян-зілля достану
І невинним душам у пригоді стану.

Раптом зілля на долонях Вероніки здійнялося й вервечкою потягнулося в бік острова, досі огорнутого туманом. Щойно вервечка сягнула туману, як з ним сталося те саме, що і з Полудницею. Він заметушився в агонії, укrywся ржавими плямами й за мить лежав на тихій воді зів'ялими пелюстками.

Тим часом до острова стали підпливати знайомі човники. Вони наче нізвідки взялися на річці, приставали до острівця, малі по черзі сідали в них і відчаливали. І так човник за човником... Найстарший хлопчина, син Ксені й Ростислава, допомагав меншим. І махав кожному на прощання. Врешті до острова пристав човник, який мав забрати і Ксениного малого. Той не роздумуючи всівся і, вже перебуваючи у човнику, обернувся до Вероніки, замахав їй радісно рукою, розсміявся — і від того дзвінкого дитячого сміху небо над річкою миттю стало мінітися барвами, а поміж хмари подекуди пробивалися сонячні промені. То було приголомшливе видовище. В агонії конала Полудниця, з човна махав син Ксені, небо от-от мало пролитися сонцем, а внутрішній голос босоркані

промовляв, що Вероніці час повертатися у світ живих. Бо щойно вона переступить сю межу, як вхід у світ живих для Полудниці знову зачиниться. Ні, Полудниця не помре. І Вероніка це знала. Полудницю не можна вбити — тільки ув'язнити. Дія троян-зілля потужна, але воно не вбиває. Воно знесилює ворога, тимчасово відбирає в нього міць, і знадобиться багато часу, поки Полудниця знову почуватиметься на силі. І знову прийматиме на своїй річці покинуті-загублені душі дітей. І знайдеться ще одна така ж бідна і згорьована втратами Вероніка, котра відчинить їй двері в реальний світ. І Полудниця робитиме те, що вміє найліпше: жатиме. Тому що насправді вона чудовий полуденний жнець. Але цього разу їй не буде так легко, як раніше. Тому що в реальному світі на неї чекатиме босорка, котра про Полудниць знає трохи більше, ніж решта світу. Можливо, Вероніка не доживе до того часу, бо час у міжчассі біжить геть по-іншому, а Полудниця дуже-дуже виснажена. Але вона точно передасть свої знання і сутність тій, котра стовідсотково буде готова.

Вероніка поверталася додому, вона йшла не озирючись. І не бачила, як перший сонячний промінь з неба впав на покалічене тіло босорки, як та раптом спинилася у своїй агонії, стихла, як завирувала від доторку сонця річка, як збурилася на ній хвиля, ніжно заковтнула Полудницю, і течія стрімко її кудись понесла.

13

Ранок почався не з кави. Ранок почався з поцілунків чоловіка, якого вона ще не знала, ким для себе вважати — коханим, бойфрендом чи метеликом-одноденкою. Вони довго і пристрасно цілувалися, потім кохалися, відтак знову цілувалися. Вероніка була вдячна Володі за цю шалену близькість, яка розчиняла її до атома і заставляла літати, бубнявіти хмарами, падати додолу дощем, а потім здійматися парою і знову літати. Тому про сон минулої ночі геть не думалося. Той сон наче втік від неї чи просто сховався кудись до кращих для нього часів.

Вероніка глянула краєм ока на годинник мобільного. Той показував одинадцятю ранку. За вікном буяла розкішна карпатська осінь. Сонце ніжно голубило верхівки смерек, котрі наче на пальцях п'ялися до нього, прагнучи отримати найпалкіший поцілунок, жовті голівки хризантем крадькома зазирали у вікно, а запізнілі жоржини геть нагло витріщалися на двох голих людей. За дверима гримала баняками

баба Люба. Чути було, як вона то виходила з хати, то заходила. Двері жалібно скрипіли давно не змазаними засувами, дерев'яна підлога ледачо стогнала від старечого човгання, і смачний запах горілих дровець лоскотав ніздрі. Вероніка ховала обличчя в обіймах Володимира. Їй не хотілося з них звільнитися, не хотілося думати про Львів, про повернення додому, про те, що треба буде подавати на розлучення і доведеться-таки зустрітися й поговорити з Ростиславом. Не все життя їм бігати одне від одного. Хоча... Непогана ідея. Фільм скінчився, побігли титри, і відчуття лишилося таке, наче ти був учасником того кіно і заразом відчував: це все несправжнє, це все відбувалося за кимось написаним сценарієм, задумом режисера й участю підібраних на кастингу акторів. Ось як тепер вона дивилася на ті двадцять три роки її наче й щасливого, але до божевілля нещасного ідеального сімейного життя. Фільм скінчився, побігли титри...

У двері тихо постукали.

— Агов, гості дорогенькі, ви там живі? Ходіть їсти, — веселий старечий голос кликав до пізнього сніданку.

— Дякуємо, — відповіла Вероніка. — Уже збираємося.

— О, так-так, перед сходженням на Говерлу треба поїсти, — серйозно заметушився Володя.

— На яку Говерлу? — розгублено перепитала Вероніка.

— Тобто на яку? Ти ж казала, що доведеться дряпатися на Говерлу, — удавано дивувався чоловік.

Вероніка розсміялася. Швидко скочила з ліжка, підбігла до вікна, тицьнула пальцем на вершину гори, що бовваніла вдалині між хмарами, і сказала:

— Я такого не говорила, я сказала «майже». І до всього, ми вже відучора тут. Ось тобі й Говерла.

— От йолоп, — ляснув себе по лобі чоловік. — Географічний кретинізм — це про мене.

І вони обоє розсміялися.

Тим часом надсадно заволав Володин телефон. Вероніка кинула його чоловікові, тому що той лежав недалечко від неї.

— Доброго дня, слухаю. Оресте Михайловичу, ви? Дуже приємно. Так, звісно, завтра о 9.00, як домовлялися. Що? Ні, зараз не вийде. Я не у Львові. Так, далеко. Дуже далеко. У потойбіччі, точніше, у раю. З ким? З коханою жінкою. Не заздріть. У вас є своя. Гаразд, телефоном можна і зараз. Прочитайте, що там написано, і я вам скажу, що і як треба робити.

Володимир уважно слухав густий чоловічий баритон, котрий так гупав у слухавку, що кавалки слів чула і Вероніка. Жінка тим часом зрозуміла, що ця консультація надовго, тож убралася в джинси, теплий гольф, кросівки та вийшла в сіни. Відчинила двері на половину господині. Там приємно пахло паленим ялівцем і, як їй здалося, варениками. «Ніколи не снідала варениками», — тільки й подумала. Господині в хаті не було. Вийшла надвір.

Баба Люба сиділа на звичному місці — на призьбі. Очі заплющила, обличчя підставила сонцю і радо йому всміхалася. Вона точно почула прихід Вероніки — скрип дверей та рипіння долівки спрацювали як сигналізація, — і, не розплющуючи очей, сказала:

— Сідайте біля мене, пані. Послухайте тишу.

Вероніка чемно сіла. Обіперлася об стіну хати, стулила повіки й відчула, як ніжне й зовсім не пекуче

жовтневе сонце пальчиками-промінчиками пестить шкіру. Було добре — так добре, як від пестошів коханого. Раптом відчула запах його шкіри — і аж кинуло її від того в жар. Та за мить картинка в голові змінилася. Перед очима в агонії помирала Полудниця. До Вероніки вернувся її сон. Вистрибнув зі сховку й затарабанив у шибку душі потворними брудними пальцями. Відчувалася винною в тому, що понівечила ту, котра таки їй допомогла, нехай мала з того користь, нехай сама то все зчинила, але-але-але... Полудниця таки була щира. І чим Вероніка відплатила за це? Та її роздуми раптово обірвав ледь чутний, але такий наполегливий шум, що пробився таки крізь її думки.

— Річка, — вигукнула здивовано.

Розтулила повіки, роззирнулася. Звук чувся десь із-за хати. Туди вона вчора і не зазірала: за пізнім обідом, вечірнім чаєм та любощами не до цього було. Стара, не розплющуючи очей, відповіла:

— Так, потічок. Ходаком називають. Бо він собі тихо землею ходить і зла нікому не робить, — відповіла баба Люба. — І ти нікому зла не зробила. Перестань себе мучити. Мені сестра розповіла, як ти в неї про полудниць розпитувала, — додала наче мимохідь.

— Тобто про полудниць? То вона не одна така? — здивувалася Вероніка.

— Звісно, не одна. — Стара і далі мружилася до сонця, не розплющуючи очей. — Підступні створіння, нічого без власної вигоди не роблять. Нічим не ліпші від людей.

— А легенда про Ліліт? — дивувалася Вероніка.

— Так, знаю, гарна легенда. Моя сестра всіх жаліє, навіть полудниць. А ти сходи до потічка, чуєш, як він

тебе кличе. Роззуйся, стань босими ногами у воду. Не переймайся, одягу не замочиш. Потічок неглибокий. Коли трохи у воді постоїш, скинь подумки у воду всі свої сумніви, усі тривоги. Висповідайся.

— Я до церкви ходжу на сповідь, я християнка, — чомусь нервово відповіла Вероніка.

— І ходи собі. Я теж ходжу. То не шкодить. Словесна сповідь — то наша можливість виговоритися. А я тобі, дитинко, про справжню сповідь баю. Бо хіба слова мають більшу силу, ніж Господня воля? Змочи ноги в гірській ріці, де вода не стоїть, а біжить, стань обличчям до сонця, простягни до нього долоні й попроси світла для душі, бо його ніколи забагато не буває: не знаєш, кому й коли доведеться світити, може, навіть серед суцільного мороку. А воду проси забрати всі твої болі, відчай, ненависть, злість, сумніви. Ти відчуєш, як через ноги всі вони з тебе у воду стікають, а течія підхоплює їх та несе-несе-несе. Ото я називаю сповіддю.

І Вероніка пішла. І зробила так, як учила її стара гуцулка. Пані Люба чи баба Люба — сама не знала, як її називати.

Вероніка стояла по кісточки у воді. Стрімка течія прудко обходила її, як живу перепону, вода була холоднюча, але привітна й лагідна. Мабуть, тому і ноги зовсім не мерзли. Повернулася обличчям до сонця, наставила до нього долоні й попросила благодаті для серця, прощення для душі, мудрості для розуму. Воду просила все погане, зрадливе, жалюгідне й лихе з серця забрати й віднести туди, де добрі люди не бувають, звірі не забігають, птахи не залітають. І щойно ці всі думки калейдоскопом майнули перед очима,

як нізвідки з'явилася босорка. Над головою затріпотів крилами лилик. Усівся жінці на плече. Вероніка ніжно погладила його по голівці, тоді занурила руки в річку й відчула, як з неї сповзає щось липке, брудне і смердюче, як її тілом, від голови й аж униз, котиться холодною хвилею колюча гидка хвиля, як то все плюхається у воду, аж бризки врзнобіч ідуть, а стрімка течія Ходака підхоплює той бруд і несе туди, де йому і місце, — у нікуди.

Уже сидючи в салоні машини й обдумуючи ті дивні події, ловила себе на думці, що зараз невимовно щаслива: попереду — суцільна невідомість і можливість робити все так, як хоче вона, без оглядин на коханого (бо раніше намагалася вгадати, як для нього буде краще), без оглядин на батьків (бо все боялася їх розчарувати, а виявилось, що їм для втіхи тільки того й треба — бачити доньку безжурною). Тепер Вероніка не боялася нічого.

Володимир наспівував собі під ніс якусь пісеньку. Вероніці досі смачно пахли вареники з чорниціями й медом і карпатський чай. Вона згадувала, як баба Люба відмовилася брати гроші за ночівлю, натомість подарувала молодятam — так вона їх називала — цілу торбу пахучого карпатського чаю, мішечок сухих білих грибів і барильце з сушеними чорниціями. Вероніка обіцяла бабі Любі, що влітку, коли гори будуть у літньому розвої, вони обов'язково до неї приїдуть, і приїдуть надовше. Стара у відповідь тільки хитро мружилася, згідно кивала та всміхалася. Вони вже від'їхали від хати й звернули на польову дорогу, а баба Люба все ще стояла, зіпершись рукою на похилені ворота свого обійстя, які скрипіли й тужили не гірше

за підлогу та двері її старої хати. І коли бабуся стала маленькою цяткою, Вероніка врешті відвела від заднього вікна очі.

Десь на середині дороги до Ворохти Володимир різко загальмував. Лягнув себе рукою по чолу:

— Уявляєш, серденько, я тупак. Я, здається, забув у баби Люби телефон. Ану набери мене.

Вероніка набрала, пішли виклики, але ані рингтону, ані вібрації чути не було.

— Не біда, — заспокоювала Вероніка. — Ми недалеко від'їхали. Вернімося.

— А хіба то не погана прикмета — вертатися? — жартома запитав чоловік.

— А ми перед тим, як сідати в машину, глянемо в дзеркало, попросимо бабу Любу обернути на подвір'ї мітлу стояком донизу — і всі недобрі чари розвіються. Чесне слово, то дієвий, перевірений спосіб.

Так, жартуючи та згадуючи всі народні забобони, вони за десять хвилин майже домчали до хати баби Люби. На останньому повороті завібрував телефон Вероніки. Телефонував тато. Говорив сумно і навіть сухо, добираючи кожне слово:

— Привіт, доню! У тебе все гаразд? Ага-ага. Я радий. Тут такі новини. Кх-кх, сумні новини. Тобто біда. Ростислав помер. Потонув у болоті. Пішов на полювання — запросили його тамтешні бізнесмени. Ну, ти ж розумієш, що їхнє полювання — то трохи про інше. Звісно, випили добряче, і щойно Ростислав поряд був, а за мить наче крізь землю провалився. Стали шукати, гукати. Таки знайшли. Тобто не його знайшли, а рушницю Ростикову та мобільний із шапкою. На болоті. Там такі глухі та небезпечні болота,

що потонути — раз плюнути. Тіло дістати неможливо. Розумієш? Усі паперові справи я беру на себе. Тримайся, рідна. І вертай додому. Разом ми й це переживемо.

Тато не став її втішати. Бо в теперішній ситуації не знав, чи то доречно. І Вероніка була йому за це вдячна.

Раптом стало холодно. Тіло вкрилося сиротами, захотілося загорнутися в теплий плед і заховатися в м'якому кріслі біля каміна чи просто опинитися з коханим біля теплої гуцульської печі. Згадала слова Полудниці, що стосувалися Ростислава: «Він тепер не твій клопіт. “Кухня” відповідальності працює по-іншому. І зараз там порядкують мої сестри».

Сестри Полудниці — хто вони? Баба Люба говорила, що Полудниця не одна така. Важко зітхнула, весь добрий настрій миттю випарувався. Володя відразу це відчув, запитально подивився на жінку.

— Ростик помер. Загинув випадково, потонув у білоруському болоті, — лаконічно відповіла.

Тим часом машина зупинилася біля напіврозвалених воріт знайомого обійстя. Та хати на місці не було. Ні хати, ні хризантем, ні жоржин, ні баби Люби.

Вероніка вже не знала, на що гостріше реагувати — на смерть Ростика чи на відсутність хати, котра за пів години просто щезла.

— Може, ми місце переплутали? — невпевнено промовив Володимир.

Вероніка заперечливо мотнула головою, показуючи рукою на уламок стіни з призьбою та на потічок, що шумів за тим місцем, де була колись бабина хата.

— Чортівня якась, — розвів руками чоловік.

— Слава Йісу, добрі люди! — почувся за спиною чоловічий голос. — Заблукалисьте чи, може, кого шукаєте?

Старий згорблений чоловік, у теплій вовняній шапці, у куфайці, валянках із калошами, зацікавлено дивився на мандрівників. В одній руці тримав на повідку козу, у другій — полотняну торбу.

— Слава навіки Богу, — відповіли хором.

— А, прошу пана. Ми шукаємо хату пані Люби, у неї ще сестра є, близнючка, — почав був Володимир, і Вероніка похапцем додала:

— Дві сестри-близнючки.

— Ага, — підтакнув Володимир. — Цієї ночі ми в пані Люби ночували, і я забув у неї в хаті мобільний. То ми, либонь, не там звернули, бо тут ніякої хати нема.

— Жартуєте? — сердито закректав старий. — Кепкуєте собі з діда? Заблукали вони.

— Та, бігме, не жартуємо, — перехрестився Володимир.

Старий враз на обличчі перемінився. Замість злості з'явився переляк:

— Не жартуєте, кажете? А коли я вам повім, що на тому самому місці, де зараз бухня¹ стоїть, і справді колись жили три сестри. Були в них і батько, і мама. Жили не тужили, людей поважали, старанно працювали. Та сталося так, як воно в житті буває, біда підкралася нізвідки. Мама занедужала й померла. Недарма кажуть у нас, що дитя без тата півсирота, а дитя без мами — сиротина повна. Батько погорював для годиться і одружився вдруге. В оселі з'явилася мачуха й одразу зненавиділа прийомних дочок і постановила

---

¹ Бухня (*діал.*) — напіврозвалена халупа.

їх зі світу звести. І таки звела. Кажуть, що була вона відьма зла і тому далось їй то легко. Тільки недовго вона раділа своєму щастю. Вже вагітна була, от-от мала народжувати, тож під час пологів і померла. Дитина не народилася. Бідний чоловік через такі втрати геть збожеволів. Кажуть, пішов світ за очі й додому не вернувся. Се місце в нас називають проклятим. І якби моя коза Маруся не дременула сюди від мене, то сам би нізащо не прийшов.

— А скажіть, чоловіче добрий, скільки вам було літ, коли та історія сталася, — і Володимир показав пальцем у бік хати.

— Ніскільки. Я ще й не народився. Мені зараз дев'яносто. А цю історію мені розказував мій прадід. Йому тоді було, як мені тепер. А я мав десять літ. Рахуйте.

Раптом десь у горах гучно залунала трембіта. Вероніка від несподіванки аж підскочила.

А старий навпаки втішився, усміхнувся беззубим ротом:

— О, з Говерли чутно. Йой, як то файно, файно. Хуріство яке!

— А що тут файного? — не вгавала Вероніка, згадуючи історію Ксені про трембіту та Говерлу. — Хіба не гуцульська легенда розповідає про те, що коли у Карпатах помирає чиясь любов, то з Говерли чути печальний голос трембіти.

— То півправди, паннусю, — погодився старий. — Гуцульська трембіта звучить гучно не тільки тоді, коли хтось помирає, але й тоді, коли нове життя народжується. Син чи дочка. Або народжується щось світле та велике. То може бути навіть кохання.

Старий розсміявся, розпрощався з Веронікою й Володимиром і пошкандибав, тягнучи за собою козу, яка вперто пручалася.

— Прошу пана, — раптом згадала щось Вероніка, — а скажіть, як звали третю сестру, з отих близнючок. Віра, Любов та...

— Пісня, її звали Пісня, — хрипко відповів старий і заспівав:

Ей-бо, ми мали люту мачуху;
Она нас спалить на дрібний попелець,
Она нас посіє в загородойці,
Та з нас ся вродить трояке зілля:
Перше зілейко — біждеревочок,
Друге зілейко — крутая м'ята,
Третє зілейко — зелений барвінок.

Тим часом у салоні машини голосно завібрував мобільний. Здивований Володимир відчинив двері й обімлів. Телефон лежав у торбинці з карпатським чаєм, що його подарувала їм пані Люба. Чоловік схопив його і здивовано побачив есемеску про пропущений дзвінок від Вероніки.

— Господи, Веронічко, що за чортівня тут коїться? Вероніка його не чула, вона зачаровано дивилася, як старигань тягне за мотузку вперту козу і чи то їй, чи самому собі наспівує:

Та з нас ся вродить трояке зілля:
Перше зілейко — біждеревочок,
Друге зілейко — крутая м'ята,
Третє зілейко — зелений барвінок.

Давня гуцульська легенда, яку розповідала гуцулка Ксеня, коли вони в університетському гуртожитку готувалися до сесії, враз ожила.

— Віра, Любов та Пісня, — шепочуть губи. — Виходить, твоя легенда, Ксеню, зовсім і не легенда. Певно, кожна легенда, щоб народитися, мала спочатку побути життям.

— Давно то діялося чи недавно — ніхто не відає, тільки в ті далекі часи люди вмiли говорити з травами та розумiли мову тварин. Мали в собі дужу силу, бо могли вмовити найлютішу бурю не зачіпати їхніх осель, мали в серці таку віру, яка гори розвертала, повені висувала. Але, як то споконвіку ведеться, заздрість, ненависть, спокуса, хтивість, пиха також мешкали між людьми, перетворюючи любляче серце на камінь, вірність замінюючи зрадою, надію — приреченістю та відчаєм, смиренність наповнюючи пихою, щирість затуляючи скнарністю, чистоту помислів — спокусами й жагою всемогутності.

Жив собі в ті часи один добрий чоловік, і мав він щиру та віддану дружину. Народила вона йому трьох донечок-красунь. Дівчата ті були непрóсті, бо сповна обдарував їх Господь. Найстаршу звали Любою. Вона справді була така — усім та кожному любя. Уміла вона одним своїм чистим і невинним поглядом зворушити найчерствіше серце. Слова її були мудрі, глибокі

й разом з тим сповнені світла. Такою, мабуть, і має бути справжня любов. Середня сестриця — Віра. Мовчазна і з чистим усміхом на устах. Говорила дуже мало, але завжди влучно і тільки про найважливіше — про те, чого прагло серце зневіреного. Наймолодшу донечку звали Піснею. Бо як іще можна було назвати ту, котра сонце зустрічала піснею, проводжала день співаючи, і до кожної нагоди, веселої чи сумної, у неї була готова пісня — завжди гожа.

Жили вони в злагоді та любові, горя не знали, радістю світ довкола себе насичували, людей любили і люди любили їх. Та враз постукало в їхню оселю лихо. Занедужала матінка, злягла і за кілька днів раптово померла. Затужила Люба, змарніла Віра, вмовкла Пісня. Нещастя поселилося в родині. Так гірко і сумно стало в хаті без матінки, без Надії. Довго чи недовго горював її чоловік, але хіба сльози дружину повернуть? Мусив якось і донькам, і господарству раду давати. Хоч і добрий, та все ж і доволі практичний він був. Розумів, що доньок хтось має научати жіночих премудростей, які чоловічому розуму не до снаги. Та й хаті дбайлива жіноча рука потрібна. Бо без теплих жіночих долонь і кутки в оселі плачуть, не тільки піч та скриня. Та й він живий і міцний козарлюга, ще ого-го. Теж потребував жіночої ласки. Надумав чоловічина одружитися вдруге. Нараяли йому добрі люди вдовицю Варвару із сусіднього села. Вродливу, до роботи беручку, хоч і без посагу, зате бездітну. Останнє найдужче потішило чоловіка. Раз своїх не має, то його доньок точно любитиме як рідних. І байдуже, що посагу нема. Він не останній газда в селі: і землі доволі, і худібки повний хлівець, і птиці повне подвір'я. Зустрілися, познайомилися. Молодиця

йому відразу сподобалася — медовими речами, чорними бровами, карими очима, тонким станом та тугими, як на її вік, персами. Чоловіяга аж голову стратив від тої краси, заступила вона йому світ, як чорна хмара заступає сонце.

Недовго думаючи, заслав чоловічина до вдовиці сватів, і за кілька тижнів справили скромне весілля. Варвара зі своїм нехитрим крамом перебралася до чоловікової оселі. Донькам було велено слухати в усьому мачухи. Батько аж світився від щастя, не помічаючи суму в очах донечок. Адже всю найважчу роботу лиха мачуха перебрала на тендітні плечі дівчат. Та робила то так вправно, що батько ні про що і не здогадувався, бо закохані чоловіки часто бувають і глухими, і сліпими, і недоумкуватими, догоджаючи тій, кого люблять.

Варвара відразу не злюбила нерідних дітей. Їхня чиста врода та молодість постійно нагадували вдовиці про літа, що не стоять на припоні та прудкими конями мчать уперед, лишаючи на обличчі, навіть найпрекраснішому, зморшки-оранки, в очах зрілість, а на серці камінь.

Та над усе переймалася мачуха навіть не тим, що врода її з часом зов'яне, а тим, що досі не подарував їй Господь власних дітей. Ні в першому шлюбі, ні в другому. Віддадуться чоловікові доньки — і всі оті багатства, уся земелька, статки, коні, худоба рано чи пізно потечуть приданим у руки пасербиць. Туга в серці переросла в чорну ненависть. Як вона хотіла мати дитинку! Оце пискляве маленьке диво... Та в Господа не допросишся, хай скільки молитов проказуй, скільки свічок у церкві став, скільки благай — не вимолиши у нього щастя... А літа ж утікають... Уже он сивина

проситься в коси... І одного дня, коли чоловік відлучився на кілька днів у справах, надумала Варвара піти по пораду до рідної тітки, яку матінка, коли ще була живою, не те що недолюблювала — вона й чути про неї не хотіла. До всього взяла з доньки тверду обіцянку, що та не знатиметься з тіткою, хай як важко-сутужно їй буде. Варвара пообіцяла. Лиха слава ходила за тіткою, як тінь за людиною. Різні люди галайкали, часто називаючи тітку Устину чорною мольфаркою. Та від того дня багато води в Латориці утекло. Кості і матері, і батька, і брата з сестрою, котрі маленькими померли, уже давно в землі лежать. Нікого з рідних прикра доля в живих не залишила. Нікого, крім тітки. Замислилася Варвара, згадуючи обіцянку, яку матері давала. Але ж... Неня мертва. А тітка? Ніби ще жива. Хоч і старша від мами на п'ятнадцять літ, та досі вікує. Хіба Бог не велить нам прощати ворогам своїм? А тітка Варварі не ворог. Ну, замолоду чогось не поділили з матір'ю. Всяке-різне буває. Хай там як, єдина рідна кров. Якщо не пожаліє, то хоч вислухає.

Злі язики подекували, що живе тітка самотиною в старому Пралісі. Ото щойно провела мужа та роздала роботу пасербицям, рушила Варвара в дорогу. Довго чи не довго йшла — здавалося, стежка сама її веде, — та ще до заходу сонця надибала тітчину халупку. Стара жінка, убрана в чорний блаженський одяг, запнута чорною хустиною, сиділа на призьбі та курила люльку. Вона ніби й не здивувалася, побачивши молодицю. На похиленому журавлі криниці, наче вітаючись, тричі каркнув ворон. Озвалася і стара:

— Здорова будь, небого! Від ранку тебе піджидаю. І стежку тобі простелила, і дощі від села відігнала.

Щось ти, Варваро, аж так забарилася? Либонь, до полудня спиш, геть зледащіла. Що то значить за добрим чоловіком жити: долівка метена, і в печі напечено, і подушки пухкенькі, і боки біленькі... — І стара враз чи то закашлялася, чи то сміх у неї був такий непривітний. Голос тітки дуже був схожий на скрегіт сороки — такий само скрипучий: — Не відповідай, небого. Не мушиш. І хоч зараз у тебе все є, та щастя нема. Тому-то ти до мене причалапала. Знаю я про твоє горе. Ачей кров рідна. Ото вона мені й нашептала. Та хіба то горе, Варваро? Ту справу легко залагодити. У мене й ліки від сего є. Хочеш знати які?

У Варвари похололо на серці. Згадала настанову нені — не знатися з тіткою. Ще не пізно відступитися, вернути назад. Але... Очі ненависних пасербиць затуляли їй світ. Ні, вона не відступиться. І жінка ствердно закивала:

— Зроблю, що скажете. Тільки допоможіть.

Тітка навчила, що і як робити. А платня? Платня виявилася не такою вже й великою. Хіба моторошною.

Коли чоловік знову поїхав у справах, вигадала мачуха старшій Любі роботу. Збудила пасербицю посеред ночі — саме повня в небі висіла, — вивела надвір та наказала негайно йти до Пралісу, який у селі ще Заклятим лісом називають. Люба мала назбирати в глечик роси з терну, що над урвищем Загублених Душ рясно росте. Знаючі люди кажуть, що то найліпші ліки від гризачки, котра батечка їхнього ночами мучить. Так спина йому болить, що він часто від того болю плаче. І хіба вона свого татка не любить і в такій дурниці відмовить? Варвара сама б залюбки пішла, бо щиро і палко чоловіка кохає і ладна заради нього на все, але не може,

бо ті ж таки знаючі люди переконують, що то в повню має зробити тільки по крові рідня. Не дуже вірила Люба словам мачухи, але перечити жінці не стала. Важко зітхнула, взяла в руки глечика й пішла.

Місяць показував Любі дорогу, і дівчина, трішки налякана і трішки засмучена, ішла туди, куди наказала мачуха. Заклятий ліс та урвище Загублених Душ мали недобру славу. Різні чутки про ці місця ходили. Одні люди розповідали, що в Заклятому лісі живуть упирі та вовкулаки, інші переконували, що урвище Загублених Душ кишить душами проклятих. Чи довго чи недовго йшла Люба, але й до лісу вона без пригод потрапила, і урвище, і тернові куці знайшла.

Дивувало тільки те, що надто тихо було в лісі. І нехай зараз ніч, і світ наморений відсипається, але це не означає, що має панувати мертва тиша? Бо ані шелесту, ані теревенів нічних, пташиних чи комашиних, дівчина не чула. Роззирнулася. Роса рясно вкрила листя терну й видавалася коштовними перлами на його листі. Люба замилювалася видовом. Тоді тріпнула головою, наче скинула з себе ману, згадавши, навіть приїшла. Бігцем кинулася до терну, простягла пальчики до першої росяної намистинки, щоб зірвати її, і... Земля під ногами різко гойднулася, місяць перелякано заголосив голосом птаха, простреливши тишу, тернові гілки колючками потягнулися до юнки. Вони злісно впивалися в дівоче тіло, вони шипіли. Люба не встигла не те що закричати, а й зрозуміти, що коїтьсся, бо хльостка та груба колюча гілка обвилася довкола дівочої тонкої шиї та здушила так сильно, що світ в очах погас. Люба знепритомніла. І тому не могла знати, бачити чи відчувати, як її тіло густо й рясно обплітає колюче віття,

шпичаками міцно впиваючись у шкіру, як кров із тіла витікає тоненькими цівочками, як відлітає життя.

Уранці повернувся додому батько. І вродлива та зваблива мачуха пригощала коханого терновим вином, приправленим кров'ю рідної доньки. Усе підливала й підливала і собі, і чоловіку вина Варвара, зазираючи в очі та обмовляючи пасербицю Любу. Бо невдячна дитина у батька, така-сяка-перетака, утекла з дому з якимсь чужинцем. Сусіди бачили, як тікала. І посеред ночі то утнула, коли в хаті всі спали. Ой-ой, невдячне дівчисько, проміняло любов батька на кохання приبلуди. Розсердився батько на доньку старшу за такий учинок і строго наказав меншим в усьому слухати мачуху.

Життя тривало. Сестри тужили за Любою, бо та наче у воду канула — ні слуху ні поголосу. Хотіли вірити, що та і справді не витримала наругу та дурних мачухиних наказів і дременула з дому. Хоч і не вірили, що з парубком, адже не було в Люби навіть залицьяльника.

За кілька тижнів батько знову вирушив у справах. Але перед тим покликав донечок, поцілував кожну в маківку, сказав, що любить їх щиро, адже інших дітей у нього нема. А ще він дуже сподівається, що вони теж його люблять. І якщо в їхніх серцях є хоч крихта поваги до рідного батенька, то, поки його не буде, вони в усьому слухатимуться його кохану дружину Варвару. Дівчата це не раз уже чули, тому тільки сумно й покірно покивали головами.

Батько поїхав. А мачуха знову взялася за старе: придумувала пасербицям важку роботу, не даючи жодної хвилини на спочинок. Тому дівчата, щойно вкладалися в ліжка, як моментально засинали, такі були зморені. Настала повня. Мачуха розбудила посеред ночі

Віру, вивела її надвір і наказала сходити до Заклятої річки, що тече біля Заклятого лісу. Дала в руки батькову сорочку, яку дівчина має в тій річці ще до сходу сонця випрати. Бо знаючі люди кажуть, що найліпші ліки від гризачки, котра батечка їхнього ночами мучить, то носіння сорочки, випраної в повню у водах Заклятої ріки. Бо в батечка їхнього так інколи спина болить, що він від того болю навіть плаче. І хіба Віра свого татка не любить і в такій дурниці відмовить? Варвара і сама б залюбки пішла, бо щиро і палко чоловіка кохає і ладна заради нього на все, але це не допоможе. Бо ті ж таки знаючі люди переконують, що то в повню має зробити тільки по крові рідня. Не дуже вірила юнка словам мачухи, але перечити не стала.

Віра чемно попростувала до Заклятої ріки, несучи батькову сорочку. Моторошна тиша обступила її. Ані шереху, ані перешіптувань нічних чи перегукувань... Млосно й мулько у Віри було на душі. Якесь передчуття лиха гнітило дівчину. Вона списувала то на лякливість, на ніч та на ті страхи, що наганяли односельці, розповідаючи небилиці про лихих нявок, котрі жили у водах Заклятої ріки й піджидали заблудлого мандрівника, щоб затягнути його в глибокі води. Аж ось і річка. Та якась дивна вона, навіть здаля. Чому під місячним світлом не виблискує сріблом, чому така мертво-спокійна й мовчазна? Щойно дівчина ступила у воду, як почали відбуватися дивні речі. Віру щось міцно вхопило за ноги й різко потягнуло у воду. І так швидко то сталося, що лише на мить дрібний плюскіт порушив мертву тишу, щось гулко ляснуло, і річка забрала собі Віру. Знову довкола стояла тиша, а в небі сумно зітхав срібний місяць.

Уранці прокинулася найменша сестриця і насторожилася. Віри не було. Невже і Віра утекла з дому вслід за Любою? Кинулася Пісня Віру шукати. Не знайшла. Розпитувала людей у селі — чи хто не бачив. Мачухи не питала, бо та від рання нічого не робила, лишень бурчала, що пасербиці геть від рук відбилися і роблять що хочуть. Серцем відчувала найменша сестриця: щось тут не так. Не могли любі сестри її тут саму залишити.

Батько вернув додому наступного дня і не став навіть слухати підозр меншої доньки. У нього такі невдячні діти!.. Спочатку втекла старша з якимсь волоцюгою, тепер ось Віра слідком за Любою дременула. Що далі чекати? Тільки Варвара, дружинонька вірна, його розуміє і поважає. Ось і зараз наварила борщу, напекла хліба, насмажила риби. Правда, в тому, що риба із Заклятої ріки, не зізналася. Чи не однаково? Їж, коханий. І смачно, і поживно.

Варвара розуміла, що з Піснею їй найважче буде впоратися. Вона ще не має тих літ, щоб подобатися хлопцям. Але добра тітонька заспокоїла племінничку. Для початку і двох невинних жертв достатньо. Третя буде потрібна аж через дев'ять місяців. До того часу щось придумається. Тож Варвара на деякий час просто забула про пасербицю, догоджаючи в усьому чоловікові, особливо в тілесних утіхах.

Тужила найменша сестра за старшими сестрицями, тільки жалісливих пісень і співала, а мачуха, навпаки, квітнула й гарнішала. І нарешті була при надії.

Минуло майже дев'ять місяців, осінь перейшла в зиму, відтак і весна підспіла. Природа прокинулася від зимового сну, порозквітали дерева, куці, всюдусуще птаство співало так п'яно, що аж кортіло піднятися на крилах у небо. Менша сестричка Пісня часто

дивилася у височінь, ніби чекала звідти доброї вістки для себе. Маленька надія жевріла в серці, що сестриці теж можуть якусь вісточку передати. Та все намарно. Батько наче забув, що в нього були ще дві доньки. Ходив щасливий та окрилений. Кохана дружинонька от-от подарує йому сина. Тому він не розумів туги Пісні. І вже вслід за дружиною теж сердито гримав на неї.

Якось пішла Пісня в ліс по суницю. Батько відправив, бо вагітна Варвара сунічок захотіла. А Пісня й так нудить світом, то нехай краще ним у лісі нудить. Дівчинка і пішла. Ходила лісом, сумних пісень співала, суниці збирала, додому йти не хотіла та й незчулася, як звечоріло. Сіла Пісня під розквітлою калиною, слухаючи співи лісового птаства. Саме в тому місці, де сходилися Заклятий ліс і Заклята річка. І задрімала дівчинка, і наснився їй сон.

Прилетіли на калину дві голубки білі. Сиділи вони, воркували та й про своє розмовляли.

— Якби моє тіло із Заклятої річки дістали та й у землю під калину красну поклали, то моя душа спокій би мала і відьма лиха її б не займала.

— Ой, сестрице, правду кажеш, правдоньку говориш. І мені тяжко, люба, з відьмою лихою. Вона мою душу мучить, вона її суше — красу забирає, муками доймає. Якби моє тіло із терну, що над урвищем Заклятих Душ, дістали та й у землю чорну поряд із твоїм поклали, то я б тоді муку землиці віддала, а спокій пізнала.

— Якби наша сестриця нас почула та й учинила нашу волю, то й злу мачуху ми б покарали і душі свої порятували.

— То скиньмо їй по пір'ячку, сестро! Воно до наших тіл дорогу їй покаже, а сопілка з калини правду

розкаже. Та сопілка силу велику має: поки вона грає, темрява тебе не займає.

Прокинулася менша сестра і обімліла. У її правиці були затиснуті дві білі пір'їнки, а у лівій руці — калинова сопілка. Розтулила Пісня праву долоню, налетів легкий вітерець, підхопив одну з пір'інок і хвацько закрутив у таночку, погнавши до Заклятого лісу. Дівчинка Пісня ту пір'інку, що залишилася, поклала собі до кишені, а ту, котру вхопив вітер, кинулася наздоганяти.

Довго чи недовго мандрувала пір'інка лісом, тільки привела вона найменшу сестру до тіла старшої сестриці. Чимало часу минуло, відколи загинула Люба, та здавалося, що дівчина щойно заснула в густих обіймах колючого терня, яке з усіх боків тримало її та не відпускало. Одна з гілок обвилася зашморгом довкола Любиної шиї. Пісня заплакала від безвиході, тоді приклала сопілку до уст і заграла. І щойно мелодія розлилася лісом, як колюче терня відступило, живими колючими змійками поповзло в Закляте урвище. Сплела Пісня з гілок ліщини ложе для сестриці й потягла на ньому Любино тіло до калини. Добре, що ґрунт у цьому місці піщаний, бо яму, хоч і мілку, для сестри довелося рити руками.

Дістала Пісня з кишені другу пір'інку, підкинула її вгору. Вітер підхопив легку здобич і стрімко поніс у бік річки. Пісня за пір'інкою ледве встигала. А коли пір'інка опустилася на плесо, дівчина все зрозуміла. Важко зітхнула, витягла сопілку і заграла. Мелодія торкалася води, розходилася плесом і раптом... Завирувала, зашипіла до того спокійна й тиха ріка... Сестра менша не спинялася, грала... Мить — і хвиля на берег, майже під ноги Пісні, поклала бездиханне тіло Віри.

Зовні середня сестриця зовсім не була схожа на потопельницю. Лише через відсутність дихання можна було здогадатися, що вона мертва. Зробила менша сестра з вербових гілок ложе для середньої сестри й потягла на ньому тіло до калини.

Поклала Пісня Віру в ямку, вириту поряд із Любиною, засипала землею та гірко заплакала. Вона не стане нічого розповідати батечкові. І додому вона не повернеться. Батько ані в її сон, ані в лихі чари не повірить, лише мачусі віритиме. А та вигадас нову байку про те, що її сестри самі собі знайшли смерть, бо не слухали мудрих наказів нової матінки.

А лихий Варварі наснився дивний сон. Наче тітка на уродини подарувала їй трійко білих голубів, і Варвара має випити з них ще теплу кров, а тільця запекти в печі й обов'язково нагодувати цією печенюю чоловіка. Прокинулася вранці від розуміння, що страву з двох голубів вона вже приготувала. Лишилася ще одна. Тож настав час третьої жертви, бо незабаром народжувати. Заходилася мачуха шукати найменшу пасербицю. А та наче крізь землю провалилася. Схоже, вдома не ночувала. От пройдисвітка! Либонь десь над рікою ходить і сумних пісень співає.

Два дні мачуха шукала Пісню. Всю околицю оббігала. Аж надвечір третього дня знайшла-таки дівчину: утомлена розпачем, голодом і холодом, вона міцно спала на свіжому горбочку під калиною. Втішилася своїй знахідці мачуха. Те, що треба! Чоловік уже знає, що й найменша донька з дому втекла. У річці її тіло шукають, бо хтось там її біля великої води бачив, тож вигадувати історію про пропажу не доведеться. Як добре все складається! Ось і третя жертва. Остання.

Вийняла лиха мачуха з-за пояса ножа, тихо перерізала своїй пасербциці горло, напилася її крові, а тіло закопала тут же, під калиною. Коли впоралася з оборудкою, то вже споночило. Час додому вертати. Аж раптом десь поряд залунала пісня. Мила та гожа, вона вела-манила за собою. Не втрималася Варвара і пішла на ту пісню...

*Ей-бо ми мали люту мачуху;
Она нас спалить на дрібний попелець,
Она нас посіє в загородойці,
Та з нас ся вродить трояке зілля:
Перше зілейко — біждеревочок,
Друге зілейко — крутая м'ята,
Третє зілейко — зелений барвінок.*

Чистий та ніжний дівочий голос так гарно співав, виводив, краяв серце! Пісня привела Варвару до води. Спиною до неї стояла гола жіноча постать.

Вона обернулася і перестала співати. То була красива юнка, голову якої прикрашав вінок з дрібного білого квіту конвалії. І вінок той світився під місячним сяйвом. Краплі роси на косах, на устах, на руках, на її голому синявому тілі робили незнайомку прекрасною.

Упізнала мачуха співачку. Зрозуміла, що втрапила в халепу, та було вже запізно. Зусібіч її оточили зеленоокі нявки.

Уранці тіло Варвари знайшли пастухи, котрі гнали худобу до водопою. Жінка лежала горілиць біля річки, дивлячись у небо мертвими очима. Руки покійниці лежали на пласкому животі. Скидалося на те, що Варвара вже не була вагітною. Один з пастухів запримітив поблизу,

під сірим каменем, маленького пташка, та не став його полахати. Бо, може, то душа ненародженої дитинки, хтозна? Але то зовсім і не пташок був, а звичайнісінький лилик. Щоб душа стала птахом, треба спочатку народитися.

Отаку смерть надибала собі мачуха. Старі люди казали, що то нявки бідну жінку зі світу звели, а дитину ненароджену собі забрали.

А тим часом під калиною, на горбочку, щороку рясно розквітає особливе зілля. Біждеревочок, м'ята і барвінок. Люди називають той квіт трой-зіллям. Кажуть, що воно не звичайне, бо ж росте на могилах невинно погублених чистих душ. І якщо не побоятися та піти в найкоротшу купальську ніч до тих могил, нарвати зілля та зварити з нього тунку, то...

— Агов, дівки, навіщо воно вам знати, що те зілля повертає людині. Тільки нещасний та упосліджений то може знати. Той, хто потребує допомоги, завжди знаходить її, якщо прагне.

Ксеня замовкла. Хвилину в кімнаті нічого не відбувалося. Принишклі дівчата чекали на продовження. Першою не втрималася Орися:

— Господи, Ксеню, ти чого мовчиш, га? Шо далі було, ну?

— Нічого, це вся історія! — спокійно відповіла Ксеня.

— Не, так не чесно, — не вгавала Орися. — А де поділася дитина Варвари? То її душа стала кажаном, так?! І ще я не зрозуміла, як у мертвої Варвари народилася дитина? І яка — мертва чи жива? Коли жива, то нявки її мали б утопити й собі забрати. Тіло дитини здибали, не? А батько тоді як? Хм, невже його

ніхто не покарав? Хіба то чесно? Він у твоїй розповіді не менший лиходій, аніж мачуха.

Ксеня байдуже махнула рукою:

— Ну, припустімо, збожеволів від горя. Легше тобі від того, Орисю? Зрештою, це вже інша історія.

— Розкажи, Ксеню, розкажи!

— Мабуть, іншим разом, дівчата, а то ми до ранку протеревенимо, а нам ще десять білетівчити.

У гуртожитку, попри таку чи то пізню, чи то ранню годину (третя попівночі), ніхто й не збирався спати. Тут панував хаос. Потороча зимової сесії вклякло стояла на порозі...

Здавалося, що цей дощ падатиме вічно. Хмарки доволі щільно тримали в зачині небо. Він лив і лив, уперто не даючи сонцю випірнути з-за хмар. Навіть ті дощолуби, котрі безмежно люблять таку погоду, гумові чоботи, барвисті дощовики й пістряві парасолі, зараз сиділи під пледами, пили чай з малини і невдоволено буркотіли. Тиждень такої погоди — це явний перебір, навіть якщо ти зятято любиш дощ.

Тільки Іван Петрович, завжди підтягнутий сіроокий вусань з п'ятого поверху, якому сусіди наперебій давали хто сорок, хто сімдесят, радів такій погоді. Він під час дощів наче розквітав. Зморшки на обличчі розгладжувалися, красиві чорні вуса задержувато стриміли вгору, курносий ніс ще більше задерся, і навіть чорний капелюх, який звично тхнув нафталіном, у цю пору пахнув дощем. Баба Аня, сусідка з першого поверху, котра чи не цілодобово несла варту спостерігача біля вікна кухні, тому що з нього видно і подвір'я, і дорогу, називала Івана Петровича суцільною патологією. Інші, нормальні

гіпотоніки та гіпертоніки, знемагають від такої капризної погоди, а йому як з гуся вода. Баба Аня випиває вже п'яту на день філіжанку кави, і це при її хронічній гіпертонії, і все одно відчувається як муха в окропі, а цей напомадився і десь пошпацитував — усміхнений, із завзятим блиском в очах, у випрасуваному чорному костюмі, накрохмаленій білій сорочці, при чорній у синю смужку краватці, ба навіть не в гумових чоботах, а в чорних лакованих мештах та з незмінною чорною парасолькою. Завжди цей дивак відчувається в таку погоду перфектно.

Баба Аня про всяк випадок навіть ухопила старого, ще батькового, армійського бінокля, щоб ліпше видіти. Іван Петрович бадьоро йшов подвір'ям, тримаючи над головою чорну парасольку і... Стара протерла очі. Начепила окуляри для надійності й знову прикипіла до бінокля. Мати Божа Ченстоховська! Того не може бути!

Посеред подвір'я через підтоплення каналізаційними водами просів ґрунт і утворилася чималенька калабаня. Обійти її, щоб не замочити ніг, просто неможливо. І всі намагання комунальників розв'язати цю проблему, закидавши халепу камінням, поки не увінчалися успіхом. Бо калабаня вперто не зникала, натомість спрагло заковтувала все, що в неї кидали. Комунальники поки змирилися з ситуацією й вирішили почекати припинення дощів. А цей типчик навіть не в гумових чоботах, а в мештах суне в ту чортову калабаню і ніч йому не є. Його чорні напуцovanі мешти навіть не намокають, коли він ступає на воду. Бо він ходить по воді!

Баба Аня набожно перехрестилася до календарика зі святим Пантелеймоном, що магнітиком був прикріплений до холодильника. І задумалася.

Вона знала, що в під'їзді живуть самі збоченці. Васька з третього, з двокімнатної, — наркоман. Петро з п'ятого, з однокімнатної, — пияк. Свєтка з п'ятого — повія, хоча переконує всіх, що працює в податковій, але ж баба Аня знає ліпше. Вона у вікно все бачить. Ірка з четвертого і Настка з другого просто курви. Одна надія на Івана Петровича. Навіть думала познайомити його зі своєю незаміжньою племінницею Наталочкою — донькою старшої сестри. Дівці тільки сорок. Кров з молоком, добрі батьки, працює бухгалтером у банку, незле заробляє, щонеділі ходить до церкви, двічі на рік — до сповіді. Золота дитина. Але ото, що баба Аня щойно побачила, сплутало їй усі плани. Стара прикипіла до вікна. Іван Петрович умить зупинився, наче відчув, що вона за ним дивиться, розвернувся в її бік, доброзичливо помахав рукою і почимчикував далі.

Увечері, щойно ліхтарі заблимали холодними вогнями, як з'явився не запилився Іван Петрович. Він знову йшов по воді й вів попід лікоть рудава кралу. І вона також ішла по воді! Цього стара вже не витримала. Вона кулею вибігла в під'їзд, наче по пошту.

— Дай Боже, пані Анно, — чемно привітався Іван Петрович, пропускаючи перед себе рудоволоску і струшуючи воду з парасолі. — Знайомтеся, моя сестра Оріся. На тиждень приїхала.

— Ага, — тільки і знайшлася баба Аня.

— Як ваше здоров'я, пані Анно? Як тиск?

Баба Аня нервово сіпнулася і пролепетала щось про те, що яке там може бути здоров'я, коли безбожно лиє вже тиждень, навіть з хати не вийти, бо та клята калабаня у дворі перетворилася на море.

— Ох, ви не в курсі? Добродії комунальники ще вчора нашу тлусту калабаню замостили старими бетонними плитами. Ідеш, наче поверх води, — краса!

Стара здивовано закліпала очима, відчинила двері під'їзду, ступила кілька кроків у бік калабані та обімліла.

Коли, коли вони це встигли? Хіба що о дванадцятій. Точно. Вона тоді до сестри дзвонила. І майже годину слухала, як та на дочку нарікає. Та чи за годину вони б упоралися? Стара не вірила. Вона рушила в бік калабані, невпевнено ступила перший крок і ... Нога стала на тверду поверхню.

За спиною баби Ані усміхалися й підморгували одне одному чорнявий вусань і рудоволоса жінка.

— Пані Анно, бувайте, — гукнув навздогін старій Іван Петрович. — На завтра синоптики обіцяють сонце. Висушить воно нашу калабаню. І ходити буде вже не так цікаво.

Стара навіть не озирнулася, сердита на себе за те, що проспала таку подію. Важко зітхнула, згадуючи, як Іван Петрович хвацько ходив по воді. Постояла кілька хвилин, повитріщалася на сумне темне небо і посунула до хати.

— Ну і що це було? — запитала рудоволоса сестра. — Навіщо ти так? Міг просто не попадатися. Міг хоч раз узутти гумові чоботи.

— Ти себе чуєш, сестро? Чорний костюм, чорна парасоля — і гумові чоботи? Може, мені ще ласта й човен купити? До того ж ти сама винна. Казала, що їдеши лише на три дні, а зникла аж на цілий тиждень, — удавано образився чоловік, коли вони піднімалися сходами. І вже веселіше додав: — Знаєш, а вона пів дня вірила в диво. Я про пані Анну.

— То, може, не треба було вигадувати якісь бетонні плити, нехай би далі вірила, — сумно відповіла сестра.

— Деяким людям це протипоказано. Запобіжники в голові перегоріти можуть. Особливо коли ти навіть у дитинстві не вірив у казки. А коли виріс, то казки в тебе теж перестали вірити.

Іван Петрович легко торкнувся кінчиком парасолі дверей квартири, замок клацнув, і вони відчинилися. Чоловік простягнув руку, запрошуючи жінку досередини. Щойно та ступила перший крок, як у передпокої ввімкнулося світло.

Рудоволоса обернулася до брата і сказала:

— Ти невиправний, Доцівнику.

— Так, моя люба Сонцівно. З поверненням до Львова!

— Матусю, яка гарна історія! — радісно сплеснула в долоні сіроока восьмирічна дівчинка. — А Сонцівна — вона фея, правда? Вона ж володарка сонця, і тому фея.

— Мабуть, — стенула плечима Вероніка, визируючи із-за комп'ютера. — Я можу запитати авторку, якщо тобі так цікаво.

— Мені ду-у-у-уже цікаво, але краще я сама довигадую. Так цікавіше, правда ж?

— Цікавіше, — погодилася Вероніка.

— А ніяких фей не існує, — почувся задиркуватий хлопчачий голос. — То все вигадки.

З-під столу вигулькнула кучерява голова, а потім виповз і сам хлопчисько. Був на пів голови нижчий від сестри, поступався їй у віці двома роками, але не язикатістю.

— А от і існують, а от і не вигадка, — заперечила сестра. — Правда, мамо?

— Не існують. Менше мультики дивися. Віриш у всяке. А ще старша! Не існує ніяких фей. Мені тато розповідав. А от відьми — ті насправді існують. Тато може підтвердити.

— І коли це тато таке розказував? Га? Щось я нічого такого не пригадую. Брехун ти, Лесику, брехун.

— Ніякий я не брехун. Сама татка спитай. Коли минулого тижня ми в Мурованому рибалили. Ну, пам'ятаєш, я, тато і дідусь? А ви з мамою та бабусею в хаті вареники ліпили. Ото мені тато тоді про відьом і розказав.

— Не вірю. Ти щойно все вигadaв.

— Тату, тату, ходи сюди! — І брат показав сестрі язика. — У нас у сім'ї один брехун уже є, тому я ніколи не брешу. Для рівноваги.

— Я не брехунка. Я казкарка, — заперечила сестра. — А ти найсправжнісінький брехун.

Вероніка занурилася в роботу і, здається, не чула дитячої суперечки. Тим паче по той бік екрана в онлайн-режимі чемно чекала авторка тексту. То для неї Вероніка текст читала, а малі підслухали. Ох, треба нашвидку попрощатися.

— Тату, — кликав батька Лесик. — Оксана мене обзиває брехуном, а сама якихось фей вигadала.

У дверях з'явився веселий і трішки заклопотаний бородань у білому фартуху. Він сплів руки на грудях і скоромовкою заговорив:

— І ніхто з вас не брехун, мої ріднесенькі! Ви обое кажете правду. Лесику, феї насправді існують, змирися з цим. Оксанко, і відьми існують. Про них я твоєму братові під час риболовлі розповідав.

— Відьми — вони всі злі й потворні, правда, тату? А феї добрі й лагідні. Як Сонцівна. Правда, мамо? —

не вгавала Оксана. Вона не звикла так просто здаватися. Вона ж старша, зрештою.

— Правильно, про фей — то до мами. Вона в нас гуманітарій. А от відьми... — Чоловік на мить замислився, стишив голос і прошепотів: — А відьми різні бувають. І дуже-дуже добрі теж. От як наша мама, наприклад.

— Володю, не починай, — строго сказала жінка, встаючи з-за комп'ютера. — Не лякай дітей на ніч.

— Налякаєш! Кого? Того, хто має шість років і передивився всі сезони «Надприродного»¹, чи ту, у якої улюблений серіал — «Грімм»², а феї просто так, для прикриття? О, хтось очі ховає від мами? Думаєте, мені бабуся не злила таємну інформацію про те, як ви їх з дідусем шантажуєте? «Не їстиму, поки не подивлюся третьої серії “Грімма”, четвертий сезон»?

— Що? — Вероніка закліпала очима. — Лесику, Оксано, це правда? Як вам не соромно?!

— Їм дуже-дуже соромно, кохана! Але про це потім, гаразд? Бо взагалі-то я сюди прийшов, щоб урочисто вам, дороге моє сімейство, повідомити: вечеря готова. І я вас, мої хороші, дуже-дуже люблю. І красуню Оксанку, і сміливця Лесика, і навіть одну достобіса чарівну й добру відьмочку. Гайда вечеряти!

Осінь, 2019 — осінь, 2020

---

¹ «Надприродне» — американський телесеріал з елементами містики, драми, детективу й горору.

² «Грімм» — американський телесеріал у жанрі темного фентезі, почасти заснований на казках братів Грімм.

Зміст

Передмова..... 5

Частина перша

1.....	10
2.....	18
3.....	25
4.....	32
5.....	44
6.....	58
7.....	65
8.....	74
9.....	81
10.....	88
11.....	98
12.....	109
13.....	119
14.....	128

Частина друга

1.....	145
2.....	156
3.....	170
4.....	181
5.....	189
6.....	199
7.....	209
8.....	214
9.....	234
10.....	239
11.....	249
12.....	258
13.....	268
14.....	280
15.....	295

Літературно-художнє видання

Серія «Художня література»

КОРНІЙ Дара

Троян-зілля

Роман

Провідний редактор *О. П. Рибка*

Редактор *М. М. Бірченко*

Технічний редактор *Д. В. Заболотських*

Дизайнери й верстальники *С. О. Кривошей, В. О. Верхолаз*

ТОВ «Видавництво “Віват”»,

61037, Україна, м. Харків, вул. Гомоненка, 10.

Свідоцтво ДК 4601 від 20.08.2013.

Видавництво «Віват» входить до складу ГК «Фактор».

Придбати книжки за видавничими цінами

та подивитися детальну інформацію

про інші видання можна на сайті

vivat-book.com.ua

тел.: 0-800-201-102,

e-mail: ishop@vivat.factor.ua

Щодо гуртових поставок і співробітництва звертатися:

тел.: +38 (057) 750-75-50,

e-mail: info@vivat.factor.ua

Адреси фірмових магазинів «Книгарня Vivat»:

м. Харків, вул. Квітки-Основ'яненка, 2,

тел.: +38 (057) 341-61-90, e-mail: bookstorevivat@gmail.com

м. Львів, площа Галицька, 12,

тел.: +38 (032) 235-51-77, e-mail: bookvivatlviv@gmail.com

Видавництво «Віват» у соціальних мережах:

facebook.com/vivat.book.com.ua

instagram.com/vivat_book

Дякуємо, що обрали нашу книжку!

Вас вітає команда «Vivat» — найбільшого універсального видавництва в Україні. Щороку ми ретельно добираємо й публікуємо тільки найкращі світові бестселери та новинки українських письменників, що припадуть до смаку найвибагливішому читачеві. Упевнені, що кожна наша книжка здатна подарувати справжню насолоду від читання.

Бажаємо приємного дозвілля та чекаємо на зустрічі у фірмових «Книгарнях Vivat» за адресами:

м. Харків, вул. Квітки-Основ'яненка, 2,
м. Львів, пл. Галицька, 12

а також на сторінці нашого онлайн-магазину
vivat-book.com.ua

З повагою, команда видавництва «Vivat»

vivat-book.com.ua

[@vivat.book.com.ua](https://www.facebook.com/vivat.book.com.ua)

[@vivat_book](https://www.instagram.com/vivat_book)

[@vivat_publishing](https://www.telegram.com/vivat_publishing)

Читай. Мрій. Дій.